

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

KIBRIS TÜRK TÜR CEMİYETİ VE FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Umut GÜRSES

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TEZ KONUSU

KIBRIS TÜRK TÜR CEMİYETİ VE FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....(Başkan)

..... (Danışman)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

1954 yılında İstanbul'da, başlangıçta Komite olarak faaliyetine başlayan, sonrasında ise dernek halini alarak çalışmalarını sürdüren Kıbrıs Türktür Cemiyeti 6/7 Eylül olaylarının ardından kapatılarak faaliyetten men edilmiştir.

Kurulduğu ve faaliyette kaldığı dönemde ülke içerisinde, gerek kamuoyu, gerek Hükümet, gerekse muhalefet partilerin sempatisini kazanan Kıbrıs Türktür Cemiyeti, bir türlü gerçek failleri tespit edilemeyen ve toplumun her kesimi tarafından kınanan 6/7 Eylül olaylarının ardından, hedef tahtasına konularak, hadiselerin sorumlusu olarak görülmeye başlanmıştır. Özellikle milliyetçi hareketlere yönelik eleştirilerin daha açık bir biçimde kıymet gördüğü 2000'li yıllarda, Kıbrıs Türktür Cemiyeti milliyetçi faaliyetleri yüzünden de sıkça eleştirilir hale gelmiştir.

Türkiye adına Kıbrıs meselesinde önemli bir dönüm noktasında yer alan 6/7 Eylül olaylarında adı ön plana en çok çıkan teşekkül olma özelliğini taşıyan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin faaliyetleri hakkında bu güne kadar hiçbir araştırma yapılmamış olması, 6/7 Eylül olaylarının tam olarak aydınlatılamamasının da nedenlerinden bir tanesi olarak değerlendirilebilir.

Yaşananları daha net bir şekilde ortaya koyabilmek için Kıbrıs meselesinin tarihsel süreç içerisinde Türk kamuoyu üzerindeki yansımalarının ele alındığı tez çalışmasında, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin faaliyetleri objektif olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de 1954-55 yıllarında çıkan süreli yayınların yoğun olarak kullanıldığı çalışmada, 6/7 Eylül olaylarının ardından kurulan Örfi İdare Mahkemeleri'nin ve 1960 askeri müdahalesinden sonra kurulan Yassıada Mahkemeleri'nin kayıtlarından faydalanılarak Cemiyet'in karşı karşıya kaldığı suçlamalar ve bu suçlamalar karşısında Cemiyet'in pozisyonu değerlendirilerek tarihin karanlıkta kalan bir dönemi kısmen aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Kıbrıs Meselesi, 6/7 Eylül Olayları.

ABSTRACT

“Association of Turkish Cyprus” came into operation as a committee at first in 1954 in Istanbul and then became an Association and it continued to its Works. After the “Events of 6/7 September”, it was closed and prohibited to operate.

“Association of Turkish Cyprus” that gained sympathy of both public opinion and government and opposition parties in the country during the period that it was founded and it was active became a scapegoat after the “Events of 6/7 September” that were condemned by every segment of society and whose perpetrators couldn’t be determined in no way, it became to be seen as responsible of the events. Especially by 2000s when criticism about nationalist movements got in favor more clearly, “Association of Turkish Cyprus” was also criticized because of its nationalist movements.

No research has been made until this day about the movements of Association of Turkish Cyprus that has participated in an important milestone in Cyprus problem on behalf of Turkey and has had the feature of being an institution whose name has come into prominence mostly in Events of 6/7 September, so that it may be evaluated as one of the reasons of being able not to enlighten the Events of 6/7 September.

In this study where the reflections of “Cyprus Problem” on Turkish public opinion in historical process were dealt, the operations of “Association of Turkish Cyprus” were presented objectively in order to set forth the events more clearly.

In this study where periodical published during 1954-55 in Turkey were used intensively, it was tried to enlighten partly a period of history that remained at dark by using the records of Martial Law Courts that were established after the “Events of 6/7 September” and of the records of Yassıada Courts that were established after military intervention in 1960 and by determining the accusations that Association of Turkish Cyprus met and the position of the “Association of Turkish Cyprus” against these accusations.

Key Words: Association of Turkish Cyprus, Cyprus Problem, Events of 6/7 September

ÖNSÖZ

6/7 Eylül 1955 tarihlerinde, Türkiye'de yoğun olarak İstanbul ile İzmir'de yaşayan gayrimüslim vatandaşları hedef alan, kim ya da kimler tarafından başlatıldığı veya organize edildiği günümüzde de hala tam olarak aydınlatılamayan yağma ve talan olayları yaşanmıştır. Olaylarla ilgili yapılan değerlendirmelerde, Kıbrıs konusundaki aktif faaliyetlerinden ve Hükümet ile olan ilişkilerinden dolayı bir derneğin adı ön plana çıkmıştır; Kıbrıs Türktür Cemiyeti.

Türkiye'de araştırmacılar Kıbrıs ile ilgili yapmış oldukları araştırmalarda 6/7 Eylül olaylarına yoğun ilgi göstermişlerdir ve olayları Türk-Yunan ilişkileri, Türkiye yaşayan azınlıklar, Kıbrıs problemi gibi çeşitli boyutlarda ele almışlardır. Faaliyetleri mercek altına alınmamasına rağmen farklı sebeplerle olaylardan sorumlu tutulan Kıbrıs Türktür Cemiyeti yapılan tarih çalışmalarında her zaman 6/7 Eylül olaylarının gölgesinde kalmıştır.

“Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve Faaliyetleri” konulu bu yüksek lisans çalışması, çeşitli senaryolar öne sürülerek 6/7 Eylül olaylarıyla ilişkilendirilen Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin, dönemin ulusal ve uluslar arası konjonktürü göz önünde bulundurularak, yapısını ve faaliyetlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Çalışma esnasında Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin faaliyette olduğu 1954-55 yılları arasında genel merkezinin bulunduğu İstanbul Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü başta olmak üzere; Cemiyet şubeleri diğer illerine göre daha aktif görev yapmış olan Ankara, Manisa, İzmir ve Adana valilikleri İl Dernekler Müdürlüğü kısımlarında yapılan araştırmalarda Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgili hiçbir bilgi, belge ve kayda ulaşılamamıştır. Bunlar dışında İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı ve İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü/Evrak Arşiv Şube Müdürlüğü'nde yapılan çalışmalardan da netice alınamamıştır.

Araştırmada arşiv çalışması kapsamında: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde

bulunan belgelerden; Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgili yargılamalar yürütmekle görevlendirilen 2 No.lu Beyoğlu Örfi İdare Mahkemesi hakimlerinden Fahri Çoker'in Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'na bağışlamış olduğu belgelerden ve Yassıada Yargılamaları ile ilgili tutanaklardan faydalanılmıştır. Sözlü tarih görüşmeleri kapsamında; Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin aktif İdare Heyeti üyelerinden Sayın Orhan Birgit ile 24 Nisan 2013 tarihinde İstanbul'da Basın Konseyi Merkezi'nde yapılan mülakat kullanılmıştır. Diğer kaynakların dışında çalışmada, başta Kıbrıs meselesinin Türkiye'de duyurulmasını sağlayan Hürriyet gazetesi olmak üzere dönemin gazete ve dergi haberlerinden de sıklıkla faydalanılmıştır.

Giriş bölümünde Kıbrıs'ın jeopolitik konumu ve genel çerçevede, tarihsel süreç içerisindeki değerlendirmesi yapılmıştır. Birinci bölümde, ortaya çıkan Kıbrıs meselesinin değerlendirilmesi ile Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nden önce faaliyete geçmiş olan Kıbrıs Türktür Komitesi'nin kuruluşu ve faaliyetleri ele alınmıştır. İkinci bölümde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin yapısı ve kuruluş tarihi olan 2 Ekim 1954 tarihinden 6/7 Eylül olaylarına giden döneme kadar faaliyetleri incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise 6/7 Eylül olayları sürecinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin faaliyetleri, olaylar hakkında ortaya atılan iddialar ve 6/7 Eylül olayları sebebiyle Örfi İdare Mahkemeleri ve Yassıada Mahkemeleri'nde yapılan yargılamalarda Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgili bölümler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmalar esnasında ulaşılan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Esas Nizamnamesi ve konumuzun incelenmesinde önemli olduğu değerlendirilen belgelerden bir kısmı ekte sunulmuştur.

Çalışmalarım esnasında benden hiçbir zaman emeğini ve desteğini esirgemeyen, tezin hazırlanması sürecinde değerli katkılarıyla beni yönlendiren, moral ve motivasyon vererek araştırma konum hakkında beni sürekli daha çok çalışmaya teşvik eden değerli hocam Yrd.Doç.Dr. Sedef Bulut'a; engin tarih bilgileriyle beni aydınlatan Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan; kıymetli hocalarım Prof. Dr. Yavuz Ercan; Prof. Dr. Bige Sükan; Prof. Dr. Oğuz AYTEPE, ve Yrd.Doç.Dr. Necdet AYSAL'a; içten desteğini her zaman hissettiren Öğrenci İşleri Şefi Sn. Fatma Mesci'ye teşekkürü bir

borç bilirim.

Hayatıma girdiği ilk andan itibaren, her alanda olduğu gibi Yüksek Lisans çalışmalarında da; görev sebebiyle izin alamadığım dönemlerde benim yerime Ankara-Mardin arasında mekik dokuyarak; vaktimin bir çoğunu kitaplarla geçirmem konusunda en ufak bir yakınma göstermeyerek ve ortaya güzel bir Tez çalışması çıkması konusunda sürekli motive ederek bana destek olan Sevgili Eşim Ayşe Gürses'e sonsuz teşekkürler.

Umut GÜRSES

28 Mayıs 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii

GİRİŞ

A.	Kıbrıs Adası'nın Jeopolitik Önemi ve Kıbrıs Tarihine Genel Bakış	1
B.	Lozan Antlaşması'ndan Demokrat Parti Dönemine Kadar Kıbrıs Sorunu	7

BİRİNCİ BÖLÜM:

KIBRIS TÜRK TÜR CEMİYETİ'NİN KURULUŞUNDAN ÖNCE

KIBRIS SORUNU

1.1	Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası	15
1.2	Demokrat Parti Döneminde Türk Halkında ve Basınında Kıbrıs Algısı	26
1.3	Kıbrıs Türktür Komitesi'nden Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne	30
1.3.1	Kıbrıs Türktür Komitesi'nin Kuruluş Sürecinde Kıbrıs Meselesi	30
1.3.2	Kıbrıs Türktür Komitesi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri	35

İKİNCİ BÖLÜM:

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ'NİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

2.1	Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Kuruluşu	54
2.2	Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Örgütlenmesi	56
2.3	Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Faaliyetleri	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

6/7 EYLÜL OLAYLARI VE KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ HAKKINDA İDDİALAR

3.1	6/7 Eylül Olaylarına Giden Süreçte Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Çalışmaları	102
3.2	6/7 Eylül Olayları ve Olayların Failleri Hakkındaki İddialar	108
3.3	Örfi İdare Mahkemeleri'nin 6/7 Eylül Yargılamalarında Kıbrıs Türktür Cemiyeti	116
3.4	Yassıada Yargılamalarında Kıbrıs Türktür Cemiyeti	125
	SONUÇ	138
	KAYNAKÇA	144
	EKLER	151
	ÖZGEÇMİŞ	185

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.d.	Adı geçen dergi
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
B.	Baskı/Basım
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
KATAK	Kıbrıs Adası Türk Azınlık Kurumu
Ks.	Kısım
KTC	Kıbrıs Türktür Cemiyeti
KTMHP	Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi
MAH	Milli Emniyet Hizmetleri
Md.	Madde
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
No.	Numara
S.	Sayı
s.	Sayfa
Ş.	Şube
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.M.G.T.	Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı
T.M.T.F.	Türkiye Milli Talebe Federasyonu
ZC	Zabıt Ceridesi

GİRİŞ

A. Kıbrıs Adası'nın Jeopolitik Önemi ve Kıbrıs Tarihine Genel Bakış

Akdeniz'in Sicilya ve Sardunya'dan sonra üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, tarih boyunca Akdeniz ve Ortadoğu'da etkin rol oynamak isteyen devletlerin cazibe noktası olmuştur.¹ Akdeniz ve Ortadoğu'nun güvenliği açısından son derece önemli bir coğrafyada bulunan Ada,² genel çerçeveden bakılacak olursa Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının bütünleştiği sularda yer alan, salt bu özelliği ile uluslararası planda hem askeri(savunma ve kontrol) hem de ticari açıdan kritik bir noktada bulunmaktadır.³ Bununla beraber enerji ve ulaşım yolları ile kültür turizmi açısından da oldukça stratejik bir konumda yer alan Kıbrıs'ın, coğrafi tektonik, jeolojik ve iklim koşulları açısından Anadolu'nun bir parçası olduğu değerlendirilmektedir.⁴

Jeolojik dönemin ilk zamanında Anadolu'nun Hatay bölgesine bitişik halde olan Kıbrıs, ikinci ve üçüncü zamanlarda oluşan çökmelerle Anadolu'dan kopmuştur.⁵ Şuanda ortalama 90 kilometre genişliğinde ve 230 kilometre uzunluğunda olan Kıbrıs Adası, Türkiye'nin güney kıyılarına 64 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır.⁶

Tarihsel süreçte Hititler, Mısırlılar, Fenikeliler, Akalılar, Asurlular, Persler

¹ Sedef Bulut, “Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler Ekseninde Sir Winston Churchill'in 1959 Yılı Gayri-Resmi Türkiye Ziyareti Üzerine Bir Değerlendirme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.13, S.26, İzmir, Bahar 2013, s.226.

² Rasim Koç, **1950-1954 Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları**, Doğu Kütüphanesi Artı Matbaacılık, 1.B., İstanbul, Aralık 2006, s.XLIV; Ayrıca bkz.: Oğuz Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, 1.B., Bilgi Yayınevi, 2009, s.113.

³ Koç, **1950-1954 Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları**, s.XLVII,XLVIII.

⁴ Ulvi Keser, **Kıbrıs 1914-1923, Fransız Ermeni Kampları İngiliz Esir Kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türkü**, Aha Yayınları, KKTC, 1992, s.14.

⁵ Hüner Tuncer, **Kıbrıs Sarmalı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, Şubat 2005, s.45.

⁶ İbrahim Artuç, **Kıbrıs'ta Savaş ve Barış**, Kastaş Yayınları, 1.B., Nurettin Uycan Cilt ve Basım Sanayii, İstanbul 1989, s.11.

arasında el değiştiren Kıbrıs M.S. 395 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'na geçmiştir.⁷ Doğu Roma İmparatorluğu yönetimi elinde bulundurduğu dönemde Ada'yı Rumlaştırma çabası içerisinde olmuştur ve bu çabanın bir parçası olarak Rumca'nın resmi dil haline getirilmesi ile Kıbrıslılar, Rum olmadıkları halde Rumca konuşmaya başlamışlardır.⁸ Bunun dışında denizcilikle uğraşan Rumlar, Kıbrıs'a gelerek özellikle kıyı bölgelerde koloniler kurmuşlar ve Ada'ya küçük gruplar halinde yerleşmişlerdir.⁹ İlerleyen dönemde ise Ada'ya, Araplar, Bizanslılar, Temp Şovalyeleri, Lüzinyanlar, Cenevizliler ve Venedikliler hakim olmuşlardır.¹⁰

1489'dan 1571 yılına kadar Kıbrıs'ı Venedik elinde bulundurmuştur.¹¹ Katolik olan Venedik, Ortodoks olan Kıbrıs halkını genel olarak köle gözüyle görmüş ve Kıbrıslılara ağır vergiler ve dini kısıtlamalarla baskılar uygulamıştır.¹² Ayrıca Akdeniz'de faaliyet gösteren korsanların Kıbrıslılar üzerinde oluşturdukları huzursuzluklara da Venedikliler tarafından göz yumulmuştur.¹³ Venedik egemenliği döneminde ezilen ve horlanan Rumlar, Osmanlı Padişahı'ndan yardım talebinde bulunmuşlardır.¹⁴ Diğer taraftan Mısır, Suriye ve Anadolu'nun güney limanlarından İstanbul'a sefer yapan ticaret gemilerinin Kıbrıs'ta, korsanlar tarafından onur kırıcı muamelelerle karşılaşmaları, Osmanlı'nın dikkatini Kıbrıs'a yöneltmesine sebep olan başka bir gelişme olmuştur.¹⁵ Korsanların artan faaliyetlerinden rahatsız olan II. Selim, Venedik Devleti'ne bu şikayetini iletmiş ve Kıbrıs'ın savaşsız bir biçimde Osmanlı'ya devredilmesi gerektiğini belirtmişdir.¹⁶ Venediklilerin bu teklife verdikleri ret cevabının ardından hazırlıklarını arttıran Osmanlı İmparatorluğu, toplamda üç yüz altmış parçaya yakın bir donanma ve altmış bin kişilik bir kuvvetle, elli bir gün süren bir kuşatmanın ardından 9 Eylül 1570

⁷ Koç, **1950-1954 Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları**, s.3.

⁸ H. Fikret Alasya, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, TKAE Yayınları, Ankara, 1987, s.1.

⁹ Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.113.

¹⁰ Uğur Uzer-Mehmet Cengiz, **Kıbrıs Sorunu**, Ankara Barosu Yayını, Aralık 2001, s.9.

¹¹ Tuncer, **a.g.e.**, s.49.

¹² Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.113.

¹³ Ramazan Tosun, **"Kıbrıs Meselesi"**, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 10, 2011, s.96.

¹⁴ Tuncer, **a.g.e.**, s.49.

¹⁵ İ.Neş'et İköz, **Bir Ada, Bir Dava, Bir Savaş**, Melisa Matbaacılık, Alfa Yayınları, Ekim 2007, s.10,11; Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.113.

¹⁶ İköz, **a.g.e.**, s.11.

tarikhinde Lefkoşa'yı¹⁷ ele geçirmiştir.¹⁸ Sonrasında ise dört ay süren uzun bir kuşatmanın ardından Ada'yı terk etmek zorunda kalan Venedikli Marcantonio Bragadino'nun teslim bayrağını çekmesiyle 4 Ağustos 1571 tarihinde Lala Mustafa Paşa komutasındaki Türk Kuvvetleri Magosa'yı fethetmişlerdir.¹⁹

Görünür sebebin Kıbrıs'ta faaliyet gösteren korsanlar olmasıyla birlikte, Osmanlı'nın Kıbrıs fethinde Ada'nın stratejik konumunun yanında, askeri, siyasi, ekonomik ve dini nedenlerin etkili olduğu görülmektedir.²⁰ Sokullu Mehmet Paşa'nın Venedik Elçisi'ne hitaben 1573 yılında söylediği: *"Siz İnebahtı'ba bizim donanmamızı ortadan kaldırarak bizim sakalımızı kestiniz, biz ise Kıbrıs'ı alarak sizin kolunuzu kestik. Kesilen sakal daha güür olarak yerine çıkar ama kesilen kol bir daha çıkmaz"* sözleri Kıbrıs'a Osmanlı tarafından verilen önemi gösterir niteliktedir.²¹

Fetih sonrası Ada'da kalan 30000 kişilik askeri birlik ile birlikte 21 Eylül 1571 tarihinde Padişah II. Selim'in "Sürgün Hükümü"²² ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Kıbrıs'a gönderilen 28600 Türk, Kıbrıs'ın Türk toplumunu²³ teşkil etmiştir.²⁴

Kıbrıs'ta Türk yönetimi ile birlikte, her türlü medeni haktan yoksun bırakılan Kıbrıs halkına başta din serbestisi olmak üzere birçok hak verilmiş, halkın ağır vergileri neredeyse tümüyle kaldırılmış ve Venedikliler tarafından azledilerek sürgüne gönderilen Ortodoks başpiskoposun Kıbrıs'a serbest bir şekilde dönmesine izin verilmiştir.²⁵ II.Selim 7 Mayıs 1572 tarihinde *"Kıbrıs halkına adalet ve şefkatle davranınız, onlar bize*

¹⁷ Kıbrıs Türk mimarisinin ilk örneği olan "Bayraktar Camii", ismi bilinmeyen Türk Bayraktar'ın 9 Eylül 1570 sabahı Kostanza Burcu'na çıkarak Türk Bayrağı'nı dikip şehit olduğu yere yapılmış olup 1963 yılındaki Rum-Yunan katliamları sırasında dinamitlerle harabeye çevrilmiştir. Bkz.: İkiiz, **a.g.e.**,s.18.

¹⁸ Cemil Örgen, **Kore ve Kıbrıs Savaşları**, Uğur Ofset Matbaası, İzmir, 1984, s.67.

¹⁹ İkiiz, **a.g.e.**, s.24-25.

²⁰ Erdal Yurdakul, **Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta Uygulanması**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 2002, s.12.

²¹ Ertani Köse, **Yunanistan ve Bitmeyen Kin**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, I.B., İstanbul, 2005, s.129.

²² Uzer-Cengiz,**a.g.e.**,s.10-11.

²³ Sabahattin İsmail'e göre bu sayı Kıbrıs'ta bulunan 20 bin civarında askerin yanı sıra 10 bin civarında sanatkar ailenin de Kıbrıs'a gönderilmesi ile toplam 30 bindir. Ayrıca Sürgün Hükümü ile Anadolu, Karaman, Rum ve Dulkadikiye Kadıları şehir ve kasabalarında oturan zanaat ve meslek sahipleri arasında seçme yapılarak, her on haneden bir hanede yaşayan aileler Kıbrıs'a gönderilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sabahattin İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, I.B., Ağustos 1998, İstanbul, s.42.

²⁴ Artuç, **a.g.e.**, s.16.

²⁵ Yurdakul, **a.g.e.**, s.12.

koruyucu Allah'ın emanetidir. Devletin şanına onları korumak ve himaye etmek yaraşır." fermanını yazarak Kıbrıs'ta yaşayan gayrimüslim halkın da can ve mal güvenliğinin korunmasını sağlamıştır.²⁶ Osmanlı'nın kiliseye tanıdığı geniş hoşgörüyü bir örnek olarak; Osmanlı Padişahı 1754 yılında yayınladığı bir ferman ile Kıbrıs'ta Başpiskopos'un ikinci politik ve nüfuzlu kişi olmasını sağlamış ve bu tarihten itibaren Başpiskopos'a "Ulu Lider" anlamına gelen "Etnarh"²⁷ denmeye başlanmıştır.²⁸

Kıbrıs'ta yaşayan ve genellikle Ortodokslardan oluşan Kıbrıs halkının büyük bir kısmının Osmanlı yönetiminden hoşnut olmasına²⁹ rağmen, kendisine sağlanan hoşgörü ve imtiyazlarla güçlenen Ortodoks Kilisesi, Venedik yönetiminde bulamadığı bu özgürlükler içerisinde 1580'li yıllardan itibaren Ada'yı Türklerden alarak Hıristiyanlara verebilmenin arayışı içerisinde olmuştur.³⁰

Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflama dönemi içerisinde merkezi idarenin gücünü kaybetmesinden en çok etkilenen yerlerden birisi Kıbrıs olmuştur.³¹ Osmanlı Devleti içerisinde güçlenen Rum burjuvazisi ile temelleri atılan, 1821 yılındaki Mora Ayaklanması ile yükselişe geçen Yunan milliyetçiliği, Kıbrıs'a Başpiskopos Kiprianos öncülüğünde gerçekleştirilmek istenen başarısız bir isyan girişimi olarak yansımıştır.³² Kıbrıs'taki bütün Müslümanların öldürülerek ortadan kaldırılmasını amaçlayan isyan, Dimitri adlı bir Rum'un Osmanlı Valisi Küçük Mehmet Paşa'ya yazdığı bir ihbar mektubu sonucunda engellenmiştir.³³

Osmanlı Devleti'nin 1830 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmesi ve 1831 yılında Kıbrıs'ta yaşayan Hıristiyan halka Yunan uyrukluğuna geçme hakkını

²⁶ İkiz, **a.g.e.**, s.26.

²⁷Etnarh unvanının verilmesiyle Kıbrıs Başpiskoposları düzenin sağlanması ve halkın sorunlarının giderilmesinde yetkili kılınmış böylelikle de halkın hem dünya hem de dinle ilgili işlerinden sorumlu tutulmuşlardır. Bkz.: Hakkı Akalın, **İnfaz Yeri: Kıbrıs Tarih: 19 Ağustos 1974** , Ümit Yayıncılık, 1.B, Ankara, Ocak 2002, s.49.

²⁸ İsmail, **a.g.e.**, s.4.

²⁹ "1570'te Türkler Lefkoşa'yı aldıkları zaman Saray'dan Venedik bandırasını hırsıyla indirerek sevinçle Türk bayrağını çeken de bir Rum'du" ; Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.128.

³⁰ Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.118,119; Tosun, **a.g.m.**, s.96.

³¹ Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.118,119.

³² Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.121; Tosun, **a.g.m.**, s.96.

³³ İsmail, **a.g.e.**, s.7

tanınmasından sonra, Yunanistan'ın yayılma politikası olan "Megali İdea"³⁴ emelinin bir parçası olarak, Yunanistan ile Kıbrıs'ın birleşmesini öngören "Enosis"³⁵ faaliyetleri hız kazanmıştır.³⁶ Yunanistan'ın "Megali İdea" politikası Türkiye'nin bu ülkeyle bir çok sorun yaşamasına neden olmuştur.³⁷ Temelleri 1821 yılında atılan "Enosis" planları kapsamında 1830'lu yıllardan itibaren her meslekten Yunan propagandacılarının basın, miting, sokak gösterileri, kilise faaliyeti gibi araçlarla, ortak yanları sadece Ortodoks mezhebinden olmak olan Rumlara, Yunanlılığı benimsetme çabaları artış göstermiştir.³⁸

1571 yılından itibaren Kıbrıs'ı elinde bulunduran Osmanlı İmparatorluğu 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile sıkıntılı bir sürece girmiştir ve bu dönemde Ruslara karşı Osmanlı'yı destekleme vaadinde bulunan İngilizlere³⁹ bu desteklerinin karşılığında Kıbrıs 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan ve tarihe "Kıbrıs Antlaşması" olarak geçen Türk- İngiliz İttifak Antlaşması⁴⁰ ile geçici olarak teslim

³⁴ Türkçe anlamı "Büyük Utku" demek olan ve yakın doğuda bir zamanlar Bizans toprağı olan bütün yerleşim bölgelerini İstanbul başkent olacak şekilde kapsayan tek bir devlet oluşturmayı amaçlayan "Megali İdea" terimini 1814 yılında ilk kez dile getiren kişi Ali Paşa'nın oğluna doktorluk yapabilecek kadar saray içerisinde kendisine geniş özgürlükler tanınan İoannis Kolettis olmuştur. Bkz.: Richard Clogg; **Modern Yunanistan Tarihi**, Çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, 1.B. , İstanbul, 1997, s.66; Sabahattin İsmail ise kitabında Megali İdea fikrinin ilk kez 1791-1796 yılları arasında Bükreş'te hazırlanan ve 1796 yılında Viyana'da yayınlanan Megali İdea haritası vasıtasıyla Rigas Ferreros adında bir Rum tarafından gündeme getirildiğini belirtmiştir. Bkz.: İsmail, **a.g.e.**, s.4.

³⁵ Ada'nın Yunanistan'a bağlanması anlamına gelen "Enosis" kelimesi ilk defa 1821 yılında Kıbrıs Başpiskoposu Kiprianos'un hazırladığı ayaklanma planlarında ortaya atılmıştır. Bkz.: Derviş Manizade, **Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği**, İstanbul, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1965, s.33.

³⁶ Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.124-125.

³⁷ Hakan Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", **KEFAD, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.5, S.2, 35-50, 2004, s.36.

³⁸ Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, s.136.

³⁹ İngiltere için Hindistan yolunu ekonomik, siyasi ve askeri denetim altına alabilmek için Kıbrıs son derece önemli bir kale durumundadır. Bkz.: Yavuz Güler, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi", **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.5, S.1, 2004, s.102; Vehbi Zeki Serter, **Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım**, Genelkurmay ATESE Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2008, s.5,6.

⁴⁰ 4 Haziran 1878 tarihinde Büyük Britanya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Anlaşma 1 Temmuz 1878 tarihindeki Ek Maddeler ile son halini almıştır. Anlaşmanın önemli maddeleri şunlardır. "1.Madde: Rusya Devleti Batum, Ardahan, Kars veya adı geçen yerlerden birini işgali altında tutup da, ileride her ne zaman olursa olsun, kesin Barış Antlaşması ile saptanan Osmanlı Devleti'nin Asya'daki topraklarından bir kısmını daha almaya kalkışacak olursa, İngiltere Devleti, bu toprakları silahla korumak ve savunmak üzere Osmanlı Devleti ile birleşme yükümlülüğü altına girer. İngiltere'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi için gerekli bir önlem olmak üzere, Padişah Hazretleri Kıbrıs Adası'nın İngiltere tarafından işgal edilip yönetilmesi için tahsisine de muvafakat eder.

edilmiştir.⁴¹

Türk- İngiliz İttifak Antlaşması'na göre, geçici olarak da olsa, Ada'nın İngilizlere bırakılmasının, Kıbrıs Rumlarının "Enosis" ümitlerini arttırdığını ortaya koyması bakımından 12 Temmuz 1878 tarihinde Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu'nun, İngiliz Başkomiser Amiral Lord Hay'e hitaben yaptığı konuşma önemlidir.⁴²

Hıristiyan Batı dünyasının bir üyesi olan İngiltere, 1821 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı başlattıkları bağımsızlık savaşımında Yunanların yanında olduğu gibi, Kıbrıs'ı elinde bulundurduğu dönem içerisinde de Yunanistan ile birleşmeyi amaçlayan Kıbrıslı Rumların yanında yer almayı tercih etmiştir.⁴³ Yunanistan İngiltere'nin katkısıyla hiç savaşmadan Osmanlı'dan aldığı İyon Adaları, Teselya ve Epir'in bir kısmı ile topraklarını genişletmiştir.⁴⁴ Yine büyük devletlerin desteğiyle 1897 tarihinden itibaren fiilen⁴⁵ Girit'i de topraklarına katan Yunanistan, Balkan Savaşları sonrası 14 Kasım 1913 tarihinde imzalanan Atina Antlaşması ile Makedonya, Selanik, Epir ve Oniki Ada dışındaki tüm Ege adalarını da Osmanlı'dan almıştır.⁴⁶

Birinci Dünya Savaşı başlarında Kıbrıs, Yunanistan'ı kendi tarafında savaşa sokmak isteyen İngiltere tarafından koz olarak kullanılmıştır.⁴⁷ 1 Kasım 1914 tarihinde

Ek 6. Madde: Rusya, Kars'ı ve son savaşta Ermenistan da işgal etmiş olduğu öteki yerleri Osmanlı Devleti'ne geri verdiği takdirde, Kıbrıs Adası İngiltere tarafından boşaltılacak ve 4 Haziran 1878 tarihli Antlaşmanın hükmü kalmayacaktır." Antlaşma metninin tamamı için bkz.:Uzer-Cengiz,**a.g.e.**,s.18-20.

⁴¹ Tuncer, **a.g.e.**, s.53.

⁴² İngilizlerin Kıbrıs'a çıkma merasimlerinde söz alan Başpiskopos konuşmasında "*Büyük Britanya'nın İyonya adaları gibi Kıbrıs'ın da Yunanistan'a ilhakına yardım edeceğini ümit ederim.*" demiştir. Bkz.:

Manizade, **a.g.e.**, s.35.

⁴³ Tuncer, **a.g.e.**, s.53.

⁴⁴ Uzun, **a.g.m.**, s.38.

⁴⁵ Büyük devletler Girit ile ilgili 1897'den itibaren yeni düzenlemeler getirmişlerdir. Girit'ten, Osmanlı Ordusu'nun çıkarıldığı ve Girit'in Yunanlı bir Vali yönetimine bırakıldığı bu yeni durumla Girit fiilen Yunanistan'a bağlı hale getirilmiştir. Osmanlı Devleti 14 Kasım 1913 tarihinde Yunanistan'la imzaladığı Atina Antlaşması ile Girit'in Yunanistan'a ait olduğunu kabul etmiştir. Bkz.: Uzun, **a.g.m.**, s.39.

⁴⁶ Uzun, **a.g.m.**, s.38,39.

⁴⁷ İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Grey 16 Ekim 1915 tarihinde Yunanistan'a, Bulgaristan'ın saldırılarına maruz kalan Sırbistan'a yardım etmesi durumunda Kıbrıs'ı vermeyi teklif etmiş ancak bu teklif Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Tuncer, **a.g.e.**, s.61. Ayrıca İtilaf Devletleri ile birlikte I.Dünya Savaşı'na katılması durumunda Yunanistan'a ilk kez 1915 yılında, Anadolu'nun Güneybatı bölgesini ilhak etmesi önerilmiş, ancak o dönemde Yunan Kralı Konstantin Alman yanlısı olduğu için bu teklifi kabul etmemiştir. Kral Konstantin'in tahttan inmesini sağlayarak, Yunanistan'ı İtilaf

Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların yanında yer alınca, İngiltere bu durumu fırsat bilerek 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Adası'nı tek taraflı olarak ilhak ettiğini açıklamış böylece 1878 yılında fiilen kaybedilen Ada, 1914 yılında hukuken İngilizlere geçmiştir.⁴⁸ Her ne kadar 9 Kasım 1914'de Osmanlı Hükümeti bu uygulamayı kabul etmediğini İngiltere'ye bir nota vererek belirtmiş ise de, sonuç değişmemiştir ve İngiliz Kraliyet Konseyi Ada Türklerine, İngiliz vatandaşlığına geçmeleri ya da Türkiye'ye göç etmeleri arasında seçim yapmaları için iki yıl süre tanıyan emrini 27 Kasım 1917 tarihinde yayımlamıştır.⁴⁹

B. Lozan Antlaşması'ndan Demokrat Parti Dönemine Kadar Kıbrıs Sorunu

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan ve 6 Ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe giren Lozan Barış Antlaşması'nın 20. maddesi⁵⁰ ile, Kıbrıs'ın belirli çerçeveler dahilinde İngiliz idaresine bırakılması kabul edilmiştir.⁵¹ Bu noktadan sonra Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak çalışmaları hız kazanmıştır ve bu amacın tahakkuku için faaliyete geçen Rum-Yunan çetelerinin Ada'da yaşayan Türklere yönelik saldırıları da artış göstermiştir.⁵²

Kıbrıs İngiliz idaresine geçtikten sonra Kıbrıs Rumlarının İngiliz yönetimine karşı göstermiş oldukları çeşitli tepkiler ve bu tepkiler karşısında Kıbrıs Türklerinin

Devletleri yanında I. Dünya Savaşı'na girmesini sağlayan Venizelos savaş sonunda self-determinasyon hakkından bahisle Batı Anadolu'nun nüfus (Türklerin Rum nüfusun yaklaşık 2,5 katı olması gerçeğine rağmen) ve etnik nedenlerle Yunanistan'a verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bkz.: Uzun, **a.g.m.**, s.39,40.

⁴⁸ Artuç, **a.g.e.**, s.34.

⁴⁹ Kraliyet Konseyi Emri şunları içermektedir: "1) Osmanlı uyruğunda olup da Kıbrıs'ta oturan ve 5 Kasım 1914'de gerçekten Ada'da oturuyor olanlar; 2) Osmanlı uyruğunda olup da Kıbrıs'ta oturuyor olan, ama 5 Kasım 1914'de geçici bir nedenle Ada'da bulunmayanlar; 3) Ada'da yerleşik olmayan ama, 5 Kasım 1914'de Ada'da bulunan Osmanlı vatandaşlarından savaşın bitiminden sonraki iki yıl içinde Yüksek Komisere baş vurarak bağlılık yemini eden ve yerleşiklik koşullarını yerine getirenler İngiliz vatandaşlığına alınacaklardır." Ayrıntılı bilgi için bkz.: İsmail, **a.g.e.**, s.9.

⁵⁰ "Türkiye İngiliz Hükümeti'nce 5 Kasım 1914 tarihinde ilan edilen Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılımı tanıdığını bildirir." Şeklindeki 20.madde ile Kıbrıslı Türklerin Seçme Hakkı (Hakkı Hıyar) kullanarak Türk vatandaşlığı ile İngiliz vatandaşlığı arasında tercih yapmaları istenmiştir. 1940'lara kadar süren göçler sonucunda 30 binden fazla Türk, Türk vatandaşlığını seçerek Türkiye'ye göç etmiştir. Bkz.: İsmail, **a.g.e.**, s.9,10.

⁵¹ İkiz, **a.g.e.**, s.30-31.

⁵² Serter, **a.g.e.**, s.7-9.

davranışları Kıbrıs'taki iki toplum arasındaki problemleri ortaya çıkarmıştır. Esasen İkinci Dünya Savaşı'na kadar Kıbrıs'taki bu sıkıntıların temel sebeplerini Ada'nın ekonomik yönden zayıf oluşu ve İngiltere'nin büyük medeniyetlerin mirasçıları olan Türk ve Yunan halklarından oluşan Kıbrıs'ı gerçek bir sömürge gibi demir bir elle idare etmeye çalışmış olması oluşturmaktadır.⁵³

10 Mart 1925 tarihinde İngiltere Kıbrıs'ı İngiliz Uluslar Topluluğu'na başka bir ifade ile Kraliyet Sömürgesi'ne dahil ederek Enosisin ilk adımı olarak Ada'da özerlik bekleyen Yunanlı ve Kıbrıs Rumlarını hayal kırıklığına uğratmıştır.⁵⁴ Diğer taraftan hem İngilizlere hem de Türklere yönelik devam eden saldırı hareketleri Enosisçilerin asıl amaçlarının Ada'yı Yunanistan'a bağlamaktan öte Ada'yı Helenleştirmek olduğunu ortaya koymuştur.⁵⁵

Papaz Dianysios Kykkotis tarafından idare edilen 1931 isyanı 21 Ekim gecesi Lefkoşa'da başlamıştır ve isyanın bastırılmasında Türk halkının da büyük katkıları olmuştur. Öyle ki, Vali Sir Ronald Storss'u ölümden kurtaran da kavası Sami Müdüroğlu'dur. Ancak isyanın bastırılmasından sonra İngilizler, isyanda hiçbir olumsuz rolü bulunmayan Türkleri de kapsayacak şekilde Ada'ya bazı yasaklamalar getirmişlerdir.⁵⁶

1931 Rum isyanının ardından Ada'da yönetimi elinde bulunduran İngilizler Türklere yönelerek bir denge unsuru oluşturabileceklerini değerlendirmeye başlamışlardır.⁵⁷ Bununla beraber 1931 yılından itibaren sıkıyönetimi andıran sert bir rejimle yönetilen Kıbrıs'ta 1943 yılından sonra alınan sert önlemler kademeli olarak yumuşatılmıştır.⁵⁸ Bu yumuşama döneminden istifade ederek Kıbrıs'ta Türkler

⁵³ Fahir H. Armaoğlu, **Kıbrıs Meselesi 1954-1959 Türk Hükümeti ve Kamu Oyunun Davranışları**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:156-138, Ankara, 1963, s.4-6.

⁵⁴ Artuç, **a.g.e.**, s.35.

⁵⁵ Pierre Oberling, **Bellapais'e Giden Yol "Kıbrıs Türklerinin Kuzey Kıbrıs'a Göçü"**, Çev.:Mehmet Erdoğan, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1987, s.16.

⁵⁶ Bu yasaklama ve kısıtlamalardan bazıları şunlardır: "1) Yasama Meclisi'nin dağıtılması, 2) Basın Yasası'na sansür konulması, 3) İzinsiz bayrak çekilmemesi, 4) Muhtarların hükümetçe atanması, 5) Siyasal parti ve kuruluşların kapatılması, 6) Okullarda Türk ve Yunan tarihlerinin okutulmasının yasaklanması, 7) Kıbrıs Valisi Sir Storss'a olağanüstü yetkiler verilmesi." Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yurdakul, **a.g.e.**, s.14.

⁵⁷ Ali Nesim, **Kıbrıslı Türklerin Kimliği**, Kıbrıs: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları Lefkoşa, 1990, s.15.

⁵⁸ **Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi**, *Türk Harp Tarihinde Jandarma*, C.II., Kozan Ofset Baskı, Ankara, 2002, s.327.

tarafından, 18 Nisan 1943 tarihinde amacı; “Kıbrıs Türk Azınlığının haklarını aramak, ilmi, iktisadi ve sınai seviyelerini yükseltmek ve umumiyetle Kıbrıs Türklerinin menfaatlerini temine çalışmak” olan ve ilk Kıbrıslı Türk kitle örgütü olan⁵⁹ KATAK Kıbrıs Adası Türk Azınlık Kurumu⁶⁰ (KATAK) kurulmuştur.⁶¹ 23 Nisan 1944 tarihinde ise KATAK ismindeki “Azınlık” ifadesinin getirdiği rahatsızlığın etkisiyle ortaya çıkan tartışmalar neticesinde, Fazıl Küçük, A. Pertev, Ahmet Faiz Kaymak, Siret Bahçeli ve M. Münir’den oluşan bir heyet tarafından Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi⁶² (KTMHP) adında ayrı bir parti kurulmuştur.⁶³

1945 Temmuz ayında İngiltere’de İşçi Partisi’nin iktidara geçmesi, bu partinin sömürgeler konusunda çok yumuşak olan görüşü sebebiyle hem komünistlerin hem de Enosis isteyen Rumların işini kolaylaştırmış ve bunların daha fazla faaliyete geçmesine sebep olmuştur.⁶⁴ İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Kıbrıs’ı resmen Yunanistan’a bağlama girişimlerinde bulunan Rumlar bu konuda başarılı olamamışlardır.⁶⁵ Diğer taraftan İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarından itibaren emperyalizm faaliyetleri kapsamında Orta Doğu ve Doğu Akdeniz’e inme arayışında olan Sovyetler için öncelik İngiltere’yi bu bölgeden uzaklaştırmak olmuştur.⁶⁶ Sovyetler bu amaca ulaşabilmek için Rumları Ada’nın Yunanistan’la birleşmesi konusunda kışkırtmış ve Ada’ya Moskova’da yetiştirdiği komünistleri göndermiştir.⁶⁷

⁵⁹ Nergis Canefe, **Anavatan Yavruvatana Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet**, Çev. Deniz Boyraz, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. B. İstanbul, Ağustos 2007, s.371.

⁶⁰ Kurucuları tarafından Kemal Atatürk Türk Adası Kıbrıs olarak benimsenen KATAK dönemin şartları sebebiyle Kıbrıs Ada’sı Türk Azınlık Kurumu olarak tescil edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz.: Ergin Birinci, **Mehmet Necati Özkan**, Necati Özkan Vakfı Yayınları, 1997, s.22.

⁶¹ Mehmet S.Emircan, **Kıbrıs Türk Toprağıdır**, TÜRKAR Araştırma Dizisi,1.C.,Ankara, 2000,s.109,110.

⁶² Doç. Dr. Selçuk Duman kitabında partinin adını Kıbrıs Milli Türk Partisi olarak belirtmiştir. Bkz.: Selçuk Duman, **Kıbrıs’ta Türk Milli Mücadelesi ve 1958 Türkiye Mitingleri**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s.43.

⁶³ Ulvi Keser, **Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s.121.

⁶⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.6.

⁶⁵ Fatih Akın, **Türkiye’de Azınlık Politikaları ve 6-7 Eylül Olayları**, Kum Saati Yayınları, I.B., İstanbul,Şubat 2006, s.125.

⁶⁶ Selda Karaköse, **Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetleri’nin Kıbrıs Politikaları(1950-1960)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s.1

⁶⁷ Karaköse, **a.g.t.** s.1; Rumların beklenti içerisinde olmalarının temel nedeni İkinci Dünya Savaşı’nda Yunanistan’ın İngiltere ile birlikte savaşa girmiş olmasıdır. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: Akın, **a.g.e.**, s.126-127.

İkinci Dünya Savaşı'ndan Almanya ile İtalya uğradıkları ağır yenilgiyle birlikte hemen hemen Avrupa'da gücünü tamamen yitirmiş, Fransa ile İngiltere zayıflamış, bunlara karşılık Sovyetler Birliği ise hemen bütün Avrupa'yı tehdit altına alabilecek derecede güçlenmiş olarak çıkmıştır.⁶⁸ Türkiye ise Sovyetlerin daha savaş bitmeden 19 Mart 1945 tarihinde, dünyanın yeni şartlarına uymadığını gerekçe göstererek, 1925 tarihli Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Paktı'nı verdiği bir nota ile feshetmesi, sonrasında 7 Haziran 1945 tarihinde başka bir nota ile 1925 Paktı'nın yenilenebilmesi için Kars ve Ardahan ile Boğazların kontrolünün kendilerine verilmesini teklif etmesi⁶⁹ ile Sovyet tehdidini hissetmeye başlamıştır ve bu tehdit savaş sonrasında da artarak devam etmiştir.⁷⁰ Kuzey'den gelen bu tehdit karşısında ABD ile ilişkiler sıkılaştırılmış ve 12 Temmuz 1948'den itibaren ABD'den Truman Doktrini ve Marshall Planı olarak bilinen yardımlar alınmaya başlanmıştır.⁷¹

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Trablusgarp Savaşı sonrasında, 18 Ekim 1912 tarihinde imzalanan Duchy Andlaşması ile Osmanlı'nın İtalya'ya bırakmak zorunda kalmış olduğu Oniki Ada'nın, 10 Şubat 1947 tarihinde Paris'te imzalanan İtalyan Barış Andlaşması ile birlikte, savaş ödülü olarak Yunanistan'a verilmesidir.⁷² Hiç savaşmadan, büyük devletlerin yardımıyla Oniki Ada'yı topraklarına katan Yunanistan bu noktadan sonra daha da cesaretleterek gözünü tamamen Kıbrıs'a çevirmiştir.⁷³

Batı Avrupa ülkeleri üzerinde beliren ve Türkiye üzerinde yoğunlaşan Sovyet tehlikesi Türkiye'nin soğuk savaş döneminde önceliğini kendi güvenliğine vermesine

⁶⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.1.

⁶⁹ Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı 1899-1960**, Remzi Kitabevi Yayınları, 7.B., İstanbul, 2000, s.291.

⁷⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.1.

⁷¹ Truman Doktrini; ABD'nin, Sovyet Rusya'nın Ortadoğu ve Akdeniz'e inmek için tehdit ettiği Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardımını öngören doktrindir. Marshall Planı ise Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınmasını sağlayarak komünist ideolojinin bu ülkelere sızmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bkz.: Erdiç Tokgöz, **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi**, 8.B., İmaj Yayınevi, Ankara,2007, s.152; Yaşar Baytal, "**Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)**", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 40, Kasım 2007, s. 558.

⁷² Uzun, **a.g.m.**, s.47.

⁷³ Koç, **1950-1954 Kıbrıs Basımında Kıbrıs Olayları**, s.18

sebepe olmuştur.⁷⁴ Bu dönemde Türk Hükümeti'nin Kıbrıs konusunda hareketsiz ve ilgisiz kalmış olmasının bir diğer sebebi de İngiltere'nin Kıbrıs'ı asla terk etmeyeceği görüşünün Hükümet'te hakim olmasıdır.⁷⁵

Türkiye'de yaşayan Kıbrıs Türkleri, Ada'da yaşayan Türkler hakkında Türk kamuoyunda bir farkındalık oluşturabilmek amacıyla, ilk olarak 1932 yılında "İstanbul Kıbrıs Türk Talebi Birliği"'ni kurmuşlardır.⁷⁶ 1938 yılına kadar aktif kalan dernek Türkiye'de öğrenim gören Kıbrıslı Türkler arasında bir dayanışma oluşturmuştur.⁷⁷ Bunun dışında Kıbrıs Türkleri olası bir Enosis faaliyeti karşısında içine düşecekleri felaketi Türkiye Cumhuriyeti yetkililerine ve Türk halkına anlatabilmek için 1946 yılında İstanbul'da "Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti"'ni⁷⁸ 1948 yılında ise Ankara'da "Kıbrıs Türk Kültür Derneği"'ni⁷⁹ kurmuşlardır.⁸⁰ Bunlar dışında Kıbrıslı Avukat Nevzat Karagil, 4 Ağustos 1950 tarihinde amacı; "Kıbrıs Türklerinin çeşitli hak, hürriyet ve menfaatlerini korumak; Kıbrıs Türklerini sol cereyanların etkisinden uzak tutmak; Kıbrıslılar arasında fikir ve ülkü birliği sağlamak ve Kıbrıs ile Türkiye arasında sosyal, kültürel ve ekonomik bağları geliştirmek" olan İstanbul merkezli "Kıbrıs'ı Koruma Cemiyeti"'ni kurmuştur.⁸¹

Yukarıda belirtilen Kıbrıs'taki kaynaşma durumu içerisinde, 1947 yılında Kıbrıs

⁷⁴ Ege'de Türk karasularının yanı başında bulunan Oniki Ada'nın 1947 yılında İtalyanlardan alınıp Yunanistan'a verilmesine Türkiye'nin tepki verememesinin sebebi de Türkiye'ye ABD'den gelecek yardım beklentileridir. Bu dönemde Türkiye Sovyet tehlikesi yüzünden dış politikada pazarlık gücünü yitirmiştir. Bkz.: Erol Manisalı, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002, s.10.

⁷⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.4; Manizade, **a.g.e.**, s.96.

⁷⁶ Duman, **a.g.e.**, s.40. Emre Aykoç, Sanem Yamak, Suat Söylemez, "Siyasal Katılım Açısından Türkiye'de Kıbrıs Dernekleri: 1950-1960", **6. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildirileri 24-26 Ekim 2007**, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, KKTC, 2008, s.282.

⁷⁷ Aykoç-Yamak-Söylemez, **a.g.m.**, s.283.

⁷⁸ 1949 yılında Mersin, Antalya, İzmir ve Adana'da şubeler açan Kıbrıs Okullarında Yetişenler Cemiyeti "Yeşilada" isminde bir dergi yayınlıyarak Türk aydınlarının Kıbrıs konusuna ilgisini çekmeye çalışmıştır. Dernek 16 Nisan 1950 yılındaki kongresinde adını "Kıbrıs Türk Kültür ve Yardım Cemiyeti" olarak değiştirmiştir. Bkz.: Aykoç-Yamak-Söylemez, **a.g.m.**, s.282-283.

⁷⁹ Amacı Türkiye'deki Kıbrıslıların faaliyetlerini bütünleştirmek, bir eşgüdüm içinde yürütmek ve Kıbrıslı Türklerle Türkiye arasındaki bağları güçlendirmek olan Kıbrıs Türk Kültür Derneği 1950 Şubat'ında "Kıbrıs Türk Kültür ve Yardım Cemiyeti" adını almıştır. Bkz.: Şükrü S. Gürel, **Kıbrıs Tarihi 2 (1878-1960)**, Kaynak Yayınları, Ofset Matbaacılık, 1.B., İstanbul, Ekim 1985, s.73.

⁸⁰ Emircan, **a.g.e.**, s.115,116. Samim Akgönül, **Türkiye Rumları**, Çev.: Ceylan Gürman, İletişim Yayınları, 3.B., İstanbul, 2012, s.178.

⁸¹ Aykoç-Yamak-Söylemez, **a.g.m.**, s.284-285.

Başpiskopos Yardımcısı'nın da içinde bulunduğu bir heyetin Londra'ya giderek İngiliz Sömürgeler Bakanı'na bir muhtıra verip Enosis istemesi ve Amerikan basınında (22 Mart 1947 tarihli New York Times, 24 Mart 1947 tarihli New York Herald) eğer İngiltere ile Yunanistan aralarında anlaşılırsa, Amerikan Hükümeti'nin Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesine muhalefet etmeyeceği haberlerinin çıkması üzerine, Türk Hükümeti'nin sessiz tutumunun aksine, 1947 yılının sonlarından itibaren Türk basınının ve başta gençlik olmak üzere Türk kamuoyunun Kıbrıs konusuna olan ilgisinin arttığı görülmektedir.⁸² Bu bağlamda 25 Kasım 1948 tarihinde Öğrenci Dernekleri Başkanı Erhan Löker'in "*Gayemiz, bugünkü sınırlarımız dışında yaşayan asgari 60 milyon Türkün uzun yıllardan beri gördükleri kıtal, zulüm ve işkencenin ızdırap verici sesinin, Türkiye'mizin de samimi bir azası bulunduğu Birleşmiş Milletler teşkilatına arzını istemektir.*" şeklinde amacını açıkladığı bir miting Ankara yükseköğretim gençliği tarafından tertip edilmiştir.⁸³

Kıbrıs konusu üzerinde Türk gençliğinin hassas davranışı karşısında Atina Üniversitesi Öğrenci Derneği de bir beyanname yayınlamıştır.⁸⁴ Bu beyannameye cevap 3 Ocak 1949 tarihinde İstanbul Üniversitesi Öğrenci Derneği, Milli Türk Talebe Birliği (M.T.T.B). ve Teknik Üniversite Talebe Birliği tarafından ortak olarak yayınlanan bir beyanname ile verilmiştir. Beyannamede: "*Türk Gençliğinin Kıbrıs hakkındaki fikir ve kanaatlerinden infial duyduğunu belirten beyannamenizi dikkatle okuduk. Türk-Yunan Gençliği arasındaki ebedi olmasını temenni ettiğimiz dostluğun selameti için, aşağıdaki hususların tavzihini faydalı buluyoruz. Filhakika Ankara ve İstanbul gençliği bu meselenin Birleşmiş Milletlere aksettirilmesini istemiştir. Devletlerarası her meselede olduğu gibi, Kıbrıs meselesinde de yegane merci olmasını arzuladığımız ve bundan şüphe etmediğimiz Birleşmiş Milletlere başvurmanın, beyannamenizde belirtildiği gibi, esef ve hayretle karşılanacak bir yol değil, hür milletlerin takip etmeleri icap gelen adil ve makul bir yol olduğu kanaatindeyiz. Türk Gençliği kendi davalarında her zaman*

⁸²Armaoğlu, **a.g.e.**, s.6-8.

⁸³Armaoğlu, **a.g.e.**, s.6-10. Benzer bir miting yine Ankara'da üniversiteli gençler tarafından 25 Aralık 1948 tarihinde de yapılmıştır. Bkz.: Gürel, **a.g.e.**, s.73.

⁸⁴**Vatan**, 4 Ocak 1949; Armaoğlu, **a.g.e.**, s.13,14.

hassas, şuurulu ve kararlarında müstakildir. Hakkı olduğu her meselede reaksiyon göstermesi de tabii hakkıdır... Siyasi zaruretler dolayısıyla evvelce İngiltere'ye terk edilmiş bulunan Kıbrıs'ın gene siyasi sebeplerle bir bayrak değiştirmesi bahis konusu olursa, Yeşil Ada ufuklarına yaraşan bayrak Türk bayrağı olacaktır.” denilmiştir.⁸⁵

1949 yılı içerisinde 7 Ocak'ta, hariçteki Türklerin zulümden kurtarılması ve Kıbrıs'taki Türklerin komünist tehlikesine maruz bırakılmamaları için, Malatya Kültür Derneği'nin teşebbüsü ve bütün gençlik teşekküllerinin katılımıyla, büyük bir miting yapılmıştır.⁸⁶ Aynı yıl içerisinde Ocak ayının 16'sında ise, hariçteki Türklerin insan haklarından istifadelerinin temini ve Kıbrıs'taki Türklerin komünizm tehlikesinden kurtarılmaları için, Antakya gençliği tarafından, bir miting tertip edilmiştir.⁸⁷ 8 Eylül 1949 tarihinde ise Lefkoşa'da Faiz Kaymak başkanlığında “Kıbrıs Türklerinin siyaset dışındaki problem ve ihtiyaçlarını temin yolunda başta Kıbrıs Adası Türk Azınlık Kurumu (KATAK) ve Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi (KTMHP) olmak üzere bütün Türk kurumlarının işbirliği içinde çalışmasını sağlamak” amacıyla⁸⁸ Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu⁸⁹ faaliyete başlamıştır.⁹⁰ 6 Kasım 1949 tarihinde ise KATAK ve KTMHP teşkilatlarının tek çatı altında toplanmaları ile Kıbrıs Milli Türk Birliği Partisi kurulmuştur.⁹¹

Türk kamuoyu içerisinde Kıbrıs meselesine ilk önce ve en çok ilgi gösterenler genç kesim olmuştur. Türk gençliği Kıbrıs konusu kapsamında çeşitli vesilelerle

⁸⁵ **Vatan**, 4 Ocak 1949; Armaoğlu, **a.g.e.**, s.13,14.

⁸⁶ **Ayın Tarihi**, 8 Ocak 1949 Erişim tarihi 12 Ağustos 2013 “<http://www.ayintarihi.com/turkce/date/1949-01-01>”

⁸⁷ **Ayın Tarihi**, 16 Ocak 1949 Erişim tarihi 12 Ağustos 2013 “<http://www.ayintarihi.com/turkce/date/1949-01-01>”

⁸⁸ Keser, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, s.136.

⁸⁹ Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil Federasyon çalışmalarını şu şekilde değerlendirmiştir: “*O zamanlar Kıbrıs'ta Türklerin bir Federasyonu vardı. Bu Federasyon acayip bir kuruluştur. Ada'da ne kadar yardım derneği, spor kulübü, talebe cemiyeti varsa toplanmışlar bu Federasyon'un çatısı altında bulunmuşlardı. Ne var ki Rumlar siyasi davalarını Enosis (İlhak) gibi bir tek kelimeye indirip bunu tüm dünya kamuoyuna kabul ettirdikleri halde, bizim Türklerin Federasyon'u daha henüz siyasi bir hüviyet bile taşıyamıyordu. Federasyon Başkanı Faiz Kaymak isminde eski bir öğretmendi. Faiz Kaymak çarşı içinde zahire ticareti yapıyordu. Dükkanında misafirlerini ters döndürülmüş küfeler üzerinde oturtarak kabul ediyordu. Rumlarla böylece karmakarışık ve gayri siyasi bir cemiyetle savaşmak olanaksızdı.*”; Hikmet Bil, **Kıbrıs Olayı ve İçyüzü**, İtmat Kitapevi, 2.B., İstanbul, 1976, s.100.

⁹⁰ Emircan, **a.g.e.**, s.115,116.

⁹¹ Keser, **Dünden Bugüne**, s.142.

mitingler düzenleyerek meseleye olan his ve alakasını sürekli olarak ifade etmiştir.⁹²

Rumların Kıbrıs'ta plebisit yapacakları haberi üzerine 4 Ocak 1950 tarihinde İstanbul Üniversitesi Öğrenci Birliği Marmara Lokali'nde bir kapalı salon toplantısı gerçekleştirmiş, Milli Türk Talebe Birliği ise 13 Ocak 1950 tarihinde Türkiye'deki gazetelere birer mektup göndererek 15 Ocak'ta Kıbrıs konusunda Akademik bir toplantı, 16 Ocak'ta ise bir miting düzenleyeceğini duyurmuştur.⁹³

Makarios'un⁹⁴ yoğun çabalarıyla, Rumlar tarafından Ortodoks Kilisesi öncülüğünde 15 Ocak 1950 tarihinde⁹⁵ Kıbrıs'ta bir plebisit yapılmıştır.⁹⁶ Bu plebisit Türkler ve İngilizler tarafından reddedilmiş, ciddiye alınmamış⁹⁷ ve amacına ulaşamamış olsa bile, bu husustaki çalışmalarının etkisiyle Makarios, Rumlar tarafından Başpiskopos seçilmiştir.⁹⁸

1948-1950 yılları Türk halkının ve özellikle Türk gençliğinin Kıbrıs'ı uzaktan izlemekten, Kıbrıs'la yakından ilgilenmeye başladığı bir geçiş dönemi özelliği taşımaktadır. Bu durumun oluşmasında Türk basını ile Türkiye'de yaşayan Kıbrıs Türklerinin kamuoyu oluşturma çabaları etkili olmuştur.⁹⁹

⁹² Türk Gençlik Teşkilatı tarafından 14 Aralık 1949 tarihinde İstanbul'da, Yüksek Tahsil Gençliği tarafından 16 Ocak 1950 tarihinde İstanbul'da ve 22 Ocak 1950 tarihinde İzmir'de tertip edilen mitingler bu dönemde Türk gençliği tarafından organize edilen mitinglerden bazılarıdır. Bkz.: Fahir H. Armaoğlu, "1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamu Oyu", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.14, S.2, Temmuz 1959, s.59-60.

⁹³ Vehbi Zeki, **Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi (1878-1959)**, C.I., 1.B., Halkın Sesi, Lefkoşa, 1973, s.55.

⁹⁴ Asıl adı Mihail Khristodolou Mouskos olan Makarios 1946 yılında Kıbrıs'ta papazlığa atanmış, 1948 yılında Larnaka'da Kition Piskoposluğu'na ve 18 Ekim 1950 tarihinde de Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin Başpiskoposluğu'na seçilmiştir. Bkz.: Akalın, **a.g.e.**, s.49.

⁹⁵ Oberling bu tarihi 16 Ocak 1950 olarak belirtilmiştir. Bkz.: Oberling, **a.g.e.**, s.31. Ancak Vehbi Zeki tarafından 15 Ocak 1950 olarak belirtilen ve Pazar günü denilerek kuvvetlendirilen tarih tercih edilmiştir. Bkz.:Zeki, **a.g.e.**, s.53.

⁹⁶ Türklerin katılmadığı, Kıbrıs Rum halkına ise Enosis'e "evet" demeleri için baskı uygulanan plebisitte Rum Cemaat Meclisi'nin verdiği sayılara göre Enosis taraftarlarının oranı %95,7'dir. Plebisit Türkler ve İngilizler tarafından tanınmasa da ilerleyen süreçte Rumlar'ın Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak çabalarına bir dayanak olarak kullanılmaya çalışılacaktır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.; Oberling, **a.g.e.**, s.31; Ayrıca bkz.: Koç, **1950-1954 Kıbrıs Basımında Kıbrıs Olayları**, s.72.

⁹⁷ Ramazan Tosun, "Kıbrıs Meselesi", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.10, Kayseri, 2001, s.100.

⁹⁸ Ahmet Olgun, **Kıbrıs Gerçeği 1931-1990**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1991, s.146.

⁹⁹ Gürel, **a.g.e.**, s.71-75.

BİRİNCİ BÖLÜM:
KIBRIS TÜRK TÜR CEMİYETİ'NİN KURULUŞUNDAN ÖNCE
KIBRIS SORUNU

1.1. Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası

7 Ocak 1946 yılında kurulan ve 14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti Hükümeti, Kıbrıs'taki gelişmelerden endişe duymasına ve Türk basını ile kamuoyunun baskılarına rağmen, bir İngiliz sorunu olarak gördüğü Kıbrıs konusunda olaya karışmaya istekli davranmamıştır.¹⁰⁰ Bu bağlamda 20 Haziran 1950 tarihinde Demokrat Parti Meclis Grubu toplantısında konuşan Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Türkiye'nin Kıbrıs meselesi diye bir meselesinin olmadığını beyan etmiştir.¹⁰¹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Sovyet tehlikesine karşı Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında başlatılan NATO'ya girme çabaları, Demokrat Parti iktidarında da devam etmiştir. Bu çabaların bir tanesi olarak Demokrat Parti 25 Haziran 1950 tarihinde başlayan Kore Savaşı'nda, önemli ölçüde Türk askeri birliğinin Birleşmiş Milletler kuvvetleri emrine gönderilmesini sağlamıştır. Bu dönemde hem Demokrat Parti'nin hem de Türk kamuoyunun dikkati önemli ölçüde Kore Savaşı üzerinde yoğunlaşmıştır.¹⁰²

Demokrat Parti döneminde Kıbrıs konusunu uluslararası platforma taşıyarak gündeme getiren ve Kıbrıs'taki Rumları Türklere karşı kışkırtarak tedhiş hareketlerinin

¹⁰⁰ Oberling, **a.g.e.**, s.46.

¹⁰¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.23.

¹⁰² Sedef Bulut, “Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.41, Mayıs 2008, s.35-40.

başlamasına sebebiyet veren kişi Başpiskopos Makarios olmuştur.¹⁰³ Başpiskopos olduktan sonra Enosis çalışmalarına daha örgütlü bir şekilde devam eden Makarios'un çabalarına Yunanistan Başbakan'ı Sophoklis Venizelos, 16 Şubat 1951 tarihinde Yunan Parlamentosu'nda¹⁰⁴ verdiği bir demeç ile destek vermiştir.¹⁰⁵ Yunan Başbakan Venizelos'un demeci şu şekildedir:

*“Biz, Kıbrıs Adası'nın ilhakını bugün değil, 1915 senesinden beri müteaddit defalar istedik. O zamandan bugüne kadar, iş başına gelen bütün Yunan Hükümetleri de bu talebi tekrarladılar. Biz yeni bir müracaatta bulunmadıysak bundan, bu işten vazgeçtiğimiz manası çıkarılmamalıdır. Sükûtumuz, siyasî izanımızın zaruri bir tecellisinden ibarettir. Hakikatte, Kıbrıs'ı istemekten hiçbir zaman vazgeçecek değiliz.”*¹⁰⁶

Türk basınında geniş yankı bulan bu gelişme Türk Hükümeti'nin konu ile ilgili resmi tutumuna bir dereceye kadar etki etmekle beraber, Hükümet'in davranışlarında belirgin bir değişikliğe yol açmamıştır.¹⁰⁷ 20 Nisan 1951 tarihinde Hürriyet gazetesine verdiği demeçte Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Türk-Yunan dostluğuna verilen önemden bahsetmekle beraber, Kıbrıs konusunda bir değişiklik olacaksa eğer, bunun Türkiye'siz ve Türkiye'nin haklarına aykırı bir şekilde olmasına, Demokrat Parti'nin imkan bırakmayacağını belirtmiştir.¹⁰⁸

22 Ekim 1951 tarihinde Londra'da düzenlenen Kuzey Atlantik Antlaşması Protokolü ile Türkiye'nin, Yunanistan ile beraber NATO'ya katılımının onaylanması ile birlikte Demokrat Parti Hükümeti, Ortadoğu ve Balkanlarda yeni ittifak arayışları içerisinde Yunanistan ve İngiltere ile ilişkilerini sıkılaştırma çabasında olmuştur ve bu dış politikasına paralel olarak Kıbrıs ile ilgisini zayıf tutmuştur.¹⁰⁹ 1951 yılı içerisinde

¹⁰³ Akın, **a.g.e.**, s.125-126.

¹⁰⁴ Esra Sarıkoyuncu,, “*Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)*”, **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, C.6, S.11, Kış 2012, s.88.

¹⁰⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.25.

¹⁰⁶ **Hürriyet**, 25 Şubat 1951.

¹⁰⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.26-27.

¹⁰⁸ **Hürriyet**, 21 Nisan 1951.

¹⁰⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.34.

resmi bir ziyaret için Ankara'ya gelen Yunanistan Başbakanı S. Venizelos, özel bir görüşme esnasında Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'e Kıbrıs konusunda Türkiye'nin hareket tarzının ne olacağını sormuş ve "*Merak Etmeyin. Bu konu Yunan-Türk dostluğu çerçevesinde çözüme kavuşturulacaktır.*" yanıtını almıştır.¹¹⁰

İki ülke arasında ortak gerçekleştirilen tatbikatlar¹¹¹ ve devlet başkanları¹¹², başbakanlar seviyesinde karşılıklı ziyaretlerle¹¹³ oluşturulan dostluk havası içerisinde bir sorun olarak algılanmayan yada kasıtlı olarak göz ardı edilen Kıbrıs meselesi, 24 Kasım 1952 tarihindeki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Yunan delegesinin İnsan Hakları ve Self Determinasyon konuları görüşülürken konuyu açması ile tekrar gündeme gelmiştir.¹¹⁴ Yunan delegesinin İngiltere'nin Kıbrıs'ı Yunanistan'a iadesi gerektiğini ima eden sözlerine, Türk delegesi İngiltere'nin Kıbrıs ile ilgili alacağı kararlarda Ada'da yaşayan Türk halkının arzularını dikkate alması gerektiğini ve Türk Hükümeti'nin Ada'daki Türk halkını her zaman destekleyeceğini söyleyerek karşılık vermiştir.¹¹⁵

1952 yılında Başbakan Adnan Menderes ile Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Atina ziyaretlerinde Hürriyet gazetesini temsilen bulunan Hikmet Bil gezi esnasında bir gece sohbetinde Menderes'e Kıbrıs ve Batı Trakya'daki Yunan mezalimini örnek göstererek Yunanistan'ın asıl niyetinden bahsetmiştir. Başbakan Adnan Menderes de Hikmet Bil'e cevaben "*Oysa ben o gülen ağızlarda gıcırdayan dişlerin sesini de duyuyorum. Amma ne yapalım ki şu üzerinde gittiğimiz tren hattının sadece altmış kilometre ötesinde Rusya var. İşte bu müşterek tehlike, her şeye rağmen bizi bu zoraki dostluğa itiyor.*" demiştir.¹¹⁶

¹¹⁰ Gürel, **a.g.e.**, s.77.

¹¹¹ "*Türk-Yunan Deniz Tatbikatı Başladı*"; bkz.: **Son Posta**, 18 Ağustos 1952.

¹¹² **Vakit** gazetesini haberi ana sayfasında "*Cumhurbaşkanı Yunanistan'da Yürekten Sevgi ile Karşılandı*" olarak vermiştir. Bkz.: **Vakit**, 28 Kasım 1952,

¹¹³ Bu ziyaretler ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz.: Stefo Benlisoy, "*Kral ve Kraliçenin Türkiye Ziyareti*", **Toplumsal Tarih**, Sayı 81, İstanbul, Eylül 2000, s.12-21.

¹¹⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.37.

¹¹⁵ Türk delegesinin cevabını dönemin şartları içerisinde Hükümet'in Kıbrıs politikasının yansıması olarak görmek güç bir ihtimaldir. 1953 yılında konu Genel Kurul'un Genel Oturumlarında daha açık bir haliyle görüşülürken Türk delegesinin sessiz kalması 1952 yılında delegenin verdiği Hükümeti bağlayıcı ve keskin cevap ile çelişmektedir. Bkz.: Armaoğlu, **a.g.e.**, s.34-38.

¹¹⁶ Bil, **a.g.e.**, s.61-61.

Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın Enosis çabalarına rağmen Türk Hükümeti'nin içerisinde bulunduğu Sovyet tehlikesine karşı oluşturmaya çalıştığı Balkan İttifakı için Yunanistan ile kurmak istediği iyi ilişkiler sonucunda Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara'da "Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" imzalanmıştır.¹¹⁷

Demokrat Parti tarafından oluşturulmaya çalışılan dostluk havasına rağmen Yunanistan Kıbrıs meselesini her zaman dostluğun önüne almıştır. Yunanistan 1952 yılında olduğu gibi 1953 yılının Eylül ayında da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda bir şekilde konuyu Kıbrıs'a getirerek Kıbrıs meselesini tekrar gündeme taşımıştır. Yunan başdelegesinin Kıbrıs halkının büyük çoğunluğunun Yunanistan ile birleşme arzusundan bahsetmesine rağmen bu sefer Türk delegeler bu konuda hiçbir görüş bildirmemişlerdir.¹¹⁸

1953 yılında Denizli Milletvekili Baha Akşit'in, Meclis'te Kıbrıs hakkında Hükümet'in görüşünün ne olduğuna dair Dışişleri Bakanı'na yönelttiği soru, Meclis gündemine geldiği 11 Kasım 1953,¹¹⁹ 13 Kasım 1953¹²⁰ ve 16 Kasım 1953 tarihlerindeki birleşimlerde, soruyu soran Milletvekili Baha Akşit toplam üç defa birleşime katılmadığı için düşmüştür.¹²¹ 27 Mayıs 1953 tarihinde ise Zonguldak Milletvekili Abdurrahman Boyacıgiller, Dışişleri Bakanı'na aşağıdaki yazılı soru önergesini yöneltmiştir:

"1. Birkaç yıldan beri Yunan hükümetleri ile gayrimesul Yunan vatandaşları, Türk-Yunan dostluğunu müteessir edeceği tabii olan Kıbrıs'ın ilhakı hususunda gayret ve faaliyet göstermektedirler. Meselenin Birleşmiş Milletlere intikal ettirilmesi hususunda resmî ve hususi teşebbüslerin eksik olmadığı da müşahede edilmekte ve bizi müteessir etmektedir. Türk Hükümeti'nin Kıbrıs'ın ilhakı meselesinde görüşü nedir?"

¹¹⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.39.

¹¹⁸ Fahir Armaoğlu bu davranışın (Türk delegelerin sessiz kalmasının) Ankara Hükümeti'nin sıkı talimatı sonucu olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Armaoğlu, **a.g.e.**, s.43-45.

¹¹⁹ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C. 25, Dönem: IX, Üçüncü Birleşim, 11 Kasım 1953, s.128.

¹²⁰ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C. 25, Dönem: IX, Dördüncü Birleşim, 13 Kasım 1953, s.217.

¹²¹ **T.B.M.M. Tutanak Dergisi**, C. 25, Dönem: IX, Beşinci Birleşim, 16 Kasım 1953, s.240.

2. Yunan Devlet adamlarının Türkiye'yi ziyaretleri ve Türk Devlet adamlarının Yunanistan'ı ziyaretlerinde yapılan siyasi konuşmalarda Kıbrıs meselesi mevzu bahis olmuş ve iki dost, komşu ve müttefik devlet arasında bu meselenin iki tarafın menfaatlerine en uygun şekilde halli hususuna bir mutabakata varılmış mıdır? ”¹²²

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü bu soru önermesine, 2 Nisan 1954 tarihinde¹²³ şu cevabı vermiştir:

“Dost ve müttefik Yunanistan'ın Devlet adamlarıyla vâki görüşmelerde Kıbrıs üzerinde her hangi bir muhavere veya müzakere cereyan etmiş değildir. Bunun sebebi, Türkiye'nin Kıbrıs meselesi diye bir mesele mevcut olmadığı mütalâasında bulunması ve Kıbrıs hâlen İngiltere 'ye ait bulunduğuna göre bu Ada hakkında Yunanistan'la ikili konuşmalar yapılmasının mümkün ve caiz olmamasıdır. Günün birinde Kıbrıs'ın İngiltere ile müzakereye mevzu olması halinde bittabi, bu Ada'da mühim bir Türk ekalliyeti bulunması keyfiyeti bizim de söz sahibi olmamızı iltizam edecektir. Kaldı ki biz bu Ada'nın bugünkü statükosunda bir değişiklik yapılması hususuna kani değiliz.”¹²⁴

Dönemin Türkiye NATO Daimi Delegesi olan Fatin Rüştü Zorlu Başbakan Adnan Menderes'e 2 Mayıs 1954 Türkiye Genel Seçimleri öncesinde Kıbrıs konusunu açarak, muhalefetin konuyu istismar edebileceğini ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesine Hükümet göz yumuyor gibi bir propagandaya yönelebileceğini vurgulamış, Türkiye'nin hem iç politika hem de dış politika gereksinimleri açısından Hükümet'in Kıbrıs konusunda daha etkin olması gerektiğini belirtmiştir.¹²⁵

¹²² TBMM ZC, Devre 9, İçtima 4, Cilt 28, 48. İnikat, 23 Şubat 1954, s.762.

¹²³ Hüseyin Agün, kitabında bu tarihin 2 Nisan 1954 olduğunu belirtmektedir. Bkz.: Hüseyin Agün, **Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası(1950-1960)**, Demokratlar Kulübü Yayınları, No:13, Ankara, 1997, s.14. Ancak Fuat Köprülü'nün vermiş olduğu cevap 2 Nisan 1954 tarihinde yazılı basında yer almıştır, ayrıca Fahir Armaoğlu da kitabında 1 Nisan 1954 tarihini belirtmiştir. Bkz.:Armaoğlu, **a.g.e.**, s.51. Belirtilenler dışında T.B.M.M. Zabıt Cerideleri'nde Fuat Köprülü'nün cevabının yer aldığı tarih 23 Şubat 1954'tür.

¹²⁴ TBMM ZC, Devre 9, İçtima 4, Cilt 28, 48. İnikat, 23 Şubat 1954, s.762,763.

¹²⁵ Zorlu bu görüşmenin ardından Menderes'in, Kıbrıs konusunda artık daha açık bir tavır almak ve Yunanistan'ın emellerine karşı çıkmak için enerjik bir davranış içine girmeyi kararlaştırdığını söylemiştir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: Melih Esenbel, **Kıbrıs-1 Ayağa Kalkan Adam 1954-1959**, Bilgi Yayınevi, 1.B., Nisan, 1993, s.15-16; Arıcı bkz.: Necati Zincirkıran, **Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu**, Sabah Yazı Dizileri, Gençlik Yayınları A.Ş., 1.B., İstanbul, Aralık 1994, s.45.

5 Haziran 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes, ABD ziyaretinin ardından Atina'ya uğramıştır. Burada Yunan gazeteleri tarafından yapılan bir haberde şayet Yunanistan Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlere götürürse bu duruma Türkiye'nin muhalefet etmeyeceğini bizzat Adnan Menderes'in belirttiği ileri sürülmüştür. Ortaya atılan bu iddia karşısında ne Türk Hükümet yetkilileri ne de Adnan Menderes herhangi bir yalanlamada bulunmamışlardır.¹²⁶

Demokrat Parti iktidarının ısrarla oluşturmaya çalıştığı ittifak çabaları 1954 yılının 9 Ağustos tarihinde Bled'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan antlaşma¹²⁷ ile belli bir ölçüde sonuç vermiş ve 1953 yılında temelleri atılan işbirliği, bir ittifak çerçevesi içerisinde “Balkan İttifakı” ile genişletilmiştir.¹²⁸

Yunanistan'ın “Balkan İttifakı” imzalandıktan kısa bir süre sonra 16 Ağustos 1954 tarihinde Kıbrıs için, “*Milletlerin kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi/ Self Determinasyon*” hakkının kullanılması istemiyle resmen Birleşmiş Milletlere başvurarak konuyu uluslararası alana taşınması¹²⁹ Türk-Yunan ilişkilerini kritik bir sürece sokmuştur.¹³⁰ Birleşmiş Milletlerde Genel Kurul'un 24 Eylül 1954 tarihinde konunun gündeme alınmasına 19 red, 11 çekimser, 30 lehte oy ile karar vermesiyle müzakereler başlamıştır.¹³¹ Böylelikle ilk olarak İngiltere-Türkiye arasında siyasi bir konu olan Kıbrıs meselesi artık bu şeklini kaybederek Türk-Yunan hükümetlerinin davası halini almış ve bu iki ülkeyi karşı karşıya getirmiştir.¹³²

Müzakereler neticesinde Siyasi Komisyon 15 Aralık'ta Kıbrıs meselesini “şimdilik” görüşmemeye karar vermiştir ve bu karar 17 Aralık'ta Birleşmiş Milletler

¹²⁶ Ulvi Keser, “Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye’de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.12, S.25, İzmir, Güz 2012, s.187.

¹²⁷ Antlaşma metni için bkz.: **Ayın Tarihi**, Ağustos 1954, No.249, s.85-88.

¹²⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.59; Uzun, “1919–1950 Yılları Arasında Türkiye–Yunanistan İlişkileri”, s.47.

¹²⁹ **Harp Akademileri Komutanlığı, Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Yarını**, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 1995, s.14.

¹³⁰ Bulut, “Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası”, s.35.

¹³¹ Agün, **a.g.e.**, s.17.

¹³² **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.B., İstanbul, 2005, s.289-296.

Genel Kurulu tarafından da 8 çekimsere karşı 50 oyla aynen kabul edilmiştir.¹³³ Bu kararın alınmasında Türk Başdelegesi Selim Sarper'in, Birleşmiş Milletlerde, Kıbrıs hakkındaki Türk görüşünü ilmi, askeri, coğrafi ve ırki alanlarda oldukça kuvvetli bir tez ile savunması etkili olmuştur.¹³⁴ BM Genel Kurulu tarafından alınan karar neticesinde Yunanistan'da ve Kıbrıs'ta ayaklanma boyutuna varan olaylar ve gösteriler gerçekleşmiştir.¹³⁵

1955 yılının ilk yarısında Türk Hükümeti açısından Kıbrıs konusunda verilen en önemli demeç bütçe görüşmeleri esnasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün söyledikleridir:

*"Bu sene yeni bir mevzu olarak Birleşmiş Milletlere Kıbrıs işinin getirildiğini biliyorsunuz. Memleketimizi pek yakından alakadar eden bu davada, dostluk ve ittifaklarımızın havasını bozmamak için azami itidal göstermekle beraber, bu işteki yakın alakamızı pek tabii olarak tebarüz ettirdik."*¹³⁶

Yunan Dışişleri Bakanı Stefanopulos, 1954 ve 1955 yıllarında Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den "*Kıbrıs konusu gibi küçük bir konunun, Türk-Yunan ilişkilerine zarar vermesinin düşünülemeyeceği*" içerikli mesajlar almış olduğunu belirtmiştir.¹³⁷ Ancak Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün demecinden de anlaşıldığı gibi, Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlerdeki girişimleri sebebiyle Türk Hükümeti de Kıbrıs meselesine ilgi göstermek mecburiyetinde kalmıştır.¹³⁸ Ayrıca Türk Hükümeti'nin konuya müdahalesini zorunlu kılan etkenlerden belki de en önemlisi Türk kamuoyunun Kıbrıs konusundaki yoğun ilgisi ve hassasiyeti olmuştur.¹³⁹

¹³³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.87; Agün, **a.g.e.**, s.18-19.

¹³⁴ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

¹³⁵ Bulut, "*Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler Ekseninde Sir Winston Churchill'in 1959 Yılı Gayr-ı Resmi Türkiye Ziyareti Üzerine Bir Değerlendirme*", s.227.

¹³⁶ Alıntı: Armaoğlu, **a.g.e.**, s.102. Ayrıca konuşma hakkında detaylı bilgi için bkz.: **Ayın Tarihi**, Şubat 1955, No.255, s.115.

¹³⁷ Tuncer, **a.g.e.**, s.73; Gürel, **a.g.e.**, s.86.

¹³⁸ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

¹³⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.118,119.

1955 yılının Nisan ayından itibaren siyasi lideri Makarios, askeri lideri Yunan Albay George Grivas olan¹⁴⁰ EOKA¹⁴¹ tedhiş örgütünün Kıbrıs'taki faaliyetleri şiddetlenmeye başlamıştır.¹⁴²

İngiltere Başbakanı Anthony Eden, 30 Haziran 1955 tarihinde Avam Kamarası'nda yaptığı bir açıklamada; Londra'da İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın katılacakları üçlü bir konferans ile Kıbrıs meselesinin görüşülmesi için tarafların görüşmeye çağrıldığını açıklamıştır.¹⁴³ Prof. Dr. Ulvi Keser bu konferans ile İngiltere'nin amacını şu şekilde açıklamıştır: “*Esasında Lancaster House'de yapılacak bu toplantıyla İngiltere'nin yapmaya çalıştığı Yunanistan'la Türkiye arasında bir arabuluculuk değil, tam tersine Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletlere götürülen Kıbrıs konusunu uluslararası camiadan uzaklaştırmak, sorunun eğer varsa İngiltere ile Yunanistan arasında bir sorundan ziyade Türkiye ile Yunanistan arasında bir sorun olduğunu ortaya koymaktır.*”¹⁴⁴ Prof. Dr. Hüseyin Bağcı da İngiltere Hükümeti'nin Londra Konferansı ile Türkler ve Yunanları birbirine düşürmeyi amaçladığını, ancak bu durumun inisiyatifini yitireceği şekilde, iki ülke arasında bir silahlı çatışmaya varacak seviyelere ulaşmasını İngiltere'nin istemediğini belirtmiştir.¹⁴⁵

1955 yılı Ağustos ayı içerisinde Kıbrıs'tan Türk basınına ulaşan bir haber Türk kamuoyunda geniş yankı bulmuş ve bir galeyana sebep olmuştur. Bahsedilen habere göre 28 Ağustos günü Kıbrıslı Rumlar Ada'da yaşayan Türklere karşı katliam yapacaklardır. Katliam haberi üzerine Türk Hükümeti, 23 Ağustos akşamı Ankara'da bulunan İngiliz Büyükelçisi'ne bir nota vererek Ada'daki Türklerin can ve mal

¹⁴⁰ Keser, “*Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış*”, s.184.

¹⁴¹ EOKA; Ellenikos Organismos Kypriakon Agoniston (Kıbrıs Mücahitleri İçin Elen Örgütü/ Kıbrıs Rum Milli Mücadele Örgütü)

¹⁴² Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.90.

¹⁴³ Gürel, *a.g.e.*, s.105.

¹⁴⁴ Keser, “*Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış*”, s.188.

¹⁴⁵ Hüseyin Bağcı, **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Yayıncılık, Özkan Matbaacılık, 3.B., Ankara, Eylül 2007, s.111; Ayrıca benzer düşünceler için bkz.: Semih Günver, **Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü**, Bilgi Yayınevi, 1.B., Ankara, Kasım 1985, s.64,65; Orhan Cemal Fersoy, **Devlet ve Hizmet Adamı Fatin Rüştü Zorlu**, Hun Yayınları, Arpac Matbaacılık, İstanbul, 1979, s.266.

güvenliklerinin sağlanmasını istemiştir.¹⁴⁶

Başbakan Adnan Menderes İngiltere'nin teklifi üzerine Londra Konferansı'na katılacak Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili¹⁴⁷ Fatin Rüştü Zorlu başkanlığındaki¹⁴⁸ Türk delegasyonu üyeleri, bazı bakan ve milletvekilleri ile Ankara, İstanbul ve İzmir'de yayınlanan gazetelerin sahip ve başyazarlarının katıldığı yemekte, tarihe Liman Lokantası Nutku olarak geçen bir konuşma yapmıştır.¹⁴⁹ Başbakan'ın 24 Ağustos 1955 tarihinde İstanbul'da Liman Lokantası'nda yapmış olduğu konuşma Türk Hükümeti'nin Kıbrıs politikasındaki önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.¹⁵⁰

Konuşmasına 23 Ağustos tarihinde İngiltere'ye verilen nota konusuyla başlayan Menderes bu konuda kısa bir açıklama yaptıktan sonra 28 Ağustos'ta yapılacağı iddia edilen Türk katliamına değinerek şunları söylemiştir:

“Hiç ihtimal vermek istemiyoruz ve böyle olacağına da imkan görmüyoruz ama, 28 Ağustos 1955'in Kıbrıs'taki ırkdaşlarımız için katliam günü olacağını terörist bir eda ile mütemadiyen ilan edip durmaktadırlar. Biz, Ada'ya vazulyet olan İngiliz Hükümeti'nin vazifesini tamamıyla yapacağına kaniyiz. Ancak, Ada'daki Rum Halkı'nın yıllarca devam eden gayet şiddetli tahrikler neticesinde galeyana haline getirilmiş olduğu ve halkın silahlandırılması teşebbüslerinin de çok ilerlemiş bulunduğu söyleniyor. Binaenaleyh, ani bir hareket, şuursuz ve caniyane bir teşebbüs ve hareketler telafisi gayri mümkün neticeler doğurabilir mi, maalesef biz bugün bu kadarını dahi teemmül etmek mevkiine gelmiş bulunuyoruz. Hareket ani olabilir, mahalli hükümet hazırlıksız bulunabilir, oradaki halkımız son derecelere kadar tahrik edilmiş, silahlanmış bir ekseriyet karşısında masum, hareketsiz ve silahsız bulunabilir. Fakat, bu, hiçbir zaman bunların bir an için dahi müdafaasız kalacakları manasını tazammun etmez. Bu bakımdan büyük bir endişe ve heyecan içinde bulunan Kıbrıslı ırkdaşlarımızı tatmin

¹⁴⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.128-130.

¹⁴⁷ Günver, **a.g.e.**, s.64.

¹⁴⁸ Ahmet An, **Kıbrıs Nereye Gidiyor?**, Everest Yayınları, Melisa Matbaacılık, 1.B., İstanbul, Haziran 2002, s.59.

¹⁴⁹ Agün, **a.g.e.**, s.22-24.

¹⁵⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.118-135.

etmek ve müsterih kılmak isteriz.”¹⁵¹

Başbakan Adnan Menderes bu sözleriyle Kıbrıs'ta bir Türk katliamı hareketine girişilmesi durumunda Türk Hükümeti'nin buna seyirci kalmayacağını kesin bir dille ifade etmiştir.¹⁵² Konuşmasının ilerleyen kısımlarında Kıbrıs'ta nüfus çoğunluğuna dayanılarak ortaya atılan Self Determinasyon girişimlerine değinen¹⁵³ Menderes, Yunan Hükümeti'nin Kıbrıs konusunda ileri sürmüş olduğu iddialara şimdiye kadar en sert ve en keskin cevap niteliğindeki sözlerine¹⁵⁴ Lozan'da Yunanistan'ın kendi uygulamış olduğu hareket tarzını örnek göstererek devam etmiştir.¹⁵⁵

Adnan Menderes konuşmasında Yunanlıların yayılmacı emeller peşinde koştuklarını, Girit'i ele geçirdikten sonra Anadolu'yu işgale kalkıştıklarını, şimdi de Kıbrıs'a göz diktiklerini anlatmıştır.¹⁵⁶ Kıbrıs'ı ilhak etse bile Yunanistan'ın ne iktisaden, ne siyaseten, ne de askeri anlamda zerre kadar bile kuvvetlenemeyeceği bunun yanında hem kendisini hem de mensup olduğu hür milletler camiasını zaafa uğratmaktan başka bir şey de elde edemeyeceğini; bununla birlikte Türkiye için Kıbrıs'ın konumunun son derece önemli olduğunu belirten Menderes, Yunan Hükümeti'ni de oldukça sert bir dille eleştirmiştir.¹⁵⁷ Sözlerinden Londra Konferansı öncesi resmi Türk görüşünün Kıbrıs'ın

¹⁵¹ Alıntı: Agün, **a.g.e.**, s.22-23.

¹⁵² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.131.

¹⁵³ “...Tahrikçilere göre Ada'nın şu kadar nüfusu Türk, şu kadar nüfusu Rum'muş ve onlara göre sanki bütün dünyada coğrafi hudutlar bu esasa göre çizilmiş gibi, Kıbrıs'ın kaderi bu esasa göre tayin edilmeliymiş. Ben yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, nüfus ekseriyetine göre herhangi bir bölgenin kaderinin tayin edilmesi prensibi bu dünyada, hele böylesine parçalı olarak tatbik yeri bulmuş değildir. Bu vatan, terzinin önüne kumaş gibi neresinden istenirse kesilebilir bir meta değildir. O esas itibarıyla, etnik hakikatlere dayanmakla beraber coğrafi, siyasi, iktisadi ve askeri bir bütün teşkil etmek bakımından türlü amillerin tesiri altında, tarihi hadiselerin gösterdiği istikamette, hudutları çizilen bir coğrafya parçasıdır....” Alıntı: Agün, **a.g.e.**, s.23.

¹⁵⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.132.

¹⁵⁵ “...Bugün, tahrikçilerin istinat etmek istedikleri Ada'daki nüfus sayısının fazlalığı esasını, kendi ifadeleriyle bir hamlede çürütmek mümkündür. Vaktiyle Batı Trakya için Lozan'da bir plebisit yapılmasını istemiştik. Buna şiddetle itiraz eden, Yunanistan olmuştu. O günkü iddia ve delilleri, bugün kendisine karşı kullanmak mümkündür....” Alıntı: Agün, **a.g.e.**, s.23.

¹⁵⁶ Akın, **a.g.e.**, s.134.

¹⁵⁷ “...Şurasının herkesçe ve açık olarak bilinmesi lazım gelir ki, Türkiye sahillerinin büyük bir kısmı, başka devletlere ait olan tarassut(gözetleme) ve tehdit palangalarıyla muhat bulunuyor. Bir Kıbrıs sahası salim görünmektedir. Bu bakımdan Kıbrıs Anadolu'nun bir devamından ibarettir. Bu itibarla, O'nun bugünkü durumunda bir değişme bahis mevzu olursa, bunun etnik sebeplere değil, çok daha mühim ve esaslı olan hakikatlere ve mesnetlere göre halledilmesi ve Türkiye'ye raci olması lazım gelir. Tahrikçilerin velveleyi ayyuka çıkarmaları, meselenin halli üzerinde hiçbir tesir icra etmez. Bu güne kadar onları biz,

bir bütün olarak İngiliz egemenliğinde kalması, eğer el değiştirmesi gerekirse tekrar Türkiye'ye geri verilmesi olduğu anlaşılan¹⁵⁸ Menderes konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır:

*“...Fakat şurasını ifade edeyim ki, bu memleketin Kıbrıs statükosunda bugün için ve hatta yarın için, memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur.”*¹⁵⁹

Başbakan Adnan Menderes'in 24 Ağustos 1955 tarihinde Liman Lokantası'nda yaptığı konuşma ile Türk kamuoyu ile Türk Hükümeti'nin davranışları arasındaki mesafe ortadan kalkmış olmakla beraber Türk Hükümeti'nin davranışında ortaya çıkan bu değişikliğin sebepleri şu şekilde açıklanabilir: Öncelikle İngiltere'nin Kıbrıs için üçlü bir konferans toplayacak olması ile birlikte Türk Hükümeti de artık kesin bir karar almak durumunda kalmıştır, bununla beraber Türk Hükümeti'nin konferans için Londra'ya davet edilmesi Yunan Hükümeti ve Yunan kamuoyunda bir sinirliliğe sebep olmuş ve bu durum Türk Hükümeti'nin artık yumuşak bir politika sürdürmesini imkansızlaştırmıştır, ve son olarak Londra Konferansı haberi zaten Türk kamuoyunda Kıbrıs konusunda var olan heyecanı iyice arttırmıştır, Hükümet kamuoyundan yükselen bu endişe ve heyecanı görmezlikten gelememiştir.¹⁶⁰ Diğer taraftan Başbakan Menderes yapmış olduğu konuşma ile Londra'ya gidecek Türk delegesinin görevini kolaylaştırmıştır ve gerek Hükümetin gerek Türk kamuoyunun Türk tezini desteklediğini ilgili taraflara bu vesile ile ifade etmiştir.¹⁶¹ Bununla beraber bu konuşmanın Türk kamuoyu tarafından desteklenmesinin esas sebebi ise Türk Hükümeti'nin şimdiye kadar daima alttan almış olduğu Kıbrıs meselesinde, sesini yükseltmesi ve özellikle Yunanistan'a karşı sert bir çıkış yapmış olmasıdır.¹⁶²

sadece bir hevesten ve iç politikalarında prestij kazanmak davasından ibaret telakki edecektik. Yalnız şu da var ki, tahrikçiler tarafından aylardan beri devam eden taziyelerin, bir hükümetin makul politikası üzerinde asla müessir olmayacağı pekala hatıra gelmesi lazım gelen bir husus iken, bu ne biçim hükümettir ki, bir kasaba papazına devlet muamelesi yapacak kadar eğilip bükülmektedir....” Alıntı: Agün, **a.g.e.**, s.24.

¹⁵⁸ Akın, **a.g.e.**, s.134.

¹⁵⁹ Alıntı: Agün, **a.g.e.**, s.24.

¹⁶⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.118,119; Ayrıca bkz.: Manizade, **a.g.e.**, s.37.

¹⁶¹ Karaköse, **a.g.t.**, s.55.

¹⁶² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.134.

1.2. Demokrat Parti Döneminde Türk Halkında ve Basınında Kıbrıs Algısı

1955 yılından önce Türk ve Yunan hükümetleri arasında açık bir çatışma haline gelmemiş olan Kıbrıs meselesi bu safhada her iki ülke basınında ve kamuoyunda bir polemik konusu haline gelmiştir.¹⁶³ Bu dönemde Türk Hükümeti çekingen ve anlaşmazlık çıkarmama kaygısı içerisinde bir siyaset benimserken, Türk kamuoyu Hürriyet'in başlatmış olduğu kampanyanın da etkisiyle¹⁶⁴ Kıbrıs konusunda Yunanistan'da yazılanları ve yürütülen faaliyetleri yakından takip edip zaman zaman tepkisini açıkça göstermekten geri kalmayan girişken bir görüntü vermiştir.¹⁶⁵

Kıbrıs sorununun Türk basınında ilk kez ortaya atılması Sedat Simavi sayesinde Hürriyet gazetesi vasıtasıyla olmuştur.¹⁶⁶ Hikmet Bil'e göre "Kıbrıs Olayı" denilince akla ilk gelecek isim Sedat Simavi'dir.¹⁶⁷ Demokratik yaşam sayesinde bu dönemde Hükümet politikalarıyla uyuşmamasına rağmen Türk basını Kıbrıs konusuna yakın ilgi göstermiş ve kamuoyunun bu meseleye vermiş olduğu tepkileri de gazetelerine yansıtmaktan çekinmemiştir.¹⁶⁸ Bu sebeptendir ki "Kıbrıs Olayı" çok partili döneme geçişle ve demokrasiyle sıkı sıkıya bağlıdır; öyle ki biri ötekinin ya nedeni ya da sonucudur.¹⁶⁹

Dönemin Hürriyet gazetesi sahibi ve başyazarı Sedat Simavi, 20 Haziran 1950 tarihinde "*Türkiye'nin Kıbrıs diye bir meselesi yoktur.*" diyen Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye,¹⁷⁰ "*Hayır sayın Bakan, Türkiye'nin Kıbrıs diye bir meselesi vardır!*"

¹⁶³ Armaoğlu, **a.g.m.**, s.57-58.

¹⁶⁴ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

¹⁶⁵ Armaoğlu, **a.g.m.**, s.57-58.

¹⁶⁶ Aziz Nesin, **Salkım Salkım Asılacak Adamlar**, Nesin Yayınevi, 9.B., İstanbul, Haziran 2013, s.13,14.

¹⁶⁷ Dönemin Hürriyet gazetesi sahip ve başyazarı Sedat Simavi 1950 yıllarında hastalığının tedavisi amacıyla İsviçre'ye giderken Kıbrıs'ı ziyaret etmiş ve konuya olan ilgisi bu ziyaretten sonra artmıştır. Bil, **a.g.e.**, s.32-37.

¹⁶⁸ Bil, **a.g.e.**, s.12.

¹⁶⁹ Aynı yer.

¹⁷⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.23.

dedikten sonra yayınlamaya başladığı “*Ada'nın Tarihi ve Kültürel Yapısı*” konulu yazı dizisi ile Kıbrıs meselesinin Türk kamuoyu tarafından benimsenmesinde öncülük etmiştir.¹⁷¹ Yunan Başbakan'ı Venizelos'un Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması gerektiğini açıkladığı 16 Şubat 1951 tarihli demeci¹⁷² ile ilgili olarak Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye hitaben bir yazı kaleme alan Sedat Simavi, Hürriyet gazetesindeki köşesinde şunları yazmıştır: “*Lütfen ya bu münasebetleri tanzim ediniz, yahut da dostlarımıza hadlerini bildiriniz. Yoksa Türk efkarı umumiyesi izzeti nefsinin daha fazla rencide edilmesine tahammül edemez.*”¹⁷³ Bu dönemde Yunan başbakanı Venizelos'un sözlerine tepki olarak Türkiye Milli Talebe Federasyonu (T.M.T.F.) tarafından 24 Şubat 1951 tarihinde Ankara'da bir miting düzenlenmiştir.¹⁷⁴ Yunanistan'ın kınandığı mitinge 30 binden fazla vatandaş alkışlarla ve coşkuyla eşlik etmiştir.¹⁷⁵

1952 yılı Türkiye ve Yunanistan açısından karşılıklı ziyaretlerle dostça başlamıştır.¹⁷⁶ Ancak Yunan Kralı'nın Türkiye ziyaretinin ardından, Kıbrıs'taki “Kıbrıs'ı Yunanistan'a İlhak Cemiyeti”nin onursal başkanlığını kabul etmesi ve Yunan Hükümeti'nin Atina'da yapılan Enosis mitingi için resmi daireleri tatil etmesi sıcak başlayan ilişkilerde sorunlar yaşanmasına sebebiyet vermiştir.¹⁷⁷ Türkiye Milli Gençlik Komitesi bu gelişmeler üzerine 16 Temmuz'da Kıbrıs'ın Türkiye'ye ait olması gerektiği tezini savunan bir beyanname¹⁷⁸ yayınlarak konuya olan ilgisini ortaya koymuştur.¹⁷⁹ Türkiye Milli Gençlik Komitesi'nin beyannamesi Kıbrıs meselesinde Türk Hükümeti üzerinde herhangi bir somut etki yapmamışken, Yunanistan her ne kadar sonuç alamamış olsa da aynı yıl Kasım ayında bir yolunu bularak konuyu Birleşmiş Milletlerde tekrar

¹⁷¹ Rasim Koç, **İdam Sehпасındaki Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, Kasım 2010, s.74.

¹⁷² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.25.

¹⁷³ **Hürriyet**, 25 Şubat 1951.

¹⁷⁴ Gürel, **a.g.e.**, s.83.

¹⁷⁵ **Zafer, Vatan, Hürriyet**, 25 Şubat 1951.

¹⁷⁶ Armaoğlu, **a.g.m.**, s.60.

¹⁷⁷ Aynı yer.

¹⁷⁸ Beyannamenin tam metni için bkz.: Şükrü Torun, **Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Arasında Kıbrıs'ın Politik Durumu**, İstanbul 1956, s.114-118.

¹⁷⁹ Armaoğlu, **a.g.m.**, s.60.

gündeme getirmeyi başarmıştır.¹⁸⁰

Yunan Dışişleri Bakanı Stefanopulos'un, Yunanistan'ın asla Kıbrıs'tan vazgeçmeyeceğini belirten konuşmasının ardından Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun Kıbrıs Komitesi'nin, 2 Haziran 1953 tarihinde bir beyanname yayınlarak Kıbrıs meselesinin, Türk Gençliğinin milli davası olduğunu ilan etmesi 1953 yılının önemli olaylarından bir tanesidir.¹⁸¹ Kıbrıs'ın tarihi, coğrafi, iktisadi ve stratejik nedenlerle Türkiye'ye bağlı bulunduğuun altının çizildiği beyanname şöyle denilmiştir: *“Türk gençliği, yukarıda zikredilen sebepler neticesinde, Kıbrıs davasını benimsemiş ve milli bir dava olarak ele almış bulunmaktadır. Ele aldığı büyük davaları güç de olsa halletmesini bilmiş bir milletin Gençliği olmamız en büyük kudretimizi teşkil etmektedir. Demokrat bir memlekette halktan, gençlikten yükselen sesin, Meclislerde verilen beyanlar kadar ve hatta onlardan daha çok derin manalar taşıdığı Ekselans Stefanopulos'a bir daha hatırlatırız.”*¹⁸²

1953 yılında Türk gençliğinin Kıbrıs konusuna olan ilgisinin açıkça ortaya konması bakımından Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun 21 Nisan'ı Kıbrıs Günü ilan etmesi oldukça ilgi çekicidir.¹⁸³ 21 Eylül 1953 tarihinde yaşanan bir diğer önemli gelişme olarak Yunanistan'ın yine resmi bir başvuru yapmaksızın Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlerde dile getirmesine, Türk basını oldukça sert tepki göstermiştir.¹⁸⁴ Yeni Sabah gazetesi *“Kıbrıs Türktür”* başlıklı makalesinde *Türk-Yunan dostluğu için Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi mi gerekir?*¹⁸⁵ diye sorduktan sonra yazısında şu sözlere yer vermiştir: *“Unutmamak lazımdır ki, Kıbrıs Türktür ve günün birinde el değiştirmesi mukadder olursa, hakiki sahibi Türkiye olacaktır. Tarihin seyrini kimse değiştiremez.”*¹⁸⁶

Bu dönemde Türk kamuoyu ve Türk basınının Kıbrıs konusuna yaklaşımı, Yunan

¹⁸⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.36,37.

¹⁸¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.41; Zeki, **a.g.e.**, s.64.

¹⁸² Zeki, **a.g.e.**, s.64.

¹⁸³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.53; Zeki, **a.g.e.**, s.64.

¹⁸⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.42-43.

¹⁸⁵ Zeki, **a.g.e.**, s.65.

¹⁸⁶ **Yeni Sabah**, 3 Ekim 1953.

dostluğunu bozmamak; ancak Kıbrıs meselesini de bu dostluğun önüne almak şeklinde olmuştur.¹⁸⁷ Ancak Makarios' un Yunanistan'a yapmış olduğu ziyaretler neticesinde Yunan Hükümeti'ni Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi yönünde etkilemesi ile Yunan basını doğrudan Türk aleyhtarlığı içeren yayınlarına hız vermiştir.¹⁸⁸ Ayrıca Sedat Simavi'nin Kıbrıs konusunda hareketsiz kalan Türk Hükümeti'ni ve özellikle de Dışişleri Bakanı Köprülü'yü beceriksizlikle suçlayan yazılarıyla Köprülü'ye karşı başlattığı kampanya, 28 Ekim 1953'te kendisinin "*Ülkenin Dışişleri Bakanı'nu yabancılar önünde küçük düşürmek*" iddiasıyla Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmasına yol açmıştır.¹⁸⁹ Sedat Simavi'nin "*Çok mutluyum çünkü yavru vatan Kıbrıs'ın Türk olduğunu ispatlamak bana düşecek Adalet önünde...*" diyerek karşıladığı bu dava¹⁹⁰ Türk kamuoyunun Kıbrıs meselesine daha çok ilgi duymasına yol açmıştır.¹⁹¹

1954 yılının ilk aylarında Türk Hükümeti'nin Kıbrıs konusundaki faaliyetsizlik ve sükunet politikası devam etmiş; ancak buna karşılık Türk kamuoyunun konuya olan ilgisi ise giderek artan bir heyecanlılık göstermiştir.¹⁹² 1954 yılını içine alan dönemde Yunanistan Kıbrıs'taki ayaklanmaları hızlandırmaya yönelmiştir.¹⁹³ Ada'da 1954 yılından itibaren başta İngilizleri hedef alıyor görünen ancak kısa zaman içerisinde Türkleri de kapsayan tedhiş hareketlerini gerçekleştiren EOKA isimli yer altı örgütünün başına da 9 Kasım 1954 tarihinde Yunan Albay George Grivas geçirilmiştir.¹⁹⁴ Kıbrıs Rum lideri Başpiskopos Makarios ve Albay Grivas Kıbrıs milliyetçisi değil Yunan milliyetçisi olduklarından, amaçları iki toplumlu bağımsız bir devlet kurmak yerine Kıbrıs Türklerine hiç yer vermeyen Enosis ve Kıbrıs'ın Yunanlaştırılması olmuştur.¹⁹⁵ Zaten EOKA'nın da ilk amacı İngilizleri Kıbrıs'tan göndermek çıkarmak ve buna

¹⁸⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.43.

¹⁸⁸ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

¹⁸⁹ Zincirkıran, **a.g.e.**, s.45.

¹⁹⁰ Bil, **a.g.e.**, s.73.

¹⁹¹ Zincirkıran, **a.g.e.**, s.45.

¹⁹² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.43.

¹⁹³ M.Hulusi Dosdoğru, **6/7 Eylül Olayları**, Bağlam Yayınları, Bayrak Yayıncılık, I.B., Ankara, 1993, s.18.

¹⁹⁴ **Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı**, *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, I.B., Ulucan Matbaası, Ankara, Haziran 1985, s.19; Koç, **İdam Sehпасındaki Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu**, s.143.

¹⁹⁵ Keser, "*Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış*", s.183.

müteakip Ada'daki Türkleri yok ederek Enosis'i ilan etmektir.¹⁹⁶ Kıbrıs'ta başlayan tedhiş hareketleri Kıbrıs konusunda Türk halkında zaten bozulmuş olan sınırları daha da gererek, kurulan cemiyetlerle; yapılan mitinglerle, meselenin milli bir dava olarak ele alınmasını ve desteklenmesini hızlandırmıştır.¹⁹⁷

1.3. Kıbrıs Türktür Komitesi'nden Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne

1.3.1. Kıbrıs Türktür Komitesi'nin Kuruluş Sürecinde Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs meselesinin 1954 yılında almış olduğu şekil ve siyasi durum Türkiye'de özellikle gençlik ile basın arasında geniş yankı bulmuştur.¹⁹⁸ Kıbrıs'ta yaşayan yüz bin Türk'e, Türkiye'nin sempati ve ilgisi her fırsatta çeşitli vasıtalarla ortaya konulmuştur.¹⁹⁹

1953 yılı sonlarında vefat eden Sedat Simavi'nin, İstanbul'da bulunan Kıbrıs Türk Kültür ve Yardım Cemiyeti'nin 7 Şubat 1954 tarihindeki Genel Kurul toplantısında anıldığı etkinlikte söz alan Cemiyet Genel Başkanı Doç. Dr. Derviş Manizade, Kıbrıs konusunda şu cümleleri söylemiştir: “*Kıbrıs davası, yalnız Kıbrıslıların davası olmaktan çoktan çıkmıştır. Bu dava bütün Türkiye'nin, bütün Türklüğün davasıdır.*”²⁰⁰

1954 yılının 5 Mart tarihinde saat 16.00'da Türkiye Mili Gençlik Komitesi, Eminönü Öğrenci Lokali'nde “Kıbrıs ve Türkiye”²⁰¹ adlı akademik bir toplantı yapmıştır.²⁰² Kalabalık bir dinleyici kitlesinin izlediği toplantıda açılış konuşmasını yapan Gençlik Komitesi Genel Sekreteri Hakkı Zarakolu ve diğer konuşmacılar Türk

¹⁹⁶ Oğuz Kalelioğlu, **Kıbrıs Barış Harekatı ve Gazi Magosa Savunması**, Çetin Matbaacılık, Ankara, 2011, s.15.

¹⁹⁷ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

¹⁹⁸ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

¹⁹⁹ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

²⁰⁰ **Hürriyet**, 8 Şubat 1954.

²⁰¹ Aynı haber Vehbi Zeki'nin kitabında “*Kıbrıs'a Bağlılık*” toplantısı olarak belirtilmiştir. Bkz.: Zeki, **a.g.e.**, s.66.

²⁰² BCA.010-0-009-000-000-107-334-1; **Cumhuriyet**, 6 Mart 1954.

gençliğinin Kıbrıs meselesi üzerindeki hassasiyetini belirtmişlerdir.²⁰³ Ayrıca eski milletvekili Hasane Ilgaz, Türk Kadın Birliği Başkanı İffet Halim Oruz, Doç. Dr. Derviş Manizade, gazete yazarı Hikmet Bil, Şair Behçet Kemal Çağlar ve Hasan Nevzat Karagil de Kıbrıs'ın Türk olduğunu hararetle savunan konuşmalar yapmışlardır.²⁰⁴

23 Mart 1954 tarihinde Yunan Başbakanı Papagos'un, Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini resmen Birleşmiş Milletlere götüreceğini açıklaması²⁰⁵ Türk basınında eleştirilmiş ve bu olay başta gençlik olmak üzere Türk kamuoyunun konuya olan ilgisinin giderek artmasına sebebiyet vermiştir.²⁰⁶

3 Nisan 1954 tarihinde İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, Türkiye'yi ziyaret etmekte olan 50 kişilik Kıbrıslı öğrenci grubuna bir öğle yemeği vermiştir ve bu yemekte İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Orhan Özkan, Kıbrıslı öğrencilere bütün Türklerin Kıbrıs meselesine milli bir dava olarak baktığını söylemiştir.²⁰⁷ Aynı öğrenci grubu 10 Nisan 1954 tarihinde İzmir'de Milli Türk Talebe Birliği ile İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Talebe Derneği'nin düzenlemiş olduğu Kıbrıs toplantısına katılmıştır ve bu toplantıda da konuşmacılar Kıbrıs'ın her şeyden önce bir Türk toprağı olduğu konusu üzerinde durmuşlardır.²⁰⁸

Türk Milli Talebe Federasyonu tarafından 1953 yılında Kıbrıs Günü ilan edilmiş olan 21 Nisan, 1954 yılında Ankara ve İstanbul'da kutlanmıştır.²⁰⁹ Bu kapsamda Federasyon'un "Kıbrıs'a Bağlılık" gösterisi gerçekleşmiş, diğer taraftan Kıbrıs Türkiye arası karşılıklı gezintiler düzenlenerek Kıbrıs meselesi halk üzerinde olgunlaştırılmıştır.²¹⁰

²⁰³ **Cumhuriyet**, 6 Mart 1954; Zeki, **a.g.e.**, s.66.

²⁰⁴ **Cumhuriyet**, 6 Mart 1954.

²⁰⁵ Bu haber daha önce *Son Posta* gazetesinde: "Yunan hükümeti ile yakın teması bulunan çevrelerden alınan bilgiye göre, Papagos kabinesi, Kıbrıs meselesini resmen ele almaya ve bunu BM'ye arz etmeğe hazırlanmaktadır. Bu münasebetle, Atina'da devamlı hazırlık yapıldığı da gizlenmemektedir." şeklinde çıkmıştır. **Son Posta**, 10 Ocak 1954.

²⁰⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.52.

²⁰⁷ **Vatan**, 4 Nisan 1954.

²⁰⁸ **Hürriyet**, 11 Nisan 1954.

²⁰⁹ Zeki, **a.g.e.**, s.67.

²¹⁰ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

21 Nisan 1954 tarihinde İstanbul'da yapılan toplantıda Türkiye Milli Talebe Federasyonu Başkanı Mesut Ülkü, Doç.Dr. Derviş Manizade²¹¹, Doç. Dr. Abdülkadir Karahan, Emekli Orgeneral Fahrettin Altay, İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği'nden Aytuk Çelenk, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Orhan Özkan ve Yüksek Okullar Talebe Birliği Başkanı Sabri Timurhan Kıbrıs'ın Türk olduğunu belirten konuşmalar yapmışlardır.²¹² Açış konuşmasını yapan Mesut Ülkü şunları söylemiştir: *“Böylece, Kıbrıs'a olan bağlılığımızı ve uyuyor zannedilen gençliğin bu gibi meselelerdeki hassasiyetini göstermiş olacağız. Emaneten İngiltere'ye verdiğimiz Yeşil Ada'yı, geri alıncaya kadar sesimizi her yıl bu gün İstanbul, Ankara ve İzmir'den duyurmaya çalışacağız. Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır.”*²¹³ Aynı gün benzer toplantılar Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nden konuşmacıların katılımıyla Ankara'da da yapılmıştır.²¹⁴

İngiliz Sömürgeler Bakan Yardımcısı Hopkinson'un, 28 Nisan'da verdiği demeçte, Yunanistan'ın Ada'nın kendilerine ilhakı için İngiliz Hükümeti'ne görüşme teklif ettiğini, ancak İngiltere'nin bu teklifi reddettiğini açıklaması ve ardından da Yunan Hükümeti'nin bu durumu destekleyici açıklamalar yaparak Kıbrıs meselesini gerekirse Birleşmiş Milletlere götüreceğini açıklaması Türk kamuoyunda büyük bir tepki oluşmasına sebep olmuştur.²¹⁵

9 Mayıs 1954 tarihinde birkaç gün süren uzun toplantılar neticesinde Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın (T.M.G.T.) Genel Kurulu, Kıbrıs ve sınır dışında yaşayan Türklerin durumları ile daha yakından ilgilenmek üzere “Kıbrıs Türkleri Komisyon” ve “Türk Kültürünü Yayma Komisyonu” isimli iki komisyon kurma kararı almıştır.²¹⁶ Türkiye Milli Talebe Federasyonu da Kıbrıs'a muhtariyet verileceğini bildiren haberin ilk olarak çıkmaya başladığı²¹⁷ 24 Temmuz 1954 tarihinde yaptığı toplantıda bir Kıbrıs

²¹¹ Derviş Manizade'nin konuşmasının tam metni için bkz.: Manizade, **a.g.e.**, s.12-20.

²¹² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.53,54.

²¹³ Zeki, **a.g.e.**, s.67.

²¹⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.53,54.

²¹⁵ Vehbi Zeki, **a.g.e.**, s.67.

²¹⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.54.

²¹⁷ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

Komitesi kurmuş ve sorunu gündemde tutmak için yaygın mitingler örgütlemeye başlamıştır.²¹⁸ Bu toplantıda Kıbrıs meselesinin İngiltere ile Türkiye arasında bir mesele olduğuna vurgu yapan bir beyanname²¹⁹ yayınlamış olan T.M.T.F. Kıbrıs Komitesi Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesine asla razı olunmayacağı bildirilmiş²²⁰ ve şu açıklamada bulunulmuştur: *“Dedelerimizin kutsal emaneti anavatanımızın ayrılmaz parçası Yeşil Ada'nın sükûnunu bozacak herhangi bir hareketi önlemek namus borcumuz bayrak şerefimizdir.”*²²¹

15 Ağustos 1954 tarihinde Atina'da altı bin üniversite öğrencisinin Enosis için bir miting yapması üzerine 16 Ağustos günü T.M.T.F. Kıbrıs Komitesi şu beyannameyi yayınlamıştır: *“Bugün iyice ve resmen anlaşılmıştır ki, Kıbrıs için çıkan bütün yaygaraları Yunan Hükümeti idare etmektedir. Dost geçinen Yunan Hükümeti'nin bu hareketi, dost Türk efkârı umumiyesinin gözünden hiçbir zaman kaçmamakta ve Türk Hükümeti'nin de bu işe müdahalesi yürekten arzu edilmektedir.”*²²²

16 Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan'ın, Kıbrıs meselesini resmen Birleşmiş Milletlere taşınması Türk kamuoyunun Kıbrıs'a olan ilgisini arttırmıştır²²³ 19 Ağustos'ta Milli Türk Talebe Birliği (M.T.T.B.) Lala Mustafa Paşa'nın büyük bir büstünü Kıbrıs Türklerine hediye etmiştir.²²⁴

21 Ağustos 1954 tarihinde ise İstanbul'da çıkan gazetelerin sahip ve başyazarları, Başbakan Adnan Menderes'i, Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü'yü ve Devlet Bakanı Mükerrerem Sarol'u öğle yemeğine davet etmişlerdir. Yemek esnasında yoğunlukla Kıbrıs meselesi üzerinde durulmuştur ve Hükümet tarafından halk sükûnet ve itidale davet edilmiştir.²²⁵

22 Ağustos 1954 Pazar günü saat 15:00'da Türkiye Mili Talebe Federasyonu

²¹⁸ İsmail, **a.g.e.**, s.40.

²¹⁹ Beyanname hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Bil, **a.g.e.**, s.79-81.

²²⁰ Zeki, **a.g.e.**, s.67.

²²¹ **Vatan**, 25 Temmuz 1954.

²²² **Hürriyet**, 17 Ağustos 1954.

²²³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.60.

²²⁴ **Vatan**, 19 Ağustos 1954.

²²⁵ **Ayn Tarihi**, 21 Ağustos 1954 Erişim tarihi 13 Ağustos 2013

“ <http://www.ayintarihi.com/turkce/date/1954-08-01>”; **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1954.

binasında Gençliğin Avrupa Kampanyası Türkiye Sekreterliği tarafından, Avrupa Birliği fikrini Anadolu'ya yaymak amacıyla sadece Anadolu'dan davet edilen gazetecilerinin katılımıyla Genç Gazeteciler Milli Stajı icra edilmiştir.²²⁶ Açılış konuşmasını Kampanya Sekreteri Ali İhsan Çelikkın'ın yapmış olduğu Milli Staj faaliyetinde kısa bir süre önce Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletler'e götürmüş olmasının etkisiyle Anadolu gazetecilerinin İstanbul'da bulunması fırsat bilinerek 24 Ağustos günü Kıbrıs mevzuunda umumi bir toplantı düzenlenmesi fikri ortaya çıkmıştır.²²⁷

23 Ağustos 1954 günü akşam saatlerinde toplanan Türkiye Milli Talebe Federasyonu Merkez İcra Komitesi 24 Ağustos günü 17:00'da Anadolu'dan gelen gazete sahip, başyazar ve yazı işleri müdürleri ile İstanbul'da bulunan gazetelerin sahip, başyazar ve yazı işleri müdürlerinin katılımıyla bir toplantı yapılmayı ve en yakın bir zamanda Kıbrıs için Türkiye'nin Kıbrıs'a en yakın noktası olan Anamur'da bir miting tertip etmeyi kararlaştırmıştır.²²⁸ Yunanistan'da Enosis adına yapılan nümayişleri şiddetli bir dille protesto eden bir beyanname yayımlayan T.M.T.F. özetle şunları belirtmiştir:

“Bütün bunlara rağmen giriştikleri hareketlerin neticelerini anlamayacak kadar gaflet içinde bulunan dostlarımıza şunu belirtmek isterim ki, Kıbrıs tarihinin hiçbir devrinde Yunanlı olmamıştır ve olamayacaktır. Kanlarını toplayıp bugün Ada'ya sahip olan hükümete gönderen ve icap ederse bu kanları Kıbrıs için dökeceklerini belirtenlere Kıbrıs için bizim dökülmüş nice kanlarımız olduğunu ve icap ettiği takdirde de hiçbir fedakarlıktan da kaçınmayacağımızı bildirmek isteriz.

... Son olarak da, Kıbrıs'ın Türk olduğunu bir kere daha bütün dünyaya ilan eder ve bütün Türk Milleti'ni büyük davamızın müdafii olmaya davet ederiz.”²²⁹

²²⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

²²⁷ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1; **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

²²⁸ **Akşam**, 24 Ağustos 1954.

²²⁹ **Akşam**, 24 Ağustos 1954; Zeki, **a.g.e.**, s.68.

1.3.2. Kıbrıs Türktür Komitesi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

Türkiye Milli Talebe Federasyonu, 24 Ağustos 1954 tarihinde basın ile gençliğin Kıbrıs mevzuunda bu tarihten sonraki işbirliğinin esaslarını tespit etmek ve son günlerde hükümet tarafından Kıbrıs mevzuuna karşı gösterilen alakanın ışığı altında bu mevzuda milletçe yapılacak çalışmaların ana hatlarını kararlaştırmak maksadıyla basın,²³⁰ gençlik ve üniversite temsilcilerinin katılımıyla bir kongre toplamıştır.²³¹

Oniki Ada ve Kıbrıs konusunda yazmış olduğu yazılar ile konuya hassasiyet göstermiş olan Sedat Simavi'nin hatırasına hürmeten, toplantının başkanlığı Haldun Simavi'ye verilmiştir.²³² Toplantının resmi bir niteliği olmadığını beyan ettikten sonra Federasyon'un çalışmalarını anlatan ve bunların Yunan gençliğinkine gibi olmadığını, akademik çevrelerin dışına çıkılmadığını²³³ izah eden Milli Türk Talebe Federasyonu (M.T.T.F.) Genel Sekreteri Gürcan Keten kısa bir konuşma yaparak özetle şunları söylemiştir: *“Kıbrıs ilhaki mevzuunda Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere müracaat ettiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Coğrafi, tarihi, ekonomik, askeri ve stratejik sebeplerle memleketimize bağlı olan ve Anadolu ile bir bütün teşkil eden Kıbrıs'ta nüfus itibariyle Anayurttan ayrı olarak mütalaa edilmeyeceğini dostlarımızın bilmesini isteriz. Bu müşterek davada, basınımızın bize müzahir olmasını dileriz. 15-20 gün sonra bu mevzuda büyük çapta iki miting yapmak istiyoruz. İlk miting Kıbrıs'a en yakın yer olan Anamur'da, İkincisi de 9 Eylül'de İzmir'de yapılacaktır.”*²³⁴ Ayrıca Kıbrıs davasının artık bütün Türkler için milli bir haysiyet davası olduğunu,²³⁵ hükümetin Kıbrıs hakkındaki kati politikasını açıklamasının zaruri olduğunu ve Kıbrıs davasına ehemmiyet

²³⁰ Anadolu ve İstanbul gazete sahip ve başyazarları. Bkz.: **Vatan**, 24 Ağustos 1954.

²³¹ **Cumhuriyet**, 24 Ağustos 1954.

²³² **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

²³³ **Cumhuriyet**, 25 Ağustos 1954.

²³⁴ **Milliyet**, 25 Ağustos 1954.

²³⁵ Zeki, **a.g.e.**, s.68.

verilmediğini belirten²³⁶ Gürcan Keten'in ardından kürsüye gelen Gençliğin Avrupa Kampanyası Genel Sekreteri Ali İhsan Çelikkan, Kıbrıs mevzuunda Yunanların Kıbrıs davasını hükümet olarak bütün halk tabakalarına indirdiğini, hatta milli ve milletlerarası planda tertipli bir çalışma sistemi uyguladığını buna karşılık Türkiye'de hiçbir şey yapılmadığı belirterek²³⁷ Kıbrıs konusunda çok hassas davranılması gerektiğini söylemiş ve *"Derhal bir kampanya açılarak, Kıbrıs'ın anavatanın ayrılmaz bir parçası olduğunu dünyaya ilan etmeliyiz."*²³⁸, *"...Talebe teşekkülleri, siyasi partiler, dini cemaat temsilcileri, işçi birlikleri arasında bir koordinasyon kuralım ve sistemli olarak çalışalım."*²³⁹ demiştir.

Söz alan bütün konuşmacılar Kıbrıs konusunda istemli ve yerinde bir mücadele gösterme gerekliliği üzerinde durmuşlardır.²⁴⁰ Gazete temsilcileri, Yunan radyosunun ve devlet adamlarının her gün *"Kıbrıs! Kurtuluş saatin yaklaştı"* parolasıyla Kıbrıs'ın bir Yunan meselesi olduğunu yaydıklarını; bir kaç hafta sonra Birleşmiş Milletlerde bu mesele görüşülürken Türk tezinin ortaya çıkacağını; Türk Hükümeti'nin belki de çok arzuladığı halde fiilen girişmek istemediği propaganda kampanyasını birer vatansever olarak derhal açmak gerektiğini ve böylelikle de Türk tezinin şimdiden yayılması, desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.²⁴¹ Konuşmacılardan Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman; *"Kıbrıs meselesi yalnız haksızlığın ta kendisi değil, kabaran Yunan emperyalizminin alametidir. Buna engel olmalıyız."* demiştir.²⁴² Kıbrıs için salonda hakim olan bilinçli ve heyecanlı milli hava içerisinde²⁴³ söz alan Yeni Sabah gazetesi muhabirlerinden Orhan Birgit şunları söylemiştir: *"Sıcak kanlı bir millet olmamıza rağmen bu mevzuda nedense serin kanlı kaldık. Atina Radyosu neşriyatın her 10 dakikasında bir Kıbrıs'ın kurtuluş saati çaldı diyor; bizim kılıımız kıpırdamıyor. Yunanlılar Güney Afrika'da bile Birleşmiş Milletler için daha şimdiden rey avcılığı*

²³⁶ **Hürriyet**, 25 Ağustos 1954.

²³⁷ Aynı yer.

²³⁸ **Milliyet**, 25 Ağustos 1954.

²³⁹ Orhan Birgit, *"Kıbrıs Türktür Cemiyeti Nasıl Kuruldu?"*, **AKİS**, Sene:2, C.6, S.92,11 Şubat 1956, s.12.

²⁴⁰ **Hürriyet**, 25 Ağustos 1954.

²⁴¹ Birgit, **a.g.m.**, s.12.

²⁴² **Hürriyet**, 25 Ağustos 1954.

²⁴³ Birgit, **a.g.m.**, s.12.

peşindeler. Tek ses halinde olmalıyız. Bu mevzuda siyasi, gayri siyasi bütün teşekküller bir araya gelmelidir... ”²⁴⁴

Konferansta Kıbrıs'ta Makarios'un kışkırtıcı bir davranışta bulunduğunu, siyasete karıştığı bu sebeple Ortodoks Patrikhanesi'nin en büyük ruhani lideri Patrik Athenagoras'ın da, Kıbrıs konusunda fikrinin sorulmasını isteyenler olmuştur. Bu mevzuda söz alan Ziya Somer şunları söylemiştir: “*Kıbrıs meselesi dolayısıyla, Türkiye ile komşu Yunanistan'ın arasını açmağa çalışanlar oluyor. Kıbrıs diliyle, kültürüyle, medeniyetiyle Türktür. Bunu dostumuz Yunanlılar da bilirler. Kanaatimize göre Athenagoras'ın bu mevzuda ne düşündüğü bizce mühim olmamalıdır. O Türkiye'de yaşıyor Kıbrıs, Türkiye'nin olmalıdır diyebilir. Fakat bu samimi bir duygunun tezahürü olamaz. Biz Türkler yaşlısı ve genciyle Kıbrıs Türk'üdür diyoruz. Elbette böyle düşüneceğiz. Rumların bu hususta fikirlerine ihtiyacımız yoktur. Biz bir komite kuralım ve Türklüğe has bir vakar içinde bu komite çalışmalarına devam etsin.*”²⁴⁵

Kongrede ayrıca Kıbrıs için Türkiye'nin nasıl bir yol izlemesi gerektiği hususu görüşülmüş,²⁴⁶ bu konuda mitingler yapılması kararlaştırılmıştır.²⁴⁷ Konferansta konuşma yapan konuşmacılar Kıbrıs konusunda iş birliği gereğine işaret ederek Türk Hükümeti'nin de Kıbrıs meselesini ele alması gerektiğini söylemişlerdir.²⁴⁸ Sonuç olarak konferansta kısa bir zaman içerisinde Kıbrıs meselesinin en kati neticeye varacak şekilde ele alınması konusunda tam bir fikir birliğine varılmıştır.²⁴⁹

Kıbrıs meselesinde 24 Ağustos 1954 tarihinde yapılan kongre neticesinde yeni bir takım oluşumlar ortaya çıkmıştır ve bu oluşumlar içinde en önemlisi, dört saat süren uzun toplantıdan sonra Kıbrıs konusunda basın ile gençliğin iş birliğini sağlamak²⁵⁰ ve Kıbrıs meselesiyle yakından meşgul olmak üzere kurulan Kıbrıs Türktür Komitesi'dir.²⁵¹

²⁴⁴ **Hürriyet**, 25 Ağustos 1954.

²⁴⁵ **Milliyet**, 25 Ağustos 1954.

²⁴⁶ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

²⁴⁷ **Vatan**, 24 Ağustos 1954.

²⁴⁸ **Hürriyet**, 25 Ağustos 1954.

²⁴⁹ **Hürriyet**, 25 Ağustos 1954; **Vatan**, 24 Ağustos 1954.

²⁵⁰ **An, a.g.e.**, s.36,37.

²⁵¹ **İsmail, a.g.e.**, s.40.

Talebe Federasyonu'ndan Hüsamettin Canöztürk, Yeni Sabah gazetesi muhabiri ve C.H.P. Gençlik Kolları üyesi²⁵² Orhan Birgit, Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman, Milli Tesanüt Birliği'nden Ziya Somer, Kıbrıslılar Cemiyeti Başkanı H.Nevzat Karagil,²⁵³ Kadıköy D.P. Zühtüpaşa Ocağı üyesi ve Zafer gazetesi eski Orta Doğu muhabiri²⁵⁴ Kamil Önal²⁵⁵ ve gazeteci Hikmet Bil²⁵⁶den oluşan bu komitenin ardından, bütün yurt genelinde aynı isimle birçok komite oluşturulmuştur.²⁵⁷ Komite'deki görevi basını temsil etmek şeklinde başlamış olan²⁵⁸ Ahmet Emin Yalman “*Kıbrıs'a dair alakanın ve hassasiyetin derinliğini ve umumiliğini görünce yanlış gelişmeleri önlemek için*” Kıbrıs Türktür Komitesi'ne girdiğini belirtmiştir.²⁵⁹

Kıbrıs Türktür Komitesi'nin kurulması dışında aynı gün Milli Türk Talebe Birliği'nin İzmir'deki toplantısında “Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi”²⁶⁰ kurulmasına, Kıbrıs'ın fatihi Lala Mustafa Paşa'nın Kıbrıs'a ilk ayak bastığı yere bir büstünün dikilmesine ve Kıbrıs mevzuunda ilim adamlarının müştereken hazırlayacakları bir kitabın neşredilmesine karar verilmiştir.²⁶¹

Kıbrıs davasıyla daha yakından ilgilenmek maksadıyla kurulan Kıbrıs Komitesi

²⁵² Dosdoğru, **a.g.e.**, s.22.

²⁵³ Akşam gazetesi Nevzat Karagil yerine Nevzat Bulun ismini yazmıştır. Bkz.: **Akşam**, 25 Ağustos 1954.

²⁵⁴ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.22.

²⁵⁵ Anadolu gazetecilerinden Suphi Levent tarafından aday gösterilen Kamil Önal yedi kişilik komiteye dahil olamamıştır. Ancak İdare Heyeti'ne seçilen Selim Ragıp Emeç'in Kamil Önal lehine feragat ederek seçimden çekilmesi ile yedekler arasından en fazla oya sahip olan Kamil Önal İdare Heyeti'ne girmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.; **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381. Kamil Önal'ın Komite'ye girişiyle ilgili olarak Orhan Birgit şunları söylemiştir: “*Kamil işsiz güçsüz biri gibi görünüyordu orada. Kendisi ben de geleyim istiyorsanız gibisinden konuştu. Fakat sonra anlaşıldı ki Milli Emniyet Kamil'i oraya göndermiş. Fakat son derece kendi durumunu gizleyerek, Hataylı olduğundan, Hatay'da yabancı işgale karşı direnişten filan da bahsederek Komite'ye girdi. Bize çok ikinci planda bir arkadaş gibi görünüyordu fakat sonra anlaşıldı ki başarılı bir MİT mensubuymuş kendisi örgütsel durumu bakımından.*” Orhan Birgit ile İstanbul'da yapılan mülakat, 24 Nisan 2013.

²⁵⁶ Seçimi Haldun Simavi kazanmış ancak yerine Hikmet Bil'i empoze etmiştir. Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.

²⁵⁷ İsmail, **a.g.e.**, s.40.

²⁵⁸ Ahmed Emin Yalman, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1945-1970)**, C.IV., Rey Yayınları, İstanbul, 1970, s.324.

²⁵⁹ BCA.030-0-001-000-000-131-847-2.

²⁶⁰ Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komiteleri, Milli Türk Talebe Birliği'ne bağlı olarak Kıbrıs davası ile ilgilenmek üzere kurulan komitelerdir. Bkz.: **Akis**, “*Kıbrıs Meselesi*”, 21 Ağustos 1954, s.8.

²⁶¹ **Milliyet**, 25 Ağustos 1954; **Akşam**, 25 Ağustos 1954.

25 Ağustos 1954 Çarşamba sabahı Türk Milli Talebe Federasyonu Genel Merkezi'nde, Türk Kıbrıs'ın Birleşmiş Milletler ve diğer hür dünya teşekkülleri önünde haklı davasını savunma azmini tekrarlayarak çalışmalarına başlamış ve ilk toplantısını yapmıştır.²⁶² 25 Ağustos tarihinden itibaren bir hükmi şahsiyet haline getirilen komiteye “Kıbrıs Türktür Komitesi” ismi verilmiş ve yapılan vazife taksiminde Avukat Hasan Karagil başkanlığa,²⁶³ Orhan Birgit de sekreterliğe seçilmişlerdir.²⁶⁴ Komitenin adının Kıbrıs Türktür Komitesi olmasını Hikmet Bil şöyle açıklamıştır:

“Komiteye bu ismin verilmesinde benim ısrarım büyük olmuştur. Çünkü biliyordum ki Yunanlılar, Kıbrıs'taki davalarını tek kelime haline sokup bütün dünya kamuoyunda duyurmuş bulunuyorlardı. Bu kelime “Enosis=İlhak” idi. Oysa dünyanın Kıbrıs'ta Türklerin de yaşadıklarından haberi bile yoktu. Komitemizin dünya basınında ara sıra adının dahi geçmesi, birçok insana Kıbrıs'ta Türklerin de yaşadıklarını, onların da Kıbrıs'ın Türklüğünü savunduklarını gösterebilecekti. Böylece Rumların bir kelimelik “Enosis”leri karşısında Türklerin iki kelimelik “Kıbrıs Türktür” ilkesi artık yerini alacaktı.”²⁶⁵

25 Ağustos 1954 tarihindeki toplantısında Kıbrıs Türktür Komitesi özetle Kıbrıs meselesinde taviz verilmeyeceğini²⁶⁶ ve Türk varlığı noktasından ele alınmayan hiçbir hal yolunun kabul edilmeyeceğini açıklayan²⁶⁷ aşağıdaki bildirisini yayınlamıştır:

“Türk Kıbrıs'ın siyasi bir hava oyunu içinde kendilerine kayrılacağı hayaline kapılan Yunan efkarına karşı, Türk vicdanının vakur ve sert hükümlerini hayatlarının başlıca kuvveti ve kararı olarak kabul eden Türk Gençlik ve basını, ezeli bir Türk davası

²⁶² **Hürriyet; Milliyet; Son Posta**, 26 Ağustos 1954.

²⁶³ Fahri Çoker Arşivi'nde bulunan: “*Örfi İdare 2 No.lu Mahkeme Adli Amirliği'nin 9 Şubat 1956 Tarihli Talepnamesi*” ile “*Emniyet Ş. 1. Md.'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*” belgelerinde ve 26 Ağustos 1954 tarihli Milliyet gazetesinin haberinde başkanlığa Nevzat Karagül'ün seçildiği yazılmıştır (bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**) ayrıca 29 Ağustos tarihli Zafer ve Akşam gazeteleri de Hasan Nevzat Karagül'den başkan olarak bahsetmiştir ancak Hikmet Bil ve Orhan Birgit'in kitaplarında başkanlığa Hikmet Bil'in seçildiği yazmaktadır. Bkz.: Orhan Birgit, **Evvel Zaman İçinde**, Doğan Kitapçılık, Altan Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul, 2005, s.166 ve Bil, **a.g.e.**, s.90.

²⁶⁴ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

²⁶⁵ Bil, **a.g.e.**, s.90,91.

²⁶⁶ Duman, **a.g.e.**, s.58; Zeki, **a.g.e.**, 68.

²⁶⁷ An, **a.g.e.**, s.37,38.

içinde yer almış bulunan Kıbrıs meselesini dünya önünde kendi dili ile konuşmak üzere, bir fikir toplantısı yapmış ve bu toplantıda şu esasları kabul etmiştir. Kıbrıs, Türk hayat ve şerefi dışında hiçbir hüküm ve iradenin keyfi kararlarına mevzu olacak müstakil bir dava değil, bizzat Türk meselesidir. Onun kaderi üzerinde ancak Türk varlığının mantık ve iradesi hükmünü yürütebilir. Bu noktada Türk milli vicdanının sessiz, fakat vakur kararı, herhangi bir meydan gürültüsünün kapışma politikasına tenezzül etmeyen Türk ahlakının sadece tabii bir neticesi olarak alınmalıdır. Bu ahlakın şerefli varisi olan Türk Gençliği ve Basını memleketin sınıf ve cephelelerini yanında ve etrafında duyarak şuna emindir ki, Türk Kıbrıs meselesi ancak Türk varlığı noktasından düşünülebilir. Bunun dışında hiçbir hal yolu Türk vicdanını kendine müsait ve yumuşak bulamayacaktır. ²⁶⁸

Kıbrıs Türktür Komitesi kurulur kurulmaz sadece illerde değil bütün ülke genelinde ilçelerde, bucaklarda dahi teşkilatlanmayı böylece bir taraftan Kıbrıs davasını vatandaşlar arasında yaymayı ve diğer taraftan da bu teşkilatlanma sayesinde maddi yardım toplamayı öngörmüştür.²⁶⁹ Kıbrıs Türktür Komitesi'ne ve sonrasında da Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne muhtelif müesseseler ve muhtelif şahıslar dışında Başbakan Adnan Menderes de bizzat maddi yardımda bulunmuştur.²⁷⁰

Maddi yardımlar Komite merkezine ulaşınca Kıbrıs'ın niçin Türk olduğunu kanıtlayan bir "Broşür" hazırlanması ve hazırlanacak olan bu broşürün de İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Almanca ve Arapça olarak çoğaltılarak bütün dünya parlamentolarına, basın-yayın organlarına, Birleşmiş Milletlere, elçiliklere ve üniversitelere postalanması kararlaştırılmıştır. Kıbrıs Türktür Komitesi'nin broşürleri 16 madde halinde Hikmet Bil tarafından kaleme alınmıştır ve önce Türkçe, sonra da

²⁶⁸ **Hürriyet; Milliyet**, 26 Ağustos 1954.

²⁶⁹ **Bil, a.g.e.**, s.90.

²⁷⁰ Adnan Menderes Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne İş Bankası vasıtasıyla bizzat 5 bin lira göndermiştir. Bkz.: Ek-1: BCA.010-0-009-000-107-332-2. Bu yardımın dışında 6/7 Eylül olaylarının ardından yapılan ilk sorgulamalar esnasında, tutuklular arasına sokulan Milli Emniyet Hizmetleri ajanına Aydın Konuralp Hükümet'in kendilerine öncelikle 30 bin lira verdiğini ve senelik yardım olarak da 200 bin lira vererek maddi yardımlarını arttırdığı belirtmiştir. Ancak bu ifadeler tam olarak doğrulanamamıştır. Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

İngilizce olarak basıldıktan sonra, daha önce belirlenmiş olan yerlere postalanmıştır.²⁷¹

Kıbrıs Türktür Komitesi'nin faaliyetleri hakkında Hikmet Bil şunları belirtmiştir:

“Broşürden sonra Komitemiz bir de Pankart hazırladı. Bu pankart yeşil Kıbrıs'ı ay yıldız içinde gösteriyordu. On binlerce pankartı büyük şehirlerimize ve hatta köy kahvelerimize kadar sevk ettik. İstiyorduk ki Kıbrıs'ın Türk olduğunu gözlemlere hitap yoluyla da anlatalım. Önce şoförler arabalarını bu pankartlarla süslediler. Sonra İstanbul'un hemen bütün dükkanlarının vitrinlerinde bu pankart uzun süre kaldı. Şimdi bu pankarttan kaç defa yeniden bastığımızı hatırlamıyorum bile... Hele rozetlerimiz peynir ekmek gibi satılıyordu...”²⁷²

Kıbrıs konusunda İzmir'de dört gün süren uzun bir toplantı yapan Milli Türk Talebe Birliği İzmir'in kurtuluş günü olan 9 Eylül günü, İzmir'de miting yapmak hususunda karar almış ve 25 Ağustos'ta Valiliğe müracaat ederek müsaade talebinde bulunmuştur.²⁷³ Bu miting için Vatan gazetesinin haberine göre 40 bin²⁷⁴, Akşam gazetesinin haberine göre ise 50-60 bin²⁷⁵ kişinin İzmir'e geleceği değerlendirilmiştir.²⁷⁶

Kıbrıs Türktür Komitesi ilk olarak Türk Hükümeti'nin Kıbrıs konusundaki tutumunun ne olduğunu öğrenerek kendi çalışmalarını buna göre ayarlamak amacıyla Başbakan'dan bir randevu talep etmiştir.²⁷⁷ Ahmet Emin Yalman tarafından gönderilen telgraf²⁷⁸ vasıtasıyla alınan randevu neticesinde²⁷⁹ Başbakan Adnan Menderes 28 Ağustos 1954 tarihinde saat 16:30'da Kıbrıs Türktür Komitesi üyelerini kabul etmiştir.²⁸⁰ Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Bakan

²⁷¹ Bil, a.g.e., s.92-93.

²⁷² A.g.e., s.93.

²⁷³ Milliyet, 26 Ağustos 1954.

²⁷⁴ Vatan, 28 Ağustos 1954.

²⁷⁵ Akşam, 28 Ağustos 1954.

²⁷⁶ Akşam; Milliyet; Vatan, 28 Ağustos 1954.

²⁷⁷ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

²⁷⁸ BCA.030-0-001-000-000-131-847-2. A. Emin Yalman'ın Başbakan Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgraf için bkz.: Ek-2.

²⁷⁹ 6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md. 'lügünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke, s.339-381.

²⁸⁰ An, a.g.e. s.38; Bil, a.g.e., s.93.

Mükerrem Sarol'un da hazır bulunduğu toplantıda²⁸¹ Hikmet Bil'in şu tespiti ilgi çekicidir: *"Bir koltukta yerleşmiş olan Köprülü gene anlamsız sözlerle bize sözde cevap yetiştirmeye çalışıyordu. "Canım devlet varken söz size mi düşer?" gibilerinden gene eski gevelemelerini tekrarlıyordu. Menderes söze karıştı. Hoca dediği Köprülü'nün sözünü kesti "-Yani Hoca demek istiyor ki diye" devam ederek "Dava elbette hepimizin davasıdır..." şeklinde bir giriş yaptı ..."*²⁸²

Toplantıda Kıbrıs Türktür Komitesi'nin kuruluşundan iltifatlarla söz eden Başbakan Menderes aynı kanepede yanında oturan Orhan Birgit'in omzuna elini atarak *"Kıbrıs mevzuunda muvafık, muhalif nasıl tek bir noktada toplandığımızı Yunanlar görmeli"* demiştir.²⁸³ Komite hareketinin dış politikada yeni ufuklar açacağını belirten²⁸⁴ Adnan Menderes, Komite'nin faaliyetleri hakkında bilgi aldıktan sonra, Kıbrıs davasının savunulması için bir teşkilatın lüzumuna işaret ederek,²⁸⁵ *"Neden bir büyük dernek halinde kanunlara uygun kuruluş olmuyorsunuz?"*²⁸⁶ diye sormuş ve toplantının sonunda şu demeci vermiştir: *"Kıbrıs asla Yunanlıların olmayacaktır. Hükümet olarak gerekli bütün tertibat alınmıştır. Onun için Türk Milleti'nin Kıbrıs davasında itidal ile hareket etmesi çok yerinde olur."*²⁸⁷

Başbakan Adnan Menderes'ten Kıbrıs konusunda bu kadar net bir söz alan Kıbrıs Türktür Komitesi müteakiben kendi toplantısını yapmak üzere Valilik binasından sadece birkaç yüz metre uzakta bulunan T.M.T.F. binasına geçmiştir.²⁸⁸ Kıbrıs davasını yurtda ve dünyada müdafaa etmek ve bu hususta Türk umumi efkarının Kıbrıs çalışmalarının tek

²⁸¹ Toplantıda konuşulanların içeriği hakkında Birgit şunları belirtmiştir: *"Toplantıda konuşulanların çoğu birer vatansever olarak bize hükümetin dış politikası hakkında emanet edilen sırlardı. Bunları, Köprülü'nün söylememesi için sayın Menderes'e başı ile işaret etmesine rağmen Başbakan, "Bizim bu çocuklardan gizlimiz yoktur" sözü ile anlattı. Bu sırlar bizim için, o gün olduğu kadar bugün de, yarın da mukaddesdir ve saklı kılması lazımdır. Onun içindir ki, unutulmuştur."* Birgit, **a.g.m.**, s.13.

²⁸² Bil, **a.g.e.**, s.95.

²⁸³ Birgit, **a.g.m.**, s.13.

²⁸⁴ Birgit, **a.g.e.**, s.171.

²⁸⁵ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.

²⁸⁶ Bil, **a.g.e.**, s.96.

²⁸⁷ **Akşam; Hürriyet; Milliyet; Son Posta; Vatan**, 29 Ağustos 1954.

²⁸⁸ Birgit, **a.g.e.**, s.171.

ses halinde çıkmasını temin için²⁸⁹ yapılan toplantıyı Kıbrıs Türktür Komitesi Genel Sekreteri Orhan Birgit açmıştır.²⁹⁰ Orhan Birgit'in hemen ardından kürsüye gelen Hikmet Bil, komitenin uzun müddetten beri faaliyette olduğunu söyleyerek Başbakan Menderes'in Kıbrıs'ın asla Yunanistan'a verilmeyeceğini belirten mesajını açıklamıştır ve bu mesaj salondaki herkes tarafından coşkuyla ve memnuniyetle karşılanmıştır.²⁹¹ Oturum başkanlığına seçilen gazeteci Ercüment Ekrem Talu'nun: *"Aslanın kuyruğuna basılmış ve Aslan kükremiştir. Yunanlılar bu hareketleri ile otuz yılda bir dayak yemeğe alışık olduklarını ihsas etmişler ve bunun zamanı geldiğini hatırlatmışlardır. İngiltere Başvekili Churchill'e gönderdikleri subay kanları ise İngilizlerin yabancısı değildir. Otuz yıl önce kanlarını, canlarını İngilizlerin ellerine bırakmışlardı. Bize gelince, onların kanlarının kokusunu ve mahiyetini çok iyi biliriz. Ege denizine dökülürlerken geride çok kan bırakmışlardı."* sözlerinin uzun süre alkışlandığı toplantıya²⁹² bütün siyasi parti temsilcileri, işçi sendikaları ve Kadınlar Birliği temsilcilerinin²⁹³ yanı sıra gazeteciler, bankacılar, işçiler, üniversite dekan ve profesörleri, çeşitli gençlik teşekkülleri ve Türkiye'deki fikir müesseselerinin temsilcileri katılmışlardır.²⁹⁴

Ercüment Ekrem'in konuşmasının ardından gündem maddelerinin müzakeresine geçilmiş ve gündemin birinci maddesi "Yavru Vatan Cephesi" adıyla Kıbrıs konusundaki görüşlerin ele alınması olmuştur.²⁹⁵ Toplantıya katılan teşekkül temsilcilerinin görüşlerini belirten konuşmaları yapmalarının ardından siyasi parti temsilcilerinin açıklamaları başlamıştır.²⁹⁶ Bu noktada söz alan CHP İl Yönetim Kurulu Üyesi Emel Gürler, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün mesajını okumuştur.²⁹⁷ Mesajında Kıbrıs'ın İngiltere'ye Türkiye'nin toprak emniyetini taahhüt etmek karşılığında terk edildiğini hatırlatan ve Yunanlılarla dost ve müttefik olmanın Kıbrıs meselesinde Türkiye'yi

²⁸⁹ **Milliyet**, 29 Ağustos 1954.

²⁹⁰ Birgit, **a.g.e.**, s.171.

²⁹¹ **Milliyet**, 29 Ağustos 1954;

²⁹² **Akis**, "Kıbrıs Meselesi, Aslan Uyandı", 4 Eylül 1954, s.4-6.

²⁹³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.64.

²⁹⁴ **Milliyet**, 29 Ağustos 1954.

²⁹⁵ **Hürriyet**, 29 Ağustos 1954.

²⁹⁶ **Milliyet**, 29 Ağustos 1954.

²⁹⁷ Birgit, **a.g.e.**, s.171.

ihtiyatsız bulunmaya sevk edemeyeceğinin altını çizen İsmet İnönü sözlerini şu sözlerle bitirmiştir: “Kıbrıs’taki Türklerin mukadderatını ve adanın bütünlüğü için büyük stratejik ehemmiyetini ihmal etmemizi bir insaflı dost bizden isteyemez. Kıbrıs bizim için hayati ehemmiyeti haizdir. Kıbrıs’ın statükosunda değişiklik yapılmasının kati suretle aleyhindeyiz. Kıbrıs bugünkü idare elinde kalmalı ve Türk vatandaşları her türlü emniyet, huzur ve haklara sahip olarak yaşamalıdır. Kıbrıs Yunanistan idaresine asla verilmemelidir.”²⁹⁸

Toplantıda bulunan diğer siyasi partilerden Cumhuriyetçi Millet Partisi ise gönderdiği mesajda “Büyük Türk milletinin bağrından kopan ve sinesinde yüz binlerce münevver ve cesur Türkü barındıran Kıbrıs, hiçbir zaman Yunanistan’ın olmayacaktır.” demiştir.²⁹⁹ Türkiye Köylü Partisi temsilcisi Hikmet Taşken ise Kıbrıs davasının kuruluşundan beri kendileri tarafından benimsendiğini belirterek, eğer Kıbrıs’ın durumunda bir değişiklik olacaksa bunun ancak Ada’nın Türkiye’ye bağlanması şeklinde olabileceğini söylemiştir.³⁰⁰ Ayrıca toplantıda Türkiye’de yaşayan Rumlarla ilgili olarak Hikmet Bil tarafından, bazı kararlar alınması teklife sunulmuştur.³⁰¹ Salonda okunmasının ardından teklife sunulan: İstanbul Milletvekili Hacopulos’un Kıbrıs Türktür Komitesi çalışmalarına davet edilmesi, Başdespot Athenagoras’a Komite tarafından bir mektup gönderilerek kendisinden bir takım isteklerde bulunulması³⁰² ve İstanbul’daki çeşitli Rum Cemiyetlerine bir sirküler gönderilmesi³⁰³ maddeleri ittifakla kabul

²⁹⁸ **Milliyet**, 29 Ağustos 1954.

²⁹⁹ **Akis**, “Kıbrıs Meselesi, Aslan Uyandı“, 4 Eylül 1954, s.4-6.

³⁰⁰ **Hürriyet**, 29 Ağustos 1954.

³⁰¹ **Hürriyet**, 29 Ağustos 1954; **Milliyet**, 29 Ağustos 1954.

³⁰² “1.Ökömenlik Patrik sıfatıyla, bir tamim neşretmesini istenilmesini ve bu tamimde dünyanın neresinde olursa olsun, Ortodoks kilisesinin ve Metropolitlerinin politikaya karışmalarının yerinde olmadığına, aksi halde bu hareketlerinin şiddetle Patrik tarafından takbih edileceğinin ilan edilmesi.

2. Doğrudan doğruya ve yalnız ruhani değil, fakat idari bakımdan da hala Fener Patrikliğine bağlı olan Girit Adası ile On İki Adalardaki takriben on kadar Metropolite hitaben gene bir tamim gönderilmesini ve mezkur tamimde Kıbrıs meselesi gibi siyasi meselelere karışmalarının yasak olduğunun belirtilmesini, emre itaat ve icabet etmeyenlere karşı disiplin cezalarının tatbik edileceğinin bildirilmesi.”

Bkz.: **Akis**, “Kıbrıs Meselesi, Aslan Uyandı“, 4 Eylül 1954, s.4-6.

³⁰³ “Athinagoras Patrik olduğundan beri şehrimizdeki çeşitli Rum Cemiyetlerinin sayıları birdenbire 150 ye yaklaşmıştır. Bunlar arasında mesela, Zografyan Lisesi Mezunları, Fener'deki Mektep vesaire Mezunları Cemiyetleri gibi «ki Rumlardan mürekkeptir. Türk tabiiyetindedirler» Cemiyetler vardır. Bütün bu Rum teşekküllerinin komite tarafından bir sirküler gönderilerek Kıbrıs hakkındaki Türk görüşünün Türk olması haysiyeti ile yazılı birer beyanname ile Türk, Rum ve bütün dünya matbuatına ve bilhassa

edilmiştir.³⁰⁴

30 Ağustos günü öğleden sonra Kıbrıs Türktür Komitesi, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Merkezi'nde toplanarak çalışmalarına devam etmiştir ve Komite üyeleri tarafından yürütülen müzakereler sonucunda aşağıdaki bülten yayınlanmıştır:

“Bilindiği gibi güvenli bir dünya sulhunun ve milletler hak ve hürriyetinin sağlam temeller üzerinde hazırlanmasına doğru el birliği ile çalışıldığı bir sırada bazı Yunan gruplarının kilise ve komünistlere dayanarak ortaya attıkları Kıbrıs kundağından Türk hayat ve siyasetine neler sıçratılmak istenildiğini gayet iyi sezen Türk umumi efkari gençliğin ciddi hareketi ile bir Kıbrıs Komitesini ortaya koymuştur.

Bu komite günlerden beri yaptığı toplantılardan elde ettiği müsbet neticelere dayanarak ilk adımda ele alınmasını gerekli gördüğü, birkaç maddeyi aşağıdaki esaslar içerisinde kabul etmiştir.

- 1- Kıbrıs meselesi üzerinde Türk tezinin etraflı ve esaslı noktalara dayanarak belirtecek bir muhtıra yayınlayarak Birleşmiş Milletler Kuruluna, hükümete, memleketimizin umumi efkarına, Yunan emperyalistlerinin nasıl bir hedefle Türkler aleyhine bu davayı yürütmüş ve körüklemiş olduğunu ispata çalışmak.*
- 2- Kıbrıs heyetinin İstanbul'a gelmesinden faydalanarak Kıbrıs mevzuunda akademik bir toplantı yapılması*
- 3- Komitenin uzun vadeli çalışmasının sistemli bir planla yürütecek mali imkanların temini karşısında Türkiye Milli Talebe Federasyonu kanalı ile bankalar, müesseseler ve her türlü cemiyetler nezdinde teşebbüse girişmek ve ayrıca gazetelerde teberrü listeleri açmak.”³⁰⁵*

Türkiye Milli Talebe Federasyonu Kıbrıs mevzuunda girişilen kampanyanın mali cephesini karşılamak maksadıyla cumartesi ve pazar günleri Fenerbahçe Stadyumu'nda,

Atina gazetelerine tellemelerinin kendilerine bildirilmesi.” Bkz.: Akis, “Kıbrıs Meselesi, Aslan Uyandı”, 4 Eylül 1954, s.4-6.

³⁰⁴ Akis, “Kıbrıs Meselesi, Aslan Uyandı”, 4 Eylül 1954, s.6; Hürriyet, 29 Ağustos 1954.

³⁰⁵ Milliyet; Yeni İstanbul, 31 Ağustos 1954.

Fenerbahçe, Beşiktaş, Vefa ve Adalet kulüpleri arasında bir futbol müsabakası tertibi için teşebbüse geçmiştir ve kulüpler ile yapılan ilk görüşmelerde bu organizasyon için dört kulübün oluru alınmıştır.³⁰⁶

1954 yılı 1 Eylül’ünde Milli Türk Talebe Birliği on gündür devam eden Genel İdare Kurulu toplantısında İstanbul’da bulunan Kıbrıs Türktür Komitesi ile, Ankara’da bulunan “Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi’nin” birleştirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.³⁰⁷

3 Eylül tarihindeki gazetelerde bir çok teşekkülün³⁰⁸ katılımıyla, Babıali Caddesi’ndeki Genel Merkez’de 2 Eylül’de gerçekleştirilen Kıbrıs Türktür Komitesi’nin Genel Heyet Toplantısı’nda, Rum Patriği Athinagoras’a açık bir mektup gönderildiği yazmaktadır.³⁰⁹ Mektubunda, Patrik Athinagoras’dan din adamlarının siyasetle uğraşmamaları gerektiği yönündeki görüşünü, idari ve ruhani bakımdan makamına bağlı bulunan Atina, Oniki ada, Girit ve diğer Metropolitik ve temsilcilerine de resmi olarak tamim edilmesini isteyen Kıbrıs Türktür Komitesi, ayrıca bu tamime rağmen siyasetle uğraşacaklara Patrik tarafından disiplin cezası verilmesini rica etmiştir.³¹⁰ Toplantıda ayrıca İdare Heyeti tarafından kabul edilen karar gereği, İstanbul Milletvekili Haçopulos’u Komite toplantılarına davet eden bir mektubun kendisine yollanması kararlaştırılmıştır.³¹¹ Mektupta ilk toplantının 6 Eylül Pazartesi günü saat 14.30’da yapılacağı bildirilmiştir.³¹²

4 Eylül 1954 tarihli Akşam gazetesi Kıbrıs Türktür Komitesi’nin mektubuna ilişkin “Patrik Cevap Verdi” başlıklı haberine şöyle devam etmiştir: “*Kıbrıs Komitesi tarafından Patrik Athenagoras’a gönderilen mektuba henüz cevap verilmemiştir. Patrik, dün kendisiyle görüşen gazetecilere: ”-Patrikhanenin ve benim politika ile alakamız*

³⁰⁶ **Milliyet**, 31 Ağustos 1954.

³⁰⁷ **Cumhuriyet**, 2 Eylül 1954.

³⁰⁸ Basın Temsilcileri, Siyasi Partiler, İşçi Teşekkülleri, Kadınlar Birliği, Türkiye Milli Genlik Teşkilatı, Milli Tesanüt Birliği, Türkiye Milli Talebe Federasyonu, Devrim Ocakları, ilim ve diğer fikir ve yardımlaşma dernekleri mümessilleri. **Hürriyet**, 3 Eylül 1954.

³⁰⁹ **Hürriyet; Vatan; Yeni İstanbul**, 3 Eylül 1954.

³¹⁰ Mektup metninin tamamı için bkz.: **Hürriyet**, 3 Eylül 1954.

³¹¹ **Hürriyet; Vatan; Yeni İstanbul**, 3 Eylül 1954.

³¹² **Hürriyet; Vatan; Yeni İstanbul**, 3 Eylül 1954.

yoktur. Yunanistan, Kıbrıs, Adalar ve Girit kiliseleri müstakildir. Bu bakımdan dahili işlerine müdahale edemiyoruz.” Demıştır. İlgililer Yunanistan ve Kıbrıs kiliseleri metropolitlerinin açıktan açığa siyasete karıştıklarına işaret ederek, meselenin bu kiliselerin dahili işleri olmayıp bilakis milletlerarası bir mahiyet taşıdığını ileri sürmektedir.”³¹³ Genel olarak 1954/55 yıllarında Türk basını aracılığı ile, Patrikhane’ye Kıbrıs konusunda sorulan soruların cevapsız kalması, Türk halkı arasında Patrikhane’nin bu mevzuda Yunanistan’ı ve Makarios’u desteklediği düşüncesini kuvvetlendirmiştir.³¹⁴

4 Eylül 1954 tarihli Cumhuriyet, Hürriyet ve Vatan gazeteleri Kıbrıs Türktür Komitesi ile ilgili açılan kampanyadan bahsetmişlerdir.³¹⁵ Habere göre T.M.T.F. Kıbrıs Türktür Komitesi’nin Kıbrıs mevzuundaki faaliyetlerini finanse etmek üzere geniş bir kampanya açmıştır.³¹⁶ Bu kampanya için Federasyon’un İstanbul, Ankara, İzmir ve Zonguldak’taki merkez ve bürolarında hususi servisler kurulduğu ayrıca Türkiye’deki bütün bankalarda da hesaplar açıldığı bildirilmiştir.³¹⁷

5 Eylül 1955 tarihinde Faiz Kaymak başkanlığındaki üç kişilik Kıbrıs heyeti T.M.T.F.’ye gelerek Kıbrıs Türktür Komitesi üyeleriyle temas etmiş, saat 16.00’da Taksim Zafer Abidesi’ne çelenk koymuş ve ardından da Sedat Simavi’nin kabrini ziyaret etmiştir. Bunlar dışında Kıbrıs ile ilgili yaşanan bir diğer gelişme de aynı gün Bursa’da Kıbrıs için fikir cephesi kurulmasıdır. Bursa’da bütün dernek ve teşekküllerden gelen temsilcilerin iştiraki ile saat 15:00’da bir toplantı yapılarak Kıbrıs’ın ilhaki için Ada ve Yunanistan Rumlarının yaptığı gürültülü tezahürlere, kurulacak fikir cepheleriyle cevap verilmesi kararlaştırılmıştır.³¹⁸

6 Eylül 1954 Pazartesi günü “Kıbrıs Türktür Komitesi” saat 14:30’da Türkiye Milli Talebe Federasyonu’nda Nevzat Karagil’in başkanlığında ve Türkiye’ye gelmiş olan Kıbrıs Türk Heyeti, Prof. Ahmet Şükrü Esmer ve İstanbul Mebusu Haçopulos’un da

³¹³ **Akşam**, 4 Eylül 1954.

³¹⁴ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil’in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

³¹⁵ **Cumhuriyet; Hürriyet; Vatan**, 4 Eylül 1954.

³¹⁶ **Cumhuriyet; Hürriyet; Vatan**, 4 Eylül 1954.

³¹⁷ **Cumhuriyet; Hürriyet; Vatan**, 4 Eylül 1954.

³¹⁸ **Cumhuriyet**, 6 Eylül 1954.

katılımıyla bir buçuk saat süren bir toplantı yapmıştır.³¹⁹ Toplantı sonunda, bir muhtıra yayınlanarak İngiltere'nin Kıbrıs'ta uygulamayı planladığı yeni Teşkilat Kanunu'nun hangi şartlar altında³²⁰ kabul edilebileceği belirtilmiştir.³²¹ Bu günlerde yaşanan bir diğer gelişme ise “Kıbrıs Türktür Komitesi”nin İzmir İcra Heyeti'nin oluşturulmuş olmasıdır.³²² Heyetin başına Ege'de kahramanlığı ile tanınmış olan ve Yunan harbinde gazi olmuş olan Eski Muharıpler Derneği'nden Bedri Ateşer getirilmiştir.³²³

9 Eylül'de İzmir'de Kıbrıs için yapılacak mitinge, Türk Hükümeti'nin Türk-Yunan ilişkileri bozulabilir, bu da ABD ile ilişkilere olumsuz bir biçimde yansır kaygısıyla³²⁴ izin vermemesi üzerine bahsedilen mitingin 10 Eylül'de yapılması kararlaştırılmıştır.³²⁵ Ancak Başbakan Adnan Menderes'in başkalarının yaptığı tahriklere benzer hareketlerin Türkiye'de yapılmasının Türk Milli menfaatlerine aykırı olduğunu³²⁶ belirttikten sonra “*Siyasi partilerden başka cemiyetlerin nizamnamelerinde gösterilen kuruluş maksatlarının dışında siyasetle iştigal etmeleri kanuna aykırı bir hareket teşkil eder. Hükümet, kanuna aykırı her hareketi olduğu gibi, bu teşebbüsü de önleyecektir.*”³²⁷ şeklinde oldukça sert bir beyanat vermesi üzerine, bu beyanata yerinde bulduğunu açıklayan Talebe Federasyonu İzmir'in Kurtuluş gününün böyle faaliyetlere alet edilmesinin doğru olmayacağı fikrine katıldıklarını ve mitingden vazgeçtiklerini bildirmişlerdir.³²⁸ Kıbrıs Türk basını da bu dönemde Kıbrıs Türktür Komitesi'nin

³¹⁹ **Hürriyet; Milliyet**, 7 Eylül 1954.

³²⁰ 1. *Evkaf idaresi, kayıtsız ve şartsız Türk cemaatine devredilecektir.*

2. *Türk ortaokul ve liselerinin idaresi ve tedrisatı, Türk cemaatinin seçeceği komisyonlar tarafından idare edilecektir.*

3. *Adanın bilumum mevzuatında ve bilhassa Belediye Kanunlarında Türk hukuk ve menfaatlerini teminat altına alan hükümler ilan edilecektir.*

4. *Bilcümle daire, mahkeme ve mesul makamlara bundan böyle nüfus nispetinde memur tayini yapılacaktır.*

5. *Adanın her kaza merkezinde, eskiden olduğu gibi, kaza mahkemesi hakimlerinden asgari biri Türk olacaktır.* Bkz.: **Hürriyet; Milliyet**, 7 Eylül 1954.

³²¹ **Hürriyet; Milliyet**, 7 Eylül 1954; Ayrıca bkz.: **Son Posta; Vatan; Zafer**, 7 Eylül 1954.

³²² **Akşam**, 8 Eylül 1954.

³²³ Aynı yer.

³²⁴ Abdurrahman Dilipak, **Yakın Tarihimiz 4; Menderes Dönemi**, Beyan Yayınları, Damla Ofset, İstanbul, 1990, s.197.

³²⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.67.

³²⁶ **Son Posta**, 9 Eylül 1954.

³²⁷ **Zafer**, 9 Eylül 1954.

³²⁸ **Son Posta**, 10 Eylül 1954.

çalışmaları ile yakından ilgilenmiştir, Halkın Sesi gazetesi 9-10 Eylül 1954 tarihlerindeki haberlerinde Komite çalışmalarına yer vermiştir.³²⁹

Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından 11 Eylül Cumartesi günü saat 15:00'da Ankara Gazeteciler Cemiyeti salonunda tertip edilen toplantıda Ankara'da da bir "Kıbrıs Türktür Komitesi" kurulması kararlaştırılmıştır.³³⁰ Toplantıya Milli Gençlik Teşkilatı, Türk-İş Federasyonu, Devrim Ocakları, Şoförler Cemiyeti, siyasi partiler, gençlik kolları, Kıbrıs Türk Kültür Heyeti, Kıbrıslı üniversiteliler, Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Rasim Adasal, basın mensupları ile Yozgat Millet Vekili Ömer Erzurumluoğlu da katılmıştır.³³¹ Toplantı başkanlığına Türk-İş Genel Sekreteri İsmail İnal, katipliğe Semih Erşen seçilmiştir.³³² Heyecanlı bir hava içinde başlayan toplantıda Kıbrıs'ın Türkiye için önemi belirtilmiştir ve Türk Hükümeti ile gençliğin bu hususta gösterdiği olgunluk ve itidal tasvip edilmiştir.³³³ Talebe Federasyonu adına konuşan Yıldırım Poyrazoğlu,³³⁴ Kıbrıs davasının tarihçesini anlatarak bu hususta Federasyon'un görüşünü açıklamışlardır.³³⁵

Toplantıda söz alan Profesör Enver Ziya Karal, bir Kıbrıs Enstitüsü kurulmasını ve ilmi yayınlar yapılarak bütün dünyaya Kıbrıs'ın Türk olduğunun ilmen bildirilmesini teklif etmiştir.³³⁶ Profesör Enver Ziya Karal ve Profesör Rasim Adasal'ın bu komiteye aza seçilmeleri arzusu gençlik teşekkülleri tarafından izhar edilmiş fakat iki profesör de aktif politika ile meşgul olamayacaklarını, kanunen buna imkan bulunmadığını, ancak gençlerle el ele verip diğer teşekküllerden de katılacak kimselerle bir arada istişari bir komite olarak çalışabileceklerini söylemişlerdir.³³⁷ Toplantıda ayrıca Türk Kıbrıs Enstitüsü'nün oluşturulmasına doğru gidilmesine, akademik bir toplantı yapılarak üç muhtelif dille beyaz kitap neşredilmesine, bir tercüme bürosu kurularak dünya efkarını aydınlat-

³²⁹ An, a.g.e., s.42.

³³⁰ **Cumhuriyet**, 11,12 Eylül 1954; **Milliyet**; **Zafer**, 12 Eylül 1954.

³³¹ **Milliyet**, 12 Eylül 1954.

³³² **Akşam**, 12 Eylül 1954.

³³³ **Cumhuriyet**, 12 Eylül 1954.

³³⁴ **Akşam**, 12 Eylül 1954.

³³⁵ **Milliyet**, 12 Eylül 1954.

³³⁶ **Cumhuriyet**, 12 Eylül 1954.

³³⁷ **AKİS**, "Demokrasi Ürkek Profesörler", 18 Eylül 1954, s.4; **Cumhuriyet**, 12 Eylül 1954.

mak maksadıyla her dilde neşriyat yapılmasına, umumi bir yardım kampanyası açılmasına karar verilmiştir.³³⁸ Toplantıda Türk Devrim Ocakları adına söz alan Rahmi Magat Kıbrıs Türktür Komitesi gibi resmi bir komitenin kanunen kurulamayacağını, zira Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak mitingler tertibi ve siyasi hareketlerde bulunmanın Başbakan'ın beyanatı ile menedildiğini belirtmiştir.³³⁹ Ancak bu durum oya sunularak Kıbrıs Türktür Komitesi istişari bir organ olacağı için kurulmaması için bir sebep olmadığı kararlaştırılmıştır.³⁴⁰ Bundan sonra İcra Komitesi seçimlerine geçilmiş ve neticede Kıbrıs Türktür Ankara Komitesi'ne Yavuz Kadioğlu, Fahri Özen, İsmail İnan, Sadık Tanrıverdi, Seyfettin Turhan, Rahmi Magad, Talat Taşer, Yıldırım Poyrazoğlu, Mehmet Ertuğruloğlu, Bozkurt Benderlioğlu seçilmişlerdir.³⁴¹ Seçim sonunda istişari komitenin daha sonra teşekkül ettirilmesine, Kıbrıs davasının tahakkuku için derhal faaliyete ve İstanbul teşkilatı ile temasa geçilmesine karar verilmiştir.³⁴²

Akşam gazetesinde Kıbrıs Türktür Komitesi ile ilgili olarak çıkan haber Kıbrıs meselesinin Türkiye içinde ve dışında uyandırdığı etki bakımından ilgi çekicidir: “*Kıbrıs Türktür Komitesi yurt içinde ve dışında teşkilatlanmaya başlamıştır. İlk olarak Zonguldak'ta bir komite kurulmuştur. Komite Londra'da da teşkilatlanmaktadır. Bu hususta Londra'daki 60 bin Kıbrıslı Türk'ün yardımı da temin edilmiş bulunmaktadır. Amerika'daki Türk talebesi ile Kostantine Brown isiminde bir Amerikalı da Türk Kıbrıs Komitesi'ni kurmaya teşebbüs etmişlerdir.*”³⁴³

15 Eylül günü saat 16.30'da Türkiye Milli Talebe Federasyonu merkezinde toplanan Kıbrıs Türktür Komitesi dünya kamuoyunu aydınlatmak ve Kıbrıs'ın niçin Türk olduğunu çeşitli açılardan açıklamak için Kıbrıs mevzuunda İngilizce ve Türkçe bir broşür hazırladığını duyurmuştur.³⁴⁴ Kıbrıs Türktür Komitesi 15 Eylül'de bir tebliğ yayımlayarak, yurdun çeşitli bölgelerinde kurulan Kıbrıs Türktür Komitelerinden duyduğu

³³⁸ **Milliyet**, 12 Eylül 1954.

³³⁹ **Halkçı**, 12 Eylül 1954.

³⁴⁰ Aynı yer.

³⁴¹ **Cumhuriyet; Zafer**, 12 EYLÜL 1954.

³⁴² **Cumhuriyet**, 12 Eylül 1954.

³⁴³ **Akşam**, 15 Eylül 1954.

³⁴⁴ **Cumhuriyet; Hürriyet**, 16 Eylül 1954.

mutluluğu dile getirmiş ayrıca yeni kurulan yardımcı komitelerin İstanbul'daki Ana Komite konumundaki Kıbrıs Türktür Komitesi ile irtibata geçmesi gerekliliği belirtilmiştir.³⁴⁵

Kıbrıs Türktür Komitesi 18 Eylül günü saat 15:30'da Türkiye Milli Talebe Federasyonu binasında bir basın toplantısı yapmıştır.³⁴⁶ Yerli ve yabancı basın mensuplarının da bulunduğu bu toplantıda Kıbrıs Türk Kurumları Başkanı Hasan Nevzat Karagil, Kıbrıs Türktür Komitesi adına bir konuşma yapmıştır.³⁴⁷ Konuşmasında Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak etmek isteyerek esasen Moskova'nın ameline hizmet ettiğini anlatan³⁴⁸ Karagil, Türkiye'nin Birleşmiş Milletlerin kuruluş idealine olan bağlılığını açıkladıktan sonra Kıbrıs'ın bir sömürge hayatı yaşamasına Türkiye'nin razı olamayacağını belirterek sözlerine şu cümlelerle son vermiştir:

“...Şayet bugün, Kıbrıs'ın Türkiye'ye ilhakı behemahal lazımdır, demiyorsak bu sadece Orta-Doğu'yu yeni bir huzursuzluğa sevk etmemek ve hür dünyanın müşterek müdafaa cephesinde düşmanın ekmeğine yağ sürerek bir gedik açmamak içindir. Elbette ki günü geldiği zaman, Kıbrıs anavatan Türkiye'ye bağlanacaktır. Fakat henüz günün, bugün olmadığına inanarak, dünyanın başına bir gaile açmak istemiyoruz. Türk milleti, Türk gençliği ve Türk basını olarak şimdilik itidal ve basiret ile hareket etmeyi ve fakat bu vesile ile bir kere daha haklı davamızı hür milletlerin önüne sürmeği dünya sulhu adına hissemize düşen borç sayıyoruz.”³⁴⁹

Avukat Hasan Nevzat Karagil'in konuşmasından sonra Yunanistan'da yayınlanan gazetelerin Türkiye ve devlet adamlarımız aleyhindeki yazıları okunarak takbih edilmiş ve bunlara cevap mahiyetinde, muhtelif dillerde hazırlanan broşürler yabancı basın mü-

³⁴⁵ Tebliğ metninin tamamı için bkz.: **Cumhuriyet**, 16 Eylül 1954.

³⁴⁶ **Hürriyet; Milliyet; Son Posta; Vatan**, 19 Eylül 1954.

³⁴⁷ **Milliyet**, 19 Eylül 1954.

³⁴⁸ “İstanbul Rumlarına mükabil Batı Trakya'da bırakılan Türklere reva görülen her türlü haksızlık ve kanunsuzluklar, Kıbrıs'ta içinde 100000 Türk'ü, böyle bir devletin hakimiyetine terk etmemek için kaft bir sebeptir. Yunanistan'ın Kıbrıs ile ne maddi, ne manevi, ne irki, ne tarihi, ne coğrafi, ve ne de iktisadi hiçbir ilgisi bulunmadığı meydandadır. Yunanistan'ın er geç bu hakikati anlayacağına ve bir gün bilerek veya bilmeyerek kilise olarak, devlet olarak Moskova'nın ameline hizmet etmiş bulunduğunu kavrayacağına inanıyoruz. O zaman komşumuzun üzüntü duyacağına kaniiz...” Bkz.: **Milliyet**, 19 Eylül 1954.

³⁴⁹ Konuşmanın tamamı için bkz.: **Milliyet**, 19 Eylül 1954.

messillerine dağıtılarak toplantıya son verilmiştir.³⁵⁰ Ayrıca 18 Eylül'de Komite tarafından, Kıbrıs Meselesi/ Cyprus Problem adında İngilizce ve Türkçe broşür yayımlanmış ve pankart bastırılmıştır.³⁵¹ Aynı gün Ankara'da Milli Türk Talebe Birliği'nin Gazeteciler Cemiyeti lokalinde yapılan Kıbrıs toplantısında konuşan Türk Milli Talebe Federasyonu temsilcisi, Kıbrıs Komitesi olarak Federasyon'un müsbet çalışmaları olduğunu, aradaki ihtilafı kaldırarak iki teşekkülün (M.T.T.B.ye bağlı teşekkül ile Kıbrıs Türktür Komitesi) birleştiği takdirde daha iyi neticeler alınacağını belirtmiştir.³⁵²

21 Eylül'de Kocaeli'de de gazeteciler ve yükseköğrenim gençliği öncülüğünde "Kıbrıs Türktür Komitesi" kurulmuştur.³⁵³ Bu tarihte şehrin birçok yeri "Kıbrıs Türktür" dövizleriyle süslenmiştir ve gazeteciler göğüslerine "Kıbrıs Türktür" dövizini asılı olarak gazete satmışlardır.³⁵⁴ Kıbrıs için yapılmak istenen mitinge ise Valilik izin vermemiştir.³⁵⁵ Ayrıca İstanbul'da da şehrin muhtelif yerlerine Kıbrıs Türktür Komitesi tarafından "Kıbrıs Türktür" ibareli levhalar asılmıştır.³⁵⁶

Kıbrıs Türktür Komitesi Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs meselesini gündeme almaya karar vermesi üzerine 25 Eylül 1954 tarihinde *Türk halkının hislerine tercüman olmak üzere* şeklinde başlayan aşağıdaki bildirisini açıklamıştır:

- 1- *Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs meselesinin aldığı son durumun milli planda yarattığı istifhamlar giderilmeye muhtaçtır.*
- 2- *Hadiselerin akışı Kıbrıs'taki yüz bin Türk'ü manevi bir yıkım tehlikesine maruz bırakmıştır. Bu ciddi tehlike ana vatanın mutlak ve acil desteği ile bertaraf edilebilir. Heyecanların temkin ve itidale kalbolduğu meselelerde bedbinliği münhasıran yetkili ifadelerin giderebileceği aşıkardır.*

³⁵⁰ **Milliyet**, 19 Eylül 1954.

³⁵¹ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

³⁵² **Milliyet**, 19 Eylül 1954.

³⁵³ **Hürriyet**, 22 Eylül 1954.

³⁵⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.73; **Hürriyet**, 22 Eylül 1954.

³⁵⁵ **Hürriyet**, 22 Eylül 1954.

³⁵⁶ Aynı yer.

- 3- *Mağlup olan İngiliz tezi, bedbinliğimizin değil, yüksek, itibarlı hükümetimizin -kuvvetini umumi efkârın temayüllerinden alan- tezine inancımız, ümidimizin ve tesellimizin temeli olmaktadır.*³⁵⁷

27 Eylül'de saat 16:00'da Kıbrıs Türktür Komitesi Talebe Federasyonu Genel Merkezi'nde bir toplantı yaparak, son gelişmelerle ilgili Kıbrıs'ın durumunu görüşmüş, bazı kararlara vararak Kıbrıs Türk Milli Birliği'ne bir telgraf³⁵⁸ çekmiştir.³⁵⁹

³⁵⁷ **Cumhuriyet; Hürriyet**, 26 Eylül 1954; Ayrıca bkz.; Zeki, **a.g.e.**, s.70.

³⁵⁸ *"Bir müddet evvel Türkiye Milli Talebe Federasyonu binasında Türk gençliği, Türk basını, siyasi partiler ve işçi teşekkülleri, Kadınlar Birliği, bilcümle kültür ve yardımlaşma derneklerinin iştirakıyla yapılan bir toplantıda doğmuş olan Kıbrıs Türktür Komitesi, Birleşmiş Milletler Konseyinde Kıbrıs meselesinin alınıp olduğu son şekli bugünkü toplantısında incelemiştir.*

Komitemiz aşağıdaki hususları Kıbrıslı kardeşlerimize duyurmayı ittifakla kararlaştırmıştır:

- 1- Kıbrıs'ın Yunanistan'a her ne şekilde olursa olsun ilhakını tanımayacağız.
- 2- Kıbrıs'ın Türklüğü uğrunda sizlerle beraber olduğumuzu bu vesile ile bir daha tekrarlarız.
- 3- Hür dünyanın müşterek emniyetine, bölge huzuruna ve Türkiye ile olan dostluk ve ittifakına ihanet suretiyle Yunanistan'ın Kıbrıs meselesi diye bir gaile çıkarmasını derin bir elemle karşılıyoruz ve bu teşebbüsün Yunanistan hesabına hüsrarla neticelendiğinden emin bulunuyoruz." Bkz.: **Cumhuriyet; Son Posta**, 28 Eylül 1954.

³⁵⁹ **Cumhuriyet; Son Posta**, 28 Eylül 1954.

İKİNCİ BÖLÜM:

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ'NİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

2.1. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Kuruluşu

Kıbrıs Türktür Komitesi'ni kendi il ve ilçelerinde oluşturmak isteyenlerin artan başvuruları Komite'nin genel merkez yöneticilerini Kıbrıs Türktür Komitesi'ni bir an önce tüzel kişiliğe kavuşturmak üzere harekete geçirmiştir.³⁶⁰ 28 Ağustos 1954 tarihinde yapılan görüşmede Başbakan Adnan Menderes'in de Komite yöneticilerine; “*Neden bir büyük dernek halinde kanunlara uygun kuruluş olmuyorsunuz?*” telkininde bulunması yasal bir dernek halini alabilmek için yapılan çalışmaların hızlanmasında etkili olmuştur.³⁶¹

Ankara'da bulunan, Türk Kıbrıs Kültür Derneği ve Kıbrıs Türktür Komitesi Başkanı Mehmet Ertuğruloğlu, 30 Eylül 1954 saat 16:30'da Talebe Federasyonu'nda bir basın toplantısı yaparak Kıbrıs Türktür Komitesi'nin Başkent'teki çalışmaları hakkında açıklamalarda bulunmuştur.³⁶² Ertuğruloğlu Kıbrıs'ın tarihçesini anlattıktan sonra, Türk unsurunun Ada'da daimi surette ezilmekte olduğunu söylemiş, Kıbrıs'ın Türkiye'ye ait olduğuna dair coğrafi, stratejik, hukuki, iktisadi, tarihi unsurları belirtmiştir.³⁶³ Yunanistan'ın ilhak talebinde bulunarak Lozan Antlaşması'nı ihlal ettiğine dikkat çeken Ertuğruloğlu bu konuda özetle şunları söylemiştir:

“Yunanistan'ın ilhak talebi,- Kıbrıs üzerindeki hukukumuz Lozan muahedesiyle İngiltere lehine nihayet bulduğuna göre – Lozan muahedesinin tadiline yol açmaktadır. Yunanistan'ın Batı Trakya mevzuununun da Lozan muahedesine merbut protokollerin hükümlerine riayet etmediği malumdur. Bu vaziyet karşısında, Lozan muahedesinin bazı

³⁶⁰ Birgit, a.g.e., s.192.

³⁶¹ Bil, a.g.e., s.96.

³⁶² Halkçı, 2 Ekim 1954.

³⁶³ Cumhuriyet, 1 Ekim 1954.

hükümlerinin Türk menfaatlerinin zararına olarak tarafımızdan tatbikatına devam edilip edilmeyeceği meselesi de ortaya atılmış bulunmaktadır.

...

Kıbrıs İngiltere'ye muayyen sebepler ve muvakkat kaydıyla bırakılmıştır. Emri vakilerin Lozan'da tanınmasına mecburiyet duyulması, işin aslını ve mantiki neticesini unutturamaz. Yunanistan'ın ise bu konuda hiçbir sözü bulunmaması lazımdır. Milletler arasında yapılan anlaşmaların karşılıklı rıza ile değiştirilebileceğine şüphe yoktur. Ada'da statükonun muhafazası görünürde Türkiye'nin umumi menfaatlerine uygun bulunduğu mülahazası ile kabul edilmektedir. Gençlik hükümetimizin bu meseledeki politikasını büyük bir anlayış ve hassasiyetle takip ederken, Türk Kıbrıs'ın yukarıda arz ettiğimiz hakikatler sebebiyle, günün birinde anavatana katılacağına muhakkak nazarıyla bakmaktadır.”³⁶⁴

Kıbrıs Türktür Komitesi'nin çalışmalarını iki gruba ayıran Ertuğruloğlu bu konuda şu hususları belirtmiştir: *“Birinci grupta; Kıbrıs Türklerinin acil ihtiyaçlarını karşılanması, Adanın Yunanistan'a ilhakının reddedilmesi, mevcut şartlar altında muhtariyetin tanınmaması, Evkaf idaresinin kayıtsız şartsız Türk cemaatine devredilmesi, Belediye kanunlarında Türk haklarının teminat altına alınması, devlet dairesi ve mahkemelerde Türklerin nüfuz ve haklarının tanınmasının sağlanması vardır. İkinci grupta ise; Kıbrıs davasının canlı olarak yürütülmesi, gayenin bütün dünyaya bildirilmesi, Kıbrıs Enstitüsü'nün temelini kurmak yolunda çalışılması vardır.”³⁶⁵*

Mehmet Ertuğruloğlu konuşmasının sonunda Merkezi İstanbul'da bulunan “Kıbrıs Türktür Cemiyeti” adı altında bir cemiyet kurulmakta olduğunu ve komitelerin bu cemiyet vasıtası ile destekleneceğini belirtmiştir.³⁶⁶ Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin yurdun muhtelif bölgelerinde şubeler açarak faaliyetine devam edeceği ve Kıbrıs'ın Türk olduğunu umumi efkara duyurmak gayesini güdeceği bildirilmiştir.³⁶⁷

³⁶⁴ **Hürriyet**, 1 Ekim 1954.

³⁶⁵ **Cumhuriyet**, 1 Ekim 1954.

³⁶⁶ **Cumhuriyet; Milliyet**, 1 Ekim 1954.

³⁶⁷ **Hürriyet; Milliyet**, 1 Ekim 1954.

Kıbrıs Türktür Komitesi yöneticileri aralarına Gençliğin Avrupa Kampanyası Türkiye Sekreteri Ali İhsan Çelikkan, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Mesut Ülkü, Federasyon heyetinden Gürcan KETEN, İsmail Hakkı Zarakoğlu ve gazeteci Kemal Demirel'i de alarak kurucular heyetini oluşturmak suretiyle ve "Kıbrıs'ın Türk olduğunu dünya umumi efkarına tanıtmak, Türklerin hak ve hukuklarını Kıbrıs etrafında her yönden savunmak ve Türk umumi efkarını bu yönde teşhiz etmek"³⁶⁸ olan amacını gerçekleştirebilmek üzere esas nizamnamesini³⁶⁹ 2 Ekim 1954 tarihinde Valiliğe vererek bu tarihten itibaren Kıbrıs Türktür Cemiyeti olarak faaliyetini sürdürmüştür.³⁷⁰

2.2. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Örgütlenmesi

2 Ekim 1954 tarihinden itibaren İstanbul merkezli yasal bir dernek halini alan Kıbrıs Türktür Cemiyeti, kuruluş amacını³⁷¹ gerçekleştirebilmek için kullanacağı yöntemleri esas nizamnamesinde; konferanslar, münakaşa, münazara, çeşitli toplantılar ve geziler tertip etmek; kitap, broşür, gazete, mecmua ve beyanname neşretmek gibi ilmi ve fikri vasıtalar olarak belirlemiştir.³⁷²

Cemiyet yapılanmasında kurucu, asli ve fahri olmak üzere üç çeşit üye gurubu bulunmaktadır.³⁷³

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin kurucu üyeleri, cemiyetin ortaya çıkmasına hizmet etmiş olan Ahmet Emin Yalman, Hikmet Bil, Nevzat Karagil, Orhan Birgit, Kamil Önal, Hüsamettin Canöztürk, Ziya Somar, İhsan Çelikkan, Kemal Demirel, Mesut Ülkü ve Gürcan Keten'dir.³⁷⁴

³⁶⁸ Armaoğlu, a.g.e., s.77; Zeki, a.g.e., s.70.

³⁶⁹ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Esas Nizamnamesi için bkz.: Ek-3.

³⁷⁰ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

³⁷¹ "Kıbrıs'ın Türk olduğunu dünya umumi efkarına tanıtmak, Türklerin hak ve hukuklarını Kıbrıs etrafında her yönden savunmak ve Türk umumi efkarını bu yönde teşhiz etmek" Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 3.

³⁷² BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 4.

³⁷³ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3. K.T.C. Esas Nizamnamesi Bölüm II.

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Esas Nizamname'sinde; Kıbrıs Türklüğüne ve Kıbrıs davasına hizmet etmek isteyen 18 yaşını bitirmiş ve medeni haklarına sahip her Türk'ün, İdare Heyeti kararıyla, asli üye olarak Cemiyet'e girebileceği belirtilmiştir.³⁷⁵

Kıbrıs Türktür Cemiyet'inde yurt içinde ve dışında manevi müzaheretle bulunanlar, Hükümet erkani, Milletvekilleri, üniversiteler ve sair kültür müesseseleri mensupları ve tanınmış iş adamları ile devlet teşkilatında yüksek mevki işgal edenler, Cemiyet Genel Kurul'u kararıyla, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin fahri üyesi olabilmüşlerdir.³⁷⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Genel Merkez teşkilatı, Genel Kurul,³⁷⁷ İdare Heyeti³⁷⁸ ve Genel Merkez Murakıpları'ndan³⁷⁹ oluşmuştur.³⁸⁰ Genel Merkez İdare Heyeti de kendi içerisinde Genel Başkan,³⁸¹ Genel Sekreter,³⁸² Genel Başkan Vekili,³⁸³ muhasip,³⁸⁴

³⁷⁴ Ayrıca; Cemiyet'in mevcudiyetinin devamı için büyük gayret ve muzaheret gösterenler, Merkez Genel Kurulu'nun kararı ile kurucu üyeler arasına alınabilir. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 6/A.

³⁷⁵ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 6/B.

³⁷⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 6/C.

³⁷⁷ Cemiyet'in en yüksek organıdır. Kurucu üyeler ile İstanbul'da bulunan şubelerin gönderecekleri ikişer, diğer bölgelerde kurulan şubelerin (isterlerse) gönderecekleri birer delegeden oluşur. Olağan durumlarda iki yılda bir toplanır. Toplantı ilan olunan ve Hükümet'e bildirilen gün ve saatte yapılır. Genel Kurul toplantısında Merkez İdare Heyeti'ne seçilenlerin hüviyetleri ile Ana Nizamname'de yapılan değişikliklerin bir hafta içinde Hükümet'e bildirilmesi zorunludur. Ana nizamnamenin tadiline, hesapların tetkikine, bütçenin tasdikine ve Cemiyet'in feshine yalnızca Genel Kurul karar verebilir. Genel Kurul toplantılarının gündemini Genel Merkez İdare Heyeti hazırlar. Gündem şu hususları içerir: Genel Merkez İdare Heyeti'nin yıllık raporunun okunması, murakıpların raporunun okunması, İdare Heyeti'nin ibrası, üyelerle şube mümessillerinin dileklerinin tetkiki, umumi çalışma programının ve merkez bütçesinin tetkiki ve tasdiki. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 9,10,19.

³⁷⁸ Merkez Genel Kurulu tarafından iki sene için gizli oyla seçilen 7 asil ve 3 yedek üyeden oluşur. Seçimi müteakip İdare Heyeti yapacağı ilk toplantıda gizli oyla Heyet Başkanı'nı/ K.T.C. Genel Başkanı'nı seçer. 15 günde bir en az 5 üyenin katılımıyla muntazaman toplanır. Kararlar hazır bulunan üyelerin ekseriyeti ile verilir. Önemli durumlarda 3 üyenin teklifi ve Genel Başkan'ın daveti ile olağanüstü toplantı yapılabilir. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 20,21,23.

³⁷⁹ Merkez Genel Kurulu tarafından asli üyeler arasından gizli oyla seçilen iki kişilik bir heyettir. Genel Merkez Murakıpları Cemiyet'in merkez ve şubelerinde denetlemelerde bulunarak, tespit ettikleri hususları her üç ayda bir Merkez İdare Heyeti'ne sunmakla görevlidirler. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 31-35.

³⁸⁰ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Bölüm III.

³⁸¹ Hükümet nezdinde ve harice karşı Cemiyet'i temsil eder. Diğer görevlerinin yanında merkez ve şube idare heyetlerinin çalışmalarını koordine eder. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde-22/a.

³⁸² Dernekler Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince gereken kayıtları tutar, yazı işlerine bakar, önemli evrakları Genel Başkan ile birlikte imzalar. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde-22/b.

³⁸³ Genel Başkana bütün vazifelerinde yardım eder ve bulunmadığı yerlerde aynı yetki ile ona vekalet eder. BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 22/c.

³⁸⁴ Dernekler Kanunu'nda belirtilen kayıtları tutar. Cemiyet'in Merkez teşkilatının yıllık bilanço ve kati

veznedar,³⁸⁵ iki asil ve üç yedek üyeden meydana gelmiştir.³⁸⁶ Bunlar dışında Cemiyet teşkilatında, gerektiğinde propaganda ve turizm işleriyle, sosyal ve ekonomik işleri yönlendirecek Merkez İdare Heyeti üyelerinin başkanlığı altında yeteri kadar üyeden oluşacak İhtisas Komisyonları da kurulmuştur.³⁸⁷ Bu komisyonların görevi ihtisas gerektiren alanlarda etütler yapmak, rapor ve broşürler hazırlamak, Cemiyet'in faaliyetlerine ve İdare Heyeti'ne yardımcı olmak olmuştur.³⁸⁸

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Genel Merkez teşkilatının dışında ülke genelinde şube teşkilatı da oluşturulmuştur.³⁸⁹ 30 kişiden fazla üyesi bulunan yerlerin Merkez İdare Heyeti kararıyla yeni bir şube teşkilatı kurabilmeleri öngörülmüştür.³⁹⁰ Şubelerin kurulması görevi Merkez İdare Heyeti'nin yetki vereceği 7 kişilik müteşebbis heyetlerine bırakılmıştır. Şubelerin idari teşkilatı ve bütçeleri merkezden tamamen ayrı³⁹¹ olmakla beraber Cemiyet'in genel çalışma programı bakımından şubeler merkeze bağlı kılınmışlardır.³⁹² Şubeler de merkez teşkilatına benzer şekilde Şube Genel Kurulu, Şube İdare Heyeti³⁹³ ve Şube Murakıpları olmak üzere teşkilatlanmışlardır.³⁹⁴

Cemiyet'in Esas Nizamnamesi'nde mali kaynakları; dernek üyelerinin verecekleri aidatlar,³⁹⁵ tam bağış ve vasiyet yoluyla yapılacak bağışlar ve tertip edilecek etkinlik-

hesabını tanzim eder. Giderlere ait müsbit evrakı Genel Başkan ve Veznedar ile birlikte imzalar. BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 22/d.

³⁸⁵ Dernek gelirlerinin toplanmasına ve muhafazasına ait işleri yapar. BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 22/e.

³⁸⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3.

³⁸⁷ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3.

³⁸⁸ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 28,29.

³⁸⁹ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Bölüm IV.

³⁹⁰ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3.

³⁹¹ Şubelerin umumi çalışma programı çerçevesi içindeki faaliyetleri tamamen mahallidir. Herhangi bir şube idare heyeti diğer bir şubeyi veya merkez teşkilatını ilzam edecek (faaliyetini susturacak, bastırarak) faaliyette bulunamaz. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 36,37.

³⁹² BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Bölüm IV.

³⁹³ Şube Genel Kurulu tarafından bir sene için gizli oyla seçilen 5 asil ve 5 yedek üyeden oluşur. Merkez İdare Heyeti'ne benzer şekilde kendi içerisinde bu beş kişi seçimle Başkan, Başkanvekili, Sekreter, Muhasip ve Veznedar görevlerini yürütürler. İdare Heyeti en az 4 kişinin katılımıyla toplanır. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 38-46.

³⁹⁴ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi IV. Bölüm.

³⁹⁵ Giriş aidatı en az 250 kuruş, aylık aidat 100 kuruş. Öğrenci üyeler için giriş aidatı en az 100 kuruş, aylık aidat 50 kuruş olarak belirlenmiştir. Mali durumu müsait olmayan üyelerle fakir öğrencilerin gerek giriş gerekse aylık aidatı İdare Heyeti kararıyla silinebilir. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 54.

ler ile yapılacak yayınlardan elde edilecek gelirler olarak belirlenmiştir.³⁹⁶ Ayrıca Cemiyet'in disiplin işlerinin nasıl yürütüleceği de "Cezai İşlemler"³⁹⁷ başlığı altında tespit edilmiştir.³⁹⁸

2.3. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Faaliyetleri

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Ekim ayının başlangıcıyla birlikte, dernek olmanın avantajıyla faaliyetlerini hızlandırdığı görülmektedir. Hikmet Bil bu konuya şu şekilde temas etmiştir:

"...Artık Komitemiz dernekler kanununa göre "Kıbrıs Türktür Cemiyeti" olmuştu. Müteşebbis heyeti kongreler kovalamaya başladı. Her gün yurdun bir köşesinde şubemiz açılıyordu ve faaliyete geçiyordu. Bir çığ misali büyüyorduk. Üye sayımız bir sayıya göre iki yüz bine ulaşmıştı. İstanbul, Cemiyet'in Genel Merkezi olmuştu. Artık Hükümet miting taleplerimize müsaade ediyordu. Taksim meydanında toplanıyorduk. İzmir'de, Bursa'da, Eskişehir'de, Anamur'da büyük toplantılar yapıyorduk."³⁹⁹

Ülke genelinde büyük ilgi gören "Kıbrıs Türktür" faaliyeti Ekim ayının başlarında, kötü niyetli kimseler tarafından çıkar amaçlı olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Kıbrıs Türktür Cemiyeti tarafından hazırlanan Kıbrıs Türktür rozetlerinin sahtelerini üreterek piyasaya süren ve bazı şirketlerden Cemiyet adına para toplayan şebekenin yakalanması için Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti Valiliğe ve güvenlik güçlerine başvuru yapmışlardır.⁴⁰⁰

³⁹⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Madde 54.

³⁹⁷ Disiplinsiz davranışlarda bulunan veya altı ay üyelik aidatını ödemeyen üyeler hakkında Merkez veya Şube İdare Heyeti tarafından verilebilecek cezalar şunlardır: Yazılı ihtar, üç günden iki aya kadar Cemiyet'e girmekten men ve Cemiyet'ten ihraç. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Bölüm VI.

³⁹⁸ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3, K.T.C. Esas Nizamnamesi Bölüm V-VI.

³⁹⁹ Bil, a.g.e., s.96.

⁴⁰⁰ **Hürriyet**, 3 Ekim 1954.

Kıbrıs Türktür Cemiyeti 6 Ekim tarihindeki ilk toplantısında geçici idare kurulu-
nu oluşturarak Başkanlığa Hikmet Bil'i, Genel Sekreterliğe (T.M.T.F. İdare Heyeti Üye-
si) Gürcan Keten'i, muhasip veznedarlığa Hüsamettin Canöztürk'ü üyeliğe Kemal
Demirer, Ahmet Emin Yalman, Kamil Önal ve (T.M.T.F. eski Genel Başkanı) Ali İhsan
Çelikkann'ı seçmiştir.⁴⁰¹ Ayrıca Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin ilk şubesinin Eskişehir'de
açılacağı bildirilmiştir.⁴⁰²

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Genel Başkanı seçilen Hikmet Bil Türkiye'de Kıbrıs
meselesinin duyurulmasında büyük pay sahibi olan Hürriyet gazetesi sahip ve başyazarı
Sedat Simavi'nin yanında gazeteciliğe başlamıştır. Türkiye'nin Kıbrıs politikasındaki
ilgisizliğine ilk değinen Hürriyet gazetesinin kurucusu Sedat Simavi açtığı Kıbrıs kam-
panyası ile kamuoyunu ve böylelikle de çok geçmeden yetkilileri daldıkları uykudan
uyandırmış ve bu uyarılar sonucunda da Kıbrıs Türktür Cemiyeti kurulmuştur.⁴⁰³

Kıbrıs Türktür Cemiyeti, komite iken olduğu gibi yine Talebe Federasyonu'nun
desteğini almaya devam etmiş ve Federasyon binası içerisinde kendilerine tahsis edilen
odada çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca Kıbrıs Türktür Cemiyeti İdare Heyeti Üyesi ve
aynı zamanda T.M.T.F. Genel Başkanı olan Hüsamettin Canöztürk'ün teşebbüsü ve Kıb-
rıs Türktür Cemiyeti İdare Heyeti Üyesi Ahmet Emin Yalman'ın vasıtası ile İstanbul
Sanayi Odası'ndan Cemiyet adına 5000 liralık bir yardım sağlanmıştır.⁴⁰⁴

Hikmet Bil Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile Türk Milli Talebe Federasyonu arasında-
ki ilişkiyi şöyle açıklamıştır:

*“Federasyonla tedahülümüz bizim taazzuvumuzu temin eden ve kendileri tara-
findan tertip olunan basın toplantısından başlar. Tabir caiz ise Kıbrıs Türktür Cemiyeti-
ti'nin doğurucusu Federasyon olmuştur. Kısa süren komite devrinde de komite Türkiye
Milli Talebe Federasyonu Kıbrıs Türktür Komitesi olarak çalışmıştır. Ne tekim ilk bastı-
rılan pankartların üzerinde T.M.T.F. ibaresi mevcuttur. Cemiyet halinde taazzuvdan son-*

⁴⁰¹ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1; **Cumhuriyet; Son Posta**, 07 Ekim 1954.

⁴⁰² **Cumhuriyet; Hürriyet**, 7 Ekim 1954.

⁴⁰³ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.22.

⁴⁰⁴ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

ra Cemiyet'e binalarında yer vermiş olması ve ileride bir oda vaat etmiş bulunmaları bu intibai yaratmış olabilir."⁴⁰⁵

Başlangıçta Kıbrıs Türktür Komitesi olarak kurulan, çalışmalarındaki gelişmelerle cemiyet halini alan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin T.M.T.F.'nin maddi ve manevi himayesinde bulunan, aynı zamanda da T.M.T.F. gibi milli konularda oldukça hassas bir diğer teşekkül olan Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın manevi ve fikri kaynaklarıyla beslenen bir dernek olduğu görülmektedir.⁴⁰⁶

24 Ekim Pazar günü Londra'da bulunan Kıbrıs Türk Birliği tarafından, Kıbrıs Türklerinin haklarını tanıtmak ve korumak amacıyla yapılacak olan Kıbrıs nümayişi için Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne 10 Ekim'de bir davet telgrafi gönderilmiştir.⁴⁰⁷ Bununla birlikte aynı gün Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Kadıköy Şubesi saat 14:00'da kurulmuştur.⁴⁰⁸ Yapılan seçimlerde Başkanlığa D.P. Zühtüpaşa Ocağı Başkanı, Rum asıllı Serafim Sağlamlı, Başkan Vekilliği'ne Kadıköy D.P. İlçe İdare Kurulu İl Genel Meclis Üyesi Sedat Bayur, sekreterliğe Celadet Merzifonluoğlu, muhasipliğe Hüseyin Hüsnü Hasekioğlu, veznedarlığa Yusuf Yılmaz, faal üyeliklere Nevzat Ulumeriç ve Mehmet Mella seçilmişlerdir.⁴⁰⁹

14 Ekim 1954 tarihli Milliyet ve Son Posta gazetelerinde Cemiyet ile ilgili olarak: "*Bundan bir müddet önce şehrimizde kurulmuş olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne Anadolu'nun muhtelif şehirlerinden, buldukları yerlerde şubeler açabilmek için birçok müracaatlar yapılmaktadır.*" haberi çıkmıştır.⁴¹⁰

Kıbrıs Türktür Cemiyeti⁴¹¹ 26 Ekim tarihinde saat 17:00'da, Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nda bu tarihe kadar yapmış olduğu faaliyetleri gözden geçirdiği, yeni

⁴⁰⁵ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md.'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.

⁴⁰⁶ Fersoy, **a.g.e.**, s.249.

⁴⁰⁷ **Cumhuriyet**, 11 Ekim 1954.

⁴⁰⁸ Aynı yer.

⁴⁰⁹ **Cumhuriyet**, 11 Ekim 1954; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.22.

⁴¹⁰ **Milliyet; Son Posta**, 14 Ekim 1954.

⁴¹¹ Milliyet gazetesinde Kıbrıs "Türktür Komitesi" olarak bahsedilmektedir ancak Kıbrıs Türktür Komitesi 2 Ekim 1954 tarihinden itibaren Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne dönüştüğü için bunun bir basım hatası olduğu değerlendirilmektedir.

çalışma programını hazırladığı bir toplantı yapmıştır.⁴¹² Ayrıca Kıbrıs Türktür Cemiyeti Kadıköy Şubesi Başkanı Sarafim Sağlanel tarafından aynı gün Makarios'a bir paket halinde İstanbul'un 500. Fetih yıldönümünde hazırlanan sigaralardan gönderilmiştir.⁴¹³

Kıbrıs Türktür Cemiyeti faaliyetlerine devam ederken Türk Hükümeti'ne yakınlığı ile bilinen⁴¹⁴ Zafer gazetesinde Başyazar Mümtaz Faik Fenik, gazetenin 30 Eylül 1954 tarihli başyazısında "Kıbrıs'la Çok Yakından Alakadınız" başlıklı uzun bir yazı kaleme almıştır,⁴¹⁵ ancak Hükümet'ten Kıbrıs konusunda resmi bir görüş belirtilmemiştir.⁴¹⁶ Cumhurbaşkanı Celal Bayar da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1954 tarihli açış konuşmasında Kıbrıs konusuna değinmemiştir.⁴¹⁷

7 Kasım 1954 tarihinde saat 11:00'da Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Fatih Şubesi Cemiyet mensupları ve davetlilerin hazır buldukları töreni müteakip açılmıştır.⁴¹⁸

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin İskenderun Şubesi'nin açılışı ile ilgili haber 24 Kasım 1954 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şu şekilde verilmiştir:

*"Gayesi Kıbrıs'ın Türk olduğunu dünya umumi efsarına tanıtmak olan "Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin İskenderun Şubesi de teşekkül etmiş bulunmaktadır. Dün bu maksatla, genel merkez üyesi Kamil Önal'ın iştiraki ile bir toplantı yapılmış ve şehrimizin tanınmış kimselerinden müteşekkil ilk müteşebbis kurul seçilmiştir."*⁴¹⁹

Kıbrıs Müftüsü Dâna Efendi 27 Kasım saat 13:55'te uçakla İstanbul'a gelmiş ve hava alanında Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı ve İdare Heyeti, Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı, Kıbrıs Türktür Cemiyeti azaları ve birçok Kıbrıslı talebe tarafından karşılanmıştır.⁴²⁰ Kıbrıs Müftüsü Ankara'ya gelişi ve Kıbrıs davası hakkında Şark Haberler Ajansına şu beyanatta bulunmuştur:

⁴¹² **Milliyet**, 27 Ekim 1954.

⁴¹³ **Hürriyet**, 27 Ekim 1954.

⁴¹⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.79.

⁴¹⁵ **Zafer**, 30 Eylül 1954.

⁴¹⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.79.

⁴¹⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.79; Celal Bayar'ın Meclis açış konuşması için bkz.: TBMM ZC, Devre 10, İçtima 1, Cilt 2, 1. İnikat, 1 Kasım 1954, s.8-18.

⁴¹⁸ **Cumhuriyet**, 8 Kasım 1954.

⁴¹⁹ **Cumhuriyet**, 24 Kasım 1954.

“100 bin Kıbrıs Türkünün Türkiye’ye sevgi ve bağlılığını sunmak üzere Anavatana gelmiş bulunuyorum. Fırsattan istifade ederek Kıbrıs Türklerinin dini ihtiyaçlarını temin etmek bakımından gerekli temaslarda bulunacağım. Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakının Birleşmiş Milletlere Yunanlılar tarafından götürülmesi üzerine Newyork’ta bulunan “İlhak aleyhtarı Türk Komitesi”nden Amerika’ya giderek Kıbrıs Türklerinin bu husustaki düşüncelerini orada açıklamak için davet edildim. Anavatanda Kıbrıs’la ilgili çevrelerle temas ve istişarelerde bulunduktan sonra, bu mesele hakkında en isabetli kararın alınacağına inanıyorum. Türkiye Hükümeti’nin Kıbrıs Türklerinin mukadderatını bir dava olarak ele alması, 100 bin Türkü minnettar bırakmıştır.”⁴²¹

Londra’da bulunan Kıbrıs Türk Birliği Yönetim Kurulu 30 Kasım’da yapmış olduğu toplantıda Kıbrıs Müftüsü Dâna Efendi’yi Londra’ya davet etmeye karar vererek bu kararını Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ne ve Kıbrıs Müftülüğü’ne birer telgraf çekerek bildirmiştir.⁴²² Kıbrıs Müftüsü Dâna Efendi’nin Newyork’a gitme teşebbüsünü devreye girerek, Celal Bayar’ın desteği ile engellemiş olan Hikmet Bil’in düşüncesi şöyledir:

“...Kıbrıslı Rumların lideri Makarios o günlerde ensesindeki topuzuyla sırtındaki cüppesiyle ve boynundaki o kocaman haçıyla Newyork’a uçmaya hazırlanıyordu. Her halde Makarios’a özenmiş olacak ki Lefkoşa’daki Türk Müftüsü Dâna Efendi de tıpkı bir zamanların Kudüs Müftüsü El Hüseyini gibi Türk cemaatinin temsil yetkisini kendisinde bularak başındaki sarıkla Amerika’ya uçmak hazırlıkları içindeydi.

O’nu önlemek lazımdı. Kıbrıs sorunu biz Türkler için bir din kavgası değildi. Hristiyan dünyaya bu dava haçlı kavgası gibi takdim edilirse kaybolurdu. Zaten Türkiye artık laik bir ülkeydi. Ankara’ya başvurarak Dâna Efendi’nin durdurulmasını sağladık. İtiraf etmem gerek bu durduruluşta en büyük dayanak bize Cumhurbaşkanı Celal Bayar oldu.”⁴²³

Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda müzakere edileceği döneme yakın, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil bu münasebetle 13 Aralık

⁴²⁰ **Milliyet**, 28 Kasım 1954.

⁴²¹ Aynı yer.

⁴²² **Hürriyet**, 1 Aralık 1954.

⁴²³ **Bil, a.g.e.**, s.102,103.

1954 tarihinde Cemiyet'in Genel Merkezi'nde saat 17:00'da bir basın toplantısı yapmış ve konu ile ilgili olarak: *“Kıbrıs meselesi Birleşmiş Milletler'de yarın görüşülecektir. Teamül gereğince bu toplantıda, Yunanlılar Kıbrıs meselesinde düşündüklerini söyleyeceklerdir. Türkler ve İngilizler de kendi tezlerini savunacaklardır. Birleşmiş Milletlerin bu haklı davamızda bizi anlayacaklarına inanıyoruz.”* demiştir.⁴²⁴ Hikmet Bil konuşmasında ayrıca şu sözleri de dile getirmiştir:

“Birleşmiş Milletleri teşkil eden milletlerin de en az bizim kadar barışçı olduklarını düşünerek Yunanlıların ortaya attıkları ilhak teranelerine ve yaygaralarına iltifak etmeyeceklerine kaniiz.

*Türk umumi efkârının hissiyatına tercüman olduğuna kuvvetle inanan cemiyetimiz için Kıbrıs meselesi bugün Birleşmiş Milletlerde reddedildiği anda kapanmış sayılmayacaktır. Bilakis biz Türkler için asıl Kıbrıs meselesi, bugünden itibaren başlayacaktır. Çünkü, Kıbrıs'ın Türk olduğunu ve Türk olacağı hakikatini tekrar tekrar dünyaya ve gelmekte olan nesillere duyurmak mecburiyetindeyiz.*⁴²⁵

Kıbrıs'ta bulunan Rumlar konusuna da temas eden Hikmet Bil bu hususta: *“Kıbrıs adasında yaşayan Rumların yüzde 65'i müseccel komünisttir. Akdeniz'de ikinci bir çıban başı doğmasına elbette ki rıza gösteremeyiz. Sırf bu endişe ile şimdilik Kıbrıs adasındaki statükonun devamına rıza göstermeyi dünya sulhu bakımından bir zaruret olarak kabul ediyoruz.”* demiştir.⁴²⁶ Kıbrıs konusu ile ilgili olarak İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği de aynı gün Kıbrıs hakkındaki görüşünü belirten bir beyanname yayınlamıştır.⁴²⁷ Beyanname Üniuersite gençliği adına: *“Kıbrıs asırların Türk kültür ve görüşü ile yoğrulduğu, Anavatanın hemen bitişiğinde bulunan bir adadır. Ancak biz Anavatan Türkleri şuanda dünya üzerindeki devlet statülerinin muhafazası lüzumuna kani olduğumuzdan mevcut statüyü tasvip etmekteyiz.”* denilmiştir.⁴²⁸

⁴²⁴ **Cumhuriyet**, 14 Aralık 1954.

⁴²⁵ **Hürriyet**, 14 Aralık 1954.

⁴²⁶ **Milliyet**, 14 Aralık 1954.

⁴²⁷ **Hürriyet; Milliyet**, 14 Aralık 1954.

⁴²⁸ **Milliyet**, 14 Aralık 1954.

13 Aralık 1954 tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti hakkında Türkiye genelinde yaşanan bir diğer gelişme de Cemiyet'in bir şubesinin de bu tarihte Balıkesir'de kurulmasıdır. Merkezi İstanbul'da bulunan Cemiyet kurucularından Kamil Önal ve Belediye Başkanı Faik Ocak'ın bulunduğu bir toplantı ile oluşturulan Kıbrıs Türktür Cemiyeti Balıkesir Şubesi'nin müteşebbis heyeti şu kişilerden oluşmaktadır: Suatcan Vaner, Cengiz Gökoğlu, Cevdet Demiray, Cahit Albayrak, Münir Yenil, Niyazi Güven, Rıfat Büke, Mehmet Mazıoğlu, Ziya Günöz.⁴²⁹

Kıbrıs meselesi Birleşmiş Milletler gündemine 14 Aralık 1954 tarihinde girmiş ve 14-15 Aralık tarihlerinde konu Birinci Komisyon (Siyasi Komisyon)'da görüşülmeye başlanmıştır.⁴³⁰ Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Siyasi Komisyon Kıbrıs meselesini neticeye bağlayıncaya kadar herhangi bir mütalaada bulunmayacağını ve neticeyi bekleyeceğini belirtmiştir.⁴³¹ Birleşmiş Milletler'de Yeni Zelanda'nın Kıbrıs meselesi hakkında bir karar almanın şimdilik uygun olmadığı görüşü, küçük değişikliklerle 15 Aralık'ta Siyasi Komisyon'da, 17 Aralık'ta da Genel Kurul'da kabul edilmiştir.⁴³² Bu karar üzerine Kıbrıs Türktür Cemiyeti aşağıdaki beyannameyi yayınlamıştır:

“Mesnetsiz iddialarla, bilerek veya bilmeyerek, Kızıl Moskova'ya alet olan Yunanistan'ın, Birleşmiş Milletlere öz Türk-Kıbrıs hakkındaki vaki ilhak talebinin mevcudiyetini her şeyin üstünde tuttuğumuz Birleşmiş Milletlerce reddedileceğine, hadisenin ilk gününden beri inanmış bulunuyorduk. Bugün reddedilen bu talep karşısında sevincimiz sonsuzdur. Kıbrıs mevzuu etrafında vakar ve ciddiyetle teşkilatlanmış bulunan milletimizin de aynı sevinç ve neşe içerisinde bu mutlu hadiseyi şiarımıza yakışır bir tarzda tes'id etmekte olduğundan da hiç şüphemiz yoktu.

Yalnız şu noktayı tebarüz etmek isteriz ki, bütün sevincimize rağmen Türk milleti milli Türk hakları mevzuunda hassasiyetini asla kaybetmeyecek ve bu mevzu etrafında geçecek muhtemel her hadiseyi büyük bir teyakkuzla takip edecek ve kızıl tahriklerine en küçük bir fırsat imkanı vermeyecektir. Kurtuluş ideallerine ve insaniyete yapacağı hiz-

⁴²⁹ **Cumhuriyet**, 14 Aralık 1954.

⁴³⁰ Armaoğlu, **a.g.e.** s.79.

⁴³¹ **Milliyet**, 16 Aralık 1954.

⁴³² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.87.

metlere inandığımız Birleşmiş Milletler teşkilatını, Kıbrıs hakkında aldığı bu karardan dolayı hürmetle selamlarız."⁴³³

Daha önce Kıbrıs Türktür kibritleri, rozetleri, pankartları ile Kıbrıs konusunu materyallerle de gündemde tutan Kıbrıs Türktür Cemiyeti 1954 yılının sonlarına doğru bu kez Kıbrıs Türktür Takvimi satışlarıyla maddi bir kaynak oluşturma çabasına girmiştir.⁴³⁴

1955 yılı içerisinde Türk basınında Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgi çıkan haberlere bakıldığında özellikle Ocak ve Mart aylarında Cemiyet'in faaliyetlerinde ciddi bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir.⁴³⁵ 1955 yılının başlıca özelliği ise başlangıçta sadece Yunanistan ile İngiltere arasında bir mesele gibi görünen Kıbrıs sorununun içine, Ağustos sonunda İngiltere'nin teklifiyle ve Türkiye'yi de davetiyle toplanan Londra Konferansı ile birlikte, Türkiye'nin de resmen girmesi⁴³⁶ bununla beraber bu noktadan sonra Kıbrıs meselesinin Türk politikasının ana konusu haline gelmesidir.⁴³⁷

1955 yılının ilk yarısında Türk Hükümeti 1954 yılında olduğu gibi Kıbrıs konusundan uzak durmayı tercih etmiştir, fakat Türk kamuoyu ve basınının Kıbrıs konusuna olan ilgisi Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin katkısıyla artarak devam etmiştir.⁴³⁸ Bu arada Kıbrıs konusunda Türklerle ilgili Amerikan Cumhurbaşkanı Dwight David Eisenhower'a, İngiltere Başbakanı Anthony Eden'in söyledikleri de ilgi çekicidir:

⁴³³ **Cumhuriyet**, 17 Aralık 1954.

⁴³⁴ 1954 yılı sonlarında gazetelerde; "Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi'nin müsaadesiyle hazırlanmış olan 1955 Kıbrıs Türktür Takvimleri satışa çıkarılmıştır. Fiyatı: 2.50 liradır." şeklinde çıkan ilanlar için bkz.: **Cumhuriyet**, 23 Aralık 1954; **Milliyet**, 26 Aralık 1954.

⁴³⁵ Kamil Önal'da 6/7 Eylül olaylarının ardından emniyette vermiş olduğu ifadede "1955 yılının ilk günlerinde dahi bir temenni ve faaliyet gösteremedik." demiştir . Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁴³⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.97; Zeki, **a.g.e.**, s.73.

⁴³⁷ Süleyman İnan, "*Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)*", **Yakın Dönem Türk Politik Tarihi**, Anı Yayıncılık, 2.B., Ankara 2007, s.120.

⁴³⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.97; Aykoç-Yamak-Söylemez, **a.g.m.**, s.292.

“Eğer Türkler daha az konuşuyorlarsa, daha az istiyorlar manasına gelmez bu. Onlar belki daha fazla istiyorlar. Ama Türkler sabırlıdır yavaş yavaş hiddetlenirler. Onları kızdırmamalı. Sonra aksülamelleri şiddetli olur.”⁴³⁹

Birleşik Amerika seyahatinden İstanbul’a dönen Kıbrıs Müftüsü Mehmet Dâna Efendi şerefine 15 Ocak’ta saat 13:30’da Kıbrıs Türktür Cemiyeti tarafından Moda Deniz Kulübü’nde bir öğle yemeği verilmiştir ve bu yemeğe Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyelerinin yanı sıra Federasyon üyeleri ve basın mensupları da katılmışlardır.⁴⁴⁰ Burada konuşan Mehmet Dâna Efendi: “Davamız bitmemiştir. Kıbrıs Türkiye’ye ilhak edilinceye kadar mücadeleye devam edeceğiz” demiştir.⁴⁴¹

6 Şubat Pazar günü, Bakırköy’de Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin bir şubesi açılmıştır ve bu şube için yapılan İdare Heyeti seçimleri neticesinde vazife taksimi yapılarak başkanlığa Mustafa Tar ikinci başkanlığa Hüseyin Pakten getirilmiştir.⁴⁴² Bu dönemde İstanbul’da açılan Kıbrıs Türktür Cemiyeti şubelerinden bir tanesi de Büyükçekmece Şubesi olmuştur.⁴⁴³ Büyükçekmece ve Bakırköy şubelerinin nasıl açıldığını Kamil Önal şu şekilde açıklamıştır:

“... Nisan ayına kadar Cemiyetimizin Büyükçekmece ve Bakırköy Şubeleri açıldı. Bu şubelerin açılışı da şöyle oldu. Filmlerin tabii için Osman Tan’a gidiyordum. Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ni kurduğumuzu kendisine söylemiştim; bir gün motosikletle şehir merkezinde Filorya’ya kadar gitmiştik. Orada D.P. Başkanı Kemal ile görüştim. Bir vesile ile Cemiyet’ten bahsettim. “Biz de bir şube açar müracaat ederiz.” dedi, bilahare resmen müracaat yaparak Şube açıldı. Bakırköy Şubesi de Sarafim Sağlamel, Mustafa Barsal isminde Bakırköy’de oturan bir zatla tanışmış. Sarafim bu zatla konuştuğu sırada Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nden bahsetmiş, bu zatta Cemiyet’e alaka göstermiş, Kıbrıs Müftüsü ile de tanışıklığı varmış. Burası da bir müteşebbis heyet kurarak Cemiyet’imizin bir Şubesi halinde faaliyete geçti.”⁴⁴⁴

⁴³⁹ Fersoy, a.g.e., s.187.

⁴⁴⁰ **Cumhuriyet**, 16 Ocak 1955.

⁴⁴¹ **Cumhuriyet**, 16 Ocak 1955; **Hürriyet**, 16 Ocak 1955.

⁴⁴² **Milliyet**, 9 Şubat 1955.

⁴⁴³ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁴⁴⁴ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan*

Türk kamuoyunun Kıbrıs konusuna olan ilgisinin üst noktalara ulaşmış olduğu bu dönemde İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin başlatmış olduğu Kıbrıs'a bayrak gönderme kampanyasında İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'ne gönderilen para 4 bin liraya; yollanan bayrakların sayısı ise 700'e ulaşmıştır.⁴⁴⁵ Türkiye'de Kıbrıs konusunda oluşan hassasiyetin artmasında Ocak ayı sonlarında Kıbrıs'ın bir limanında, Yunanistan'dan yüklendiği tespit edilen içi silah ve mühimmat dolu 100 tonluk bir motorun yakalanması etkili olmuştur.⁴⁴⁶ Esasen bu yakalanan üçüncü parti silahlardır, daha önce 1954 yılının Mart ve Ekim aylarında da Yunanistan'dan Kıbrıs'a iki kez gizlice silah ve cephane⁴⁴⁷ sokulmuştur.⁴⁴⁸ Ayrıca 1955 yılı başlarında itibaren Rumların Baf'ta Yunanistan'dan gelen subaylar nezaretinde silahlı eğitim yaptıkları haberleri de yayılmaya başlamıştır.⁴⁴⁹

9 Şubat 1955 tarihli Milliyet gazetesinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin, içinde bulunulan hafta içerisinde çeşitli yerlerde şubelerinin açılacağı, ilk olarak 13 Şubat'ta Paşabahçe'de Cemiyetin ileri gelenleri ve burada bulunan fabrikaların müdürleri ile işçilerinin hazır bulunacakları bir törenle bir şubenin açılacağı daha sonra da Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Keşan ve Çatalca'da şubeler açılacağı duyurulmuştur.⁴⁵⁰ Ardından 13 Şubat Pazar günü saat 15:00'da Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Paşabahçe Şubesi yapılan bir merasimle faaliyete geçmiştir.⁴⁵¹

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreter Vekili Kamil Önal kurulmuş şubelerle temas etmek ve yeni şubeler açmak için Anadolu'da uzun süren bir inceleme seyahati yapmış,⁴⁵² bu incelemelerinin neticesi ve Kıbrıs davasına olan yeni alakalar hakkında

Ocak 1956 Tarihli Fezleke, s.339-381.

⁴⁴⁵ **Hürriyet**, 7 Şubat 1955.

⁴⁴⁶ Armaoğlu, **a.g.e.** s.103; Zeki, **a.g.e.**, s.74.

⁴⁴⁷ 10 Kasım 1954 tarihinde Khlorakas köyü yakınlarından gizlice Kıbrıs'a çıkan Grivas'dan hemen önce Ada'ya çıkartılan silahlar 656 mermisiyle 34 tabanca, 4000 mermisiyle 4 Steiger otomatik silah, 4000 adet 9 milimetre mermi, 350 kilo dinamit, 300 libre Nobel 808 cinsi patlayıcı, 100 mayın, 300 el bombası, 700 ateşleyici, 100 sis bombası, 1100 metre saniyeli fitil, kameralar ve dürbünlerden oluşmaktadır. Bkz.: Keser, "*Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış*", s.185.

⁴⁴⁸ Gürel, **a.g.e.**, s.103.

⁴⁴⁹ Yeşim Örek, **Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi Gerçekleri**, 1. B., Alfa Basım ve Yayın, Melisa Matbaacılık, İstanbul, , Şubat 2010, s.12.

⁴⁵⁰ **Milliyet**, 9 Şubat 1955.

⁴⁵¹ **Hürriyet; Milliyet**, 14 Şubat 1955.

⁴⁵² Cemiyet'in masraflarını karşılamak amacıyla Ahmet Emin Yalman vasıtasıyla Yapı Kredi Bankası'ndan ve Doğan Sigorta Şirketi'nden 7500 lira temin edilmiştir. Kamil Önal'ın 45 gün süren

kendisiyle röportaj yapan Vatan gazetesi muhabirine açıklamalarda bulunmuştur.⁴⁵³ Anadolu'da şimdiye kadar gezdiği yerleri⁴⁵⁴ ve karşılaştığı manzarayı⁴⁵⁵ açıklayarak sözlerine başlayan Önal 25 Şubat 1955 tarihine kadar toplam 53 Kıbrıs Türktür Cemiyeti Şubesi'nin açıldığını belirtmiş; bunlar dışında bir çok yerden de şubeler açmak için teklifler aldıklarını ancak bu hususta şubeleri güvenilir ellere teslim etmek için hassas davrandıklarını ifade etmiştir.⁴⁵⁶ Kıbrıs meselesinin partiler üstü bir konu olduğunu da sözlerine ekleyen Kamil Önal bu konuda şunları söylemiştir:

“... Asıl mühim taraf şubelerin teşekkülünde partilerin hemfikir oluşudur. Kıbrıs davasını milletin malı olarak mütalaa ettiğimiz için şubelerin teşekkülünde hiçbir partiyi ihmal etmeden hepsiyle temas ettik. Şubelerimizin İdare heyetlerinde tekmil partilerin temsilcileri de vardır. Birbirlerine en şiddetli tarizlerde bulunan partilerin Kıbrıs davasında birleştiklerini müşahede ettim. Hatta Samsun'da dargın olan iki ayrı partili şubemiz İdare Kuruluna seçilmişler ve barışmışlardır. Cemiyetimizi böylece iç huzura da yardım etmektedir. Cemiyetimiz şubelerinde hükümetimizin prestijini koruyucu ve dış politikasını destekleyici bir hava esmektedir. Halkımızın umumi görüşü Yunanlıların Kıbrıs davasında takınmış oldukları tavırdan tamamen uzaktır. Hiçbir yerde Yunanlılara karşı taşkınlık görmedim. Dünya milletlerine karşı Türk milleti olarak haklı davamızda birlik halinde bulunduğumuzu ifade eden hadiselere rastladım. ...”⁴⁵⁷

Kamil Önal daha sonra Kıbrıs davasında Hükümet görüşüyle, Cemiyet görüşünün aynı olduğunu, daima hak ve adalet prensiplerine dayanarak hareket edeceklerini anlatmış ve sözlerini şu şekilde noktalandırmıştır:

Anadolu seyahatinin masrafları da bu paradan karşılanmıştır. “Emniyet Ş. 2. Md.'lüğünce Hazırlanan 14 Ocak 1956 Tarihli Fezleke” ; BCA.010-0-009-000-107-333-2.

⁴⁵³ **Vatan**, 25 Şubat 1955.

⁴⁵⁴ Konya, İçel, Seyhan, Hatay, Gaziantep, İzmir, Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Samsun, Zonguldak, Kayseri ile bütün ilçeleri. Bkz.: **Vatan**, 25 Şubat 1955.

⁴⁵⁵ “Anadolu halkı bilhassa İstanbul matbuatının gösterdiği alakadan mülhem olarak davayı bütün şümülüyle anlamış durumdadır. Köylüler Konya Valisine Kıbrıs meselesini sormuşlar, Gaziantep'iler de ilk şubeyi açamadıklarından dolayı müteessir olmuşlardır. Hatay'ın sekiz ilçe ve köyünde şubelerimiz bir haftada kurulmuştur.” Bkz.: **Vatan**, 25 Şubat 1955.

⁴⁵⁶ **Vatan**, 25 Şubat 1955.

⁴⁵⁷ Aynı yer.

“Yakında Edirne, Keşan, Babaeski, Kırklareli, Denizli, Burdur, Aydın, Antalya şubelerimiz açılacaktır. Anamur’da da esaslı bir şubenin açılması için hazırlık vardır. Kıbrıs’a en yakın yer olan Anamur sahiline “Kıbrıs Türktür” sözlerini taşıyan büyük bir levha koyacağız.

*Kıbrıs’taki Türklerle, millet olarak alakadar olmamız için her yerden mektuplar almaktayız. Kıbrıs Türklerine bilhassa kültürel sahada yardımın esirgenmemesi istenmektedir. Yakında Kıbrıs’a bir seyahat de düşünülmektedir.”*⁴⁵⁸

27 Şubat tarihinde saat 14:00’da Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Karagümrük Şubesi’nin yıllık kongresi Edirnekapı’da “Aya Yorgi” adındaki bir Rum kilisesinde yapılmıştır.⁴⁵⁹

Kıbrıs’ta Yunanistan’ın geniş çaplı tedhiş hareketine girişeceği yönünde Ocak ayından itibaren Türk kamuoyunda belirginleşen şüpheler 1 Nisan 1955 tarihinde Kıbrıs’ın her tarafında Rumların ayaklanarak tedhiş hareketlerine başlamaları, resmi binalara ve radyo binalarına saldırmaları, bombalar atmaları ve yangınlar çıkarmaları ile kuvvetlenmiş ve doğrulanmıştır.⁴⁶⁰ Atina Radyosu ise böylesine hassas bir dönemde “Özgürlük ancak kan ile alınır” çığırkanlığıyla bütün spikerleriyle birlikte, elinden gelen tüm çabayı göstererek gün boyu EOKA’ya bağlı direniş gruplarını kışkırtmaya yönelik yayınlar yapmıştır.⁴⁶¹

2 Nisan 1955 tarihinde toplanarak Kıbrıs’ta yaşanan son tedhiş hadiselerini değerlendiren Kıbrıs Türktür Cemiyeti, toplantı sonunda yayınladığı beyannamede şunları kaydetmiştir:

“Türk Milleti, bugüne kadar Kıbrıs davasını, büyük ve olgun milletlere has bir soğukkanlılıkla takip etmiştir. Bundan sonra da komünistlerin oyununa gelmeyecek ve olgunluğunu göstermeğe devam edecektir. Ancak, küçük komşumuz Yunanistan’a şunu

⁴⁵⁸ Kamil Önal röportajının tam metni için bkz.: **Vatan**, 25 Şubat 1955.

⁴⁵⁹ **Milliyet**, 28 Şubat 1955.

⁴⁶⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.108.

⁴⁶¹ Keser, “Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye’de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış”, s.186.

hatırlatmak isteriz ki, şımarıklıkta ileri giden çocuklar kötekle uslanır. Oysaki, Yunanistan Türk köteğinin hiç de yabancısı değildir.”⁴⁶²

“Türk Kıbrıs’ın Türklüğünü kabul eden Birleşmiş Milletler, bugün için Ada’daki statükonun değişmeyeceğine dair bilinen kati kararını çoktan vermiştir. Tek silahları yaygara olan dostlarımızın, bu noktada asla durmayacaklarını, biz, Kıbrıs Türktür Cemiyeti olarak pekala tahmin etmekteydik. Bu sebeple, faaliyetlerimizi aksatmadan teşkilatlanmakta ve Türk efkârı umumiyesinin hassasiyetine tercüman kalmakla devam ettik. Bugün yurtda şube sayıları yüze yaklaşan cemiyetimiz, bu endişe ve tedbirinde aldanamamış olduğunu görmüş bulunmaktadır. Moskova’nun idare ettiği Kıbrıs meselesi, Birleşmiş Milletler önünde, Yunanlılar hesabına hüsrarla kapandıktan sonra artık teşebbüsü tam manası ile kızillar ele almış ve nihayet son hadiselerle Kıbrıs’ta ilk bomba da patlamıştır. Kilise ve Atina’nın da katıldığı bir kanlı komünist oyunu, kızıl dünyanın malum usullerinden biridir. Bugüne kadar Kıbrıs davasını, büyük ve olgun milletlere has bir soğuk kanlılıkla takip etmiş bulunan Türk Milleti, şu anda Orta-Doğunun emniyeti üzerinde konuşulurken, bu komünist oyununa da elbette lazım gelen olgunlukla bakmasını bilecektir.”⁴⁶³

Bu dönemde Türkiye ve İngiltere Kıbrıs konusunda Yunanistan’a birer nota vererek Yunanistan’ı uyarmıştır.⁴⁶⁴ Ayrıca İngiltere Yunanistan’ın resmi yayın organı durumdaki Atina Radyosu’nun yaptığı kışkırtıcı yayınlarına son vermesini istemiştir.⁴⁶⁵ Tedhiş hareketlerinin başlaması üzerine 7 Nisan’da İstanbul’a gelen Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak, 8 Nisan’da Kıbrıs Türklerinin endişelerini belirten bir basın toplantısı yapmıştır.⁴⁶⁶

13 Nisan Çarşamba günü bir toplantı yapan Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin gündemi değişmemiştir; Cemiyet Kıbrıs’taki tedhiş hareketlerini değerlendirmiş ve idare heyetinden birinin seçilerek, Ankara’ya hükümetle temaslarda bulunmak üzere gönderilmesine

⁴⁶² **Milliyet**, 3 Nisan 1955; Ayrıca bkz.: Zeki, **a.g.e.**, s.74,75.

⁴⁶³ **Cumhuriyet**, 3 Nisan 1955.

⁴⁶⁴ Zeki, **a.g.e.**, s.75.

⁴⁶⁵ Aynı yer.

⁴⁶⁶ Serter, **a.g.e.**, s.50,51.

karar vermiştir.⁴⁶⁷ Ayrıca yapılan İdare Heyeti toplantısında Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin bir kongre yaparak daha esaslı tarzda çalışması kararlaştırılmış ve Cemiyet'in kurulduğu yerlere mektup gönderilerek bahsedilen kongrenin 27 Nisan'da olacağı tebliğ edilmiştir.⁴⁶⁸

14 Nisan 1955 tarihinde Türkiye'ye gelen Kıbrıslı Türklerin Lideri Fazıl Küçük Türk Hükümeti'nin Kıbrıs'ta yaşayan 100 bin Türk'ün kaderi ile daha yakından ilgilenmemesi halinde Rumların tedhiş hareketleri yüzünden Türklerin Kıbrıs'tan ya göç edeceklerini ya da eriyip milli benliklerini kaybedeceklerini belirtmiştir.⁴⁶⁹

Bir sonraki toplantısını 15 Nisan Cuma günü saat 17:00'da Talebe Federasyonu'ndaki Cemiyet Merkezi'nde yapan Kıbrıs Türktür Cemiyeti, son günlerde Kıbrıs'ta cereyan eden hadiseleri gözden geçirmiş ve bilhassa Kıbrıs Türktür davası ile ilgili olarak, Cemiyet şubelerinden gelen yazıları ve istekleri müzakere etmiştir. Toplantı sonunda Kıbrıs mevzuunda Hükümet ile temaslarda bulunmak üzere Ahmet Emin Yalman'ın Ankara'ya gönderilmesine karar verilmiştir.⁴⁷⁰

Türkiye'de Kıbrıs'ta yaşananlar konusunda halk endişelenmeye ve ilgisini arttırmaya devam ederken, Yunanistan'da Atina Radyosu EOKA bildirimlerinin okunduğu ve silahlı terör hareketlerinin doğrudan desteklendiği bir yayın aracı durumuna girmiştir.⁴⁷¹ Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin 16 Nisan'da Edirnekapı'da yaptığı toplantıda konuşan Genel Başkan Hikmet Bil, Yunanistan'ın düşmanca tutumuna rağmen Kıbrıs davasında Türk Milleti'nin daima temkinli ve ağırbaşlı bir politika takip etmek niyetinde olduğunu bildirmiştir.⁴⁷²

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Karagömrük Şubesi 17 Nisan sabahı saat 10:00'da bir toplantı yapmıştır ve bu toplantıda söz alan hatipler, son havadisler üzerinde durarak Kıbrıs'ın Türk olduğunu, burada yaşayan Türk vatandaşlarının can ve mal emniyetleri-

⁴⁶⁷ **Vatan**, 14 Nisan 1955.

⁴⁶⁸ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lügünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁴⁶⁹ **Hürriyet**, 14 Nisan 1955.

⁴⁷⁰ **Cumhuriyet**, 16 Nisan 1955.

⁴⁷¹ Gürel, **a.g.e.**, s.104.

⁴⁷² **Vatan**, 17 Nisan 1955.

nin sağlamaştırılması icap ettiğini belirten konuşmalar yapmışlardır.⁴⁷³ Aynı gün Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Ankara'da yaptığı toplantıda söz alan konuşmacılar da son hadiseler dolayısıyla Kıbrıs meselesinin aldığı durumu izah etmişler ve Türk milletinin bu davaya olan vakur bağlılığının artan bir kuvvetle devam ettiğini belirtmişlerdir.⁴⁷⁴

Türkiye'de Kıbrıs konusunda kuvvetlenen kamuoyu tepkisinin en önemli örneği 21 Nisan 1955 tarihinde yaşanmıştır.⁴⁷⁵ Bilindiği üzere daha önce Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından Kıbrıs Günü ilan edilen 21 Nisan tarihinde Federasyon tarafından Taksim'de tertip edilen kapalı salon toplantısı daha sonra binlerce kişinin katılımıyla şehre yayılan bir miting halini almış,⁴⁷⁶ sokaklara dağılan gençler "Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır" diye bağırılmışlardır.⁴⁷⁷ Kalabalığa müdahale eden polis kuvvetleri, olayları daha fazla büyümeden önlemişlerdir.⁴⁷⁸ Aynı gün Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde de coşkulu bir toplantı yapılmış ve Kıbrıs'ın asla Yunanistan'a bırakılmayacağı belirtilmiştir.⁴⁷⁹

Türk kamu oyunda görüldüğü gibi en üst gündem maddesini oluşturan Kıbrıs meselesi üzerinde Makarios'un beyanatları ile zaten hassas durumda bulunan konu daha da gergin hale gelmeye devam etmiştir.⁴⁸⁰ Asya-Afrika Milletler Konferansı'na katılarak bir siyasetçi gibi burada Kıbrıs meselesinin propagandasını yapmaya çalışan Makarios 22 Nisan 1955 tarihinde yaptığı basın toplantısında: "*İngilizler orada Kıbrıs meselesi diye bir problemin mevcut olmadığını ısrarla iddia ediyorlar. İngilizlerin bu muannidane tavır, Kıbrıs'ta milliyetçi gençlerin gizli bir cemiyet kurmalarına sebep olmuştur ve bu gençler, hürriyetlerini elde etmek için Ada'yı kana bulamaktan çekinmeyeceklerdir*" demiştir.⁴⁸¹

⁴⁷³ **Milliyet**, 18 Nisan 1955.

⁴⁷⁴ **Son Posta**, 18 Nisan 1955.

⁴⁷⁵ Aykoç-Yamak-Söylemez, **a.g.m.**, s.293.

⁴⁷⁶ **Son Posta**, 22 Nisan 1955.

⁴⁷⁷ **Vatan**, 22 Nisan 1955; Zeki, **a.g.e.**, s.75.

⁴⁷⁸ Olaylar esnasında bir ara cop kullanmak zorunda kalan polisler yürüyüşe katılan grubun ellerinde bulunan bayraklara da el koymuştur. Beyoğlu'ndan yürüyüşe başlayan grup Cağaloğlu'nda dağıtılmıştır. Bkz.: **Hürriyet**; **Son Posta**, 22 Nisan 1955.

⁴⁷⁹ Zeki, **a.g.e.**, s.75,76.

⁴⁸⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.110.

⁴⁸¹ **Ayn Tarihi**, Nisan 1955, S. 257, s.169; Zeki, **a.g.e.**, s.75

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin 27 Nisan Çarşamba günü saat 14:00'da Genel Merkez binasında yapılacak olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti Yıllık Genel Kongresi'ne Cemiyet azaları Patrik Athenagoras'ı da davet etmişlerdir.⁴⁸²

27 Nisan'da Paşabahçe, Karagümrük, Büyükçekmece ve Bakırköy'den üçer üye olmak üzere merkez üyeleriyle birlikte,⁴⁸³ toplam 24 üyenin hazır bulunduğu toplantıya İstiklal Marşı söylenerek başlanmış ve geçici İdare Heyeti Başkanlığı'na Faruk Kanboy seçilmiştir.⁴⁸⁴ Genel Başkan tarafından okunan İdare Heyeti faaliyet raporunda Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin kuruluş safahatı, gayesi hakkında izahat verilmiş, Cemiyet'in Şubeleri ile çalışma tarzları anlatılmış ve teşekkül şubelerinin mümkün olduğu nispette partiler üstünde tutulmasına bilhassa işaret edilmiştir.⁴⁸⁵ Raporun ittifakla kabulünden sonra tüzük tadili tasarısı müzakere ve kabul edilerek dilekçelere geçilmiştir.⁴⁸⁶ Kongrede Kıbrıs Türktür" gayeli radyo konuşmaları yapılması, pul çıkarılması, bahar bayramında Cemiyet'e ait bir pavyon hazırlanması, piyango tertip edilmesi, üyelere hüviyet verilmesi, bir balo tertip edilerek buraya Kıbrıs'tan Türklerin davet edilmesi, Kıbrıs Türkleri ile mektuplaşma işinin ele alınması, Kıbrıs'a bir vapur gezisi tertibi hususları karar altına alınmıştır.⁴⁸⁷ Ayrıca, Kıbrıs Lefkoşa'daki Kıbrıs Türktür Kurumları Federasyon Başkanlığı'na aşağıdaki telgrafi çekmeyi ittifakla kabul etmiştir:

*"Türk Kıbrıs'ın haklarını, anavatandan bütün dünyaya karşı savunacak olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Birinci Kongresi bugün toplandı. Kongre Yeşilada'yı ay yıldız içinde kucaklayan amblemin ardında bütün üyelerinin sonuna kadar Kıbrıs Türktür fikrini savunacağını bir defa daha teyit eder."*⁴⁸⁸

Toplantı sonunda yeni İdare Heyeti seçimli yapılarak Hikmet Bil'in Başkan, Hüsamettin Canöztürk'ün İkinci Başkan, Kamil Önal'ın sekreter, Sedat Bayur'un

⁴⁸² **Milliyet**, 24 Nisan 1955.

⁴⁸³ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁴⁸⁴ **Cumhuriyet**, 28 Nisan 1955; **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁴⁸⁵ **Cumhuriyet**, 28 Nisan 1955.

⁴⁸⁶ Aynı yer.

⁴⁸⁷ Aynı yer.

⁴⁸⁸ Aynı yer.

muhasip, Nedim Üsdiken'in veznedar olduğu kongreden iki-üç gün sonra yeni İdare Heyeti Hikmet Bil başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır.⁴⁸⁹ Bu arada Kamil Önal'ın sekreterliğe getirilmesinde sarı kart sahibi olması sebebiyle Anadolu'daki şubeleri açmak üzere daha ucuz seyahat imkanı bulunması etkili olmuştur.⁴⁹⁰

Nisan ayının sonlarında Türkiye'de bulunan gençlik teşekküllerinden birinin Yunan Gençlik Teşkilatı'nı Kıbrıs konusunda münazaraya davet ettiği, hatta bu münazaranın İsviçre'de yapılmasının teklif edildiği, Yunan gençlerinin Kıbrıs ile ilgili olarak sık sık yapmakta oldukları mitingler üzerine Türk gençlerinden bir grubun da bu şekilde bir yola başvurduğu haberi ortaya atılmıştır.⁴⁹¹ Bu konu hakkında görüş bildiren Kıbrıs Türktür Cemiyeti bir beyanname yayınlamıştır.⁴⁹² Kıbrıs'ın tarihi, coğrafi, iktisadi, siyasi, kültürel ve daha birçok hususlarda Türk olduğunun bir kez daha belirtildiği beyanname, Cemiyet'in Kıbrıs konusunda, Yunanistan'ı tanımadığı ve eğer gerekiyorsa Ada'da söz sahibi olacak olanın Türk Milleti olduğu yönündeki görüşü açıklanmıştır.⁴⁹³ Yunan gençleri ile yapılacağı söylenen münazarayı tasvip etmediklerini belirten Kıbrıs Türktür Cemiyeti beyannamesini şu şekilde sonlandırmıştır:

“Böyle sarıh bir görüşe sahip bulunan ve Türk umumi efkarını Kıbrıs etrafında temsil eden Cemiyetimiz, kendisini tarihimiz ve siyasi seviyemizle ölçemeyeceğimiz bir memleketin gençleriyle, bir münazara teklifini prensiplerimize aykırı bulmaktadır. Bunun aksini düşünmek, kendisini bu mevzuda muhatap addetmediğimiz bir memleketi kendi seviyemizde görmek olur ki; böyle bir tezada Millet olarak düşmeyeceğimizin de bilinmesi lazımdır. Mamefih, bahis mevzuu teşekkülün de, bunun yersiz bir müracaat olduğuna kanaat getirip esasa rücu ettiğini zannediyoruz. Biz kendi davalarımızı ancak kendi aramızda münakaşa ederiz. Fakat siyasi görüşmelerden de asla kaçınmayız. Bunun için de bize gene Yunanistan muhatap olamaz. Ancak kendisine Ada'yı emanet

⁴⁸⁹ Aynı yer.

⁴⁹⁰ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁴⁹¹ **Milliyet**, 20 Nisan 1955.

⁴⁹² **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 1955.

⁴⁹³ Aynı yer.

ettiğimiz devlet olabilir.”⁴⁹⁴

1954 Mayıs ayı döneminde Kıbrıs'ta yaşanan önemli bir gelişme olarak Kıbrıs Milli Türk Birliği Genel Sekreteri Fazıl Küçük ile Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak'ın EOKA tarafından tehdit mektupları almaları öne çıkmıştır.⁴⁹⁵ Diğer taraftan Türkiye'de çalışmalarına devam eden Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Mayıs ayının ikinci haftası içinde İzmit, Yalova, Karamürsel, Hendek şubelerini kurmuştur.⁴⁹⁶ Ayrıca Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin, İşçi Sendikaları Başkanları ile yaptığı müşterek toplantıda, işçi muhitlerinde de şubeler açılması kararına varılması neticesinde ilk defa olarak, 10 Mayıs 1954 tarihinde Fener'de, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin bir şubesi resmen açılmıştır.⁴⁹⁷

6 Haziran 1954 tarihli Milliyet gazetesinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Bolu Şubesi'nin bir sonraki hafta içinde açılacağı ve açılış merasiminde Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun Folklor Ekibi'nin de bir gösteri yapacağı duyurulmuştur.⁴⁹⁸ Aynı tarihlerde Kırıkkale Makine Kimya Endüstrisi (MKE) işçileri de büyük bir bayrağı ve yirmi metrelik bayrak direğini Lefkoşa'ya gönderme çalışması içerisinde bulunmuşlardır.⁴⁹⁹

Haziran ayının ilk günlerinden itibaren Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmit Şubesi, İzmit'in düşman işgalinden kurtuluş yıldönümü olan 28 Haziran gününde Talebe Federasyonu ile müştereken kahramanlık toplantılarının yapılacağı, Federasyon'un folklor ekibi ile mahalli ekiplerin gösteriler yapacakları, ayrıca Adapazarı Mehter Takımı'nın da katılacağı bir festival tertipleme çalışması içerisine girmiştir.⁵⁰⁰

Bu dönemde çıkan gazete haberlerinden Kıbrıs Türktür Cemiyeti İstanbul şubelerinin buldukları bölgelere “Kıbrıs Türktür” levhaları asarak faaliyetlerini

⁴⁹⁴ Kıbrıs Türktür Cemiyeti Beyannamesi'nin tamamı için bkz.: **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 1955.

⁴⁹⁵ Serter, **a.g.e.**, s.51.

⁴⁹⁶ **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 1955.

⁴⁹⁷ Aynı yer.

⁴⁹⁸ **Milliyet**, 6 Haziran 1955.

⁴⁹⁹ **Zafer**, 7 Haziran 1955.

⁵⁰⁰ **Cumhuriyet**, 8 Haziran 1955.

genişlettikleri görülmektedir.⁵⁰¹ rneğin Cumhuriyet gazetesine şkdar'dan bir okuyucu şu yazıyı göndermiştir:

“Paşabahçe “Kıbrıs Türktür” şubesinin, sahil boyuna koymuş olduğu “Kıbrıs Türktür” levhası bizleri çok memnun etti. İstanbul'un en güzide yerine konan bu levhadan her Boğaz semti Paşabahçe'den örnek alarak aynı levhalardan birer tane koyamazlar mı?”⁵⁰²

Haziran ayında İngiliz Avam Kamarası'ndan muhafazakar vekil William Yates bir teklif yaparak Kıbrıs adasının müşterek bir İngiliz-Yunan arazisi haline getirilmesini istemiştir.⁵⁰³ Bunun zerine Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil, William Yates'e aşağıdaki telgrafı göndermiştir:

“Ada ilk defa İngiltere terk edildiği gün nüfusun ekseriyeti Türk idi, tarih bunun da şahididir. Binaenaleyh bugün Ada halkının ekseriyeti şayet Rus olmuş ise bundan ancak İngiltere parlamentosu mesuldür. Kıbrıs'ın tarih, coğrafya, ırk ve fetih hakkı olarak Türk olduğunu ve ilelebet Türk kalacağını Ada'nın Yunanlara nasıl peşkeş ekebildiğinize şaştık.”⁵⁰⁴

1955 yılı Haziran ayı döneminde Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Kıbrıs'ın tarihini canlandırmak maksadıyla, bir film çevirmeye karar vermiştir ve Cemiyet Genel Başkanı Hikmet Bil bu maksatla bir senaryo hazırlama faaliyetine girmiştir.⁵⁰⁵ Diğer taraftan, Kıbrıs'ın hukuken de Türk olduğunun bütün yabancı basına duyurulması maksadı ile, Kıbrıs Türktür Cemiyeti, salahiyetli kişilerden oluşacak bir heyetin İngiltere'ye gönderilmesi yolunda teşebbüse geçmiştir.⁵⁰⁶

Kıbrıs'ta, Rumların Nisan ayından itibaren başlattıkları ve çoğunlukla Ada'da yönetimi elinde bulunduran İngilizlere yönelttikleri tedhiş hareketleri 21 Haziran tarihinden itibaren Türkleri de hedef almaya başlamıştır ve Lefkoşa'da Türk mahallesine

⁵⁰¹ **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1955.

⁵⁰² Aynı yer.

⁵⁰³ **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1955.

⁵⁰⁴ **Vatan**, 18 Haziran 1955.

⁵⁰⁵ **Milliyet**, 21 Haziran 1955.

⁵⁰⁶ **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1955.

atılan bomba⁵⁰⁷ ile 14 Türk yaralanmıştır.⁵⁰⁸ Atina Radyosu'nda EOKA beyannamelerinin okunduğu⁵⁰⁹ 21 Haziran gününde yaşananlar, Kıbrıs Türkleri arasında büyük bir heyecan ve korku yaratırken,⁵¹⁰ Türkiye'de de Rum tedhişçilere karşı bir nefret uyandırmıştır.⁵¹¹ Olayların ardından Fazıl Küçük Türkiye Milli Talebe Federasyonu'na bir telgraf çekerek "*Anavatan gençliğinin kuvvet ve yardımına sığınıyoruz.*" demiştir.⁵¹²

Tedhiş olaylarının ardından Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Türkiye Milli Talebe Federasyonu ile Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi birer beyanname yayınlayarak Türkiye'deki 24 milyon Türk'ün daima Kıbrıslı kardeşleriyle beraber olduklarını, kalplerinin onlar için çarptığını, Türk Kıbrıs'ın er geç Türkiye'ye katılacağını belirterek Rumların bu tecavüzlerini kınamışlardır.⁵¹³

Kıbrıs'ta tedhiş hareketlerinin patlatılan 8 bombayla subay evlerine atılan dinamit ve bunlar sonucu yaralanan iki İngiliz askeri ile ortaya çıkan maddi hasarlarla devam ettiği⁵¹⁴ 23 Haziran 1955 tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti: "*Kilisenin ve komünist teşekküllerin Yunanistan'daki merkezlerinden aldıklarına kani oldukları yardımlarla Kıbrıs'ta insanlık ve hürriyet düşmanı kızıl kundakçıların ve çapulcuların Birleşmiş Milletlere yeniden başvuracağını ilan edildiği şu günler arafesinde caniyane tecavüzlerini ne safhaya kadar götürdükleri herkesin malumudur.*"⁵¹⁵ sözleriyle başlayan beyannamesine şu cümlelerle devam etmiştir:

⁵⁰⁷ Bomba her tarafı Türkler tarafından iskan edilmiş olan Lefkoşa Türk semtindeki Polis Genel Merkezi'ne konulmuştur. Bkz.: Serter, **a.g.e.**, s.51.

⁵⁰⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.113; Koç, **İdam Sehпасındaki Dışışleri Bakanı Fatin Rüstü Zorlu**, s.144; Serter, **a.g.e.**, s.51.

⁵⁰⁹ Atina Radyosu'nun: "*Helenlerin nesli vatanınızı kurtarmak için ayaklanın*", "*Kurtuluş için mücadele bayrağı açın*" şeklindeki yayınları İngiltere tarafından 27 Nisan 1955 tarihinde protesto edilmiştir. Bkz.: **Hürriyet**, 28 Nisan 1955.

⁵¹⁰ Serter, **a.g.e.**, s.52.

⁵¹¹ **Vatan**, 23 Haziran 1955.

⁵¹² Kıbrıs Milli Türk Birliği Genel Sekreteri Fazıl Küçük patlama olayının ardından Başbakan Adnan Menderes, İngiltere Başbakanı Anthony Eden, Kıbrıs Valisi Robert Armitage ve BM Genel Sekreteri'ne de birer telgraf göndererek, Kıbrıs Türklerinin duydukları endişeyi dile getirmiştir. Bkz.: Serter, **a.g.e.**, s.52,53.

⁵¹³ **Hürriyet**, 24 Haziran 1955; Zeki, **a.g.e.**, s.76.

⁵¹⁴ **Hürriyet**, 24 Haziran 1955.

⁵¹⁵ **Ulus**, 24 Haziran 1955.

“Bize Hatay’ın ilk günlerini hatırlatan bu iğrenç tecavüzler karşısında artık Türk milletinin sabrının tükenmiş bulunduğunu bütün cihana duyurmak mevkiindeyiz. Türk Kıbrıs, hiçbir zaman kızıl kundakçılara barınak olmayacaktır. Türk milleti karar verdiği zaman neticenin ne olabileceği, ne Yunanistan’ın, ne de başkalarını meçhulüdür.

Artık Kıbrıs’ta için için işleyen çıban patlamış ve insanlık ideali, dünya sulhu gibi medeni ve insani endişeleri bulunmayan haris politikacılar, sefil kundakçılar ve kızıl çapulcular Birleşmiş Milletler kararına karşı isyan bayrağını açmışlardır. Bu iğrenç tecavüzler karşısında Türk milletinin devamı olan Kıbrıs’taki kardeşlerimizin can ve mal emniyetini korumak için Türk hükümetinin tarihi şanına yaraşır bir şekilde derhal harekete geçeceğinden Kıbrıs’taki kardeşlerimizin emin olmalarını isteriz.”⁵¹⁶

24 Haziran tarihinde Kıbrıs’ta, biri Lefkoşa’da, üçü Magosa’da olmak üzere Rumlar tarafından dört bomba patlatılmıştır.⁵¹⁷ Kıbrıs’ta tedhiş hareketlerinin yaşanmaya devam ettiği dönemde Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ne başvurarak, tedhişçilere karşı Kıbrıslı Türkleri savunmak için Kıbrıs’a gitmek isteği ile müracaat eden Türkler olmuştur.⁵¹⁸ Bunun dışında sporcu gençlerden oluşan bir grup Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ne müracaat ederek, Kıbrıs’ın Türkiye’ye ne kadar yakın olduğunu göstermek amacıyla Anamur burnundan Ada’ya yüzerek geçmek arzusunda olduklarını bildirmişlerdir.⁵¹⁹ Kıbrıs mevzuunda gençliğin gösterdiği heyecan ve hassasiyete karşılık, Cemiyet bu mevzularda gençlere sükunet ve itidal tavsiye etmiştir.⁵²⁰ Kıbrıs’ta yönetimi elinde bulunduran İngiliz Hükümeti ise Rum tedhiş hareketlerine karşı yalnızca askeri bina ve Hükümet tesislerini tel örgü ve barikatlar kurmakla yetinmiştir.⁵²¹

Cumhuriyet gazetesinde, 25 Haziran Cumartesi günü Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin Paşabahçe İspirto Fabrikası Lokali’nde bir Folklor Gecesi yapacağı

⁵¹⁶ **Cumhuriyet**, 24 Haziran 1955.

⁵¹⁷ **Hürriyet**, 25 Haziran 1955.

⁵¹⁸ **Hürriyet**, 24,25 Haziran 1955; **Milliyet**, 25 Haziran 1955; **Son Posta**, 24,25,26 Haziran 1955; Zeki, **a.g.e.**, s.76.

⁵¹⁹ **Milliyet**, 26 Haziran 1955.

⁵²⁰ **Milliyet**, 26 Haziran 1955.

⁵²¹ **Hürriyet**, 25 Haziran 1955.

bildirilmiştir.⁵²² 26 Haziran Pazar günü ise Kıbrıs Türktür Cemiyeti Mudanya Şubesi İstanbul'dan gelen bir heyetin de hazır bulunduğu töreni müteakip resmen açılmış ve ilk kongresini yapmıştır.⁵²³ İstanbul'dan gelen Heyet iskelede binlerce Mudanyalı ve bando tarafından çiçeklerle karşılanmıştır.⁵²⁴ Saat 12:30'da Mudanya müdafaasında Şehit olan Şükrü Çavuş Abidesi'ne gidilerek buraya bir çelenk konulmuştur.⁵²⁵ Sonrasında önde bando ile birlikte şehrin içinden büyük bir kabile halinde geçilerek Mütareke Evi ziyaret edilmiştir.⁵²⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Mudanya Şubesi'nin kongresi saat 14:00'da, kiliseden bozma Belediye Sineması'nda İstiklal Marşı ile açılmıştır.⁵²⁷ Kongre başkanlığına Hasene İlgaz seçilmiştir.⁵²⁸ Tamamen dolan 500 kişilik salonda öncelikle Cemiyet'in Mudanya Şubesi Müteşebbis Heyeti'nin Çalışma Raporu okunmuş ve Şube'nin birkaç aylık mazisi olduğu ve halen kayıtlı 122 üyesinin bulunduğu belirtilmiştir.⁵²⁹ Müteakiben Genel Başkan Hikmet Bil konuşmasında şunları söylemiştir:

*“Yok Palikarya yok, sırtını Atina'ya da, Moskova'ya da dayamış olsan tarihin akışını değiştiremeyeceksin. Çünkü zafer Türkle beraber olmuştur. Sana Kıbrıs yoluyla, İstiklal Savaşı'nda yediğin tokadın intikamını aldirtmayacağız.”*⁵³⁰

Hikmet Bil'in Cemiyet'in faaliyetlerini de izah ettiği uzun konuşmasından sonra⁵³¹ söz alan Hüsamettin Canöztürk, Kıbrıs'ta en son cereyan eden hadiselerle temas etmiştir.⁵³² Sonrasında Hasene İlgaz, Ali İhsan Çelikkan, Müteşebbis Heyet Başkanı Nihat Argöl birer konuşma yapmışlardır.⁵³³ Konuşmalarda Kıbrıs davasına karşı bütün

⁵²² **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1955.

⁵²³ **Cumhuriyet; Hürriyet** 27 Haziran 1955.

⁵²⁴ **Cumhuriyet; Hürriyet** 27 Haziran 1955.

⁵²⁵ **Cumhuriyet; Hürriyet** 27 Haziran 1955.

⁵²⁶ **Cumhuriyet; Hürriyet** 27 Haziran 1955.

⁵²⁷ **Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵²⁸ **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1955.

⁵²⁹ **Cumhuriyet; Hürriyet; Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³⁰ **Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³¹ **Hürriyet** 27 Haziran 1955.

⁵³² **Cumhuriyet; Hürriyet; Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³³ **Milliyet**, 27 Haziran 1955.

milletçe gösterilen alakanın, davanın çözümünde büyük bir rol oynayacağına işaret edilmiş,⁵³⁴ Kıbrıs'ta cereyan eden son hadiseler dolayısıyla Makarios şiddetle kınanmış,⁵³⁵ Kıbrıs'ın Türk olduğu, Türk kalacağı tekrarlanmıştır.⁵³⁶ Kongrede konuşan hatiplerden, Mudanyalı öğretmen Hilmi Aktan'ın konuşması ise şöyledir:

“Son günlerde olanları duydum, içim sızladı. Ben de bir şey söylemek için karşınıza geldim. 1938 senesinde Hamidiye ile Kıbrıs'a gitmiştim. Geminin arka tarafında bir sandalcı dikkatimi çekti. Mütemediyen küreklerini oynatıyor ve sandalı olduğu yerde tutmak istiyordu. Sebebini sordum. “Ah kardeşim” diye cevap verdi. “Burada uzun yıllar Türk bayrağına hasret kalmış bir Türküm. Şimdi O'na kavuştum. Kısa bir zaman için de olsa, O'nun gölgesinde yaşamak zevkini tadıyorum.” Türk kayıkçının bulunduğu yerde, Hamidiye'nin bayrağının gölgesi dalgalanıyordu.”⁵³⁷

Birçok konuşmacının söz aldığı kongre, İdare Heyeti seçiminden sonra Mudanyalıların “Kıbrıs Türktür” sloganları arasında sona ermiştir ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkez İdare Heyeti akşam vapuru ile İstanbul'a aynı gün geri dönmüştür.⁵³⁸

Kıbrıs Türktür Cemiyetinin İzmit Şubesi, İzmit'in düşman işgalinden kurtuluş yıldönümü münasebetiyle 28 Haziran günü saat 20:30'da, eski belediye bahçesinde Milli Oyunlar Festivali düzenlemiştir.⁵³⁹ Festival için İzmit Kız Sanat Enstitüsü öğrencileri “Kıbrıs Türktür” isimli elbise hazırlamışlardır.⁵⁴⁰ Ayrıca Rum Ortodoks Patriği Athenagoras da Milli Oyunlar Festivali'ne davet edilmiştir.⁵⁴¹ Aynı günlerde Adapazarı Devlet Demir Yolları Sanayii İşçileri Sendikası da Kıbrıs konusu üzerindeki hassasiyetini, Kıbrıs Türk'tür Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak'a aşağıdaki

⁵³⁴ **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³⁵ **Milliyet**, 27 Haziran 1955; **Vatan**, 27 Haziran 1955.

⁵³⁶ **Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³⁷ **Cumhuriyet; Hürriyet; Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³⁸ **Cumhuriyet; Milliyet**, 27 Haziran 1955.

⁵³⁹ **Akşam; Cumhuriyet**, 28 Haziran 1955.

⁵⁴⁰ **Akşam; Cumhuriyet**, 28 Haziran 1955.

⁵⁴¹ **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1955.

telgrafi göndererek göstermiştir:

“Ecdadımızın kanları ile yoğrulmuş aziz vatanımızın bir parçası olan Yeşil Kıbrıs'ta; bir avuç palikaryanın ayaklanmaları veya yaygara koparmaları muvacehesinde her an sizinle beraberiz. Hükümetimizin ufak bir işaretiyle, 24 saat sonra Lefkoşa'nın O muazzam camiinde, namaz kılmamız, hiçten bile değildir. Türk demiryolu işçileri adına sizlere, Adapazarı'ndan derin saygı ve sevgiler, aziz Kıbrıslı Türkler.”⁵⁴²

İngiltere'nin, Kıbrıs meselesinin çözümü için Türkiye'yi ve Yunanistan'ı üçlü görüşmeler için Londra'ya davet ettiğini 30 Haziran 1955 tarihinde açıklaması⁵⁴³ ve Türkiye'nin de bu teklifi fazla geciktirmeden 1 Temmuz'da⁵⁴⁴ kabul ettiğini bildirmesi, bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerdendir.⁵⁴⁵ Yunanistan ise İngiltere'nin bu teklifini 5 Temmuz 1955⁵⁴⁶ tarihinde kabul ettiğini açıklamıştır ve nihayetinde üçlü konferansın 29 Ağustos 1955'te Londra'da toplanması kararlaştırılmıştır.⁵⁴⁷

3 Temmuz 1955 tarihinde saat 17:00'da İzmir Sergi Sarayı'nda Kıbrıs Türkler Cemiyeti tarafından düzenlenen Kıbrıs toplantısına Türk halkı büyük ilgi göstermiştir.⁵⁴⁸ Toplantıda konuşmak için müracaat edenlerin sayısı ise 284'ü⁵⁴⁹ bulmuştur ancak zaman darlığı yüzünden ancak 6 kişinin⁵⁵⁰ konuşmasına izin verilebilmiştir.⁵⁵¹ Oldukça heyecanlı ve hararetle cereyan eden toplantıya bir miting havası verilmesi teşebbüslerini önlemek ve muhtemel nümayişlere mani olmak için güvenlik güçleri gerekli önlemleri almışlardır.⁵⁵² Yaklaşık 3000 kişinin katılımıyla,⁵⁵³ *“Türk havlamaz, kükrer!”*, *“Papaz*

⁵⁴² **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1955.

⁵⁴³ Havva Demirel, **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği ve Kıbrıs Problemi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Isparta, 2003, s.82.

⁵⁴⁴ Zeki, **a.g.e.**, s.77;Ahmet An kitabında bu tarihi 2 Temmuz 1955 olarak belirtmiştir.Bkz.:An,**a.g.e.**, s.44.

⁵⁴⁵ Gürel, **a.g.e.**, s.105.

⁵⁴⁶ Ahmet An kitabında bu tarihi 8 Temmuz 1955 olarak belirtmiştir. Bkz.: An, **a.g.e.**, s.44.

⁵⁴⁷ Zeki, **a.g.e.**, s.77.

⁵⁴⁸ Komşu il ve ilçelerden kalabalık gruplar halinde İzmir'e gelenlerin oldukça fazla olmasından dolayı bu dönemde İzmir'de otel ve lokantalarda yer bulmak güçleşmiştir. Bkz.: **Milliyet**, 3 Temmuz 1955.

⁵⁴⁹ Yeni İstanbul gazetesine göre bu sayı 282'dir. Bkz.:**Yeni İstanbul**, 3 Temmuz 1955.

⁵⁵⁰ Vatan gazetesine göre bu sayı 8'dir. Bkz.:**Vatan**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵¹ **Milliyet**, 3 Temmuz 1955.

⁵⁵² **Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1955.

efendi Moskova'ya!", "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır", "Yeşilada kızıl olamaz" gibi ibareler bulunan pankartların bulunduğu toplantı salonunun dışında ise içeridekilerden çok daha fazla kalabalık bir halk kitlesi toplanmıştır.⁵⁵⁴ Toplantıda Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreteri Kamil Önal, Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi Başkanı Fikret Florat, İzmir Şubesi İkinci Başkanı Tarık Halulu, gençlik adına Türkiye Milli Talebe Federasyonu'ndan Fuat Başçı, işçiler adına Ege İşçi Federasyonu Başkanı Burhanettin Asutay ve C.H.P. adına da İl İdare Kurulu üyesi Arif Ertunga birer konuşma yapmışlardır.⁵⁵⁵ İlk konuşmayı yapan Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi Başkanı Fikret Florat: "Atina radyosuna göre Türkiye Kıbrıs için harp edemezmiş. Halbuki biz Anadolu'muzun her karış toprağı için olduğu gibi Kıbrıs'ımız uğrunda da mücadeleye çoktan hazırız." demiştir.⁵⁵⁶ Florat'ın sözlerinin ardından bütün salon ayağa kalkarak hep bir ağızdan: "Anadolu'muz, senin için olduğu kadar, Kıbrıs'ımız senin için de mücadele edeceğimize, seni Türk'ten başka hiçbir millete mal etmeyeceğimize, namusumuz, vicdanımız ve bütün mukaddesatımız üzerine söz veriyoruz."⁵⁵⁷ şeklinde yemin etmişlerdir.⁵⁵⁸ Daha sonra Florat'tan sonra kürsüye gelen Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil⁵⁵⁹ şunları söylemişlerdir:

"Dünya sulhunu tehdit eden palikaryalara diyorum ki; Kıbrıs için kan akacağı hakkında söylediklerimiz doğrudur. Ve Kıbrıs için bir kitlenin kanı akacaktır. Fakat bu asla Türk kanı olmayacaktır. Bu kan bir zamanlar şu İzmir topraklarını kirleten Yunan milletinin kanı olacaktır.

*Biz Atatürk'ün yetiştirdiği nesil olarak and içiyoruz ve Kıbrıs bizim hedefimizdir diyoruz."*⁵⁶⁰

⁵⁵³ **Vatan**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵⁴ **Cumhuriyet; Hürriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵⁵ **Akşam; Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵⁶ **Hürriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵⁷ **Akşam; Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵⁸ **Hürriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁵⁹ Vehbi Zeki'nin, Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi (1878-1959) isimli kitabında belirtilen konuşmayı yapan Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi Başkanı Fikret Florat olarak gösterilmiştir. Bkz.: Zeki, **a.g.e.**, s.77.

⁵⁶⁰ **Hürriyet**, 4 Temmuz 1955.

Toplantıda söz alan diğer konuşmacılar da özet olarak şu konulara vurgu yapmışlardır:

“Yunanlılar gibi hükümet politikasını sokağa dökmeyeceğiz. Biz vatandaşlarına söz dinletemeyen ve kanunları çiğnemelerine müsaade eden hükümete hükümet demeyiz. Sabırlıyız. Bunun hududunu aşmasınlar. Aksi takdirde kendilerine çok pahalıya mal olacaktır. Türk ayağa kalkarsa neticesinin ne olduğunu bütün dünya bilir.

Biz, huzur, kardeşlik, hak ve hukuk istiyoruz. Kıbrıs'ta sulh içinde müştereken yaşamak istiyoruz. Türk milletinin hakkı olanı başkalarına kaptırdığı görülmemiştir. Hükümetimizden rica ve istirham ediyoruz. Artık yeter; bizi bırakınlar, Kıbrıs için Türk tarihine parlak bir zafer daha katalım. Milli emniyetimiz Kıbrıs'ın içindedir, bizim davamız muhakkak halledilecektir.”⁵⁶¹

Bütün bu konuşmaların ardından İngiltere'nin üçlü konferans teklifinin memnuniyetle karşılandığı belirtilerek, Kıbrıs davasının yürütülmesinde Türk politikacılarına başarılar dilenmiştir.⁵⁶² Coşkuyla başlayan toplantı, saat 18.40'ta İzmir Şehir Bاندosu'nun eşliğinde hep birlikte söylenen Dağ Başını Duman Almış Marşı ile ve olgun bir hava içinde sona ermiştir.⁵⁶³

5 Temmuz 1955 tarihli Milliyet gazetesi ise 11 Temmuz'da İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu'nun hazırladığı “Boş Beşik” isimli eseri ilk olarak, Kadıköy Yurt Sineması'nda Kıbrıs Türktür Cemiyeti yararına oynayacağını;⁵⁶⁴ 8 Temmuz 1955 tarihli Milliyet gazetesi ise Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin 20 Temmuz'da İstanbul'da bir toplantı yapacağını duyurmuştur.⁵⁶⁵ Toplantıyla ilgili haber şu şekildedir:

“Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi, 20 Temmuz'da şehrimizde bir toplantı yapacaktır. Toplantıya, Cemiyet'in 22 Şube Başkanı ve bir çok fikir adamı davet edilecektir. Toplantıda, Kıbrıs davasının geçirdiği safhalar müzakere edilecek ve bu davada milletin görüşü belirtilerek bir muhtıra hazırlanacaktır. Hazırlanacak olan

⁵⁶¹ **Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁶² **Akşam; Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁶³ **Cumhuriyet; Hürriyet**, 4 Temmuz 1955.

⁵⁶⁴ **Milliyet**, 5 Temmuz 1955.

⁵⁶⁵ **Milliyet**, 5/8 Temmuz 1955.

*muhtıra, bütün dünya milletlerine gönderilecektir. Diğer taraftan Cemiyetçe, Kıbrıs mevzuundaki Türk tezini müdafaa etmek için Avrupa'da büyük bir kampanya açılmasına çalışılmaktadır.*⁵⁶⁶

9 Temmuz 1955 tarihli Milliyet gazetesi ise 10 Temmuz'da Kıbrıs Türktür Cemiyeti Rami Şubesi'nin Lokali'nin açılacağını okuyucularına bildirmiştir.⁵⁶⁷ 15 Temmuz tarihinde Türkiye Milli Talebe Federasyonu Folklor Ekibi Kıbrıs Türktür Cemiyeti Bandırma Şubesi'nin davetlisi olarak Bandırma ve Erdek'te gösteriler yaptırmıştır.⁵⁶⁸ Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Başkanı Hikmet Bil ve Genel Sekreter Kamil Önal ise 17 Temmuz'da Kıbrıs'a giderek 18 Temmuz'dan itibaren Kıbrıslı liderlerle temaslarına başlamışlardır.⁵⁶⁹

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Ankara ve İstanbul teşkilatı başkan ve idare heyeti üyeleri 20 Temmuz Perşembe günü saat 15:00'da İstanbul Cağaloğlu'nda bulunan Cemiyet Genel Merkezi'nde bir toplantı yapmışlardır.⁵⁷⁰ Toplantıda Ankara'dan dönen Genel Sekreter Kamil Önal, Kıbrıs meselesinde Türk Hükümeti ile yaptığı temasları anlatmıştır.⁵⁷¹ Ayrıca Kıbrıs meselesine ait son durumun gözden geçirildiği toplantıda⁵⁷² Cemiyet Başkanı Hikmet Bil'in de içinde bulunacağı bir heyet oluşturularak bu heyetin Kıbrıs'a, sonra oradan da Londra'ya geçerek, Kıbrıs konusunda dünya kamuoyunu aydınlatması, özellikle Ada'da Türklerin de yaşadıklarından habersiz batılıları basın toplantılarıyla bilgilendirmesi öngörülmüştür.⁵⁷³ İngiltere parlamentosu mebuslarıyla ve basınla da temas etmesi gereken heyet, Cemiyet Genel Başkanı Hikmet Bil ve Genel Sekreter Kamil Önal'dan oluşmuştur.⁵⁷⁴

Heyet 21 Temmuz günü saat 14:00'da İstanbul'dan Kıbrıs'a hareket etmiştir⁵⁷⁵ ve

⁵⁶⁶ **Milliyet**, 8 Temmuz 1955.

⁵⁶⁷ **Milliyet**, 9 Temmuz 1955.

⁵⁶⁸ **Milliyet**, 15 Temmuz 1955.

⁵⁶⁹ **Vatan**, 18 Temmuz 1955.

⁵⁷⁰ **Cumhuriyet; Milliyet**, 21 Temmuz 1955.

⁵⁷¹ **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1955.

⁵⁷² **Cumhuriyet; Milliyet**, 21 Temmuz 1955.

⁵⁷³ Bil, **a.g.e.**, s.97.

⁵⁷⁴ **Cumhuriyet; Milliyet**, 21 Temmuz 1955.

⁵⁷⁵ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

Kıbrıs'ta havaalanında büyük bir kalabalık tarafından coşkuyla karşılanmıştır.⁵⁷⁶ 22 Temmuz akşamı Limasol'a giden Kıbrıs Türktür Cemiyeti Heyeti burada başta Türk Birliği Limasol Şubesi Sekreteri Berberoğlu olmak üzere bütün Limasol Türkleri tarafından tezahüratlarla karşılanmıştır.⁵⁷⁷ Sonrasında Milli Birlik Binası'nda Türk Kurumları Federasyonu delegeleriyle müşterek bir toplantı yapan⁵⁷⁸ Kıbrıs Türktür Cemiyeti Heyeti'nin bu ziyaretleri Kıbrıs'ta Halkın Sesi gazetesi tarafından, manşet haber olarak şu şekilde yer almıştır:

*"Kıbrıs Türkleri, davalarının öncülerini dün büyük bir sevinçle bağırklarına bastılar. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Genel Başkanı Hikmet Bil ile Genel Sekreteri Kamil Önal coşkun tezahüratla karşılandı."*⁵⁷⁹

Hikmet Bil Kıbrıs ziyaretini ve öncesini şöyle kaleme almıştır:

*"Kıbrıs o günlerde hala bir İngiliz sömürgesiydi. Uçaktan Kıbrıs Havaalanı'na indiğim anı hiç unutamam. Lefkoşa Havaalanı ana baba günüydü. Davullu zurnalı gruplardan ve bayraklı insanlardan geçilmiyordu. İngiliz meydan yöneticileri ve Rum memurlar bu kalabalık karşılamayı şaşkın şaşkın seyrediyorlardı...Sayısız otomobilden oluşan uzun bir kervan beni Lefkoşa'nın Türk Mahallesi'ne götürdü."*⁵⁸⁰

23 Temmuz Pazar günü Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi'nde istişari mahiyette bir toplantı yapılmıştır.⁵⁸¹ 24 Temmuz 1955 Pazartesi gününde ise saat 14:00'da Kıbrıs Türktür Cemiyeti Küçükçekmece Şubesi merasimle açılmıştır.⁵⁸² Cemiyet Genel Sekreteri Çetin Faruk Saraç, kısa bir konuşmayı müteakip lokali açmış, daha sonra Cemiyet İkinci Başkanı Serafım Sağlamer ile Karagümrük Şubesi Başkanı Mümtaz Aranlı ve arkadaşları birer konuşma yapmışlardır.⁵⁸³

⁵⁷⁶ **Hürriyet**, 22 Temmuz 1955.

⁵⁷⁷ **Hürriyet**, 23 Temmuz 1955.

⁵⁷⁸ **Milliyet**, 21 Temmuz 1955.

⁵⁷⁹ "**Halkın Sesi**, 22 Temmuz 1955" den akt.: An, **a.g.e.**, s.44,45.

⁵⁸⁰ Bil, **a.g.e.**, s.97.

⁵⁸¹ **Milliyet**, 22 Temmuz 1955.

⁵⁸² **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1955; **Hürriyet**, 24 Temmuz 1955.

⁵⁸³ **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1955.

Kıbrıs'ta 24 Temmuz 1955 tarihinde yapılan olağanüstü kongre ile⁵⁸⁴ Kıbrıs Milli Türk Birliği Partisi ismini Kıbrıs Türktür Partisi olarak değiştirmiştir.⁵⁸⁵ Ayrıca bu dönemde Türkiye'de 83 şubesi olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Kıbrıs'ta 84. şubesini açmıştır.⁵⁸⁶ Kıbrıs'ta faaliyete geçen Kıbrıs Türktür Partisi'nin hikayesini Hikmet Bil şu şekilde açıklamıştır:

“İlk iş olarak soydaşlarıma derhal siyasi bir kuruluşa gitmeleri gereğini söyledim. Acele ve olağanüstü bir kongreye karar verildi. Telefonla kasabalardan temsilciler Lefkoşa'ya çağırıldılar. Sıcak bir öğleden sonra saatler süren tarihi kongre yapıldı. Kongreyi konuşmamla ben açmıştım. Yeni bir tüzük hazırlanmalı ve Türkler Ada'da siyasi bir parti kuralıydılar. Onlar böyle bir siyasi partiyi İngiliz yöneticilerin kabul etmeyeceklerini söylüyorlardı. “İster etsinler, ister etmesinler, önce siz böyle bir kuruluşa sahip çıkmalısınız, önce Türk basını, sonra da dünya basını ondan söz ettikçe o var demektir...” diye direttim.

Tezim kabul oldu. Madem anavatan Türkiye'de güçlü bir örgüt olarak Kıbrıs Türktür adlı bir örgüt var neden bizim siyasi partimizin de adı Kıbrıs Türk veya Kıbrıs Türktür Partisi olmasın dediler. Türk partisi böylece kuruldu.”⁵⁸⁷

27 Temmuz tarihinde Milli Türk Talebe Birliği Merkez İcra Konseyi yapmış olduğu toplantı neticesinde, Kıbrıs ile ilgili yaşanan olaylar karşısında Türk gençlik cephesinin ne şekilde hareket edeceğini kesinleştirmek amacıyla bütün gençlik teşekkülleri ile Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin de katılacağı büyük bir toplantının yapılmasına karar vermiştir.⁵⁸⁸ Ayrıca 28 Temmuz 1955 tarihli Milliyet gazetesinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin mevcut 103 şubesinin başkan ve idare heyeti azaları ile birlikte 30 Temmuz günü saat 15:00'da Federasyon Genel Merkezi'nde Olağanüstü

⁵⁸⁴ An, a.g.e., s.45.

⁵⁸⁵ Ulvi Keser, Kıbrıs Milli Türk Partisi'nin, EOKA'nın ve Kıbrıslı Rumların Enosis hedeflerine karşı Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile işbirliği ve koordinasyon içinde çalışarak 15 Ağustos 1955 tarihinden itibaren Kıbrıs Türktür Partisi olarak faaliyetlerine devam ettiğini belirtmiştir. Bkz.: Keser, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, s.142.

⁵⁸⁶ An, a.g.e., s.45.

⁵⁸⁷ Bil, a.g.e., s.100,101.

⁵⁸⁸ **Milliyet**, 28 Temmuz 1955.

Genel Kurul Toplantısı yapacağı haberi yer almıştır.⁵⁸⁹

29 Temmuz 1955 tarihinde Londra’da bulunan Hikmet Bil burada bir basın toplantısı düzenleyerek Yunanistan’ın Kıbrıs’ın kontrolünü ele geçirmesi halinde Türkler ve Yunanlılar arasında harp çıkabileceğini söylemiştir.⁵⁹⁰ Tanınmış İngiliz gazetelerinin de katılımıyla⁵⁹¹ sorulu cevaplı geçen basın toplantısında,⁵⁹² Yunanistan’ın Kıbrıs’la ilgili olarak giriştiği tahrik edici tutum karşısında Türklerin soğukkanlılıklarını muhafaza etmek için azami gayret sarf ettiklerini, müsamahakar davranmaya çalıştıklarını söyleyen⁵⁹³ Bil: “*Türkler, Ada’nın idare şeklinde Yunanlılar lehinde bir değişikliğe asla müsamaha etmeyeceklerdir. Görünürde en iyi hal çaresi şimdiki statükonun devamıdır.*”⁵⁹⁴ dedikten sonra statüko değiştiği takdirde Kıbrıs’ın Türk hükümlarlığına iade edilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir.⁵⁹⁵ Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin faaliyetlerinden de bahseden Bil, Türkiye’de Cemiyet’in 100 bin üyesi bulunduğunu belirtmiştir.⁵⁹⁶

1955 yılı Ağustos ayı içerisinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin faaliyetleri artış göstermiştir.⁵⁹⁷ Ay başlarında Londra’da bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti temsilcileri bir basın toplantısı yapmışlardır ve bu haberin İngiliz gazeteleri ile ajansları tarafından “*Kıbrıs Türktür iddiası ispat edildi*” mealinde yayını yapılmıştır.⁵⁹⁸

2 Ağustos 1955 Salı günü Enosis için Kıbrıs’ta gösteri düzenleyen Rumlar, Lidra Caddesi’ndeki bazı Türklerin dükkanlarına saldırarak burada çalışanları ağır şekilde

⁵⁸⁹ Aynı yer.

⁵⁹⁰ **Cumhuriyet; Milliyet; Son Posta; Vatan**, 30 Temmuz 1955.

⁵⁹¹ İngiliz The Times gazetesi haberi “Turkey’s Hope in Cyprus“ (Türkiye’nin Kıbrıs Umudu) başlığı altında vererek Hikmet Bil’in beyanatıyla Türkiye’nin tarihi geçmişi nedeniyle Kıbrıs ile birleşmesini savunduğunun altını çizmiştir. “**The Times**, 30 Temmuz 1955”den akt.: Esra S. Değerli, “*İngiliz Basınında Kıbrıs (1950-1960)*”, **2. Uluslar arası Kıbrıs Sempozyumu, Sempozyum Bildiri Kitabı**, C.4, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 2011, s.236.

⁵⁹² **Hürriyet**, 30 Temmuz 1955.

⁵⁹³ **Milliyet; Son Posta**, 30 Temmuz 1955.

⁵⁹⁴ **Milliyet**, 30 Temmuz 1955.

⁵⁹⁵ **Hürriyet**, 30 Temmuz 1955.

⁵⁹⁶ **Yeni Sabah**, 30 Temmuz 1955.

⁵⁹⁷ Serdar Sakin-Sabit Dokuyan, **Kıbrıs ve 6/7 Eylül Olayları**, IQ Yayınları, 1.B., İstanbul, 2010, s.80.

⁵⁹⁸ **Milliyet**, 3 Ağustos 1955.

yaralamışlardır.⁵⁹⁹ Ayrıca bu dönemde Kıbrıslı Türklerin Lideri Fazıl Küçük'e gelen K.K.K. imzalı Rumca mektupta; *“Seni, kafanı keserek futbol sahasına, vücudunu da parçalayarak köpeklere atacağım. Ne yaparsan, ilhak olacaktır ve Yunan'ın ne demek olduğunu o zaman öğreneceksin.”* yazmaktadır.⁶⁰⁰

4 Ağustos tarihinde İngiltere'de yaşamakta olan Türklerin 1951 yılında kurmuş oldukları “Kıbrıs Birliği Cemiyeti” adını “Kıbrıs Türktür Cemiyeti” olarak değiştirmiştir.⁶⁰¹ Bunun dışında Kıbrıs Türktür Cemiyeti Eskişehir Şubesi yaptığı ilk kongrede, üyelerin Kıbrıslı Türklere gönderilmesine karar verdikleri sevgi ve bağlılık hislerini Cemiyet Başkanı bir mektupla Kıbrıs'a bildirmiştir.⁶⁰² Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak imzası ile 8 Ağustos 1955 tarihinde Cemiyete aşağıdaki cevap gelmiştir:

*“Cemiyetimizin Kıbrıslı Türk kardeşlerine karşı gösterdiği yakın alaka biz Kıbrıs Türklerini ne kadar mütehassis ettiğini ifadeye kelime bulamıyorum. Ana vatanın hemen yanında bulunmakla beraber yabancı ellerde idare edilen ve daima haksızlığa uğrayan 100.000 Kıbrıs Türkü ancak siz kardeşlerimizden gelen hür ses ve kuvvetli himaye ile maneviyatına sahip olmakta ve selameti bunda bulmaktadır. Sarsılmaz bağlarla bağlı olduğumuz anavatanımızın aziz kahramanlarına yüz bin Kıbrıs Türk kardeşlerinin selam ve sevgilerini sunarım.”*⁶⁰³

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil ve Genel Sekreteri Kamil Önal Londra'daki temaslarının ardından⁶⁰⁴ 9 Ağustos tarihinde akşam 20:30'da İngiltere havayollarına ait uçakla Yeşilköy Havaalanı'na inmişlerdir.⁶⁰⁵ Ayrıca aynı gün Kıbrıs Türktür Cemiyeti Fatih Şubesi'nin yıllık Kongresi'nin saat 20:00'da Cemiyet

⁵⁹⁹ Serter, **a.g.e.**, s.54,55.

⁶⁰⁰ Hasan Demirağ, **Kıbrıs; Onlar ve Biz, 1571-1956**, TMT Derneği Yayınları, Lefkoşa, 2003, s. 184-185.

⁶⁰¹ **Milliyet**, 5 Ağustos 1955.

⁶⁰² **Cumhuriyet**, 9 Ağustos 1955.

⁶⁰³ Aynı yer.

⁶⁰⁴ Esasen Heyetin Londra teması 2 Ağustos 1955 tarihinde tamamlanmıştır. 2 Ağustos'ta Londra'dan ayrılan heyet 3 gün Paris'te gezdikten ve Hikmet Bil İtalyan olan kayınbabası ve kaynanasıyla görüşmek için 5 gün de Roma'da kaldıktan sonra 9 Ağustos'ta Roma'dan İstanbul'a ulaşmıştır. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁶⁰⁵ **Hürriyet**, 9 Ağustos 1955.

Merkezinde icra edileceği bildirilmiştir.⁶⁰⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil, 10 Ağustos Çarşamba günü saat 16:00'da Cemiyet Merkezi'nde bir basın toplantısı yaparak, Kıbrıs ve Avrupa'da yaptıkları temaslar hakkında açıklamalarda bulunmuştur.⁶⁰⁷ İngiltere'deki temaslarında muvaffak olduklarını, Kıbrıs'ta Türklerin bulunduğunu dahi bilmeyen İngilizlere yaptıkları basın toplantıları ile Kıbrıs'ın Türk olduğunu ispat ettiklerini,⁶⁰⁸ Kıbrıs Türktür tezinin bütün hür dünya milletleri tarafından kabul edildiğini belirten Genel Başkan, özetle şunları söylemiştir:

“Kıbrıs'ta büyük tezahüratla karşılandık ve bütün köyleri gezdik. Köylüler ilk olarak bize “Kıbrıs'a ne zaman geleceksiniz?” sualini soruyorlardı. Ada'da yaptığımız gezi ve konuşmalarımız Kıbrıs Radyosu tarafından muntazaman neşredildi ve bu müddet zarfında Rumların sindiklerini müşahede ettik. Bu arada, Kıbrıs Türklerine hükümetimizin maddi yardımlarda bulunmasının bir zaruret olduğunu da görmüş olduk. Zira büyük çiftlik sahibi Türklerden Rumlara borçlu olanlar var. Ayrıca Kıbrıs'ta bir tek stadyum var ve bu da Rum'a aittir, Yunan bayrağı altında Türkler bayram şenlikleri yapmak zorundadır. Bundan başka, Türk okulları İngilizlere aittir ve bunların tarihi, coğrafyası okutuluyor. Kıbrıs Müftülüğümüz bile İngiltere'nin himayesindedir. Müftülük binasında İngiliz bayrağı dalgalanıyor. Bunların düzeltilmesi için hükümetimizin daha çok yardımda bulunması icap etmektedir.”⁶⁰⁹

“Kıbrıs'ın muvakkaten, bugünkü durumuyla İngilizlerin elinde kalmasını istiyoruz. İngilizleri Kıbrıs'ta Türklerin misafiri olarak kabul ediyor ve misafirperver bir millet olduğumuz için de onlara iyi muamele gösteriyoruz. İstikbalde Ada'yı İngilizlerden devralınca oradaki Rumlara İstanbul'dakiler gibi iyi muamele edeceğiz.”⁶¹⁰

Hikmet Bil ayrıca Kıbrıs işinin görüldüğünden çok daha ciddi bir durum arz

⁶⁰⁶ **Milliyet**, 8 Ağustos 1955.

⁶⁰⁷ **Hürriyet; Milliyet**, 11 Ağustos 1955.

⁶⁰⁸ **Son Posta**, 11 Ağustos 1955.

⁶⁰⁹ **Milliyet**, 11 Ağustos 1955.

⁶¹⁰ **Hürriyet**, 11 Ağustos 1955.

ettiğini, davanın kazanılması için Türkiye ve Kıbrıs'ta mücadelenin esas olduğunu kabul etmek lazım geldiğini belirtmiştir.⁶¹¹

28 Ağustos 1955 tarihinde Kıbrıs'ta Rumların Türklere karşı geniş çapta bir katliam hareketine girişecekleri yolundaki haber, ülke genelinde halk arasında infial uyandırmıştır.⁶¹² Bu haberler üzerine Kıbrıs Türklerinin Lideri, Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük, 13 Ağustos 1955 tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil'e elden bir mektup göndererek, yardım talebinde bulunmuştur.⁶¹³ Son günlerde Ada'daki Rumların azıtmış olduğunun ve vaziyetin kötüye gittiğinin belirtildiği mektupta şunlar yazmaktadır:

“Sizden ricam, erken bir zaman vaziyetten bütün şubeleri haberdar ederek harekete geçmelerini temin etmenizdir. Bana öyle geliyor ki, Anavatan'daki mitinglerin büyük faydası olacaktır. Çünkü bunlar 28 Ağustos'ta umumi bir toplantı yapacaklar, ya o gün veya üçler toplantısı bittikten sonra bize saldırmak isteyeceklerdir. Malum, onlar silahlı biz de ise hiçbir şey yok.”⁶¹⁴

Hikmet Bil, Fazıl Küçük tarafından 13 Ağustos tarihinde kendisine gönderilen mektubun ardından 16 Ağustos tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin bütün şubelerine Çok Acele ve Gizli işaretli bir tamim yapmıştır.⁶¹⁵ Bu tamimde Fazıl Küçük'ten gelen mektubu açıklayan Hikmet Bil ardından şunları demektedir:

“Kendi şartlarına göre şubelerimizin münasip göreceklere hareketi seçmeleri bilhassa Londra'nın ve Atina'nın Anayurtta yükselen erkekçe sestem pek ürkütükleri mütalaası genel merkezce ilave edilmek kaydı ile bütün teşkilata acele bildirilir.”⁶¹⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin gayesini Anadolu'da yaymak maksadıyla Cemiyet Genel İdare Kurulu'nun kararı ile⁶¹⁷ seyahate çıkan Kamil Önal 12 Ağustos tarihinde

⁶¹¹ **Vatan**, 11 Ağustos 1955

⁶¹² **Cumhuriyet; Milliyet**, 18 Ağustos 1955.

⁶¹³ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁶¹⁴ Fazıl Küçük'ün gönderdiği mektubun tamamı için bkz.: **Aydın Tarihi**, Şubat 1956, S.267, s.241.

⁶¹⁵ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3. Tamim edilen belge için bkz.: Ek-4.

⁶¹⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3.

⁶¹⁷ **Vatan**, 25 Şubat 1955.

Hurşit Şahsuvar ile birlikte Ankara'ya gitmiştir. Ankara'daki temaslarının ardından Konya'ya, oradan da Karaman'a geçen Önal burada bir gece kaldıktan sonra 17 Ağustos günü Adana'ya gelmiştir. Önal basın ile temasa geçerek 18 Ağustos tarihinde Belediye binasında saat 10.00'da bir basın toplantısı düzenlemiştir. Kıbrıs Türktür Cemiyeti Adana Şubesi Başkanı Mesut Savcı, Cemiyet ve basın mensuplarının hazır buldukları toplantıda Kamil Önal Kıbrıs'taki Rumların aşırı taşkınlıklarından bahsetmiş ve Rumların bir avuç Türk Mezarlığını ateşe vermeleri karşısında galeyana gelen Türklerin 2000 Rum Mezarına benzin dökerek alev alev yaktıklarını ve bunun karşısında Rumların derhal sindiklerini belirtmiştir.⁶¹⁸

Bu dönemde yaşanan bir diğer önemli gelişme de Yunanistan basınının Beyaz Kitap adı altında Kıbrıs, Doğu Trakya, İmroz ve Bozcaada için açmış olduğu kampanyadır.⁶¹⁹ Bu konu hakkında kendisiyle görüşen gazetecilere Genel Başkan Hikmet Bil şunları söylemiştir:

“—Yunanlı dostlarımızın (!) Beyaz Kitap olarak vasıflandırdıkları ve bir takım gülünç iddialarla dolu olduğunu duyduğumuz eseri henüz görmedik. Böyle saçma sapan ve hiçbir mana ifade etmeyen iddialar üzerinde durmaya bile gelmez. Kıbrıs işini kızıklar ile kilise tahrik ettiği bu kitabında ismi olsa olsa “Kızıl Kitap” olabilir.”⁶²⁰

16 Ağustos 1955 tarihinde İstanbul'a gelmiş olan,⁶²¹ Kıbrıs'taki Doğan Türk Birliği'ne mensup 9 kadın ve 15 erkekten müteşekkil 24 kişilik bir grubun da katılımıyla Milli Türk Talebe Birliği Lokalinde (Cağaloğlu'nda⁶²², Eminönü eski Halkevi⁶²³) 19 Ağustos Cuma günü saat 15:00'da bir toplantı yapılmıştır.⁶²⁴ Talebe Birliği Genel

⁶¹⁸ Talepname'de yapılan değerlendirmede 6/7 Eylül olaylarında din ve irfan müesseseleri ile mezarlıklara yapılan saldırıların Türk-Osmanlı kültürü ve tarihi ile bağdaşmadığı ancak Kamil Önal'ın tamamen ve külliyen hakikate aykırı olan beyanati ile 6/7 Eylül olaylarının oluşu arasında açık bir münasebet görüldüğü belirtilmiştir. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁶¹⁹ **Hürriyet**, 19 Ağustos 1955.

⁶²⁰ Aynı yer.

⁶²¹ **Milliyet**, 17 Ağustos 1955.

⁶²² **Cumhuriyet**, 20 Ağustos 1955.

⁶²³ **Vatan**, 20 Ağustos 1955.

⁶²⁴ **Milliyet**, 20 Ağustos 1955.

Başkanı Nejat Çerman'ın "Kıbrıs Türktür" konuşmasıyla açılan toplantıda⁶²⁵ konuşan Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil yapmış olduğu seyahatler ile ilgili bilgi verdikten sonra Cemiyetin çalışmalarından bahsetmiştir.⁶²⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreteri Kamil Önal, 19 Ağustos'ta Mersin'e giderek Cemiyetin Mersin Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenlemiştir. Kıbrıs, Londra ve diğer Avrupa memleketlerinde Kıbrıs meselesi ile ilgili olan temaslarını geniş şekilde açıklayan Kamil Önal, Kıbrıs davasının desteklenmesi lüzumu üzerinde ısrar etmiş, Kıbrıs'ın her bakımdan Türk olduğunu, İngilizlerin ise Ada'nın sadece misafiri bulunduğunu belirtmiştir.⁶²⁷

Kıbrıs'taki Türklere yönelik katliam yapılacağı haberleri Türkiye'de heyecanın ve Cemiyet'e olan ilginin artmasına sebep olmuştur.⁶²⁸ Bandırma ve Eskişehir'de binlerce kişi şehirlerinde bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti şubelerine müracaat ederek, 28 Ağustos'ta Kıbrıs'ta bulunmak için hükümetten müsaade alınmasını istemişlerdir.⁶²⁹ Cemiyet bu hususta Başbakan'a bir telgraf çekerek gereken müsaadenin verilmesini talep etmiştir.⁶³⁰ 20 Ağustos tarihinde Bandırma Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Dr. Nadi Doğan, Başbakan Adnan Menderes'e, 18 Ağustos tarihinde Bandırma Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne göndermiş olduğu cevap telgrafının Bandırma'da mutluluk yarattığını belirten bir teşekkür telgrafi göndermiştir.⁶³¹

Yunanların Kıbrıs hakkındaki iddiaları ve toprak talepleri üzerine diğer şubelerde olduğu gibi Kıbrıs Türktür Cemiyeti Eskişehir Şubesi de bu dönemde propaganda ve çalışmalarını hızlandırmış, üye sayısını bir misli arttırmış⁶³² ve Kıbrıs'a gönderilmek üzere 17 bin lira toplamıştır.⁶³³ Ayrıca Kıbrıs'a gitmek üzere Cemiyete müracaat

⁶²⁵ Aynı yer.

⁶²⁶ **Hürriyet**, 20 Ağustos 1955.

⁶²⁷ **Cumhuriyet**, 20 Ağustos 1955.

⁶²⁸ **Cumhuriyet; Hürriyet; Milliyet**, 18,19,20 Ağustos 1955.

⁶²⁹ **Milliyet**, 18,19 Ağustos 1955.

⁶³⁰ **Milliyet**, 18,19 Ağustos 1955.

⁶³¹ BCA.030-0-001-000-000-19-109-22. Kıbrıs Türktür Cemiyeti Bandırma Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgraf için bkz.: Ek-5.

⁶³² **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1955.

⁶³³ Toplanan paranın Kıbrıs'a gönderilmesi için Kamil Önal 3 Eylül tarihine kadar Ankara'da kalarak

edenlerin sayısı 20 Ağustos tarihi itibariyle 3 bini bulmuştur.⁶³⁴

Londra’da yapılacak olan üçlü konferans sebebiyle Kıbrıs Türktür Cemiyeti bu bölgede çalışmalarını hızlandırmıştır. Ancak Londra’ya gitmekte olan Cemiyet üyesi Avukat Nevzat Karagil 21 Ağustos sabahı Yunanistan sınırından geri çevrilmiştir. Kıbrıs Türktür Komitesi’nin ve Londra’daki Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin kurucularından olan ve bir buçuk sene de başkanlığını yapan aynı zamanda da “Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkan Vekili olan Karagil, Londra’da toplanacak olan üçlü Kıbrıs konferansını takip ve ilgili heyetlerle istişarelerde bulunmak üzere İngiltere’ye gitmekte iken Türk Yunan sınırını geçtikten sonra, ilk durak olan Pityon’da durdurulmuş ve Yunan makamlarınca kendisine “*Siz huduttan içeri giremezsiniz.*” denilerek seyahatine müsaade edilmemiştir. Konu ile ilgili yetkili makamlar tarafından Karagil’e hiçbir hukuki sebep açıklanmamıştır.⁶³⁵

28 Ağustos günü Kıbrıslı Rumların Ada’da yaşayan Türklere karşı katliam yapacakları yönündeki haberler üzerine⁶³⁶ 21 Ağustos Pazar günü Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi adına Oğuz Özgür, Başbakan Adnan Menderes’e aşağıdaki telgrafi göndermiştir:

*“28 Ağustos Kıbrıs’taki ilan edilen katliam günü dolayısıyla gençlik infial içerisinde. Kıbrıs’a gitmek için müsaade rica edilmektedir. Yüksek teskin edici cevaplarınıza intizaren ellerinizden öperiz.”*⁶³⁷

Kıbrıs’ın Limasol şehrinde bulunan Doğan Türk Birliği’nin 25 üyesi 21 Ağustos’ta İzmir’e gelerek burada bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi ile irtibata geçmiş ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi Başkanı Fikret Florat’ın aracılığı ile Çeşme’de bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile görüşme talebinde

Maliye Vekaleti ile temas kurmuş ve paranın üç taksit halinde gönderilmesinin mümkün olduğu vaadini almıştır. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁶³⁴ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1955.

⁶³⁵ **Milliyet**, 22 Ağustos 1955.

⁶³⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.128,129.

⁶³⁷ BCA.030-0-001-000-000-19-109-23. Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi’nin Başbakan Adnan Menderes’e göndermiş olduğu telgraf için bkz.: Ek-6.

bulunmuşlardır.⁶³⁸ Doğan Türk Birliği üyeleri bu görüşme arzularının sebebini: “*Kıbrıslı Rumlar 28 Ağustos akşamı Kıbrıs’taki Türklere karşı büyük bir katliam hareketinde bulunmak için gizli gizli çalışmaktadırlar. Cumhurreisimiz Sayın Celal Bayar ile konuşarak, bu çok mühim vaziyeti kendilerine duyurmak ve Rumların bu hareketi için hükümetçe ne gibi tedbirler alındığını veya alınacağını öğrenmek istiyoruz.*” şeklinde açıklamışlardır.⁶³⁹

Limasol Doğan Türk Birliği üyelerini 24 Ağustos 1955 tarihinde kabul eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar, kendilerine; Rumların Kıbrıs’taki Türklere kesinlikle hiçbir şey yapamayacaklarına dair güvence vererek, Rumların katliam yapmalarına olanak olmadığını, meselenin artık uluslararası bir hukuk kuralı ile çözülmesi gereken önemli bir sorun halini aldığını, Türkiye’nin Kıbrıs için çok önemli ve sevindirici kararlar almak arifesinde olduğunu söylemiştir.⁶⁴⁰

24 Ağustos 1955 Çarşamba günü saat 16.00’da “Kıbrıs Türktür Cemiyeti”nin İzmir, Urla Şubesi yapılan bir törenle açılmıştır. Üç gündür İzmir’de olan 25 kişilik bir Kıbrıs Türk Heyeti’nin de hazır bulunduğu açılış töreninde konuşmacılar Kıbrıs konusunda konuşmalar yapmışlardır. Etkinlikte Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin İzmir, Karşıyaka Şubesi’nin de 26 Ağustos Cuma günü açılacağı duyurulmuştur.⁶⁴¹

Kıbrıs’la ilgili yaşanan gelişmeler üzerine 24 Ağustos günü Liman Lokantası’nda Hikmet Bil’in de yanında bulunduğu⁶⁴² akşam yemeğinde oldukça sert bir konuşma yapan Başbakan Adnan Menderes, Kıbrıs’ın asla Yunanistan’a verilemeyeceğini belirtmiştir.⁶⁴³ Başbakan’ın konuşması hakkında değerlendirmelerde bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil şunları söylemiştir:

“Başvekil Adnan Menderes’in Kıbrıs hakkındaki son beyanati, Cemiyetimiz tarafından sevinçle karşılanmıştır. Bu kuvvetli beyanattan sonra Kıbrıs’taki

⁶³⁸ **Hürriyet**, 24 Ağustos 1955.

⁶³⁹ Aynı yer.

⁶⁴⁰ Olgun Gökçal, **6/7 Eylül Olayları ve Türk Basını**, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İzmir, 2006, s.33.

⁶⁴¹ **Cumhuriyet**, 25 Ağustos 1955.

⁶⁴² Dosdoğru, **a.g.e.**, s.23.

⁶⁴³ Agün, **a.g.e.**, s.22-24.

*ırkdaşlarımızın derin bir ferahlık ve huzur duyduklarını aldığımız telgraflardan öğrenmiş bulunuyoruz. Cemiyetimiz, davasının hükümet reisinin de ağzında ifade bulmuş olması karşısında hedefine çok yaklaştığına kanidir. Şubelerimizden ve sayısız vatandaşlardan tebrik telgrafları, mesajları ve telefonları almaktayız. Başbakanın beyanatına muhalefet liderlerinin de ifadeleriyle aynen iştirak ettiklerini görmenin sevinci, huzurumuzu ve inancımızı bir kat daha arttırmıştır. Milli davasına bu kadar içten inanan bir milletin bir gün güzel Kıbrıs'ına şanlı sancağını dikeceğine şüphe yoktur.*⁶⁴⁴

Başbakan Menderes'in Kıbrıs'a dair yaptığı konuşma Eskişehir'de de büyük memnuniyet yaratmıştır.⁶⁴⁵ Bu münasebetle toplanan Kıbrıs Türktür Cemiyeti Eskişehir Şubesi, Menderes'e aşağıdaki telgrafi çekmiştir:

*“Kıbrıs Türktür Milli davamız uğrunda Türklüğün ruhuna tercüman olan asil beyanatını derin bir heyecan atmosferi içinde okuduk. Milli heyecan Türkün en büyük gıdasıdır. Sözleriniz çorak ruhlara bir pınar serinliği sunmuştur. Var olunuz, sağ olunuz.”*⁶⁴⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Erzurum, Aşkale Şube Başkanı Yusuf İzzettin Özen ise Başbakan'a çektiği telgrafla, Liman Lokantası beyanatı dolayısıyla Aşkale gençlerinin minnet ve şükranlarını kendisine iletmiştir.⁶⁴⁷ Aynı tarihte Menderes'e benzer bir telgrafi Kıbrıs Türktür Cemiyeti Rami Şubesi de göndermiştir.⁶⁴⁸

26 Ağustos 1955 tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Başkanı Faiz Kaymak İstanbul'da bulunan Başbakan Adnan Menderes'i ziyaret etmiş ve öğleden sonra Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi'nde bir basın toplantısı düzenleyerek Başbakan'ın 24 Ağustos tarihindeki beyanatının Kıbrıs Türklerini heyecanlandırıldığını belirten şu açıklamaları yapmıştır:

⁶⁴⁴ **Hürriyet**, 26 Ağustos 1955; **Milliyet**, 26,27 Ağustos 1955.

⁶⁴⁵ **Milliyet**, 26 Ağustos 1955.

⁶⁴⁶ Aynı yer.

⁶⁴⁷ BCA.030-0-001-000-000-36-219-1-13. Telgraf için bkz.: Ek-7.

⁶⁴⁸ BCA.030-0-001-000-000-36-219-1-117. Kıbrıs Türktür Cemiyeti Rami Şubesi'nin, Başbakan Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgraf için bkz.: Ek-8.

“Bu tarihi beyanat Kıbrıs’ın talihini değiştirecek derecede kuvvetlidir. 77 senedir Kıbrıs Türkleri bu dava uğrunda mücadele etmişlerdir. Bugün resmi bir ağızdan davalarını destekleyici ilk beyanat çıkmış bulunuyor. Ada’nın her tarafında yayılmış bir halde bulunan Kıbrıs Türkleri, tedhiş hareketleri karşısında kendilerinin himayesiz zannediyorlardı. Bugün Başvekilin verdiği beyanatu işiten her Türk Kıbrıs’ta şahlanmıştır. Kıbrıs Türkleri adet itibariyle az olmakla beraber milli davalarını müdafaa bakımından çok kuvvetlidirler. İcap ederse canlarını seve seve verecekler, fakat Ada’yı katiyen Yunan idaresinde görmeye tahammül edemeyeceklerdir.”⁶⁴⁹

İngilizlerin Kıbrıs’tan ayrıldıkları gün, Kıbrıs’ın Türk idaresinden başka bir idareye geçmesine asla rıza gösteremeyeceklerini belirten Kaymak, Ada’nın Yunanistan’a ilhakını isteyeceklerine karşı daha kuvvetli hareket etmek ve onları susturmak vazifesi karşısında olduklarını; icap ederse milli dava uğrunda öleceklerini söyledikten sonra Kıbrıs’ta Türklerin sık sık tehdit edildiğini, kendisinin de bir müddet önce “kızıl ölüm imzalı” bir mektup ile tehdit edilmiş olduğunu açıklamıştır⁶⁵⁰

Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin Mecidiyeköy’deki Şubesi, 26 Ağustos Cuma günü saat 16:30’da yapılan törenle açılmıştır.⁶⁵¹ Lokalde yapılan ve sayısı 700’ü geçen bir halk kitlesi tarafından büyük bir heyecanla takip edilen açılış töreninde, Hasane Ilgaz, Hikmet Bil, Faiz Kaymak, Hüsamettin Canöztürk, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Sarıyer Şube Başkanı Osman Tan ve Orhan Birgit birer konuşma yapmışlardır.⁶⁵² Konuşmacılar Başbakan Adnan Menderes’in beyanatu dolayısıyla memnuniyetlerini belirterek, Kıbrıs’ın hiçbir zaman Yunan idaresine terk edilmeyeceği üzerinde durmuşlardır.⁶⁵³

Kıbrıs konusunda 26 Ağustos 1955 tarihinde İzmir’de bir hareketlilik yaşanmıştır. Karşıyaka’da Kıbrıs mevzuundaki toplantıya izin verilmiş olduğunu belirten kalabalık ve çok heyecanlı bir gruba, İçişleri Bakanlığı’nın bu izni sonradan kaldırdığının tebliğ edilmesine rağmen, heyecanı son haddeyi bulan muazzam kalabalık

⁶⁴⁹ Konuşmanın tam metni için bkz.: **Hürriyet**, 27 Ağustos 1955.

⁶⁵⁰ **Hürriyet**, 27 Ağustos 1955.

⁶⁵¹ **Cumhuriyet; Milliyet**, 27 Ağustos 1955.

⁶⁵² **Cumhuriyet**, 27 Ağustos 1955.

⁶⁵³ **Hürriyet**, 27 Ağustos 1955.

toplantıya devam etmiştir. Bu esnada Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi İkinci Başkanı toplantıyı dağıtmak istemiş, ancak bunun üzerine gürültüler kopmuş ve heyecana gelen bir gençlik grubu İkinci Başkan'ın üzerine yürümüştür.⁶⁵⁴

İstanbul'da olası toplumsal olayların engellenmesi amacıyla Ağustos ayı sonlarından itibaren çeşitli tedbirler alınmıştır. 26 Ağustos tarihinde alınan tedbirlerle Patrikhane'nin muhafaza tertibatının arttırılması Türk halkı üzerinde Acaba ne var?, Ne oluyor?, Ne olacak? gibi soruların sorulmasına, diğer taraftan da Kıbrıs'taki Türklerin 28 Ağustos'ta katledilecekleri haberlerinin doğruluğuna ve İstanbul'da bir şekilde hareketlerin olması ihtimali bulunduğu, inandırıcı bir hava yaratmıştır.⁶⁵⁵

27 Ağustos günü güney bölgesinde yaptığı bir seyahatten dönen Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreteri Kamil Önal şunları söylemiştir:

*“Kıbrıs meselesi cenupta büyük asabiyet uyandırmıştı. Başvekil Adnan Menderes'in nutku bu havayı yumuşatmıştır. Halk Kıbrıs mevzuunda her şeyi göze almıştır. Ne şekilde olursa olsun yardıma hazırdır. Cenupta artık parti meselesi diye bir şey yoktur. Kıbrıs vardır.”*⁶⁵⁶

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Paşabahçe Şubesi tarafından 28 Ağustos günü saat 14:00'da İskele Gazinosu ve Meydanı'nda,⁶⁵⁷ Kıbrıs Rumlarının, 28 Ağustos tarihini Ada Türklerinin katliam günü olarak ilan etmeleri münasebetiyle, büyük bir toplantı yapılmıştır.⁶⁵⁸ Kendisi Topkapı Şubesi'nin açılış törenine giden Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil bu toplantıya katılmak üzere Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreteri Kamil Önal'ı görevlendirmiştir.⁶⁵⁹ Cemiyet idarecileri ve Paşabahçe Fabrika Müdürleri ile birlikte 2000 kişinin katıldığı ve çok hararetle geçen toplantıyı Kıbrıs Türktür Cemiyeti Paşabahçe Şubesi Başkanı Hasan Türker bir konuşma ile açmış,

⁶⁵⁴ **Milliyet**, 27 Ağustos 1955.

⁶⁵⁵ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296.

⁶⁵⁶ **Milliyet**, 28 Ağustos 1955.

⁶⁵⁷ **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1955.

⁶⁵⁸ **Milliyet**, 29 Ağustos 1955.

⁶⁵⁹ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

ardından fabrika müdürleri ve mahalli cemiyet temsilcileri, Paşabahçe Cam Fabrikası Gençlik Kulübü, İstanbul Cam İşçileri ve İstanbul Sendikaları Birliği adına konuşmalar yapılmıştır.⁶⁶⁰ Ayrıca Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreteri Kamil Önal ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti Paşabahçe Şubesi İdare Heyeti'nden Nevzat Şeker de konuşmalar yapmışlardır.⁶⁶¹ Hep birlikte; “*İcap ederse Kıbrıs'a gönüllü gideceğiz ve kanımızı son damlasına kadar akıtacağız*” şeklinde toplu olarak yemin edilen toplantıda söz alan konuşmacılar, Ada'nın tarihi ve coğrafi durumuna temasla, Kıbrıs'ın Türk olduğunu ve daima Türk kalacağını belirtmişlerdir.⁶⁶² Aynı tarihte, Akhisar'da da ilhakçı Rumların son günlerde izledikleri davranışları kınamak amacıyla bir Kıbrıs mitingi düzenlenmiştir.⁶⁶³ İzmir Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile birlikte yaklaşık olarak on bin kişinin katıldığı mitingde katılımcılar Kıbrıs'ın Türk ulusuna ait olduğunu sloganlarla dile getirmişlerdir.⁶⁶⁴

28 Ağustos 1955 Pazar günü Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Afyon Şubesi açılmıştır.⁶⁶⁵ 29 Ağustos tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti Afyon Şubesi'nin kuruluşu ve Afyon'un kurtuluşu münasebetiyle Talebe Federasyonu ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti tarafından büyük bir toplantı yapılacağı duyurulmuştur.⁶⁶⁶ Ayrıca 29 Ağustos'ta, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi'ne gelen bir telgrafta: “*Kıbrıs'ın Yunanlılara verilmesi halinde veya Kıbrıs'taki Rumlar tarafından herhangi bir tedhiş hareketi vuku bulduğu takdirde Afyon'dan 10.000 gönüllünün Kıbrıs'a gitmeye hazır olduğuna yemin ederiz.*” denilmiştir.⁶⁶⁷ Aynı gün CHP Gençlik Kolları adına Galata Gençlik Kolu'ndan bir heyet saat 16:00'da Türkiye Milli Talebe Federasyonu binasına giderek Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne üzerinde Kıbrıs haritası bulunan bir Türk Bayrağı hediye etmiştir.⁶⁶⁸

⁶⁶⁰ **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1955.

⁶⁶¹ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁶⁶² **Cumhuriyet; Milliyet**, 29 Ağustos 1955.

⁶⁶³ Gökçal, **a.g.t.**, s.52,53.

⁶⁶⁴ Aynı yer.

⁶⁶⁵ Foti Benlisoy, “*6/7 Eylül Olayları Öncesinde Basında Rumlar*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 81, İstanbul, Eylül 2000, s.35.

⁶⁶⁶ **Akşam**, 29 Ağustos 1955; **Cumhuriyet**, 28 Ağustos 1955.

⁶⁶⁷ **Milliyet**, 30 Ağustos 1955.

⁶⁶⁸ Bayrak Galata Gençlik Kolu'nun tertiplemiş olduğu bir baloda müzayedeye 5700 liraya satılmıştır ve

30 Ağustos 1955 tarihinde, Londra’da Kıbrıs’ı ilgilendiren konferansın başlamasıyla ilgili olarak ve Antalya’da kalabalık bir nüfusu bulunan Kıbrıslılar ile Türklerin milli hislerine tercüman olmak maksadıyla Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin Antalya Şubesi açılmıştır.⁶⁶⁹ Bu münasebetle müteşebbis heyet başkanı İlhan Ataöv, yaptığı bir konuşmada, Kıbrıs’ın Türk olduğunu Türk kalacağını belirttiikten sonra özetle şunları söylemiştir:

*“Ordular ilk hedefiniz diyen Atatürk’ün sesini şuanda duyar gibiyim. Başvekilimizin İstanbul’daki konuşmasının müspet akisleri ve Atatürk’ün sesinin ilhamıyla buradan kasaba papazı Makarios’a hitap ediyorum ve diyorum ki, papaz efendi, yakın bir zaman sonra senin şimdi propaganda yaptığın Kıbrıs’taki kilisenin üstünde Allahuekber sesleri yükselecek ve Kıbrıs’ta Türk Bayrakları semalara yükselecektir. Bunu bilmiş olacaksın.”*⁶⁷⁰

30 Ağustos tarihinde Londra’daki Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Necati Sağer, Londra’daki Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin 4 Eylülde yapacağı miting için Hikmet Bil’e bir mektup göndererek pankart ve bayrak isteğinde bulunmuştur.⁶⁷¹ Bu istek üzerine Cemiyet Genel Merkezi tarafından Londra’ya 1000 pankart, 20000 rozet ve bir çok Türk Bayrağı gönderilmiştir.⁶⁷²

İngiltere’de bulunan Kıbrıs Türk Cemiyeti’ne ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Avrupa’nın ilk Türk derneği olma özelliğini taşıyan Kıbrıs Türk Cemiyeti Londra’da 14 Ocak 1951 tarihinde gerçekleştirilen ilk toplantının ardından 5 Şubat 1951 tarihinde Kıbrıs Türk Kulübü ismi ile faaliyetine başlamıştır.⁶⁷³ 1954 yılında Türkiye Kıbrıs Türktür Komitesi’nin de ilk başkanlığını yapmış olan ve Komite, Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ne dönüştükten sonra da üyeliğe devam eden Nevzat Karagil, Londra Kıbrıs Türk Cemiyeti’nde 1952 yılında Yönetim Kurulu’na seçilerek 25 Mayıs 1952- 4 Ocak

Bayrağın bir teklif üzerine Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti’ne verilmesi kararlaştırılmıştır. Bkz.: **Cumhuriyet**, 30 Ağustos 1955.

⁶⁶⁹ **Milliyet**, 31 Ağustos 1955.

⁶⁷⁰ Aynı yer.

⁶⁷¹ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁶⁷² **Milliyet**, 1 Eylül 1955.

⁶⁷³ Sonrasında Kıbrıs Türk Cemiyeti adını alan derneğin ilk başkanlığını 1951-52 yıllarında Osman Örek yapmıştır. Bkz.: Örek, **a.g.e.**, s.12.

1953 tarihleri arasında Cemiyet Başkanı olarak görev yapmıştır.⁶⁷⁴ İlk mitingini 24 Ekim 1954 tarihinde Hyde Park'ta yapan Londra Kıbrıs Türk Cemiyeti'ne, Türkiye'de bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti 1954-55 yılları arasında destek sağlamıştır ve böylelikle her iki dernek dayanışma içerisinde faaliyet göstermiştir.⁶⁷⁵ Bu konuda Londra Kıbrıs Türk Cemiyeti içerisinde çeşitli önemli görevlerde bulunmuş olan Osman Türkay'ın açıklamaları şöyledir: “...Sonra Cemiyet'in Kültür ve Yardım Kolu Üyesi olarak, Cemiyet'e ilk kütüphaneyi kurdum. Bu işleri yaparken, Nevzat Karagil aracılığıyla Türkiye'den kitaplar getirip kitaplığımızı büyüttük. Tanıtma konusunda girişimlerde bulunurken, broşür, afiş vb gibi malzemeleri Hürriyet gazetesinin değerli yazarı ve Kıbrıs davamızın savunucusu Sayın Hikmet Bil aracılığıyla da daha 1954 yılında sağlamıştım. Cemiyet'in kültür kolunda iken Sayın Hikmet Bil ile Cemiyet lokalinde tanışmıştık. Bize her yardımı sağladı. Türkiye'ye dönünce kamyon dolusu kitap ve malzeme gönderdi.”⁶⁷⁶

⁶⁷⁴ Semra Eren-Nijhar, **Avrupa'nın İlk Türk Derneği: Kıbrıs Türk Cemiyeti**, Kıbrıs Türk Cemiyeti Yayınları, I.B., İstanbul, Nisan 2012, s.94-126.

⁶⁷⁵ Aynı yer.

⁶⁷⁶ Eren-Nijhar, **a.g.e.**, s.126. Sebahattin İsmail Türkiye'de bulunan Kıbrıs Türktür Komitesi'nin kuruluşundan bahsettikten sonra Kıbrıs ve İngiltere'de faaliyete geçen aynı isimli oluşumlar hakkında şu açıklamayı yapmıştır: “Bunun ardından İngiltere'de de bir “Kıbrıs Türktür Komitesi” oluşturulurken, Kıbrıs'ta ise Dr. Küçük'ün başkanı bulunduğu Milli Parti'nin ismi “Kıbrıs Türktür Partisi”ne dönüştürülmüştü. Böylece Türkiye, İngiltere ve Kıbrıs'ta “Kıbrıs Türktür Komiteleri” paralel eylemler; mitingler düzenlemeye başlamışlardı.” Bkz.: İsmail, **a.g.e.**, s.40.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

6/7 EYLÜL OLAYLARI VE KIBRIS TÜRK TÜR CEMİYETİ HAKKINDA İDDİALAR

3.1. 6/7 Eylül Olaylarına Giden Süreçte Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Çalışmaları

Ağustos ayının ortalarında ortaya çıkan 28 Ağustos'ta Kıbrıs'ta Türklere katliam yapılacağı haberleri, ardından Başbakan Menderes'in 24 Ağustos'ta yapmış olduğu basın toplantısı ile Kıbrıs konusunda Yunanistan'a ve Rumlara sert uyarılarda bulunması, sonrasında bu konuşmanın muhalefet partileri tarafından da desteklenmesi, daha sonra Londra Konferansı için Türk Heyeti'nin İngiltere'ye hareket etmesi ile Ağustos-Eylül döneminde Türk kamuoyu Kıbrıs konusuna yoğunlaşmıştır.⁶⁷⁷

Altınyıldız Mensucat Sanayi İşçileri, Kıbrıs'taki Türklerin teşkilatlanmalarına yardım maksadıyla, 30 Ağustos yevmiyelerini Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne bağışlamaya karar vermişlerdir. Belirtildiğine göre, fabrikanın 400 işçisi bulunmakta ve yevmiyeleri 4.5 ile 12 lira arasında değişmektedir. Özellikle işçiler tarafından yüksek oranda bağışların yapıldığı Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne, Devlet Demir Yolları Vagon Atölyesi İşçileri Sendikası işçileri de cumartesi günleri aldıkları birer ekmeğin parasını bağışlayarak katkıda bulunmuşlardır. Toplamı 4000 lirayı bulan Demir Yolları Vagon Atölyesi İşçileri Sendikası işçilerinin bağışlarının devamlı olacağı belirtilmiştir.⁶⁷⁸

1 Eylül 1955 tarihli Hürriyet gazetesinin haberine göre Türkiye'de milliyetçi oluşumların 9 Eylül'ü Lefkoşa'nın zaptı ve Yunan ordularının İzmir'de denize dökülüşü tarihi olması sebebiyle ilhakçı Rumlara karşı "Milli İhtar" günü ilan edeceklerine kesin gözüyle bakılmaktadır ve Eylül ayının ilk günlerinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve

⁶⁷⁷ Armaoğlu, a.g.e., s.127-140.

⁶⁷⁸ Hürriyet; Milliyet, 2 Eylül 1955.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu İdare Heyetleri bir toplantı yaparak bu konuyu karar altına alacaklardır.⁶⁷⁹ Aynı gazetenin 2 Eylül 1955 tarihli haberinde ise son bir hafta içinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Türkiye'nin çeşitli yerlerinde 15 şube açtığı yazmaktadır.⁶⁸⁰

1 Eylül 1955 tarihinde Kıbrıs konusunda yaşanan bir diğer önemli gelişme Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Rüştü Zorlu'nun Londra Konferansı'nda yapmış olduğu konuşmadır. Kıbrıs'ın Türkiye'nin savunması ve güvenliği açısından son derece önemli olduğunu belirten Zorlu; İngiltere'nin Ada'dan ayrılması durumunda bu durumun çok daha önem arz edeceğini ve askerî, siyasi, coğrafi, kültürel ve daha pek çok bakımdan Kıbrıs'ın Türkiye'nin bir parçası olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸¹

Bu dönemde, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi adına Başbakan Adnan Menderes'e bir telgraf gönderen Oğuz Özgür, Menderes'in beyanatından duyulan memnuniyeti dile getirdikten sonra, Türk Kıbrıs'a gitmek üzere Cemiyet'in Diyarbakır Şubesi'ne müracaat edenlerin beş bini bulduğunu belirterek Başbakan'a hürmet ve bağlılıklarını iletmiştir.⁶⁸²

2 Eylül tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi, Çanakkale'de oluşturulan Kıbrıs Türktür Müteşebbis Heyeti'ne Cemiyetin Çanakkale Şubesi'nin açılması için tam yetki vermiştir.⁶⁸³ Ayrıca aynı gün Kıbrıs Türktür Cemiyeti Karagümrük Şubesi Çifte Saraylar Bahçesi'nde bir sünnet düğünü organize etmiştir.⁶⁸⁴

Kıbrıs hakkında Londra'da üçlü konferansın devam ettiği günlerde Türkiye'de vatandaşların Kıbrıs'a dair duydukları sevgi hiçbir taşkınlık göstermeden artmaya devam etmiştir.⁶⁸⁵ 2 Eylül'de sadece İstanbul'da Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin üç yeni şubesi açılmış ve bir çok kazalardan da Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ni kurmak için Genel

⁶⁷⁹ **Hürriyet**, 1 Eylül 1955.

⁶⁸⁰ **Hürriyet**, 2 Eylül 1955.

⁶⁸¹ Keser, "Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış", s.189.

⁶⁸² BCA.030-0-001-000-000-36-221-1. Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgraf için bkz.: Ek-9.

⁶⁸³ **Cumhuriyet**, 3 Eylül 1955.

⁶⁸⁴ **Hürriyet**, 31 Ağustos 1955.

⁶⁸⁵ **Hürriyet**, 3 Eylül 1955.

Merkez'e başvurular yapılmıştır.⁶⁸⁶ Aynı İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Londra'da bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne bir telgraf çekerek 180.000 işçinin "emre amade" olduğunu bildirmiştir. Türkiye Deniz İşçileri Sendikaları Federasyonu ise Londra'daki Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne şu telgrafi çekmiştir:

*"Kıbrıs Türktür. Yurtta sulh, cihanda sulh bizim milli şiarımızdır. Fakat Kıbrıs'ın Türk olduğunu da cihan unutmamalıdır. Sizinle beraber and içiyoruz: Kıbrıs Türktür Türk kalacaktır."*⁶⁸⁷

Kıbrıs'a dair üçlü konferansta Türk tezini değerlendiren Hikmet Bil: *"Türk tezi, milletimizin ve Cemiyetimizin düşünce ve fikirlerinin devlet adamlarımızın ağızından ifade edilmiştir. Büyük bir sevinç duymaktayız. Hakikat, bir gün haklı olduğumuzun kabul edileceği noktasındadır."* açıklamasında bulunmuştur.⁶⁸⁸

3 Eylül günü ayağında *"Kıbrıs Türktür Cemiyeti- Kars"* etiketi bulunan bir güvercin, Şişli tramvay deposunun önünde bulunmuş⁶⁸⁹ ve birkaç günlük istirahat sonra Yunanistan'a müteveccihen uçurulmak üzere Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Merkezi'ne götürülmüştür.⁶⁹⁰ Aynı gün İngiltere'deki Türklerin 4 Eylül günü Londra'da yapacakları miting için Kıbrıs Türktür Cemiyeti Konya Şubesi, Cemiyet'in Londra Şubesi'ne aşağıdaki telgrafi çekmiştir:

*"Bütün Konyalıların kalben sizle beraber olduklarını arz eder, milli bir dava haline gelen Kıbrıs için gösterilen hassasiyete teşekkürle mitinginize candan iştirak ederiz"*⁶⁹¹

C.M.P. adına Ankara'dan Londra Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne yollanan telgrafta ise: *"Kıbrıs Türktür fikri bütün Türk Milleti'nin hissiyatının ifadesidir. Dost ve müttefik İngiltere'de yapacağımız mitingün hedef tuttuğu haklı dava muhakkak muvaffak"*

⁶⁸⁶ **Hürriyet**, 3 Eylül 1955; Zeki, **a.g.e.**, s.82.

⁶⁸⁷ Zeki, **a.g.e.**, s.82.

⁶⁸⁸ **Hürriyet**, 3 Eylül 1955.

⁶⁸⁹ **Akşam**, 4 Eylül 1955; **Milliyet**, 4 Eylül 1955.

⁶⁹⁰ **Milliyet**, 4 Eylül 1955.

⁶⁹¹ **Cumhuriyet**, 4 Eylül 1955.

*olacaktır. Tebriklerimizi ve en iyi temennilerimizi sunarız.” yazmaktadır.*⁶⁹²

Bunlar dışında yapılacak miting sebebiyle, İstanbul Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası, Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanlığı, Hereke Fabrikası İşçi Sendikası ve Türkiye’de bulunan 150⁶⁹³ kadar Kıbrıs Türktür Cemiyeti Şubesi, Londra’da bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ne telgraf çekmişlerdir.⁶⁹⁴ Ayrıca Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil de yüz bin Kıbrıs Türkünün Londra’daki temsilcilerine: *”Bütün cihan önünde son bir defa daha haykırırız. Davamızda ebediyete kadar beraberiz.”* telgrafını çekmiştir.⁶⁹⁵

Londra’da beş binden fazla Türk’le⁶⁹⁶ binlerce Londralının katıldığı Kıbrıs Türktür mitinginde: “Kıbrıs Türktür Cemiyeti” adına Ahmet Zaim, Mithat Berberoğlu, Fazıl Küçük; “Kıbrıs Türk Kültür Derneği” adına Burhan Nalbantlıoğlu; Londra’daki Türkler adına da Necati Sağer konuşmalar yaparak Türk tezini izah etmişlerdir.⁶⁹⁷ Ahmet Zaim’in ilk sözü: *“Burada toplanmakta maksadımız kargaşalık yaratmak değil, Kıbrıs davasının önünü İngiliz efkarına izah etmektir.”* olmuştur.⁶⁹⁸ Heyecanlı beyanatlarında, Yunanlardan korkmadıklarını, 25 milyon Türk’e güvendiklerini belirten konuşmacılar, Enosis’e hiçbir zaman müsaade etmeyeceklerini, tedhişe karşı mücadele edeceklerini söylemişlerdir.⁶⁹⁹ İngilizce *“Yunanistan’ın Kıbrıs’la alakası yok”, “Kıbrıs Türktür, böyle kalacaktır.”*, *“Türkiye daima bizimle beraberdir”, “Self Determinasyon Kıbrıs’ta kanın akması demektir”, “NATO Türk-İngiliz dostluğuna muhtaçtır”, “Tedhişçilere ölüm”, “Kıbrıs Türkleri için idari müsavat istiyoruz”* dövizlerinin bulunduğu mitinge Kıbrıs’tan ve Türkiye’den binlerce⁷⁰⁰ telgraf gelmiştir.⁷⁰¹ Büyük bir coşku içinde geçen

⁶⁹² **Hürriyet**, 4 Eylül 1955.

⁶⁹³ Vehbi Zeki kitabında, Londra Konferansı’nın toplandığı sırada, Türkiye’deki Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin sayısının 135’i bulunduğunu belirtmiştir. Bkz.: Zeki, **a.g.e.**, s.82.

⁶⁹⁴ **Hürriyet**, 5 Eylül 1955; Zeki, **a.g.e.**, s.82.

⁶⁹⁵ **Hürriyet**, 5 Eylül 1955.

⁶⁹⁶ Vatan gazetesinin haberine göre Londra’nın Trafalgar meydanında 4 Eylül 1955 tarihinde 3 bin kadar Kıbrıs Türkü toplanmıştır. Bkz.: **Vatan**, 5 Eylül 1955.

⁶⁹⁷ **Milliyet**, 5 Eylül 1955.

⁶⁹⁸ **Vatan**, 5 Eylül 1955.

⁶⁹⁹ **Milliyet**, 5 Eylül 1955.

⁷⁰⁰ Vatan gazetesinin haberine göre Londra’da bulunan Kıbrıslı Türklere yaptıkları miting dolayısıyla Türkiye’deki muhtelif teşekküller tarafından 4 Eylül günü 132 telgraf çekilmiştir. Bkz.: **Vatan**, 5 Eylül 1955.

miting sonunda Türkler “*Dağ Başını Duman Almış Marşını*” söyleyerek sükunetle dağılmışlardır.⁷⁰² Türkiye’de ise Beşiktaş ile Güneyspor arasındaki müsabakada Güneyspor takımı oyuncuları sahaya, üzerinde Kıbrıs’ın yeşil bantlarla çizilmiş haritası bulunan ve “*Kıbrıs Türktür*” ibaresini taşıyan büyük bir Türk Bayrağı ile çıkmaları ve sahayı bu şekilde dolaşmaları;⁷⁰³ Galatasaray ve Karagümrük Spor futbol maçında Karagümrüklülerin sahaya ellerinde “*Kıbrıs Türktür*” dövizleriyle çıkmaları stadyumda bulunan binlerce seyirci tarafından uzun süre alkışlanmıştır.⁷⁰⁴ Ayrıca aynı gün Manisa’da Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin bir şubesi açılmış ve İdare Heyeti görev dağılımı yaparak üye kaydına başlamıştır.⁷⁰⁵

4 Eylül 1955 tarihinde yaşanan bir diğer dikkat çekici olay ise Taksim’de, Türkler aleyhine yayın yapan ve Yunanistan’da basılan Rumca gazetelerin Hurşit Şahsuvar ve Güngüz Gölünü isimindeki gençler tarafından yakılmasına teşebbüs edilmesi hadisesidir.⁷⁰⁶ Konu ile ilgili yapılan tahkikat neticesinde adı geçen gençlerin bu olaya Kıbrıs Türktür Cemiyet Genel Sekreteri Kamil Önal’ın direktifiyle giriştikleri ortaya çıkmıştır.⁷⁰⁷

Londra’daki mitingi, Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin bir şubesinin düzenlemiş olması Türkiye’de bu Cemiyet’e olan ilgi ve alakayı bir kat daha arttırmış ve sadece 5 Eylül 1955 tarihinde 14 şube açılışı için Cemiyet Genel Merkezi’nden izin alınmıştır.⁷⁰⁸ Ayrıca 4 Eylül’den 6 Eylül’e kadar 22.000 pankart dağıtılmıştır⁷⁰⁹ ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin, Londra Konferansı’nın başladığı günden itibaren yaklaşık bir haftalık süre içerisinde, Türkiye genelinde 45 yeni şubesi açılarak faaliyete başlamıştır.⁷¹⁰ 1955

⁷⁰¹ **Milliyet**, 5 Eylül 1955.

⁷⁰² Aynı yer.

⁷⁰³ **Ulus**, 4 Eylül 1955.

⁷⁰⁴ **Milliyet**, 5 Eylül 1955.

⁷⁰⁵ **Hürriyet**, 5 Eylül 1955.

⁷⁰⁶ BCA.010-0-009-000-107-332-3 Emniyet Ş.1. K. M. Tarafından hazırlanan 27 Ekim 1955 tarihli Fezleke. Gazete yakma olayı ile ilgisi resim için bkz.: Ek-10.

⁷⁰⁷ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁷⁰⁸ **Hürriyet**, 6 Eylül 1955.

⁷⁰⁹ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *İstanbul Emniyet Baş Müfettişliği’nin 21 Kasım 1955 Tarihli Yazısına Ek Rapor Sureti*, s.302-306.

⁷¹⁰ Gökçal, **a.g.t.**, s.60.

yılıının Eylül ayı itibariyle Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin İstanbul'da bulunan 15⁷¹¹ şubesinin dışında Hatay, İçel, Bursa, Tekirdağ, Uşak, Gelibolu, Kocaeli, Çorum, Seyhan, Mudanya, Bulancak, Samsun, Bafra, Gaziantep, Balıkesir, Tarsus, Malatya'da şubeleri bulunmaktadır.⁷¹² Görüldüğü gibi Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin bu dönemde yaptığı etkinlikler Türk halkının konuya olan duyarlılığını artıran en önemli faktör olarak göze çarpmaktadır.⁷¹³

5 Eylül 1955 sabahında, saat 8.00' da Hikmet Bil'i arayan Başbakan Hususi Kalem Müdürü Muzaffer Ersü, Başbakan Menderes'in Hikmet Bil'i görmek istediğini ve kendisini o gün yapılacak olan Adalet Sarayı temel atma merasimine davet ettiğini bildirmiştir.⁷¹⁴ İstanbul Adliye Sarayı'nın açılış töreninin ardından Başbakan Adnan Menderes ile Hikmet Bil Başbakanlığa ait makam aracının içerisinde özel olarak bir görüşme yapmışlardır.⁷¹⁵ Görüşmede Hikmet Bil'in, Kıbrıs ve Londra ziyaretleri, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin faaliyetleri hakkında bilgi alan Başbakan, Cemiyet faaliyetleri hakkında memnuniyetini ifade ettikten sonra çalışmaların ne yolda olması gerektiği hususunda direktiflerde bulunmuştur.⁷¹⁶ Yunanistan'la ilişkilerin de görüşüldüğü esnada Menderes, Yunanistan'ın "*Beyaz Kitap*" çalışmalarından bahsetmiştir.⁷¹⁷ Başbakan'ın Cemiyet'e yapmış olduğu maddi yardım konusunda teşekkürlerini ileten Bil, Başbakan'dan bu yardımların devam edeceği yönünde de söz almıştır.⁷¹⁸ Florya'ya doğru hareket eden araçta ayrıca Londra Konferansı'nın seyri ve Londra'dan

⁷¹¹ Paşabahçe, Beykoz, Büyükçekmece, Topkapı, Rami, Fatih, Mecidiyeköy, Kadıköy, Bakırköy, Fener, Karagömrük, Sarıyer ve Küçükçekmece. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-332-3. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin İstanbul teşkilatı için bkz.: Ek-11.

⁷¹² BCA.010-0-009-000-000-107-332-3-108.

⁷¹³ Gürhan Gürcan, **6/7 Eylül 1955 Olayları**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.73

⁷¹⁴ Akis, "*İstanbul Bir Eylül Gecesi Hikayesi*", 7 Ocak 1956, Sene 2, C.6, S.87, s.4.

⁷¹⁵ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, (K) Şubesi Müdürü Tuğgeneral Hakim Şevki Mutlugil'in 22 Kasım 1955 Tarihli Raporu, s.289-296. Hikmet Bil ile Adnan Menderes'in Başbakanlık aracı içerisindeki resmi için bkz.: Ek-12

⁷¹⁶ Akis, "*İstanbul Bir Eylül Gecesi Hikayesi*", s.4.

⁷¹⁷ Bir bölümünde Yunanistan'ın Kıbrıs'tan sonra Bozcaada ve Gökçeada'yı da isteyeceğinin yazılı olduğu, Atina'da yayımlanan Beyaz Kitap'ın Milli Emniyet tarafından ele geçirildiğini anlatan Menderes, daha detaylı bilgi sahibi olması amacıyla kitabın bir suretini de 6 Eylül sabahı Hikmet Bil'e göndermiştir. Bil, a.g.e.,s.111.

⁷¹⁸ Akis, "*İstanbul Bir Eylül Gecesi Hikayesi*", s.4.

Başbakan'a gelen haberler üzerinde de görüşülmüştür.⁷¹⁹ Menderes Hikmet Bil'e; Zorlu'nun kendisine: “*Zayıf durumdayım. Türk Kamuoyunu zapt edemiyoruz diyebilmeliyim.*” şeklinde bir şifre telgraf⁷²⁰ göndermiş olduğunu belirtmiştir.⁷²¹ Görüşmenin ardından Florya'dan aynı araçla dönen Hikmet Bil'in de katılımıyla, Kıbrıs Türktür Cemiyeti İdare Heyeti aynı gün bir toplantı yapmıştır ve bu toplantıda umumi durum ile Hikmet Bil'in Başbakan Adnan Menderes ile yapmış olduğu görüşme üzerinde durulmuştur.⁷²²

3.2. 6/7 Eylül Olayları ve Olayların Failerini Hakkındaki İddialar

Türk Hükümeti, kamuoyu ile bütünlük içerisinde Londra Konferansı'nda kendi görüşlerini savunmada bir başarı elde ettiği sırada,⁷²³ 5 Eylül'ü 6 Eylül'e bağlayan gece, Konferans sona ermek üzereyken, Selanik'te Atatürk Müzesi'nde bir bomba patlamıştır.⁷²⁴ 6 Eylül 1955 Salı günü Menderes'in izniyle,⁷²⁵ saat 13.00'da, Türkiye'de İstanbul Radyosu,⁷²⁶ Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve bombalı bir saldırı yapıldığı

⁷¹⁹ Bil, **ag.e.**,s.111.

⁷²⁰ Telgrafta özetle İngiltere'nin; Türkiye'den daha aktif olmasını istediği ve Türkiye'nin haklarını aramada ne dereceye kadar ısrar edeceği konusunda tereddütleri olduğu bildirilmiş olup konu hakkında Menderes tarafından ilgililere verilecek emirlerin faydalı olacağı arz edilmiştir. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-109-340-4.

⁷²¹ Bil, **ag.e.**,s.111; Akis dergisinde; Florya'ya varıldığında Başbakan'ın Hikmet Bil'i deniz banyosuna davet ettiği, Bil'in özür dileyerek ayrıldığı ve görüşmenin son bulduğu yazıldıktan sonra; “Sonradan uzun tefsirlere, tahminlere yol açacak olan, meşhur “*Florya Yolu Mülakatı'nın yazılması caiz bulunan kısmı bundan ibarettir ve konuşmanın esası budur.*” yazmaktadır. Bkz.: Akis, “*İstanbul Bir Eylül Gecesi Hikayesi*”, s.4.

⁷²² **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, İstanbul Emniyet Baş Müfettişliği'nin 21 Kasım 1955 Tarihli Yazısına Ek Rapor Sureti**, s.302-306.

⁷²³ Armaoğlu, **ag.e.**, s.155.

⁷²⁴ Mehmet Arif Demirer, **Fatin Rüştü Zorlu Gerçeği**, Profil Yayıncılık, 1.B., İstanbul, Şubat 2009, s.164.

⁷²⁵ Yassıada Yargılamalarında Adnan Menderes haberin radyodan yayınlanmasına müsaade etmesinin normal olduğunu, aksi halde olayı gizleyerek Atatürk'e saygısızlık yapmış olacağını açıklamıştır. Emine Gürsoy Naskali, **Yassıada Zabıtları-II, 6/7 Eylül Olayları Davası**, Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 148.

⁷²⁶ Radyo'da saat 13:00 haberlerinde yayınlanan metin şu şekildedir: “*Selanik'te Aziz Atatürk'ün doğduğu ev ile Türk Konsoloslugu binası arasında bahçede saat gece yarısını dört geçe bir bomba patlamış ve bu infilak neticesinde Aziz Atatürk'ün doğduğu evin pencereleriyle Konsoloshanenin camları hasara uğramıştır. İnfilak esnasında insanca zayıat olmamıştır.*”Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, İstanbul Radyosu Müdürlüğü'nün 8/11/1955 Gün ve 1812 Sayılı Yazısına İlişik**

haberini duyurmuştur.⁷²⁷ Ancak bomba hadisesinin Türkiye’de yayılmasını sağlayan esas unsur, saat 16.30’da İkinci Baskı’sı⁷²⁸ İstanbul sokaklarında satılan ve Demokrat Parti yanlısı olduğu bilinen⁷²⁹ İstanbul Ekspres⁷³⁰ gazetesidir.⁷³¹ Ayrıca İstanbul’da Vali Fahrettin Kerim Gökay’ın saat 20.30’dan itibaren radyodan sık sık tekrar edilen tebliğleri de olayların genişlemesinde etkili olmuştur.⁷³²

Yunanistan ve Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs’ta yapmış olduğu kışkırtmaların, Kıbrıs’ta Türklere de yönelen tedhiş hareketlerinin, Yunan basınının Türk aleyhtarlığının Türk kamuoyu üzerinde biriktirmiş olduğu tepkiler, İstanbul Express gazetesinin ikinci baskı yaparak Atatürk Müzesi’ne yapılan bombalı saldırı olayını büyük manşetlerle sokaklarda duyurması ile infilak etmiştir.⁷³³ Selanik’teki olaya karşı Türkiye’de bir gençlik gösterisi şeklinde başlayan hareket, geniş halk kitlelerinin de katılımıyla kontrolden çıkarak bir tahrip ve yağma faaliyetine dönüşmüştür.⁷³⁴

Çoğunlukla Rumları hedef alan yağma ve talan faaliyeti,⁷³⁵ Rum vatandaşların yoğun olarak yaşadıkları İstanbul’da, İzmir’de ve Ankara’da gece-gündüz iki gün⁷³⁶

Olarak Gönderilen Nüshası/ İstanbul Radyosu Müdürlüğü’nün “Selanik’te menfur bir tedhiş hadisesi” Başlıklı Yazısı, s.256.

⁷²⁷ Mehmet Arif Demirer, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, Bağlam Yayınları, 1.B., İstanbul, Temmuz 1995, s.412. Ayrıca bkz.: Dilek Güven, **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1.B., İstanbul, Ağustos 2005, s.13.

⁷²⁸ Samim Akgönül “İlk özel baskı” ifadesini kullanmıştır. Bkz.: Akgönül, **a.g.e.**, s.196. ; Bu noktada Mehmet Arif Demirer İstanbul Ekspres gazetesinin 2. Baskısının birinci sayfasında “Kıbrıs” ifadesinin bir kez dahi kullanılmadığını, dolayısıyla “*Olaylar Türk halkının Kıbrıs konusunda ne kadar hassas olduğunu göstermek için tertiplenmişti*” iddialarının da mantık dışı olduğunu vurgulamıştır. Bkz.: Demirer, **Fatin Rüştü Zorlu Gerçeği**, s.162.

⁷²⁹ Akın, **a.g.e.**,s.117; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.23; Şevket Çizmeli, **Menderes Demokrasi Yıldızı?**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007, s.697.

⁷³⁰ Gazetenin sahibi Mithat Perin de, diğer şüpheliler gibi olayların hemen ardından tutuklanmıştır. Ancak Mithat Perin’in durumunu özel yapan kendisinin bir kaç saat tutuklu kaldıktan sonra Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Muzaffar Ersü tarafından, Başbakan’ın talimatıyla serbest bırakılmasıdır. Bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.225; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.290; Naskali, **a.g.e.**, s.505; TBMM ZC, Devre 10, İçtima 2, Cilt 9, 23. İnikat, 13 Ocak 1956,s.77.

⁷³¹ Akgönül, **a.g.e.**, s.193; Demirer, **Fatin Rüştü Zorlu Gerçeği**, s.164.

⁷³² Halkı teskin etme amacı taşıyan bu radyo tebliğleri evlerden hadiselere habersiz oturmakta olan halk kitlesi için adeta bir alarm işareti olmuştur. Bunlardan bir kısmı merak saikiyle, diğer bir kısmı çeşitli maksatlarla kalabalığa katılarak olaya dahil olmuşlardır. Bkz.: BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷³³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.158,159. Ayrıca İstanbul Ekspres gazetesinin ikinci baskısı için bkz.: Ek-13.

⁷³⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.158,159.

⁷³⁵ Kurtul Altuğ, **Bir Numaralı Tanık**, Doğan Kitapçılık, 2.B., İstanbul, Temmuz 2006, s.117.

⁷³⁶ Mehmet Arif Demirer olayların bir gün sürdüğünü 6 eylül gecesini 24.00’da askerinin duruma hakim olduğunu dolayısıyla 7 eylül tarihinde hiçbir olay yaşanmadığını belirtmiştir. Bkz.: Demirer, **Fatin Rüştü**

devam etmiştir.⁷³⁷ Olaylar Türkiye’de yaşayan Rum, Ermeni ve Yahudilerin bir kısmının gelecekte de bu tür olaylarla karşılaşabilecekleri endişesiyle Türkiye’yi terk etmelerine neden olmuştur.⁷³⁸ Ayrıca Kıbrıs davasını da etkileyecek şekilde Türkiye dünya kamuoyuna karşı çok zor duruma düşmüştür.⁷³⁹ Netice olarak olaylar sebebiyle Türkiye’nin medeni dünyada çok uzun yıllardan beri uğraşarak elde ettiği itibarı ve prestiji sarsılmıştır.⁷⁴⁰

Olaylar sebebiyle 6 Eylül gecesi saat 23:00’da Bakanlar Kurulu kararıyla Örfi İdare⁷⁴¹ ilan edilmiştir.⁷⁴² Olayların ardından 7 Eylül 1955 Çarşamba günü Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin tüm idari meclis üyeleri tutuklanmış ve dernek kapatılmıştır.⁷⁴³ İçişleri Bakanı Namık Gedik emniyeti sağlayamadığı için istifa etmiş⁷⁴⁴ ve yerine geçici olarak Savunma Bakanı Ethem Menderes atanmıştır.⁷⁴⁵ Ayrıca olayların ardından Milli Emniyet Hizmetleri Şefi (MAH Reisi), İzmir Valisi Kemal Hadımlı,⁷⁴⁶ İzmir’de bulunan birliklerin Komutanı, İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş⁷⁴⁷ ve üç General⁷⁴⁸ iktidar

Zorlu Gerçeği, s.164

⁷³⁷ Akın, **a.g.e.**,s.117.

⁷³⁸ Bulut, “*Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler Ekseninde Sir Winston Churchill’in 1959 Yılı Gayr-ı Resmi Türkiye Ziyareti Üzerine Bir Değerlendirme*”, s.229.

⁷³⁹ Çizmeli, **a.g.e.**, s.697.

⁷⁴⁰ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁴¹ 6 Eylül gece saat 23.00’da Bakanlar Kurulu kararıyla İstanbul ve İzmir’de Örfi İdare ilan edilmiştir. 7 Eylül’de Ordu ve Emniyet’in duruma hakim olduğunu düşünen Hükümet bir beyanname yayınlarak Örfi İdare’nin kaldırıldığını bildirirse de bu bildiriye müteakip tekrar olaylar meydana gelince 7 Eylül’de tekrar İstanbul, İzmir ve Ankara’da Örfi İdare ilan edilmiştir. Ankara ve İzmir’de birer Örfi İdare Bölge Kumandanlığı teşkil edilirken İstanbul’da Beyazıt, Beyoğlu, Kadıköy ve Deniz Bölgesi olmak üzere dört Örfi İdare Bölge Kumandanlığı teşkil edilmiştir. Bkz.: BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁴² 12 Eylül 1955 tarihinde T.B.M.M. tarafından da onaylanan Örfi İdare İstanbul’da 6/7 Haziran 1956 tarihine kadar, Ankara ve İzmir’de ise 19 Aralık 1955 tarihine kadar devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Armaoğlu, **a.g.e.**, s.166,167; Meclis’te yapılan Örfi İdare Tezkeresi görüşmeleri için bkz.: TBMM ZC, Devre 10, İçtima 1, Cilt 7, 80. İnikat, 12 Eylül 1955, 668-694.

⁷⁴³ “NARA (Ulusal Arşivler ve Kayıtlar İdaresi) 782.00/1-2155, ABD İstanbul Başkonsolosluğu’nun Raporu, 01.12.1955” den akt.: Güven, **a.g.m.**, s.45.

⁷⁴⁴ Namık Gedik Meclis’te neden istifa ettiğini şu şekilde açıklamıştır: “*Bendeniz, bilhassa devlet ve hükümet hizmetinde vazife kabul eden insanların, salâhiyetle birlikte mesuliyetle de mahmul olduğumu kabul ederek, zamanında cereyan etmiş bir hâdisenin selâmetle tahkik edilmesi için, kendi arzumuyla istifa etmiş bulunuyorum.*” Bkz.: TBMM ZC, Devre 10, İçtima 2, Cilt 8, 19. İnikat, 26 Aralık 1955, s.437.

⁷⁴⁵ Güven, **a.g.e.**, s.31.

⁷⁴⁶ Vali Kemal Hadımlı olaylar sırasında halkı yatıştırmak yerine, kalabalıkla birlikte olaylara katılmakla eleştirilmiştir. Bkz.: BCA. 010-0-009-000-000-107-333-1. Kemal Hadımlı’yı 6 Eylül gecesi olaylarda gösteren fotoğraflar için bkz.: Ek-14.

⁷⁴⁷ İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş’i nümayişçilerin arasında gösteren bir resmi de (bkz. Ek-15) eklediği mektubunu Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a göndermiştir. Mektup’ta konu ile ilgili olarak Gökay şu ifadeleri kullanmıştır: “*Emniyet Müdürü belki*

tarafından görevden alınmıştır.⁷⁴⁹

Olayların üzerinden yarım asırdan fazla bir süre geçmiş olmasına ve ortada muazzam bir suç olmasına rağmen bu suçu işleyenler hakkında kanuni suç delilleri tespit edilemediği için olayın faillerinin kimler oldukları tam olarak ortaya çıkarılamamıştır.⁷⁵⁰ Ancak 6/7 Eylül olayları üzerine yapılan değerlendirmelerde muhtemel failler; İngilizler,⁷⁵¹ komünistlerle gençlik teşekkülleri,⁷⁵² Demokrat Parti İktidarı⁷⁵³ ve diğerlerine nazaran daha az üzerinde durulan bir ihtimal olan Yunan derin devleti⁷⁵⁴ olarak sıralanmaktadır. Bunlar dışında milli bir heyecanla sakin bir gösteri şeklinde başlayan olayların çeşitli sebepler sonucu,⁷⁵⁵ provokatörlerin de etkisiyle,⁷⁵⁶ kendiliğinden rotadan saparak yağma ve talan hareketine dönüştüğünü değerlendirenler de olmuştur; fakat bu durumda da olayları bastırmakta yetersiz ya da geç kaldığı için yine, dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti olan olaylardan sorumlu

daima bağlı olduğu ve direkt emirler telakki ettiği Dahiliye Vekili'nin "milli galeyana" telkini altında nümayişçiler arasında yalnız el çırpmadığı müşahade ediliyor."Bkz.:BCA.010-0-009-000-000-108-337-1.

⁷⁴⁸ Ordu Müfettiş Vekili Korgeneral Vedat Garan, Ordu Müfettişi Vekili Korgeneral Fazıl Bilge ve Ordu Kurmay Başkanı Vekili Tuğgeneral Nedim Erensoy haklarında açılan idari tahkikat neticesinde üç general de suçsuz bulunmuşlardır. Bkz.: BCA. 010-0-009-000-000-108-337-1.

⁷⁴⁹ Güven, **a.g.e.**, s.31.

⁷⁵⁰ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁵¹ Akgönül, **a.g.e.**, s.194; Güven, **a.g.e.**, s.159-165.

⁷⁵² Akgönül, **a.g.e.**, s.204; Güven, **a.g.e.**, s.13.

⁷⁵³ Akin, **a.g.e.**, 139; Bil, **a.g.e.**, 111; Karakuş, **a.g.e.**, s.276; Hasan İzzettin Dinamo, **6/7 Eylül Kasırgası**, MAY Yayınları, İstanbul, 1971, s.35; Nesin, **a.g.e.**, s.32,66.

⁷⁵⁴ Demokrat Parti'nin olaylardan sorumlu olamadığını düşünen Mehmet Arif Demirer, kitabında Zorlu'nun 1 Eylül 1955 tarihinde Türkiye'nin Yeni Kıbrıs Tezi'ni çok başarılı bir şekilde açıkladığını, 2 Eylül akşamı Yunan Dışişleri Bakanı'nın apar topar Atina'ya döndüğünü, hatta Yunan gazetelerinin 3 Eylül'de „Kıbrıs'ı Kaybettik“ şeklinde başlıklar attıklarını belirtmiştir. Demirer bütün bu saydıkları sebeplerle Konferansı torpillemek isteyen Yunanistan'ın Selanik'teki bombayı patlattırıldığını belirtmiştir. Bkz.: Demirer, **Fatın Rüşü Zorlu Gerçeği**, s.45,172.

⁷⁵⁵ Çeşitli sebeplere örnek olarak: Akgönül: *"Kimilerine göre ise olaylar servete ve sermayeyi simgeleyen her şeye karşı saldırıda bulunan komünist grupların işiydi."* sözüyle bir bakıma işin ekonomik tarafına vurgu yapmıştır. Bkz.: Akgönül, **a.g.e.**, s.204; Aziz Nesin ise olayları: *"Bilinçsizcesine yoksul lümpenlerin varsıla saldırmıştı."* olarak değerlendirmiştir." Nesin, **a.g.e.**, s.34; 6/7 Eylül olaylarının ortaya çıkış sebeplerini araştıran Örfi İdare Kumandanı Nuri Aknoz da hazırlamış olduğu raporda işin ekonomik boyutuna vurgu yapmıştır. Rapora göre 6/7 Eylül olayları sebebiyle nezaret altına alınan 5758 kişiden 4908'i taşralıdır. Bunların 1141'i tamamen işsiz, 2000 küsürü de daimi işi olmayan amelelerdir. Rakamlara göre hayat seviyesi çok düşük olan halk tabakalarında, yaşama seviyesi çok yüksek olan mahdut zümreye ve bunların başında bulunan Rumlara karşı bir haset ve düşmanlık hissi oluşmasının da yaşanan yağma ve talan faaliyetinde etkisi vardır. Bkz.: BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁵⁶ Akgönül, **a.g.e.**, s.203; Armaoğlu, **a.g.e.**, s.165.

tutulmuştur.⁷⁵⁷

İngiltere'nin olayları planladığı yönündeki iddiaların temelinde İngiltere'nin Kıbrıs hakkında konuyu Türk-Yunan meselesi haline getirerek, iki toplumun bir arada yaşayamayacağını dünya kamuoyu önünde ispat etme ve böylelikle de hem arabulucu olarak hem de böl yönet taktiğini kullanarak Kıbrıs'ta varlığını sürdürmeye devam etme niyetinde olduğu düşüncesi vardır.⁷⁵⁸ Atina'daki İngiliz Büyükelçiliği'nin 1954 yılının Ağustos ayında, Türk-Yunan dostluğu konusundaki beyanatında, küçük bir şokun; örneğin Selanik'te Atatürk'ün Evi'nde meydana gelecek küçük bir tahribatın, iki ülke arasındaki ilişkileri derhal zedeleyebileceğini belirtmesi,⁷⁵⁹ buna benzer şekilde İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda görevli bir diplomatın Ankara'da ortaya çıkacak birkaç ayaklanmanın kendileri için olumlu olacağını belirtmesi⁷⁶⁰ olayların İngilizler tarafından tertip edildiği yönündeki iddiaları desteklemektedir.⁷⁶¹ Ayrıca Londra Konferansı'ndaki Kıbrıs Rum Temsilcisi Zenon Rossider'in Londra Konferansı'nın Türkiye-Yunanistan ilişkilerini bozmaya yönelik bir İngiliz oyunu olduğu ve 6/7 Eylül olaylarını İngilizler'in kışkırttığı yönünde bir beyanati mevcuttur.⁷⁶² Olayların ardından Rum basını da olayların İngilizler tarafından tertiplendiğini belirten yazılar yazmıştır.⁷⁶³

6/7 Eylül olaylarından sonra ilan edilen Örfi İdare ile birlikte Örfi İdare Mahkemeleri de olayların faillerini ortaya çıkarmak için çalışmalarına başlamıştır. Örfi İdare Beyoğlu 2 No.lu Mahkeme Adli Amirliği'nin 9 Şubat 1956 Tarihli Talepnamesi'ne göre; Makarios ile birlikte çalışan komünist Rumların amacı, hem Türk-Yunan dostluğunu bozmak, hem de dünya sulh cephesini sarsmaktır. Diğer bir düşünce de

⁷⁵⁷ Akgönül, **a.g.e.**, s.203; Bağcı, **a.g.e.**, s.113; Nesin, **a.g.e.**, s.32-34.

⁷⁵⁸ Keser, "*Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış*", s.182.

⁷⁵⁹ "PRO FO 371/117642.RG 1081. İngiltere'nin Atina Büyükelçiliğinin 19 Ağustos 1954 tarihli raporu"ndan akt.: Dilek Güven, "*6-7 Eylül Olayları ve Failleri*", **Toplumsal Tarih**, Sayı 141, İstanbul, Eylül 2005, s.42.

⁷⁶⁰ "Robert Holland, "Greek-Turkish Relations, İstanbul and British Rule in Cyprus, 1954-1959; Some excerpts from the British Public Archive", Bulletin of the Centre for Asia Minos Studies içinde, 10 (1993/94), 327- 365'den akt.: Güven, **a.g.m.**, s.42.

⁷⁶¹ Bulut, "*Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler Ekseninde Sir Winston Churchill'in 1959 Yılı Gayr-ı Resmi Türkiye Ziyareti Üzerine Bir Değerlendirme*",s.229; Güven, **a.g.m.**, s.42; Keser, "*Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış*", s.182.

⁷⁶² Değerli, **a.g.m.**, s.238.

⁷⁶³ Güven, **a.g.e.**, s.167.

Kıbrıs adası kuvvetli İngiltere'den ona nazaran çok zayıf olan Yunanistan'a devredildiği takdirde, Rusya'nın Ada'ya daha kolay nüfuz ve müdahale edebileceği keyfiyetidir.⁷⁶⁴

Talepname'ye göre; Kıbrıs meselesinin öncelikle Kıbrıs'ta ve sonra Türkiye-Yunanistan ve İngiltere arasında ortaya çıkardığı askeri ve siyasi güçlükler ve bilhassa Türk-Yunan hükümetleri ve halkı arasında meydana getirdiği gergin hava göz önüne getirilince Kominform'un⁷⁶⁵ bu meselede muvaffakiyet gösterdiği inkar edilemez. Şöyle ki, bu meselenin bir ucunu teşkil eden 6-7 Eylül hadiseleri, mazide elim harp tecrübeleri geçiren Türkiye ve Yunanistan hükümet ve milletleri arasında senelerden beri kurulmuş olan ve daima takviyesine çalışılan dostluk ve ittifakın bozulması tehlikesine yol açmıştır.⁷⁶⁶

Hükümet 6/7 Eylül olaylarının ardından yayınladığı beyanname⁷⁶⁷ ve yaptığı açıklamalarla⁷⁶⁸ olanlardan komünistleri⁷⁶⁹ sorumlu tutmuştur.⁷⁷⁰ Hükümet'in bu çabası sorumluluktan kurtulma ve kendi üzerinde oluşabilecek baskıyı bertaraf edebilmek için bir an önce bir suçlu bulma isteği⁷⁷¹ olarak değerlendirilmiştir.⁷⁷² Olayların hemen ardından komünist oldukları bilinen ve içlerinde Aziz Nesin, Hulusi Dosdoğru, Hasan

⁷⁶⁴ Talepname'de şu hususta yer almaktadır: "İkinci Dünya Harbi'nin sona ermesinden sonra dünyanın Demirperde gerisi ve Demokrasiler olarak iki cepheye ayrılması ve Orta-Şark durumundaki siyasi inkişaflar Doğu Akdeniz'de kilit mevkiinde olan Kıbrıs adasının stratejik ehemmiyetini büsbütün arttırmış ve dolayısıyla Ada'nın mukadderatını arzuladıkları şekilde tespit etmek isteyen komünistler bu mevzudaki faaliyetlerine hız vermişlerdir." Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁶⁵ 1947'de kurulduğu ilan edilen Komünist Enformasyon Bürosu'nun görevi, dünyadaki komünist ve işçi partilerin arasında işbirliğini sağlamaktır.

⁷⁶⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁶⁷ BCA.010-0-009-000-000-107-333-2-92. 7 Eylül 1955 tarihli Hükümet tebliği için bkz.: Ek-16.

⁷⁶⁸ Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Fuat Köprülü: "Mabetlerin yakılması tamamiyle bir komünist taktiğidir." Bkz.: TBMM ZC, Devre 10, İçtima 1, Cilt 7, 80. İnikat, 12 Eylül 1955.

⁷⁶⁹ Olayların ardından doğrudan komünistleri suçlayan Başbakan Adnan Menderes'in ilerleyen dönemlerde bu ifadesini yumuşattığı görülmüştür. 31 Aralık 1956 tarihinde, Demokrat Parti Meclis Grup Toplantısında kendisine 6/7 Eylül olaylarının faillerini soran partililerine Menderes; DP iktidarının 1950 yılından itibaren Komünist düşünce ve mensuplarıyla yapmış olduğu başarılı mücadele sayesinde Türkiye'de değil 6/7 Eylül olayları gibi bir hareket, küçük çaplı bir hareketin dahi komünist tertibi olarak çıkarılmasının mümkün olmadığını; olayların bir senelik mütemadi neşriyat, ondan sonra karşı tarafın namütenahi tahrikleri, mazinin hatıraları sonucu beliren "milli heyecan" sonucu çıktığını belirtmiştir. "TBMM, DPMG, D.10, 31 Aralık 1956" dan akt.: Demir, **a.g.m.**, s.52,53.

⁷⁷⁰ Akgönül, **a.g.e.**, s.210; Demir, **a.g.m.**, s.46; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.24, Güven, **a.g.e.**, s.55; Nesin, **a.g.e.**, 67.

⁷⁷¹ İzzettin Dinamo, Hükümet'in olayları Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin üzerine yıkmaya çalıştığını belirtmiştir. Bkz.: Dinamo, **a.g.e.**, s.35; Benzer düşüncedeki yazılar için bkz.: Bil, **a.g.e.**, s.107; Dosdoğru **a.g.e.**, s.23,314,315; Karakuş, **a.g.e.**, s.283.

⁷⁷² Akın, **a.g.e.**, s.140; Çizmeli, **a.g.e.**, s.699; Dinamo, **a.g.e.**, s.35,61; Karakuş, **a.g.e.**, s.279; Nesin, **a.g.e.**, s.32,66.

İzzettin Dinamo'nun da bulunduğu 48 kişi Emniyet tarafından tahrik ve tahrip suçlamasıyla tutuklanmıştır.⁷⁷³ Bu kişilerin hiçbir biçimde olaylara katılmamış olmalarına rağmen, sol eğilimli siyasi faaliyet içerisinde buldukları gerekçesiyle daha önceden Emniyet Müdürlüğü tarafından keyfi olarak hazırlanan bir şüpheliler listesi⁷⁷⁴ üzerinden yakalanarak tutuklandıkları anlaşılmıştır.⁷⁷⁵ Bahsedilen ilk tutuklamalarda Hükümet'in telkinleri oldukça etkili olmuştur.⁷⁷⁶ Yapılan sorgulamalar neticesinde komünist oldukları için tutuklanan bu kişiler ile 6/7 Eylül olayları arasında somut bir bağ kurulamayınca, tutuklananlar Aralık 1955 sonlarından itibaren kendilerine hiçbir açıklama yapılmadan serbest bırakılmışlardır.⁷⁷⁷

Olaylardan sonra komünist olduğu için tutuklananlardan Hasan İzzettin Dinamo, İstanbul'da yaşanan olayların haberini, 6 Eylül gecesi yaptıklarını böbürlenerek, bağıra bağıra anlatan Demokrat Partililerden aldığı belirtmiştir.⁷⁷⁸ Olayların yaşandığı dönemde Akşam gazetesinde Yazı İşleri Müdürü olan Hıfzı Topuz'un anlattıklarına göre olayların hemen ertesinde bütün gazete patronları ve yazı işleri müdürleri acele toplantıya çağırılmıştır.⁷⁷⁹ Topuz; Başbakan Menderes, dönemin bakanları ve Vali Fahrettin Kerim Gökay'ın da bulunduğu toplantıda Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın “*Suçlu basındır*”, “*Olaylarda komünist parmağı var*” şeklinde ifadeler kullandıktan sonra gazete sahip ve yazı işleri müdürlerini Hükümet'in çevresinde birleşmeye davet

⁷⁷³ Güven, **a.g.e.**, s.55.

⁷⁷⁴ Aziz Nesin, Menderes'in yönlendirmesi ve İçişleri Bakanı Namık Gedik'in Emniyet Müdürü'ne emir vermesiyle alelacele 50-60 kişilik bir listenin hazırlandığına iki olayı kanıt göstermiştir. İlk olay polislerin listede bulunan Esat Adil Müstecabi'nin yerinde olmadığını ve bir hafta sonra dönebileceğini öğrenince listeyi doldurabilmek için Faik Muzaffer Amaç'ı tutuklamalarıdır. İkinci olay ise listede bulunan Celal Banneci'nin olaylardan yaklaşık bir sene önce vefat etmiş olmasıdır. Bkz.:Nesin, **a.g.e.**, s.55. Ayrıca bkz.:Dosdoğru, **a.g.e.**, 35-41.

⁷⁷⁵ Güven, **a.g.e.**, s.55.

⁷⁷⁶BCA.010-0-009-000-000-108-337-1. İstanbul Emniyet Başmüfettişliğinin Ankara Emniyet Başmüfettişliğine göndermiş olduğu 7 Eylül 1955 tarihli rapor; İstanbul Millî Emniyet Şefliği'nin Millî Emniyet Hizmeti Reisliği'ne göndermiş olduğu 8 Eylül 1955 tarihli rapor.

⁷⁷⁷ Nesin, **a.g.e.**, s.119.

⁷⁷⁸ Dinamo'ya göre; İstanbul'da her semtin Demokrat Partilileri grup grup Beyoğlu'na, Samatya'ya, Yedikule'ye, Heybeli'ye, Büyükkada'ya giderek gündüz hazırladıkları planı gece uygulamışlardır. Ayrıca Demokrat Partililer Rum kızlara nasıl tecavüz ettiklerini, bir papazı nasıl sünnet ettiklerini bağırarak mahallede anlatmışlardır. Bkz.: Dinamo, **a.g.e.**, s.43.

⁷⁷⁹ Hıfzı Topuz, “*6/7 Eylül Olayları ve Aknoz Paşa'nın Yasakları*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 81, İstanbul, Eylül 2000, s.39-40.

ettiğini belirtmiştir.⁷⁸⁰ Bu görüşmeden üç gün sonra 10 Eylül 1955 tarihinde⁷⁸¹ Örfi İdare Komutanı Nurettin Aknoz'un tüm yazı işleri müdürlerini tekrar çağırarak, bir çok basın yayın yasağını açıkladıktan sonra, 6/7 Eylül olaylarını komünistlerden başkasının yaptığı yolunda yazılar ve yorumlar yazarları, gazetelerini kapatmakla tehdit etmesi ve ülkenin başına gelen hadiselerin komünistler tarafından hazırlandığını belirterek yazı işleri müdürlerinden yazılarında bunu gözden uzak tutmamalarını istemesi,⁷⁸² Hükümet'in, olayların komünistlerce tezgahlandığı iddiasını, destekleme çabası olarak göze çarpmaktadır.⁷⁸³

Londra Konferansı devam ederken Fatin Rüştü Zorlu'nun, Başbakan Adnan Menderes'e bir telgraf çekerek, Türkiye'de Kıbrıs konusunda bazı olayların çıkmasının Konferans'ta Türkiye'nin pozisyonunu güçlendireceğini ifade etmiş olduğu iddiası⁷⁸⁴ Demokrat Parti'yi 6/7 Eylül olaylarından sorumlu tutanların üzerinde sıklıkla durdukları bir konudur.⁷⁸⁵ Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Fuat Köprülü'nün 12 Eylül'de, Örfi İdare Tezkeresi için toplanan Meclis görüşmelerinde söylemiş olduğu; “*Şunu söyleyeyim ki, bu hâdiseden Hükümet evvelce haberdardı. Ona göre bazı tertibat da almıştı. Fakat bu hâdisenin günü ve saati muayyen değildi, ve bu bütün gayretlere rağmen âdeta bir baskın şeklinde her tarafta birden tecelli etmiştir.*”⁷⁸⁶ sözleri de Demokrat Parti'yi olaylardan sorumlu tutanlar tarafından bir delil olarak kullanılmıştır ve Hükümet'in haberi varsa olayları neden engellemediği sorulmuştur.⁷⁸⁷

6-7 Eylül olaylarının Hükümet tarafından kötü giden iç siyaset ortamında, basın, muhalefet ve öğrenci hareketine yönelik sınırlandırmaların uygulayabilmesi ve ülkedeki siyasal gelişmelerin kontrol altında tutabilmesi için bir bahane olarak kullanıldığı da

⁷⁸⁰ Aynı yer.

⁷⁸¹ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁸² Konu ile ilgili Org. Nuri Aknoz'un raporu için bkz.: BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁸³ Topuz, **a.g.m.**, s.30-41; aynı doğrultuda yazılar için bkz.: Dinamo, **a.g.e.**, s.43-63.

⁷⁸⁴ Bil, **a.g.e.**, s.111; Çizmeli, **a.g.e.**, s.697; Güven, **a.g.e.**; s.165-167; Karakuş, **a.g.e.**, s.276,277.

⁷⁸⁵ Akın, **a.g.e.**, s.138, Bil, **a.g.e.**, s.111; Çizmeli, **a.g.e.**, s.697; Melek M. Fırat, “*Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1945-1960)*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 81, İstanbul, Eylül 2000, **a.g.m.**, s.25.

⁷⁸⁶ TBMM ZC, Devre 10, İçtima 1, Cilt 7, 80. İnikat, 12 Eylül 1955, 684.

⁷⁸⁷ Çizmeli, **a.g.e.**, s. 699,700; Şerif Demir, “*Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları*”, **İ.Ü. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 6/ 2007,S.12, İstanbul, 2010, ss. 37- 63, s.49.

yapılan değerlendirilmeler arasındadır.⁷⁸⁸

3.3. Örfi İdare Mahkemeleri'nin 6/7 Eylül Yargulamalarında Kıbrıs Türktür Cemiyeti

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Merkez ve Şubeleri İstanbul Valisi'nin gördüğü lüzum üzerine,⁷⁸⁹ Eminönü Birinci Sulh Ceza Hakimliği'nin 7/9/955 gün ve 955/144 sayılı kararı⁷⁹⁰ ile kapatılmıştır.⁷⁹¹ Derneğin genel merkez ve şubeler idare heyetlerini teşkil eden 87 kişi⁷⁹² ise dört parti halinde tutuklanarak Örfi İdare Komutanlığı'na teslim edilmişlerdir.⁷⁹³

Olayların ardından ilan edilen Örfi İdare ile birlikte başlangıçta 8 Eylül 1955 tarihinde İstanbul, İzmir ve Ankara'da birer Örfi İdare Mahkemesi teşkil edilmiştir. Daha sonra bu mahkemeler yetersiz kalınca 19 Eylül 1955 tarihinde İstanbul'da; Beyazıt'ta 1 No.lu, Beyoğlu'nda 2 No.lu ve Kadıköy'de 3 No.lu Örfi İdare Mahkemeleri kurularak toplam mahkeme sayısı beşe çıkarılmıştır. 28 Eylül'de yapılan son değişiklik ile İstanbul'da oluşturulan bu mahkemelere birer mahkeme daha eklenerek (Beyazıt'ta 1 No.lu ve 1/A No.lu , Beyoğlu'nda 2 No.lu ve 2/A No.lu, Kadıköy'de 3 No.lu ve 3/A No.lu) toplam sekiz Örfi İdare Mahkemesi teşkil edilmiştir. Yargulamalar boyunca Örfi İdare Mahkemelerine toplam 3503 dosya intikal etmiştir.⁷⁹⁴

⁷⁸⁸ Güven, **a.g.e.**, s.154.

⁷⁸⁹ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3-108. Valiliğin Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile İlgili Yazısı için bkz.: Ek-17; Birgit, **a.g.m.**, s.12.

⁷⁹⁰ BCA.010-0-009-000-000-107-332-3-106. Mahkeme kararı için bkz.: Ek-18.

⁷⁹¹ "Yunanistan'da Atatürk'ün doğduğu eve bomba atılması sebebiyle halk efkarında duyulan infialden bilistifade 6/9/955 akşamı şehir içinde vatandaşların taşkınca hareketlerine sebebiyet verdiklerinden dolayı" Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, İstanbul Vali Yardımcısı'nın Örfi İdare Kumandanlığı'na 7 Eylül 1955 Tarihli Yazısı**, s.257.

⁷⁹² Şevket Çizmeli bu sayıyı kitabında 80'i Demokrat Partili 97 kişi olarak belirtmiştir. Bkz.: Çizmeli, **a.g.e.**, s.699; Emin Karakuş da sayıyı 97 olarak belirtmiştir. Bkz.: Emin Karakuş, **İşte Ankara**, Hürriyet Yayınları, 1.B., İstanbul, Ekim 1977, s.279.

⁷⁹³ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Tahkikata Memur As. Ad. Hakim Fahri Çoker'in, Adli Amirlik Makamına 16 Aralık 1955 Tarihli Yazısı**, s.326,327.

⁷⁹⁴ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

Örfi İdare Kumandanlığı 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili suçları: idari tahkikat; nümayişçi, teşvikçi ve tahrikçileri bulup meydana çıkarmaya dair tahkikat ve son olarak tahrip, yağma, tecavüz ve yakma suçlarını bulup meydana çıkarmaya dair tahkikat (Bu son kısımda, Örfi İdare yetkilerine giren ve fakat 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili bulunmayan suçlar da vardır.) olmak üzere üç kısma ayırarak tahkikata başlamıştır.⁷⁹⁵

Örfi İdare Kumandanlığı'nın en çok üzerinde durduğu tahkikat; nümayişçi, teşvikçi ve tahrikçileri bulup meydana çıkarmaya dair tahkikat olmuştur ve bu amaçla özellikle Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin ve komünistlerin üzerinde durulmuştur. Merkezi İstanbul'da bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgili yargılamaları İstanbul Beyoğlu 2 No.lu Örfi İdare Mahkemesi, Milli Emniyet ve Emniyet teşkilatıyla işbirliği içerisinde yürütmüştür.⁷⁹⁶

Hikmet Bil, Emniyet Ş.1. Müdürlüğü'nce hazırlanan Ocak 1956 tarihli fezlekedede geçen ifadesinde, olayların başlamasından 18 saat önce Başbakan Adnan Menderes ile bir saatten fazla süren bir görüşme yaptığını belirtmiştir. Hadise günü Cemiyet tarafından tertip edildiği iddia edilen miting konusuna değinen Hikmet Bil, hadise günü bütün teşekküllerin valiliğe resmi müracaatta bulunarak bir miting düzenlemek için Milli Türk Gençlik Teşkilatı Merkezi'nde toplantıya davet edildiğini, ancak kendisinin Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı olarak bu toplantıya iştirak etmediğini söylemiştir. Bil, aynı gün saat 13.00 sıralarında İstanbul Ekspres gazetesinin kendisini telefonla arayıp; Atatürk'ün evine bomba atılmış diyerek, konu hakkında bir beyanat istemesine, kendisinin: “Söylenilecek bir şey yok.” cevabını verdiğini belirtmiştir.⁷⁹⁷

Her ne kadar Hikmet Bil Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Genel Başkanı olarak, ilk etapta gazetelere beyanat vermek istememişse de İstanbul Ekspres gazetesinin ikinci baskısının ikinci sayfasında Kıbrıs Türktür Cemiyeti adına Kamil Önal'ın; *“Mukaddesatımıza el uzatan kimselerin bu hareketini çok pahalıya ödeteceğimizi alenen*

⁷⁹⁵ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁹⁶ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁹⁷ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. 'lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

söylemekte artık bir mahzur görmüyoruz.” ifadesi yer almıştır.⁷⁹⁸ Kamil Önal olaylardan sonra yapılan sorgulamalarda kendisinin Cemiyet adına beyanat vermeye yetkili olmadığını ve bu beyanatında belirttiklerinin tamamen kendisinin şahsi görüşü olduğunu ifade etmiştir.⁷⁹⁹

İfadesine devam eden Hikmet Bil daha sonra Federasyon’a gittiğini belirterek şunları söylemiştir: *“Hüsamettin ve Nedim’de orada idi. Tel Sokağı’nda bir toplantı yapılacaktı. Oraya gideceklermiş seni de çağırdılar dediler ben Cemiyet olarak toplantıya iştirak etmeyeceğimi bildirdim. Bu arada Kamil’in telefonla beyanat verdiğini söylediler. Her verilen beyanat gazetede çıkmayacağı için üstünde de durmadım.”* Federasyon’daki görüşmelerin ardından Erol Simavi’nin otomobili ile evine geçtiğini ve saat 21.30’a kadar evde kaldığını belirten Hikmet Bil olaylardan nasıl haberdar olduğunu da şöyle ifade etmiştir: *“Saat 20.00 sıralarında evime telefon edildi. Bir kasap dükkan camlarının kırıldığından dert yanıyordu. Hadiseyi telefonla gazeteye bildirdim. Telefona çıkan gece sekreteri Kayalı “Reis sen ayakta uyuyorsun ne Beyoğlu ne Taksim kaldı dedi. Bunun üzerine Federasyon’a telefon ederek durumu sordum. Hüsamettin orada imiş, kapının önünde kalabalık varmış, onu dağıtmakla meşgulmüş, bir otomobile atlayıp Kamil’le beraber evime gelmelerini rica ettim.”* 21.30’dan sonra Hüsamettin Canöztürk ve Kamil Önal’la birlikte valiliğe geldiğini bildiren Hikmet Bil, Vali’nin yanında on beş dakika kadar kaldıktan sonra⁸⁰⁰ yapılacak bir iş olmadığını görünce evine döndüğünü belirtmiştir.⁸⁰¹

Emniyet Ş.1. Müdürlüğü’nce hazırlanan Ocak 1956 tarihli fezlekedeki ifadesi geçen Hüsamettin Canöztürk, Hikmet Bil’in söylediklerine ek olarak Hikmet Bil’in Vali’nin yanından çıkmasının ardından hep beraber taksi ile Hürriyet gazetesine gittiklerini ve burada Hikmet Bil’in Vali ile olan görüşmesini anlattığını, bunun ardından

⁷⁹⁸ BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁷⁹⁹ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.

⁸⁰⁰ Hikmet Bil, Vali’ye Kıbrıs Türktür Cemiyeti adına halkı sakinleştirecek bir konuşma yapmayı veya bir beyanname yayınlamayı teklif etmeyi düşünmüş ancak Valilikte gördüğü manzaradan sonra bunun abes olacağına kanaat getirmiştir. Bkz.: BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁸⁰¹ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.

saat 22.00 sıralarında evlerine dağıldıklarını anlatmıştır. Aynı Fezleke’de Kamil Önal da Hikmet Bil ve Hüsamettin Canöztürk ile birlikte akşam yaptıkları otomobil seyahati esnasında kalabalık bir grupta karşılaştıklarını, Hikmet Bil’in bu kalabalığa hitaben “*Ben Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin Başkanım yapmayın.*” diye seslendiği belirtmiş, Valilikten çıktıktan sonra Hürriyet gazetesindeki görüşmelerle ilgili olarak ise, vaziyetin vahametini gördükten sonra Hikmet Bil’in “*Keşke o beyannameyi⁸⁰² gazetelere vermeseydik.*” diye pişmanlık gösterdiğini, kendisinin de İstanbul Ekspres gazetesine vermiş olduğu beyanatından dolayı pişmanlık duyduğunu belirtmiştir.⁸⁰³

Kıbrıs Türktür Cemiyeti 6 Eylül 1955 tarihinde Selanik’te Atatürk’ün doğduğu evin bombalanması olayı üzerine aynı gün⁸⁰⁴ bir beyanname yayınlamıştır.⁸⁰⁵ Beyannameyi Hikmet Bil’in talimatıyla Orhan Birgit kaleme almıştır.⁸⁰⁶ Hikmet Bil’in de olayların ardından yayınlanmasından pişmanlık duyduğu beyanname: “*Büyük kurtarıcı Atatürk’ün Selanik’te doğduğu eve yapılan bombalı tecavüz hadisesi üzerine Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel İdare Kurulu bugün fevkalade bir toplantı⁸⁰⁷ yaparak aşağıdaki hususları Türk umumi efkarına ve Yunan milletine bildirmeyi kararlaştırmıştır.*” cümlesiyle başlamıştır.⁸⁰⁸ Selanik’in Türkler için öneminden, yapılan bombalı saldırı olayından dolayı duyulan üzüntüden bahsedilen ve Yunan Hükümeti’nden sorumluların ortaya çıkarılması istenen beyanname şu sözlerle sona

⁸⁰² Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin 6/7 Eylül olaylarının ardından yayınlamış olduğu beyanname.

⁸⁰³ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁸⁰⁴ Beyanname 6 Eylül’de yazılmasına rağmen 7 Eylül’de basında yer almıştır. Bkz.: **Ulus**, 7 Eylül 1955.

⁸⁰⁵ Zeki, **a.g.e.**, s.82.

⁸⁰⁶ BCA.010-0-009-000-000-107-333-2-93; BCA.010-0-009-000-000-107-334-1. Beyanname metninin tamamı için bkz. Ek-19.

⁸⁰⁷ Hikmet Bil ifadelerinde fevkalade toplantıdan kastettikleri şeyin mutadın dışında ve kararlaştırılmış gün ve saatte yapılmayan bir toplantı olduğunu belirtmiştir. Açıklamasına devamla Nedim Üsdiken, Hüsamettin Canöztürk ve Kamil Önal’ın sabahtan akşama kadar Federasyon’da bulduklarını, ancak kendisi ile Orhan Birgit’in arasına Federasyon’a uğradıklarını söyleyen Hikmet Bil şayet o gece kendisi ile Orhan Birgit Federasyon’a uğramamış olsalardı ekseriyet sağlanamayacağı için bu fevkalade toplantının gerçekleşmeyecek olduğunu açıklamıştır. Orhan Birgit ise ifadelerinde “fevkalade” kelimesini o günkü havaya bir renk katmak için kullandığını, beyanname hazırlanması için toplantı yapılmamış olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, *Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke*, s.339-381.

⁸⁰⁸ BCA.010-0-009-000-000-107-333-2-93; BCA.010-0-009-000-000-107-334-1; **Yeni Sabah; Tercüman**, 7 Eylül 1955.

ermiştir:

“Aziz vatandaşlarımız sizlere hitap ediyoruz; Memleketimizin en zayıf zamanında alçakça istilaya gelen evlerimizi yakan analarımızı, kardeşlerimizi ve karılarımızı hunharca cinayetlerine kurban eden babalarımızı şehit eden Yunan emperyalistleri 1922 Eylül’ündekileri unutmuş görünmekte ve bugün Selanik’te aziz Atatürk’ümüzün doğduğu eve kinleri yöneltmiş bulunmaktadır. Saflarınızı sıklaştırın!⁸⁰⁹ Aramızda bulunan ve aslında bizden olmayanların yaptıklarına aşırı derecede dikkat edin ve ulusal yemini tekrarlayın: Kıbrıs Türktür ve Türk kalacaktır! Farklı düşünen veya bu yemini bozmak isteyenler kim olurlarsa olsunlar eylemlerini çok pahalı ödeyeceklerdir.”⁸¹⁰

Ocak 1956 tarihli Fezleke’de yapılan değerlendirmede, Hikmet Bil’in mazisi itibarıyla temiz ve sağlam bir karaktere sahip olduğu, ancak Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin kanunlar çerçevesinde faaliyetlerini yürütmesini Cemiyet Başkanı olarak sağlayamadığı belirtilmiştir.⁸¹¹

Emniyet Ş.1. Müdürlüğü tarafından hazırlanan Ocak 1956 tarihli Fezleke’de Kamil Önal hakkında dikkat çeken önemli tespitler mevcuttur. Sorgulamalar neticesinde Kamil Önal’ın geçmiş yıllarda Suriye ve Lübnan’daki Ermeni ve Kürtlerin siyasi hareketlerini gözlemek üzere Milli Emniyet Hizmetleri (MAH) adına faaliyet göstermiş olduğu ortaya çıkmıştır.⁸¹² Kamil Önal’ın ifadelerinde samimi olmadığı, MAH adına hizmet yürüttüğü esnada Sovyetler hesabına çalışan kişilerle gereğinden fazla samimiyet kurduğu, yurt içi ve yurt dışında komünistlerle münasebetlerde bulunduğu açıklanan Fezleke’de, Kamil Önal’ın Cemiyet içindeki faaliyetlerinin sıhhatine ve Cemiyet’in gayesinin gerçekleştirilmesine yardımına, inanmanın oldukça güç olduğu

⁸⁰⁹ Hikmet Bil ifadelerinde bu cümlenin Orhan Birgit tarafından, aramıza komünistler sızmasın anlamında kullanılmış olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md.’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.; Orhan Birgit ise bu ifadeyi Karl Marks’ın “Zincirlerimizden başka kaybedecek bir şeyimiz yok.” Sözüden esinlenerek kullandığını belirtmiştir. Orhan Birgit ile İstanbul’da yapılan mülakat, 24 Nisan 2013.

⁸¹⁰ BCA.010-0-009-000-000-107-333-2-93; BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.

⁸¹¹ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Emniyet Ş. 1 Md.’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke**, s.339-381.

⁸¹² Güven, **a.g.e.**,s.58.

belirtilmiştir.⁸¹³ Fezleke neticesinde Kamil Önal hakkında varılan kanaat şu şekildedir:

“6 Eylül hadiselerinin vukuu sırasında bu hadiselerin bir komünist taktiği ile icra safhasına konulmuş olması ve zanlı görülen 64 komünist mefkureli şahıslar arasında evrakları ayrı ayrı tarihlerde Örfi İdare Kumandanlığı’na sunulan ve şehrin muhtelif semtlerinde hadiseye iştiraklerinden dolayı yakalanan 19 kişinin tespit edilmesi, gerek Kamil Önal’ın gazetelere verdiği, bunlara parola vasfını ifade eden beyanatu ve gerekse toplantılarda ve Cemiyet bünyesinde zaman zaman muhtelif bahanelerle hakiki maksadını kamufla ederek empoze ettirdiği sinsi faaliyetleri ve fikirleri, tahripçi ve muzır şahıslara hem direktif olmuş ve hem de müessif hadiselerin sebep ve saiki bulunmuştur. Suçu, milli menfaatlere zarar vermektir.”⁸¹⁴

İstanbul Emniyet Baş Müfettişliği’nin 21 Kasım 1955 tarihli yazısına Ek, 2 Aralık 1955 tarihli Rapor’da Kamil Önal için yapılan değerlendirmeler ise şu şekildedir:

“Kıbrıs Türktür Cemiyeti Sekreteri Kamil Önal’ın durumu çok şayanı dikkattir. Bu şahsın Ortadoğu’daki Komünist mahfillerle mevcut olması çok muhtemel temasları üzerindeki araştırmalardan yukarıdaki ihtimaller⁸¹⁵ tespit edilebildiği takdirde bütün delillerin meydana çıkacağına ihtimal verilmektedir.”⁸¹⁶

İlk tutuklamaların ardından 9 Eylül 1955 tarihinde Türkiye Milli Talebe Federasyonu İkinci Başkanı Gültekin Özdenler ve İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Tonguç Görker, Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyelerini ilgilendiren tutuklamalardan; 23 Aralık 1955 tarihinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Ünal Komman ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu İdare Heyeti Üyeleri adına Genel Sekreter Kayhan Aydoğmuş, Kıbrıs Türktür Cemiyeti İdare Heyeti üyelerinden

⁸¹³ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke, s.339-381.

⁸¹⁴ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, Emniyet Ş. 1 Md. ’lüğünce Hazırlanan Ocak 1956 Tarihli Fezleke, s.339-381.

⁸¹⁵ Olayları Sovyetlerin yaptıklarına dair ihtimaller. Bkz.: **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, İstanbul Emniyet Baş Müfettişliği’nin 21 Kasım 1955 Tarihli Yazısına Ek Rapor Sureti, s.302-306.

⁸¹⁶ **6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi**, İstanbul Emniyet Baş Müfettişliği’nin 21 Kasım 1955 Tarihli Yazısına Ek Rapor Sureti, s.302-306.

Hüsamettin Canöztürk'ün tutuklanmasından duydukları rahatsızlıkları belirten birer telgraf çekerek Başbakan Adnan Menderes'e göndermişlerdir.⁸¹⁷ Ayrıca tutuklu Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyelerinden; Genel Başkan Hikmet Bil, Paşabahçe Şubesi'nin Demokrat Parti Azası Hasan Türkay ve Mecidiyeköy Demokrat Partili Başkanı Ruhi Teksifer 24 Kasım 1955 tarihinde tutukluluk durumlarını bildiren ve yardım isteyen birer telgraflarını Başbakan Adnan Menderes'e göndermişlerdir.⁸¹⁸

16 Aralık 1955 tarihindeki Meclis görüşmelerinde uzun tutukluluk konusuna temas eden İsmet İnönü; "*Analar, aileler ıstırap içindedir. Bugün aldığım telgraf Hikmet Bil, Orhan Birgit ve sekiz arkadaşının imzasını taşıyor. Dört aydır hapisteyiz, mahkeme karşısına çıkarın bizi, diyorlar. Bundan daha masum bir talep olabilir mi?*"⁸¹⁹ diyerek 6/7 Eylül olayları ile ilgili Hükümet'e yönelik eleştirilerini sıralamıştır.⁸²⁰ 1955 yılı Aralık ayında Kıbrıs Türktür Cemiyeti İdare Heyeti üyelerinden 87 kişi serbest bırakılmıştır.⁸²¹

13 Ocak 1956 tarihinde, Meclis görüşmelerinde konuşan Başbakan Adnan Menderes, Hükümetin ve iktidarın, bir Kıbrıs Türktür Cemiyeti kurulmasını teşvik etmek için her hangi bir ihtiyaç duymasına ve Türkiye'de birtakım tahrik edici mitinglerin iktidar tarafından tertip edilmiş olmasına aklın ve mantığın müsaade etmeyeceğini belirtmiştir.⁸²² Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ni Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurdurduğunu belirten Başbakan Adnan Menderes bu düşüncesini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Kıbrıs Türktür Cemiyeti kurmakla, türlü mitingler tertip etmekle ve bu mitinglerde ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti vasıtasıyla mütemadiyen, memleketin yüksek menfaatlerini bu iktidar müdafaa ve korumaya kadir değildir, diyerek ve bu propagandayı memlekete yaymak suretiyle iktidarı itibarsız düşürmeye gayret etmek de

⁸¹⁷ 6-7 Eylül olaylarında tutuklanan T.M.T.F. Başkanı ve K.T.C. üyelerinin serbest bırakılmaları ile ilgili Başbakan Menderes'e gönderilmiş olan telgraflar için bkz.: BCA. 030-0-001-000-000-37-226-2.

⁸¹⁸ BCA. 030-0-001-000-000-37-226-2.

⁸¹⁹ TBMM ZC, Devre 10, İçtima 2, Cilt 8, 15. İnikat, 16 Aralık 1955, s.325.

⁸²⁰ Dinamo, **a.g.e.**, s.65.

⁸²¹ Dilek Güven tahliyelerde en önemli etken olarak, İsmet İnönü'nün Mecliste, hükümeti gerçek suçluları bulmak yerine, suçsuz vatandaşlara işkence yapmakla ağır bir şekilde eleştirdiği konuşmasını belirtmiştir. Bkz.: Güven, **a.g.m.**, s.43.

⁸²² TBMM ZC, Devre 10, İçtima 2, Cilt 9, 23. İnikat, 13 Ocak 1956, s.79-81.

elbette onların takip edeceği yoldur, elbette onların menfaatlerine daha uygundur. Arkadaşlar; Kıbrıs Türktür Cemiyetinin başında iki yerden mebus namzedi gösterdikleri bir zat mevcuttur. Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ve diğer cemiyetlerle olan alâkalarının, talebe cemiyetleri arasında yapılan tahrikatın hesabını kendilerinden soracağız. Onlar göreceklerdir.”⁸²³

Adnan Menderes’in ardından C.H.P. adına söz alan Nüvit Yetkin ise Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin bir fesat yuvası olmadığını; C.H.P.’nin Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ni muzir bir teşekkül olarak tanımadığı açıkladıktan sonra şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Muhterem arkadaşlar, Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin 24 kurucusunun ismini taşıyan mektuplar hepimize gelmiştir. Burada da izah olunduğu gibi Kıbrıs hâdiseleri üzerine Millî Talebe teşekkülleri müşterek bir toplantı yapmışlar, heyetleri Başbakan tarafından kabul edilmiş ve onun ilhamı üzerine bu Cemiyet kurulmuş ve Başbakan kendilerine 5 bin lira maddi yardımda bulunmuştur. Hikmet Bil, Devletin Arsulusal menfaatlerini haleldar etmekle itham olunan Hikmet Bil 5 Eylülde bir açılış töreni toplantısından sonra Başvekil tarafından otomobiliyle Florya Köşkü’ne götürülmüş iltifatlarına nail olmuştur. Ben ne Hikmet Bil’i ve ne de kendisini tutanları itham edecek değilim.”⁸²⁴

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil, Orhan Birgit ve Hüsamettin Canöztürk’ün de aralarında bulunduğu 17 kişi⁸²⁵ hakkında 11 Şubat 1956 tarihinde, Hükümet’in tasvibi olmaksızın; yabancı bir devlet aleyhine ilişkileri bozacak şekilde hareketlerde bulunmak, yabancı bir devlet aleyhinde hasmane hareketlerde bulunmak ve halkı basın yoluyla tahrik etmek ve diğer suçlardan Örfi İdare Mahkemesi tarafından dava açılmıştır.⁸²⁶

Hikmet Bil, Örfi İdare 2 No’lu Yüksek Mahkeme Başkanlığı’na 23 Şubat 1956

⁸²³ TBMM ZC, Devre 10, İctima 2, Cilt 9, 23. İnikat, 13 Ocak 1956, s.79-81.

⁸²⁴ TBMM ZC, Devre 10, İctima 2, Cilt 9, 23. İnikat, 13 Ocak 1956, s.86.

⁸²⁵ Hikmet Bil, Orhan Birgit, Kamil Önal, Hüsamettin Canöztürk, Nedim Üsdiken, Aydın Konuralp, Hurşit Şahsuvar, Öztürk Canöztürk, İsmail Türker, Gündüz Gölönü, Vedat Pekgirgin, Gökşin Sipahioğlu, Murşit Yolgeçen, Sarafim Sağlamel, Osman Tan, Mustafa Eroğlu, Erol Demircioğlu. Bkz.: **Cumhuriyet**, 12 Şubat 1956

⁸²⁶ **Cumhuriyet**, 12 Şubat 1956.

tarhinde bir dilekçe vererek hakkında yapılan suçlamalara karşı kendisini savunmuştur.⁸²⁷ Öncelikle Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin kuruluşunun ilk gününden, faaliyetten men edildiği geceye kadar her zaman Hükümet'in tasvibiyle karşılaştığını belirten Hikmet Bil bu durumu şu örneklerle desteklemiştir:

Başbakan Adnan Menderes dernek haline gelmeden Kıbrıs Türktür Komitesi'ni 24 Ağustos 1954 tarihinde İstanbul Valiliği'nde kabul etmiştir ve Komite'nin teşkilatlı bir cemiyet haline dönüşmesini bizzat kendisi ilham etmiştir. İngiliz bayrağı altındaki bir toprak parçası olan Kıbrıs'a Türktür diyen bir cemiyetin nizamnamesini bizzat Hükümet kabul etmiştir. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün isteği üzerine Kıbrıs Meselesi (Cyprus Problem) isimli bir broşür hazırlanmıştır ve bu broşür Birleşmiş Milletlerde Türk Başdelege Selim Sarper tarafından hemen hemen aynen okunmuştur. Ahmet Emin Yalman, Başbakan ile Cemiyet arasında bir köprü vazifesi görmüştür ve Başbakan'ın direktiflerini Cemiyet'e iletmiştir. Başbakan Cemiyet'e 5000 liralık bir yardım yapmıştır. Kıbrıs seyahatine çıkmadan iki gün önce Fuat Köprülü Ankara'da Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Sekreteri Kamil Önal'ı kabul ederek Kıbrıs'a gidecek heyete iyi yolculuklar ve başarılar diledikten sonra bu uğurda çalışan bütün arkadaşların gözlerinden öptüğünü bildirmiştir. Maliye Bakanı Hasan Polatkan Cemiyet'in toplayacağı paraları Kıbrıs'a aktarmayı taahhüt etmiştir. İddianameye göre dağıtılması adeta gizli bir suçmuş gibi gösterilen Kıbrıs Türktür rozetinin ve pankartların şekli İçişleri Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir. Ayrıca Başbakan Adnan Menderes de Teknik Üniversite'nin açılışında bu rozetten göğsüne taktırarak gazetecilere poz vermiştir.⁸²⁸ Londra Konferansı'na gönderilen Türk Heyeti Başkanı Fatin Rüştü Zorlu Türk umumiyesinin Kıbrıs konusunda artık teşkilatlanmış bulunduğunu övünerek söylemiştir; o teşkilat Kıbrıs Türktür Cemiyeti'dir. Çünkü bu mevzuda başka bir teşkilat yoktur. Kızıltoprak Demokrat Parti Başkanı bölgesinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti Şubesi açılması için Demokrat Parti Başkanı Adnan Menderes'e fikrini sormuştur ve cevaben Başbakan kurun diyerek, başarılar dileğinde bulunmuştur. Hükümet Kıbrıs Türktür

⁸²⁷ BCA. 010-0-009-000-000-108-337-1.

⁸²⁸ Başbakan Adnan Menderes'e Kıbrıs Türktür Rozeti Takılırken Ek-20

Cemiyeti'ne Kıbrıs'a ve Londra'ya gidebilmesi için 3000 liralık döviz tahsisi yapmıştır. Başbakan 6/7 Eylül olaylarından 18 saat önce Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanı ile görüşmüştür. Kıbrıs Türktür Cemiyeti kurucularından oldukları için olayların ardından tutuklanan 86 kişinin 80 tanesi Demokrat Parti'nin İstanbul teşkilatında üstün vazifeler almışlardır.⁸²⁹

Dilekçesinin devamını Örfi İdare Mahkemesi tarafından hazırlanan Talepname'de kendisiyle ilgili yapılan diğer suçlamalara ayıran Hikmet Bil, Fazıl Küçük'ten gelen mektup üzerine 16 Ağustos 1955 tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin bütün şubelerine yapmış olduğu tamim ile ilgili olarak; bu tamimin etrafı boş yere telaşa vermemek amacıyla "Gizli" işaretiyle gönderildiğini, tamimle balo, folklor oyunları gibi Kıbrıs için maddi kaynak sağlayacak faaliyetler konusunda şubelere serbesti tanıdığını belirtmiştir. Bir diğer suçlama konusu olan 4 Eylül 1955 tarihindeki Rumca gazetelerinin yakılması olayıyla kendisinin hiçbir alakası olmadığını beyan eden Bil, İstanbul'da Rumların yoğun olarak yaşadığı Kurtuluş, Taksim gibi yerlerde bilerek şube açtırmadığını, İstanbul Millet Vekili Hacopulos'u Komite çalışmalarına kendisinin davet ettiğini, Kıbrıs Türklere devredilince Ada'daki Rumların İstanbul'dakiler gibi huzur içerisinde yaşayacaklarını yine kendisinin söylemiş olduğunu belirtmiştir ve bu örneklerden de anlaşılacağı gibi kendisinin Yunan ve İngiliz devletlerine hiçbir zaman düşmanca davranmadığını ifade etmiştir. Hikmet Bil 6 Eylül'de olayların hemen ardından Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin yayınlamış olduğu beyanname ile ilgili olarak, beyannameyi Adnan Menderes'in Kıbrıs konusunda Liman Lokantası'nda yapmış olduğu konuşmanın ışığında kaleme aldıklarını belirtmiştir. Olayların hemen öncesinde yapmış oldukları görüşmede Başbakan'a, Hükümet konuyu devraldığı için Cemiyet'i kapatmayı teklif ettiğini ve Menderes'ten "*Hayır daha siz bize lazımsınız*" cevabını aldığını belirten Hikmet Bil, dilekçesini şu sözlerle sonlandırmıştır: "*Şimdi neden lazım olduğumu anlıyorum muhterem hakimler. Huzurlarınıza sevk edilmek içinmiş...*"⁸³⁰

⁸²⁹ BCA. 010-0-009-000-000-108-337-1.

⁸³⁰ BCA. 010-0-009-000-000-108-337-1. Hikmet Bil'in 23 Şubat 1956 tarihli dilekçesi için bkz Ek-21.

Örfi İdare Mahkemeleri tarafından yapılan yargılamalarda 6/7 Eylül olaylarının, maksatlı veya maksatsız olarak bazı şahıslar ve teşekküller tarafından, tahrik ve teşvik edildiği meydana çıkarılmıştır ancak olayların kesin olarak belli olan bir zümre veya teşekkül tarafından maksatlı olarak önceden tertiplendiği tespit edilememiştir.⁸³¹

Örfi İdare kaldırıldıktan sonra İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye devam edilen 17 sanıklı yargılamanın 24 Ocak 1957 tarihli duruşmasında, sanıklar hakkında; yeterli delil bulunmadığı ve sanıkların suç işleme kastıyla hareket etmemiş oldukları gerekçeleriyle, hakimlerin oy birliği ile beraat kararı verilmiştir.⁸³²

3.4. Yassıada Yargılamalarında Kıbrıs Türktür Cemiyeti

27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen askeri müdahalenin ardından, Demokrat Parti ve Adnan Menderes hakkında öne sürülen iddiaların en ciddilerinden bir tanesi, Fuat Köprülü tarafından dile getirilmiştir.⁸³³ Köprülü 4 Haziran 1960 tarihinde, 6/7 Eylül olayları hakkında Yeni Sabah gazetesine vermiş olduğu beyanatta "*Hadiseler Fatih Rüştü Zorlu'nun ilhamı ile Menderes ve Gedik tarafından tertiplenmiştir*"⁸³⁴ demiştir.⁸³⁵

⁸³¹ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

⁸³² "AA PA 9 Türkiye 205-01/92.42, Almanya'nın Ankara Büyükelçiliği Raporu, 28.01.1957" den akt.: Güven, **a.g.e.**, 70; **Ulus**, 25 Ocak 1957.

⁸³³ Demir, **a.g.m.**, s.53.

⁸³⁴ **Yeni Sabah**, 5 Haziran 1960.

⁸³⁵ Köprülü'nün açıklamalarını bir ihbar olarak nitelendiren Mehmet Arif Demirel, Köprülü bu ihbarı yapmak için Menderes ve arkadaşları tutuklanana kadar beklediği için, kendisini ağır bir dille eleştirmiş ve ihbarın asılsız ve mantıksız olduğunu belirtmiştir. Bkz. Demirel, **Fatih Rüştü Zorlu Gerçeği**, s.77; Yassıada Yargılamalarında bahse konu cümlesiyle ilgili Köprülü: "*Hareketi ilkin Hükümet hazırlamış, sonra da ipin ucunu tutamamıştır diyordum. Lakin bir hükümet tarafından doğrudan doğruya böyle bir şeyin yapılması aklın ve mantığın doğrudan doğruya kabul edemeyeceği bir keyfiyettir.*" şeklinde ifade verince, Başkan: "*Siz ağızınızdan çıkan kelimeleri bilmelisiniz. Önceki ifadenizde Fatih Rüştü Zorlu'nun ilhamı ile Menderes tertip etti diyordunuz?*" diyerek Köprülü'yü azarlamıştır. Köprülü de bunun üzerine "*Benim ifadelerim birbirine aykırı değildir. İşin bidayetinde de bende sırf Kıbrıs meselesinde bir menfaat sebebi ile böyle hareket etmiş olabilirler düşüncesi vardı.*" demiştir. Köprülü'nün ifadelerindeki (5 Haziran 1960'taki ifadeleri ile Yassıada Mahkemeleri'ndeki ifadeleri) farklılığın bir nedeni olarak Köprülü'nün 5 Haziran 1960'tan önce "Tanık" iken vermiş olduğu beyanatın Yassıada'da değerlendirilmesi sonucu 21.09.1960 Tarihli Tahkikat Kararı'na, 02.10.1960 Tarihli Ek Karar ile "Sanık"

Köprülü'nün basın açıklamasının ardından Yunanistan, sorumluların yargılanması için Türkiye'den talepte bulunmuştur.⁸³⁶ Milli Birlik Komitesi, Yunanistan'ın talebini ve basında yayınlanan açıklamaları göz önünde bulundurarak Yüksek Soruşturma Kurulu'na bir tahkikat başlattırılmıştır.⁸³⁷

14 Ekim 1960 tarihinde başlayan Yassıada Mahkemeleri'nde, Menderes Hükümeti 6/7 Eylül olaylarının organizasyonunu yapmak ve uygulamakla suçlanmıştır.⁸³⁸ 6/7 Eylül olayları davası, 19 Ekim 1960-5 Ocak 1961 tarihleri arasında ve toplam 20 oturum olarak yapılmıştır.⁸³⁹ Bu davada Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu dahil olmak üzere toplam 11 kişi⁸⁴⁰ yargılanmıştır.⁸⁴¹

Yüksek Soruşturma Kurulu'na bağlı Hayrettin Şakir Perk başkanlığındaki 7 Numaralı Soruşturma Kurulu tarafından hazırlanan 13 maddelik, 21 Eylül 1960 tarihli Tahkikat Kararı'nın Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ni ilgilendiren 1'nci ve 7'nci maddelerinde şunlar yazmaktadır:

1- *Kıbrıs Türktür Komitesi'nin Cemiyet haline inkılabı için sakıt ve sabık Başbakan Adnan Menderes'in Komite üyelerine telkinde bulunması ve buna binaen yardımların esirgenmemiş olması, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne manevi müzaheretini fiilen göstermesi,*

7- *Nümayişlerin vehamet kesbettiğini İzmit'te duyup, Sapanca'dan İstanbul'a ve Vilayet'e dönmüş olan sanıkların kendi tertip ve teşviklerini örtmek maksadıyla hadiselerle mutlaka bir mesul aramak kaygısına düşmüş, adli tahkikatla*

duruma düşmüş olması değerlendirilebilir. Ayrıca Alparslan Türkeş'in de Köprülü'yü ifadeleri Türkiye'ye zarar verdiği gerekçesiyle kendisini ikaz ettiği yönünde ifadeleri vardır. Bkz.: Dosdoğru, **a.g.e.**, s.143. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.98-104,165-168; Naskali, **a.g.e.**, s.88-93.

⁸³⁶ Demir, **a.g.m.**, s.53; Demirer, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.104.

⁸³⁷ Demirer, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.104.

⁸³⁸ Bağcı, **a.g.e.**, s.114.

⁸³⁹ Akın, **a.g.e.**, s.191; Naskali, **a.g.e.**, s.VII.

⁸⁴⁰ Başbakan Yardımcısı Fuat Köprülü, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, İzmir Valisi Kemal Hadımlı, İstanbul Emniyet Müdürü Alaeddin Eriş, Selanik Başkonsolosu Mehmet Ali Balin, Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinapl, Oktay Engin ve Selanik Başkonsolos kavası Hasan Uçar. Bkz.: Naskali, **a.g.e.**, s.4.

⁸⁴¹ Naskali, **a.g.e.**, s.4.

*masumiyetleri taayün eden komünistler ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti mensuplarının tevkif emrini vermiş bulunmaları.*⁸⁴²

6/7 Eylül olayları hakkında Yüksek Soruşturma Kurulu'na hazırlanan Kararname 18 Ekim 1960 tarihinde açıklanmıştır ve Kararname'de olayların sorumluları dört kategoride değerlendirilmiştir.⁸⁴³ Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin adı ilk grupta Menderes'in Cemiyet'e manevi destek vermesinden dolayı geçmektedir.⁸⁴⁴ Türkiye-Yunanistan ilişkilerinden bahsedildikten sonra 1954 yılında, Kıbrıs konusunda, Türk kamuoyunda Türk Hükümeti'nin Türk Tezini açıklamakta geç kaldığı algısının oluşmaya başladığından bahsedilen Kararname, şu şekilde devam etmektedir: *"Bu vaziyet karşısında, Kıbrıs Türktür Komitesi adı altında kurulmuş olan teşekkülün temsilcileri sakıt Başbakan tarafından İstanbul'da Vilayet makamına davet olunarak Kıbrıs meselesinin ehemmiyetle müdafaası maksadı ile teşkilatlı bir cemiyet haline gelmesi lüzumu bildirilmiş ve Hükümet'in maddi ve manevi yardımlarına mazhar olan temsilciler "Kıbrıs Türktür Cemiyeti"'ni kurmuşlardır.*"⁸⁴⁵ Aynı maddenin devamında tahriklerle birlikte Kıbrıs konusunun Türk halkı üzerinde oldukça hassas bir noktaya taşındığı belirtilerek Menderes'in 24 Ağustos 1955 tarihli konuşması ile Türk halkındaki heyecanın daha da arttırıldığı vurgulanmış ve diğer tespitler de eklenerek Adnan Menderes, Celal Bayar ve Fatin Rüştü Zorlu'nun durumları açıklanmıştır.⁸⁴⁶

Kararnamenin okunmasının ardından Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol; *"Yakalananlar içinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyeleri ve komünistler*

⁸⁴² Dosdoğru, **a.g.e.**, s.96,

⁸⁴³ 1- 6/7 Eylül olaylarının aktörleri: Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu; 2- 6/7 Eylül olaylarındaki durumu elde edilecek delillerle netleşecekler: Fuat Köprülü; 3- 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili müdafaaları kısmen yerinde görülerek tertipçi failler arasında yer almayan, politikacı olmayan sanıklar: Fahrettin Kerim Gökay, Kemal Hadımlı ve Alaaddin Eriş, 4- Selanik'teki patlama olayı ile ilgili görülenler: Mehmet Ali Balin, Mehmet Ali Tekinalp, Oktay Engin, Hasan Uçar. Bkz.: Dosdoğru, **a.g.e.**, s.106-110.

⁸⁴⁴ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.107.

⁸⁴⁵ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.111,112.

⁸⁴⁶ Kararnameye göre Bayar, Menderes ve Zorlu "cemiyet" halinde bir araya gelerek, Kıbrıs meselesi dolayısı ile Anayasa'nın tanıdığı kanuni haklarının bir kısmından, ırk mülahazası ile Rum vatandaşları mahrum bırakmak hedef ve gayesiyle Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evde bomba patlatılmasını temin ve Kıbrıs hadiseleri dolayısıyla hassas bir vaziyette bulunan Türk vatandaşlarını bu zümre aleyhine harekete geçirmekten ve bunda da başarılı olmaktan dolayı suçlanmışlardır. Bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.114; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.107,108.

bulduğuna ve bunların da çoğu sonra beraat ettiğine göre, mürettepleri kim olabilir?” sorusunu Bayar’a yöneltmiştir. Bayar ise; “Benim bildiğim Kıbrıs Türktür Cemiyeti milli bir maksatla kurulmuştur.”,⁸⁴⁷ “Memlekete faydalı olmuştur.”,⁸⁴⁸ “Memlekette Kıbrıs’a olan alakayı uyandırmıştır.”⁸⁴⁹ yanıtını vermiştir.⁸⁵⁰

Adnan Menderes Yassıada Mahkemeleri’ndeki savunmasına Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile olan ilişkisini açıklayarak başlamıştır.⁸⁵¹ Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile olan münasebetlerinin bir suç teşkil etmeyeceğini, başlarında Ahmet Emin Yalman gibi yaşlı başlı ve tecrübeli birisi olan bir teşekküle elbette ilgi göstermesi gerektiğini anlatan Menderes,⁸⁵² Cemiyet ile olan mülakatının kendi daveti ile değil, kendisine Cemiyet tarafından yapılan talep neticesinde gerçekleştiğini açıklamış, ilave olarak da “*Türkiye aleyhine yapılan tahrikler karşısında bu Komiteyi kabul ettim. Başvekil olarak kabul etmek mecburiyetindeydim.*” demiştir.⁸⁵³ Neden ilk etapta komünistlerle Kıbrıs Türktür Cemiyeti mensuplarının suçlu olarak gösterilmeye çalışıldığını da açıklayan Menderes, olay günü otomobil ile İzmit’ten İstanbul’a hareket ettiği esnada yolda gördüğü kalabalığın “Kıbrıs Türktür” şeklinde gösteriler yaptığını, hatta Başbakanlık aracını durdurarak Kıbrıs Türktür rozeti koymaya çalıştıklarını ve bütün bunların da kendisinde ilk etapta Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin bu olaylarda dahili olduğu kanaati oluşmasında etken olduğunu belirtmiştir.⁸⁵⁴

Yassıada Yargılamaları esnasında tanık olarak ifadesine başvuru edilen dönemin Örfi İdare Komutanı Nurettin Aknoz’a en çok yöneltilen suçlama 6/7 Eylül olaylarının ardından Hükümet’in telkini ile Örfi İdare Mahkemeleri hakimlerine baskı yaparak

⁸⁴⁷ Naskali, **a.g.e.**, s.11.

⁸⁴⁸ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.114.

⁸⁴⁹ Naskali, **a.g.e.**, s.11.

⁸⁵⁰ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.114; Naskali, **a.g.e.**, s.11.

⁸⁵¹ Demirel, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.12; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.115.

⁸⁵² Bu açıklama; “Menderes Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ne yardım ettiğini ve görüştüğünü kabul etti” şeklinde yorumlanmıştır. Bkz.: Demirel, **a.g.m.**, s.57.

⁸⁵³ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.114,115. Adnan Menderes ifadesinde Yunanistan’da da Kıbrıs’la ilgili bir çok cemiyet kurulduğunu ve bütün dünyada Türkiye aleyhine tahrikler yapıldığını, bunu karşılamak için kurulmuş olan bir cemiyetin kendisine müracaatını Başbakan olarak kabul etmemenin, milli vazifeyi anlamamak anlamına geleceğini belirtmiştir. Bkz.: Demirel, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.120; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.115.

⁸⁵⁴ Demirel, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.128; Naskali, **a.g.e.**, s.20-21.

komünistleri suçlu göstermeye çalıştığı iddiasıdır ve Aknoz tanık ifadeleri esnasında kendisine ayrılan zamanın çoğunu bu iddiayı yalanlamaya çalışarak kullanmıştır.⁸⁵⁵ Menderes ise Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ni koruduğu ve teşvik ettiği iddialarına karşı Aknoz'a bu yönde bir tesir yapıp yapmadığının sorulmasını istemiş ve karşılığında mahkeme önünde Aknoz'dan; “*Böyle bir tesire hiç maruz kalmadım.*” yanıtını almıştır.⁸⁵⁶

Yassıada Yargılamalarında tanık sıfatıyla ifadesi alınan Kıbrıs Türktür Cemiyeti İdare Heyeti Üyesi Orhan Birgit, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin kuruluşunu ve faaliyetlerini⁸⁵⁷ anlattıktan sonra Cemiyet'in gayesinin ve bünyesinin 6/7 Eylül olayları kadar büyük bir teşkilata elverişli olmadığını belirterek: “*Hadisenin mürettep olduğuna dair kesin bir şey bilmiyorum*” demiştir.⁸⁵⁸

6/7 Eylül olaylarında Kıbrıs Türktür Cemiyeti genellikle olayları başlatan ilk mitingleri düzenlemekle suçlanmıştır.⁸⁵⁹ Şahitlerden Şemi Ergin tarafından Mahkeme'de Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin mitingi gündeme getirildiğinde, bu iddia doğrudan Adnan Menderes tarafından yalanlanmıştır.⁸⁶⁰ Bunun üzerine de Şemi Ergin “*Bendenizin ifadesi*

⁸⁵⁵ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.152-154; Naskali, **a.g.e.**, s.110-115. Yassıada'da tanık olarak dinlenenlerden dönemin Örfi İdare Beyoğlu 2 No.lu Mahkeme Hakimlerinden Fahri Çoker, Örfi İdare Komutanı Nurettin Aknoz'un yargılamalar esnasında Hakimlerle Milli Emniyet Şeflerini toplantıya çağırarak hadiselerin tamamen komünistlerin tertibi ve eseri olduğu hakkında konuştuğunu ve “meydanlarda salkım salkım insanların asılı olduğunu görmek istediği” hakkında sözler söylediğini belirtmiştir. Bkz.: Dosdoğru, **a.g.e.**, s.170; Naskali, **a.g.e.**, s.154. Bu konu, komünist olduğu gerekçesiyle 6/7 Eylül olaylarının ardından tutuklanan Aziz Nesin'in **Salkım Salkım Asılacak Adamlar** isimli kitabında ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Orhan Birgit de ifadesinde benzer şekilde Aknoz hakkında “Ankara'ya gidip geliyor, hakimleri topluyor ve hakimlere bizim idamımızın Ankara'dan istendiğini söylüyordu.” İfadelerini kullanmıştır. Bkz.: Dosdoğru, **a.g.e.**, s.167; Naskali, **a.g.e.**, s.146,147.

⁸⁵⁶ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.154; Naskali, **a.g.e.**, s.115.

⁸⁵⁷ Orhan Birgit Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin başlıca iki fonksiyonunun olmuş olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki Türkçe ve İngilizce pankartlar bastırılarak lazım gelenlere dağıtılması (Birgit bu noktada 6/7 Eylül olaylarında nümayişçilerden ele geçen pankartların olaylardan bir sene evvel bastırılmış olduğunu ifade etmiştir.) ikincisi ise Birleşmiş Milletlerdeki yabancı delegelere Kıbrıs'ın jeopolitik ve tarihi bakımından durumunu anlatan bir kitap basılmasıdır. Bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.184; Naskali, **a.g.e.**, s.148.

⁸⁵⁸ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.182-190; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.167; Naskali, **a.g.e.**, s.115.

⁸⁵⁹ Bu iddia doğrultusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.89,90; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.21; Fersoy, **a.g.e.**, s.249,250; Güven, **a.g.e.**, s.13.

⁸⁶⁰ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.187; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.157 Naskali, **a.g.e.**, s.122,123.

bir katiyet kesbetmemektedir. Kıbrıs Türktür Cemiyeti mensuplarıyla konuşmuş değilim.” yanıtını vermiştir.⁸⁶¹ Bu konu hakkında ifadesine başvurulmuş Orhan Birgit söz konusu mitingün Kıbrıs Türktür Cemiyeti değil Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı tarafından düzenlendiğini belirtmiştir.⁸⁶²

6/7 Eylül olayları esnasında İstanbul’da Emniyet Başmüfettişi olarak görev yapmış olan Nevzat Emrealp ifadesinde, Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyelerinin tutuklanarak Harbiye’ye gönderildiği zaman, bu kişilerin arasına sanki cemiyettenmiş gibi bir ajanın sokulduğunu anlatmıştır.⁸⁶³ Emrealp bu ajandan gelen raporda; Hikmet Bil ile Orhan Birgit’in hadiseyi Hükümet’in emri ile idare ettiklerinin, daha sonra yüzüstü bırakıldıklarının, eğer mahkeme huzuruna çıkarılırlarsa Bil ile Birgit’in kimden direktif aldıklarını açık olarak bildireceklerinin yazılı olduğunu açıklamıştır.⁸⁶⁴ Konunun muhataplarından Hikmet Bil 24 Ekim 1960 tarihinde yapılan Üçüncü Oturum’da bulunmadığı için kendisine bu durumun gerçekliği sorulamamış; konunun bir diğer muhatabı olan Orhan Birgit’e söz verilmiştir.⁸⁶⁵ Orhan Birgit ifadesinde kendisinin Cumhuriyet Halk Partili olduğunu, Menderes ile işbirliği yapması gibi bir şeyin söz konusu olamayacağını, Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin şimdiye kadar Emniyet Müdürlüğü’nde birbiri ile tanışan sembolik bir teşekkül olduğunu,⁸⁶⁶ dolayısıyla bu işi

⁸⁶¹ Naskali, **a.g.e.**, s.123.

⁸⁶² “5-6 Eylül tarihlerinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti bir miting yapmak için müracaatta bulunmamıştır. Müracaatta bulunan Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı’dır. Bomba hadisesinin umumi eşkari teşhiz ettiğini gençler görmüşlerdir. Merkezi Parmakkapı’dadır. Fahir Ergan, Hüsamettin (Canöztürk) ve diğer arkadaşlar bu hadisenin bir miting şeklinde sokağa çıkacağını fark ederek Mülkiye Amiri’ne müracaat etmişler ve demişler ki, „z,n altında, kordon altında birkaç gün sonra miting yapılacağını ilan ederseniz, halkın deşarj etmesini önlersiniz.” Bkz.: Demire, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.185; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.168; Naskali, **a.g.e.**, s.149.

⁸⁶³ Demire, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.187;vDosdoğru, **a.g.e.**,vs.171; Naskali, **a.g.e.**, s.149.

⁸⁶⁴ Demire, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.187; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.171; Naskali, **a.g.e.**, s.149.

⁸⁶⁵ Demire, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.189; Naskali, **a.g.e.**, s.149.

⁸⁶⁶ Orhan Birgit’in ifadesinin devamında Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgili olarak “Dünya’da hiçbir cemiyet bu kadar birbirini tanımayan insanlardan bir araya gelmemiştir” ifadesini kullanmıştır. Bkz.: Demire, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.189; Naskali, **a.g.e.**, s.149. Sorgu gecesinde birbirleri ile “Sen şu şubeden misin?”, “Genel Merkez İdare Heyeti’ndeki sen miydin?” şeklinde tanıştıklarını ifade eden Birgit, Cemiyet’in tamamen sivil, tamamen dağınmış, tamamen pejmürde vaziyette olduğunu belirtmiştir. Birgit ile İstanbul’da yapılan mülakat,24 Nisan 2013.

yapmaya Cemiyet'in gücünün yetmeyeceğini belirtmiştir.⁸⁶⁷

Sanıklardan Oktay Engin'in avukatlığını da yapmış olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin önemli isimlerinden Nevzat Karagil, "tanık" olarak vermiş olduğu ifadesinde, 2 Eylül günü İngiltere'de Kıbrıs Türktür Cemiyeti namına bir basın toplantısı düzenleyerek Türkiye'nin Kıbrıs tezini dünya basınına açıkladığını belirtmiştir.⁸⁶⁸ İngiltere'de Kıbrıs Türktür Cemiyeti tarafından 4 Eylül 1955 tarihinde düzenlenen miting ile yakından ilgilendiğini, nihayet mitingin başarı ile sonuçlanmasının ardından ertesi gün ayın 5'inde Fatin Rüştü Zorlu'nun da bulunduğu bir kokteyl parti verildiğini söyleyen Karagil, kokteyl esnasında "*Acaba Türkiye'de böyle bir miting yapılırsa, 7 Eylül günü yapılacak olan salon toplantısı üzerinde bir tesiri olabilir mi?*" şeklinde bir müzakere yapıldığını, duyduğu belirtmiştir.⁸⁶⁹ Özellikle Başsavcı Egesel, Karagil'in daha önceki ifadelerinden yola çıkarak kendisine yöneltmiş olduğu ısrarlı sorularına rağmen Karagil'e bu konuşmayı yapanın Fatin Rüştü Zorlu olduğunu söyletememiştir.⁸⁷⁰

6/7 Eylül 1955 döneminin İzmir Milletvekili Cihat Baban'ın tanık sıfatı ile vermiş olduğu ifadesinde, Demokrat Parti'nin bir grup toplantısı sırasında olaylar nedeni ile istifa etmiş olan Namık Gedik'le istifası hakkında konuşurlarken, Gedik'in Menderes'i kastederek "*Beni çamura batırmak istedi, yapamadı*" dediğini belirtmiştir.⁸⁷¹ Bir diğer dikkat çekici bilgi olarak; Baban ifadesinde olayların ardından tutuklanan arkadaşı Hikmet Bil'i ziyareti esnasında Bil'in kendisine: "*Bir gün evvel Adnan Menderes beni arabasına aldı, size yardım edeceğim, teşvik edeceğim dedi. Kıbrıs'a bir takım yardımlar için vaatlerde bulundu. Ertesi gün beni buraya tıktı, bunun*

⁸⁶⁷ Birgit ayrıca Menderes'in kendi adamları olduğunu, 6/7 Eylül olaylarını çıkarmak için kullanması gerekse Kıbrıs Türktür Cemiyeti yerine bahsedilen kendi adamlarını kullanabileceğini ifade etmiştir. Konu hakkında geniş bilgi için bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.189; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.173; Naskali, **a.g.e.**, s.157, 158.

⁸⁶⁸ Naskali, **a.g.e.**, s.168.

⁸⁶⁹ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.195; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.177; Naskali, **a.g.e.**, s.168,169.

⁸⁷⁰ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.195-197; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.177; Naskali, **a.g.e.**, s.168-171.

⁸⁷¹ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.209; Naskali, **a.g.e.**, s.266.

*adı namussuzluktur, bu da başıma geldi, buna da şahit olduk.” dediğini, söylemiştir.*⁸⁷²

Yassıada Yargılamaları’nda tanık olarak ifadesine başvuru olan bir diğer kişi de Aydın Konuralp’tir.⁸⁷³ 1951 yılından itibaren Ankara’da Kıbrıs ile ilgili her türlü faaliyete karıştığı belirterek ifadesine başlayan Aydın Konuralp, Londra Konferansı öncesinde Ankara’da bulunan Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Mehmet Ertuğrul ve Kıbrıslı Türk Lider Faiz Kaymak ile birlikte Fatin Rüştü Zorlu’yu ziyaret ettiklerini, bu ziyaret esnasında da kati bir haber olmamasına rağmen, Hükümet’i angaje etmek maksadıyla 28 Ağustos’ta Rumların katliam yapacakları haberini kendilerinin ortaya attıklarını belirtmiştir.⁸⁷⁴ Konuralp’in ifadesine göre 6/7 Eylül olayları bu katliam hikayesi üzerine, şayet Kıbrıs’ta bir katliam yapılırsa Türkiye’nin cevap vermesi maksadıyla hazırlanmıştır.⁸⁷⁵ Konuralp ayrıca 1955 yılının 2 Ağustos günü Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin Ankara Şubesi’ni açmak maksadıyla Ankara Valisi Kemal Aygün’e başvurduklarını ve Aygün’ün başvuru dilekçesini onayladıktan sonra *“Birkaç gün daha sabredin”* dediğini bunun üzerine 6/7 Eylül olayları patlak verince Vali’nin bu sözünün manasını daha iyi anladığını beyan etmiştir.⁸⁷⁶

Tanık olarak ifadesi alınan, kapatılan Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin Genel Başkanı Hikmet Bil, 5 Eylül 1955 günü Adnan Menderes ile yapmış olduğu görüşmeyi açıklayarak sözlerine başlamıştır.⁸⁷⁷ Bil’in ifadesine göre 5 Eylül sabahı saat 8:30’da⁸⁷⁸ Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü kendisini arayarak saat 10:00’da yeni yapılacak olan Adalet Sarayı’nın açılış töreninde Başbakan Menderes’in kendisini davet

⁸⁷² Dosdoğru, **a.g.e.**, s.209; Naskali, **a.g.e.**, s.266.

⁸⁷³ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.249; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.212; Naskali, **a.g.e.**, s.275.

⁸⁷⁴ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.249; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.212; Naskali, **a.g.e.**, s.276.

⁸⁷⁵ Demirer 1953 yılında tanımış olduğu Faiz Kaymak’ın Zorlu’ya uydurma bir bilgi vermeyeceğini ve zaten Makarios’un 28 Ağustos 1955 tarihinde büyük bir katliama hazırlanmakta olduğunu herkes tarafından bilindiğini belirtmiştir. Bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.250.

⁸⁷⁶ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.249,250; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.212; Naskali, **a.g.e.**, s.276-277.

⁸⁷⁷ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.197-199; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.218-222; Naskali, **a.g.e.**, s.286-288.

⁸⁷⁸ Hulusi Dosdoğru’nun kitabında 6/7 Eylül olaylarından bir gün önce akşam saatlerinde Hikmet Bil’in arandığı belirtilmiştir. Bkz.: Dosdoğru, **a.g.e.**, s.218.

ettiğini belirtmiştir.⁸⁷⁹ Törenin ardından Başbakan ile Başbakanlık makam aracında görüşüklerini belirten Bil, Menderes'e Kıbrıs ve Londra seyahatleri ile ilgili bilgi verdiğini, Menderes'in de kendisine 24 Ağustos 1955'te Liman Lokantası'nda söylediği nutku hatırlatarak: “*Nasıl buldun?*” diye sorduğunu, cevaben: “*Gayet iyi Beyefendi. Biz Cemiyet'i zaten halka bağlı olan Kıbrıs davasını devlete mal etmek için kurmuştuk. Müsaade ederseniz bu Cemiyet'i feshedelim.*” demesi üzerine Menderes'in “*Yok daha dursun, Cemiyet bize lazım.*” diyerek buna izin vermediğini belirtmiştir.⁸⁸⁰ Zorlu'dan gelen telgraf üzerine Menderes'le yapmış oldukları görüşmeye de değinen Bil, Menderes'in kendisine “*Zorlu'nun oradaki vazifesi Londra Konferansı'nu torpillemeektir. Bizden aktif olmamızı istiyor*” dediğini belirtmiştir.⁸⁸¹ Sorular kısmında tanık Bil'e, Fatin Rüştü Zorlu'nun avukatı Orhan Cemal Fersoy, Fazıl Küçük'ün mektubundan sonra 18 Ağustos 1955 tarihinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin tüm şubelerine Hikmet Bil tarafından yapılmış olan tamim hususunu sormuştur.⁸⁸² Hikmet Bil bahsedilen mektuptan beş altı gün önce, Türk gazetelerinde katliam haberlerinin yer alması sebebiyle, bu mektubun geç kalmış bir mektup olduğunu belirttikten sonra, Cemiyet'in o günlerdeki görevinin kapalı salon toplantıları yapmaktan ve davayı halka anlatmaktan

⁸⁷⁹ Adnan Menderes bu kısmı kesinlikle kabul etmemektedir. Menderes'e göre; Hikmet Bil öncesinde Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü'yü sürekli arayarak kendisiyle görüşmek için müracaatlarda bulunmuştur, bunun üzerine Menderes Özel Kalem Müdürü ile Hikmet Bil'e haber göndererek bu görüşme teklifine cevap vermiştir. Bil'e göre Menderes'in Özel Kalem Müdürü'nü müteaddit defalar araması, kendisi 5 Eylül'de Kıbrıs'tan döneli 4-5 gün olduğu için, ve o dönemde de Menderes İstanbul'da bulunmadığı için mümkün değildir. Adnan Menderes'in avukatı Talat Asal, Hikmet Bil'in Örfi İdare Mahkemesi'nde vermiş olduğu ifadeden yola çıkarak, Mahkeme Başkanı Başol ise Orhan Birgit'in ifadesinden yola çıkarak Hikmet Bil'in yanıldığını, görüşmeyi kendisinin talep etmiş olduğunu öne sürmüşlerdir. Halbuki hem Bil Örfi İdare'deki ifadesinde hem de Birgit Yassıada'da ki ifadesinde henüz Cemiyet halini almamış Kıbrıs Türktür Komitesi iken 28 Ağustos 1954 tarihinde Başbakan ile yapılmış olan görüşmenin kendi talepleri doğrultusunda gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Burada bahsedilen ise 5 Eylül 1955 tarihli Menderes-Bil görüşmesidir. Bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.201-203; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.218-220; Naskali, **a.g.e.**, s.288-290.

⁸⁸⁰ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.198; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.218; Naskali, **a.g.e.**, s.287.

⁸⁸¹ İddialara yanıt veren Adnan Menderes Zorlu'nun telgrafı ile ilgili Hikmet Bil'e söylemiş olduğu “*aktif ol*” sözüne değinerek, bu söz Bil'e kırıp dökünüz, tahribat yapınız, nümayiş yapınız şeklinde bir ima kanaatini vermiş midir? diye sormuştur. Bil ise bu mesajın kendisine değil Menderes'e geldiğini bu sebeple kesin bir şey söyleyemeyeceğini belirtmiştir. Bkz.: Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.205; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.221; Naskali, **a.g.e.**, s.293.

⁸⁸² Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.202; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.220; Naskali, **a.g.e.**, s.291.

ibaret olduğunu söylemiştir.⁸⁸³ Ayrıca kendisine Başsavcı Egesel tarafından sorulan 6 Eylül mitingi ile ilgili İstanbul Valiliği'ne müracaatta bulunulup bulunulmadığı sorusuna da cevap veren Bil, bahsedilen mitingi kendilerinin düzenlemediğini ancak Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın miting izni için Vali'ye gitmiş olduğunu belirtmiştir.⁸⁸⁴

Olaylarla ilgili, tanık olarak ifadesi alınanlardan Hüsametdin Canöztürk'e, Gökay'ın avukatı, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin olaylardan sonra yayınlamış olduğu beyannameyi sormuştur. Canöztürk bahsedilen beyannamenin Menderes'in Liman Lokantası'ndaki konuşmasından çok daha hafif olduğunu söyleyerek bu soruyu cevaplandırmıştır.⁸⁸⁵

Dinlenen sanık ve tanık ifadelerinin ardından 3 Aralık 1960 tarihinde İddianame açıklamıştır.⁸⁸⁶ Soruşturmalar boyunca iddia makamını temsil eden Başsavcı Altay Ömer Egesel'in eleme yöntemini⁸⁸⁷ kullanarak hazırladığı İddianame'de Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile ilgili olan bölümün özeti şu şekildedir:

Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Böyle Bir Tertibi İcra Etmesine Gücü Yetmez ve Onun Bu Tertibin Faili Olmadığı Tahkikat Neticesi ve Mahkeme Kararı ile de Sabittir

a. *Teşekkülü ve teşkilatı zayıf olan, daha ziyade sembolik bir mahiyet arz eden Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin 6/7 Eylül olayları gibi geniş bir faaliyet tertip*

⁸⁸³ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.203; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.220,221; Naskali, **a.g.e.**, s.291.

⁸⁸⁴ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.197-207; Dosdoğru, **a.g.e.**, s.218-222; Naskali, **a.g.e.**, s.286-295.

⁸⁸⁵ Dosdoğru, **a.g.e.**, s.242.

⁸⁸⁶ İddianame şu başlıklar altında açıklanmıştır: "I-Tarihçe ve başlangıç, II- Olaylar, III- Deliller ve münakaşası; A-Komünistlerin Bu Tertibin Faili Olmadığı Dosya Münderecatı İle Sabittir, B-Halk Partisinin Bu Tertibi Hazırladığı ve Tatbik Ettiği, Ne Tasavvur Olunabilir ve Ne de Böyle Bir İddia Sakıt İktidarca ve Sanıklarca İleri Sürülmüştür, C-Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Böyle Bir Tertibi İcra Etmesine Gücü Yetmez ve Onun Bu Tertibin Faili Olmadığı Tahkikat Neticesi ve Mahkeme Kararı ile de Sabittir.; Bkz.: Naskali, **a.g.e.**, s.572,573.

⁸⁸⁷ Başsavcı Egesel'e göre; Sadece beş kişinin girdiği bir odada bu şahıslardan birisi katledilirse ve eğer geride kalan dört fail namzedinden üçünün bu fiili işlemediği ve işleyemeyeceği akıl ve mantık kaidelerinin zaruri neticesi olarak kabul edilirse fail dördüncü şahıstır. Olaylar başlangıcından itibaren planlı, düzenli ve tertiplenmiş bir harekettir. Bu büyüklükte bir olayı Komünistler ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin düzenlemediği daha evvelki mahkemelerce ispatlanmıştır, CHP'nin de bu tertiple ilgisinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Böylece olayları Demokrat Parti'nin tertiplendiğini kabul etmekten başka bir yol kalmamıştır. Bkz.: Demir, **a.g.m.**, s.57; Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.303; Naskali, **a.g.e.**, s.572,573.

edemeyeceği dosyadaki delillerle sabittir.

Bahsedilen teşkilatın daha güçlü görünmesinde fayda gören Menderes, Kıbrıs Türktür Komitesi'nin bir dernek haline gelmesini hem 5000 liralık yardımla hem de manevi olarak desteklemiştir. Buna rağmen teşkilatın kısa zamanda Türkiye çapında inkişafına maddeten imkan yoktur. Kaldı ki İzmir ve Ankara'daki olayların kısıtlı teşkilat ile başarılması mümkün değildir.

Hikmet Bil 5 Eylül 1955 tarihindeki görüşmede Menderes'e Cemiyet'in vazifesi sona ermiş olduğu için feshedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Menderes "Daha lazımsınız." cevabını vererek, ileride tertip edilecek hadiselerde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ni bir paravan olarak kullanmayı düşünmüştür.

b. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin kurucuları arasında açılan tahkikat neticesinde verilen beraat kararları ile bunların suçsuzluğu sabit olmuştur.

c. Olayların ardından dahilde ve hariçte ithamlarla yıpranan iktidarın Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin mahkum edilmesi gayesinde kendisini temize çıkarma yolunu tutmamasına mantıken imkan yoktur.⁸⁸⁸

İddianame'nin devamında 6/7 Eylül olaylarından sonra yapılan atamalara dikkat çekilmiştir.⁸⁸⁹ Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil'in de bu kapsamda uzaklaştırılarak Beyrut Basın Ataşeliği'ne gönderilmesi,⁸⁹⁰ İddianame'ye göre olayların tertip olduğunun bir kanıtı olarak görülmüştür.⁸⁹¹

İddia makamının belirttiği hususlar karşısında savunmasını yapmak üzere söz alan Menderes, milli menfaatlerin müdafaası konusunda Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin yapmış olduğu faaliyetlerden bahsettikten sonra, böyle bir teşekkül ile görüşmesinin

⁸⁸⁸ Naskali, **a.g.e.**, s.554-576.

⁸⁸⁹ "İstifa eden İçişleri Bakanı'nın aynı memuriyetle müteakiben yeniden Hükümet'te vazife alması, istifa eden Emniyet Müdürü Alaaddin Eriş'in Valiliğe tayini, İstanbul'da vazife gören Kaymakam, Maliye Müdürü ve bir kısım cemiyet mensuplarının buldukları yerlerden uzaklaştırıldıktan sonra tekrar İstanbul'a muhtelif sebeplerle nakilleri..." **Yassıada Zabıtları-II 6/7 Eylül Olayları Davası**, s.578.

⁸⁹⁰ Hikmet Bil Menderes'in kendisine "Hem hakkında iyi olur bu. Zaten bak başın birçok dava ile belada... Yazık değil mi annen var, kardeşin var..." sözleriyle aba altından sopa göstererek, bu görevi kendisine teklif ettiğini belirtmiştir. Bkz.: Bil, **a.g.e.**, s.124

⁸⁹¹ Naskali, **a.g.e.**, s.578.

Başbakan olarak görevi olduğunu ve maddi olarak Cemiyet'e yapmış olduğu 5000 liralık yardımın o günün şartlarında kayda değer bir rakam olmadığını belirtmiştir.⁸⁹² Kıbrıs Türktür rozeti takmanın ise bir suç veya bir suç delili olarak düşünülmesinin mümkün olmadığını ifade eden Adnan Menderes, dönem içerisinde, hem yurt içinde hem de yurt dışında Türk menfaatlerini savunmanın Başbakan olarak kendisi için bir vazife olduğunu söyledikten sonra ifadesine şu sözlerle devam etmiştir: *“Bu itibarla Kıbrıs Türktür Cemiyeti’ni kabul etmem, kendileriyle görüşmem, rozetlerini takmam hatta kendilerine maddi ve manevi yardımda bulunmam, o zaman taşıdığım sıfatın bir icabı olarak yapmam lazım gelen bir hareket diye telakki ettim.”*⁸⁹³ Daha sonraki ifadelerinde Hikmet Bil ile 5 Eylül 1955 tarihinde yapmış oldukları görüşme konusuna temas eden Menderes öncelikle bu görüşmenin Hikmet Bil’in kendisini mütemadiyen araması sonucu gerçekleştiğini belirtmiştir.⁸⁹⁴ Adnan Menderes ifadesinin devamında; *“Kıbrıs’a ayak atmamız Londra Konferansı’yla başlar.”* diyerek Londra Konferansı’nın Türkiye açısından taşıdığı önemi açıklamıştır ve kendisinin bu konferansın torpillenmesini istemiş olmasının mümkün olmadığını, bu durumda ancak Hikmet Bil’i itidale davet etmiş olabileceğini söylemiştir.⁸⁹⁵

6/7 Eylül olayları ile ilgili Yassıada Yargılamaları’nda 5 Ocak 1961 tarihinde, Karar açıklanmıştır.⁸⁹⁶ *“Kıbrıs dava ve ihtilafının cereyan ettiği ve hadise had bir safhaya girdiği sırada, Rum vatandaşlara Anayasa’nın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazası ile kısmen kaldırmayı hedef tutan bir cemiyet halinde birleştikleri ve Kıbrıs olayları dosyasıyla hassas bir durumda bulunan Türk vatandaşlarını Rumların mallarını tahrip için nümayiş tertip ve harekete geçirdikleri”*⁸⁹⁷ suçlamasıyla yargılanan sanıklardan 8 kişinin⁸⁹⁸ beraat ettiği 11 sanıklı davada, Kemal Hadımlı 4 ay 15gün hapis ve 75 Lira ağır para cezası, Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu ise 6 sene hapis ve

⁸⁹² Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.311,312; Naskali, **a.g.e.**, s.616,617.

⁸⁹³ Naskali, **a.g.e.**, s.616,617.

⁸⁹⁴ **A.g.e.**, s.665.

⁸⁹⁵ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.311-313; Naskali, **a.g.e.**, s.665,666.

⁸⁹⁶ Naskali, **a.g.e.**, s.680.

⁸⁹⁷ Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.342.

⁸⁹⁸ Celal Bayar, Fuat Köprülü, Fakrettin Kerim Gökay, Alaaddin Eriş, Mehmet Ali Balin, Mehmet Ali Tekinalp, Hasan Uçar ve Oktay Engin.

375 lira ağır para cezasına çarptırılmışlardır.⁸⁹⁹

⁸⁹⁹ Akın, **a.g.e.**, s.194; Demirer, **6 Eylül 1955, Yassıada 6/7 Eylül Davası**, s.342.

SONUÇ

Çoğunluğun kanaati olarak algılanmasının yanında çoğu kez belirli bir azınlığın benimseyip etkin bir şekilde savunduğu kanaatler bütünü olarak da karşımıza çıkan kamuoyu siyasal karar alma sürecinde büyük etkiye sahiptir. Siyasi iktidarlar kimi dış politika sorunlarında konuyu “ulusal sorun” boyutunda gündeme getirerek kamuoyu desteğini arkalarına alıp pozisyonlarını güçlendirmeyi seçebilirler. Bu alanda Hatay meselesi ile tecrübe kazanan Türkiye Cumhuriyeti kazanımlarını 1950’li yıllardan itibaren Kıbrıs konusunda da kullanmaya devam etmiştir. Bunun yanında gelişmiş ve etkin bir kamuoyuna sahip olan toplumlarda da kamuoyunun dış politikada siyasi iktidarı etkileyebildiği de görülmektedir.

Kıbrıs sorununda Türkiye açısından hem iç politikanın, hem dış politikanın hem de kamuoyunun karşılıklı olarak birbirini etkilediği görülmektedir. Konunun milli bir dava olarak ele alınmasında ve kamuoyu oluşturulmasında Kıbrıs’la ilgili kurulan derneklerin faaliyetleri oldukça etkili olmuştur. Türkiye’de Kıbrıs konusunda 1932 yılından itibaren kurulmaya başlanan dernekler 1947 yıllarından itibaren Türk kamuoyunda belirli kıpırdanmalar meydana getirirse de bu hareketlilik oldukça sınırlı kalmıştır.

Anadolu’da Yunan işgali sırasında yaşanan Yunan mezaliminin yaralarının Milli Mücadele’nin başarı ile sonuçlanmasının ardından Atatürk’ün çabalarıyla küllenmeye başladığı bir dönemde Ege adalarının haksız olarak Yunanistan’a verilmesi ile Türk kamuoyunda Yunanistan konusunda ilk haklı endişeler başlamıştır. Bununla beraber Demokrat Parti iktidarı da kendisinden önceki Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı gibi *“Türkiye’nin Kıbrıs meselesi diye bir meselesi yoktur”* diyerek dönemin iç ve dış politik sorunları içerisinde Kıbrıs’a oldukça temkinli yaklaşmıştır. Türkiye’nin yeni bir sorun çıkarmama çabalarına rağmen Yunanistan’ın bu dönemde çeşitli kışkırtmaların da etkisiyle alenen Kıbrıs’ı ilhak etme girişimlerinde bulunması Türk kamuoyu üzerinde bir

refleks meydana getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgeleri tasfiye politikası kapsamında Kıbrıs'tan çekilmeyi planlayan İngiltere, her çıktığı sömürge menfaatlerini koruyarak çıkma stratejisi kapsamında Kıbrıs meselesinde de Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirerek bölgede arabuluculuk rolü üstlenme gayreti içerisinde olmuştur. Bu açıdan bakıldığında 1950 yılına kadar Kıbrıs konusuna ilgisi düşük seviyede bulunan Türk kamuoyunun bu dönemden sonra ilgisinin artmasında İngiltere'nin de dolaylı yollardan etkili olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim 1955 Londra Konferansı'nda da Türkiye'nin masaya oturmasını sağlayan İngiltere olmuştur.

Türkiye'de Kıbrıs hakkında oluşturulan kamuoyu neticesinde Kıbrıs adasının da Oniki Ada gibi elden gitmesini önlemek için, Ada'nın Türk olduğunu ilmi ve akademik çalışmalarla ortaya koymayı amaçlayan Kıbrıs Türktür Komitesi oluşturulmuştur. Kıbrıs Türktür Komitesi, Kıbrıs konusundaki çalışmalarını Hükümet politikaları ekseninde yürütmek için ilk iş olarak Başbakan ve Demokrat Parti ileri gelenleri ile görüşmüştür. Başbakan'ın telkiniyle komiteden Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne dönüşen teşekkül bu noktadan sonra Hükümet ile yakın ilişkiler içerisinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Daha önce derneklerin, siyasi faaliyetlerle uğraşmasına müsaade etmeyeceğini net bir şekilde bildiren Hükümet'in, amacı *“Kıbrıs'ın Türk olduğunu dünya umumi efkarına tanıtmak, Türklerin hak ve hukuklarını Kıbrıs etrafında her yönden savunmak ve Türk umumi efkarını bu yönde teşhiz etmek”* olan, bununla birlikte İngiliz yönetimi altındaki bir toprak parçasına, kendi ismiyle açıkça Türk'tür diyen Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin kuruluşuna müsaade etmesi, teşvik etmesi ve hatta çalışmalarında bu Cemiyeti maddi, manevi desteklemesi, Kıbrıs konusunda Hükümet'in politika değişikliğine gittiğinin bir göstergesi olarak algılanmıştır. Bu konudaki bir diğer düşünce ise Hükümet'in Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ni en başından itibaren, Türkiye'nin Kıbrıs hakkındaki menfaatleri doğrultusunda, kamuoyu oluşturabilmek için kullandığı görüşüdür.

Kendisini siyaset üstü bir yapılanma olarak tanımlayan Kıbrıs Türktür Cemiyeti içerisinde her meslek, parti ve siyasi görüşten üye barındırmıştır. Kuruluş amacını oluşturan Kıbrıs meselesinin, Türkiye için milli bir dava oluşu Kıbrıs Türktür

Cemiyeti'ni belli bir siyasi konuma yerleştirmeyi imkansız hale getirmiştir.

Şubeler arasındaki bağların oldukça zayıf olduğu Kıbrıs Türktür Cemiyeti teşkilatında, yapılan tüm faaliyetlerde Kıbrıs meselesinin aynı zamanda milli bir mesele oluşu sebebiyle, yürütülen aynı istikametteki çalışmalar, bu zayıf bağlı yapılanmanın sanki sıkı bir işbirliği ürünüymüş gibi algılanmasını sağlamıştır. Yunanistan'ın "Enosis" faaliyetlerine karşılık Kıbrıs Türktür Cemiyeti sayesinde 1954-55 yıllarında Kıbrıs konusunda toplantılar, gösteriler yapılarak; pankartlar, rozetler hazırlatılarak; broşürler, beyannameler yayımlanarak; takvimler, saatler satılarak "Kıbrıs Türktür" hareketi başlatılmıştır. Bu kampanya kapsamında İngiltere ve Kıbrıs'ta Türklerin oluşturmuş oldukları teşekküller de isimlerini değiştirerek "Kıbrıs Türktür" ön adını kullanmaya başlamışlardır. Hatta profesyonel spor müsabakalarında ülkenin önde gelen takımları sahaya "Kıbrıs Türktür" pankartlarıyla çıkmaya başlamışlardır ve bu durum seyirciler tarafından uzun süre ayakta alkışlanmıştır.

Vatansever bir Cemiyet olarak faaliyetlerini sürdüren Kıbrıs Türktür Cemiyeti farklı kesimlerin maddi ve manevi yardımlarıyla, halk tarafından desteklenmiştir. Bunun dışında Kıbrıs'ta Rum tedhiş hareketlerinin arttığı dönemlerde Cemiyet'in halk tarafından adeta bir otorite gibi görülmüş olması oldukça ilgi çekici bir noktadır. Bu dönemde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne, Kıbrıs'a gitmek için yapılan başvurulara cevaben Cemiyet vatandaşlara sağduyu çağrısında bulunmuştur.

Londra Konferansı sürecinde Türk kamuoyunda Kıbrıs hassasiyeti en üst seviyeye çıkmıştır. Bunun yanında Yunanistan ile Türkiye arasında bir polemik konusu olan Kıbrıs hakkında, ülkenin içinde bulunduğu ağır ekonomik şartlara rağmen daha refah şartlar altında yaşayan Türkiye Rumlarının çeşitli yollarla Enosis faaliyetine destek verdikleri yönünde basında çıkan haberler, Kıbrıs'ta Rumlar tarafından Türklere geniş çaplı katliam yapılacağı söylentileriyle birleşince Türk kamuoyunda Rum antipatisi üst sınırlara ulaşmıştır.

1955 yılı Eylül ayı ile birlikte toplam 135 şube sayısına ulaşmış olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti; belirtilen koşullar altında Türk halkının yoğun ilgi ve desteğiyle faaliyetlerine devam ederken, Atatürk'ün Selanik'te bulunan evine atılan bomba

haberinin, abartılarak Türkiye’de duyurulması sonucu patlak veren 6/7 Eylül olayları ile birlikte, karanlık bir döneme girmiştir.

Atatürk Evi’nin bombalanmasının Türkiye’de duyulmasıyla birlikte öncelikle öğrenci gösterileri şeklinde temiz giyinmiş gençlerin bayraklarla, Kıbrıs Türktür pankartlarını vitrinlere asma faaliyetiyle başlayan gösterilen, saatler ilerledikçe boyut değiştirerek bir yağma ve talan faaliyeti haline dönüşmüştür. Başlangıçtaki temiz kıyafetli gençlerin yerini de ellerinde kazma, kürek, küskü, odun vesaire bulunan özentisiz kıyafetli insanlar almıştır. Saat 21.00’den sonra ise bir yığına dönüşen kalabalık yakacak, yıkacak yer arayan akışkan bir hal almıştır.⁹⁰⁰

Olayların ardından ilk iş olarak komünistlerle Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyeleri tutuklanmıştır. Hükümet tarafından 6/7 Eylül olaylarının başlangıcında kullanılmış olan “Kıbrıs Türktür” pankartları nedeniyle olaylarla ilişkilendirilen Cemiyet, aradan yıllar geçtikten sonra Demokrat Parti karşıtları tarafından da Hükümet’in paravan bir derneği olarak olayları başlattığı suçlamasıyla karşılaşmıştır. Üyelerinin bir çoğunun tutuklandıktan sonra mahkemelerde birbirleriyle tanıştığı Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin, Demokrat Parti sempatanları tarafından Cumhuriyet Halk Partili, Cumhuriyet Halk Partisi sempatanları tarafından ise Demokrat Partili olduğu ileri sürülmüştür ve günümüzde de ileri sürülmektedir. Durum bu şekilde olunca, Türkiye’nin ulusal imajı açısından hiç hoş olmayan üzücü olayların faili olarak Cemiyet hem iktidar hem de muhalefet tarafından farklı gerekçelerle de olsa ortak suçlu ilan edilmiştir.

Uzun süren yargılamalar sonucunda Cemiyet üyeleri aklansa da 6/7 Eylül olaylarını inceleyen çoğu araştırmacı tarafından Kıbrıs Türktür Cemiyeti hakkında derinlemesine bir araştırma yapılmamasına rağmen varılan genel kanı Cemiyet için pek aydınlık olmamıştır. Kıbrıs Türktür Cemiyeti hakkında 6/7 Eylül hadiselerinin ardından yaşananların bir özeti olarak Orhan Birgit’in 11 Şubat 1956’da yayınlanan yazısı karşımıza çıkmaktadır:

“Politikannın bir karşılığı da "Vefasızlık" olmalı. Acaba hâdiseler bambaşka

⁹⁰⁰ BCA. 010-0-009-000-000-107-334-1.

tarzda inkişaf etmiş olsaydı, siyasetçilerimiz, hele Hükümet adamlarımız, "Kıbrıs Türktür Cemiyeti" nin kuruluşu üzerinde bu kadar telaşlı ve "Hayır siz kurdunuz" yollu beyanatlar verecekler mi idi? Hiç sanmıyoruz... Aksine, eğer hâdiseler tıpkı Kıbrıs Türktür Cemiyetinin ve bu memleket Çocuklarının istedikleri şekilde, sokağa dökülmeden, vakarla gelişseydi de, Kıbrıs'ta Türk Bayrağı'nın dalgalanacağı gün gelseydi, o zaman şimdi çeşitli mesuliyetlerden kaçınanların ve bir Cemiyet'in kuruluşunu şu veya bu organa yükleyenlerin en büyük şeref payını kendi önlerine çekmek için yapmadıkları kalmazdı."⁹⁰¹

⁹⁰¹ Birgit, **a.g.m.**, s.12.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi:

- BCA.010-0-009-000-000-107-332-2.
BCA.010-0-009-000-000-107-332-3.
BCA. 010-0-009-000-000-107-333-1.
BCA.010-0-009-000-000-107-333-2.
BCA.010-0-009-000-000-107-334-1.
BCA.010-0-009-000-000-108-337-1.
BCA.010-0-009-000-000-109-340-4.
BCA.030-0-001-000-000-19-109-22.
BCA.030-0-001-000-000-19-109-23.
BCA.030-0-001-000-000-36-219-1-13.
BCA.030-0-001-000-000-36-219-1-117.
BCA.030-0-001-000-000-36-221-1.
BCA. 030-0-001-000-000-37-226-2.
BCA.030-0-001-000-000-131-847-2.

RESMİ YAYINLAR

Ayın Tarihi

T.B.M.M. Tutanak Dergisi

T.B.M.M. Zabıt Cerideleri

KİTAPLAR

6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.B., İstanbul, 2005.

Agün, Hüseyin; **Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası(1950-1960)**”, Demokratlar Kulübü Yayınları, No:13, Ankara, 1997.

Akalın, Hakkı; **İnfaz Yeri: Kıbrıs Tarih: 19 Ağustos 1974** , Ümit Yayıncılık, 1.B., Ankara, Ocak 2002.

Akgönül, Samim; **Türkiye Rumlari**, Çeviren: Ceylan Gürman, İletişim Yayınları, 3.B., İstanbul, 2012.

Akın, Fatih; **Türkiye'de Azınlık Politikaları ve 6-7 Eylül Olayları**, Kum Saati Yayınları, 1.B., İstanbul, Şubat 2006.

Alasya, Halil Fikret; **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, TKAE Yayınları, Ankara, 1987.

Altuğ, Kurtul; , **Bir Numaralı Tanık**, Doğan Kitapçılık, 2. B., İstanbul, Temmuz 2006.

An, Ahmet; **Kıbrıs Nereye Gidiyor?**, Everest Yayınları, Melisa Matbaacılık, 1.B., İstanbul, Haziran 2002.

Armaoğlu, Fahir H., **Kıbrıs Meselesi 1954-1959 Türk Hükümeti ve Kamu Oyunun Davranışları**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:156-138, Ankara, 1963.

Artuç, İbrahim; **Kıbrıs'ta Savaş**, Kastaş Yayınları, 1. B., Nurettin Uycan Cilt ve Basım Sanayii, İstanbul, 1989.

Aydemir, Şevket Süreyya; **Menderes'in Dramı 1899-1960**, Remzi Kitabevi Yayınları, 7.B., İstanbul, 2000.

Bağcı, Hüseyin; **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Yayıncılık, Özkan Matbaacılık, 3. B., Ankara, Eylül 2007.

Bil, Hikmet; **Kıbrıs Olayı ve İçyüzü**, İtimat Kitapevi, 2.B., İstanbul, 1976.

Birgit, Orhan; **Evvel Zaman İçinde**, Doğan Kitapçılık, Altan Matbaacılık, 1.B., İstanbul, 2005.

Birinci, Ergin; **Mehmet Necati Özkan**, Necati Özkan Vakfı Yayınları, 1997.

Canefe, Nergis; **Anavatan Yavruvatana Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet**, Çev. Deniz Boyraz, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. B. İstanbul, Ağustos 2007.

Clogg, Richard; **Modern Yunanistan Tarihi**, Çev. Dilek ŞENDİL, İletişim Yayınları, 1.B., İstanbul, 1997.

Çizmeli, Şevket; **Menderes Demokrasi Yıldızı?**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007.

Demirağ, Hasan; **Kıbrıs; Onlar ve Biz, 1571-1956**, TMT Derneği Yayınları, Lefkoşa,

2003.

Demirer, Mehmet Arif; **Fatin Rüştü Zorlu Gerçeği**, Profil Yayıncılık, 1.B., İstanbul, Şubat 2009.

_____; **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, Bağlam Yayınları, 1.B., İstanbul, Temmuz 1995.

Dilipak, Abdurrahman; **Yakın Tarihimiz 4; Menderes Dönemi**, Beyan Yayınları, Damla Ofset, İstanbul, 1990.

Dinamo, Hasan İzzettin; **6/7 Eylül Kasırgası**, MAY Yayınları, İstanbul, 1971.

Dosdoğru, M. Hulusi; **6/7 Eylül Olayları**, Bağlam Yayınları, Bayrak Yayıncılık, 1.B., Ankara, 1993.

Duman, Selçuk; **Kıbrıs'ta Türk Milli Mücadelesi ve 1958 Türkiye Mitingleri**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

Emircan, Mehmet S; **Kıbrıs Türk Toprağıdır**, TÜRKAR Araştırma Dizisi, 1.C., Ankara, 2000.

Esenbel, Melih; **Kıbrıs-1 Ayağa Kalkan Adam 1954-1959**, Bilgi Yayınevi, 1.B., Nisan, 1993.

Fersoy, Orhan Cemal; **Devlet ve Hizmet Adamı Fatin Rüştü Zorlu**, Hun Yayınları, Arpaz Matbaacılık, İstanbul, 1979.

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, 1.B., Ulucan Matbaası, Ankara, Haziran 1985.

Günver, Semih; **Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü**, Bilgi Yayınevi, 1.B., Ankara, Kasım 1985.

Gürel, Şükrü S.; **Kıbrıs Tarihi 2 (1878-1960)**, Kaynak Yayınları, Ofset Matbaacılık, 1.B., İstanbul, Ekim 1985.

Güven, Dilek; **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1.B., İstanbul, Ağustos 2005.

Harp Akademileri Komutanlığı, *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Yarını*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 1995.

İkiz, İ.Neş'et; **Bir Ada, Bir Dava, Bir Savaş**, Melisa Matbaacılık, Alfa Yayınları, Ekim 2007.

İsmail, Sabahattin; **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, 1.B., İstanbul, Ağustos 1998.

Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, *Türk Harp Tarihinde Jandarma*, C.II., Kozan Ofset Baskı, Ankara, 2002.

Kalelioğlu, Oğuz; **Kıbrıs Barış Harekatı ve Gazi Magosa Savunması**, Çetin Matbaacılık, Ankara, 2011.

_____; **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri ve Megali-İdea**, 1.B., Bilgi Yayınevi, 2009.

Karakuş, Emin; **İşte Ankara**, Hürriyet Yayınları, 1.B., İstanbul, Ekim 1977.

Keser, Ulvi; **Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

_____; **Kıbrıs 1914-1923, Fransız Ermeni Kampları İngiliz Esir Kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türkü**, Aha Yayınlan, KKTC, 1992.

Koç, Rasim; **1950-1954 Kıbrıs Basımında Kıbrıs Olayları**, Doğu Kütüphanesi Artı Matbaacılık, 1.B., İstanbul, Aralık 2006.

_____; **İdam Sehпасındaki Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, Kasım 2010.

Köse, Ertani; **Yunanistan ve Bitmeyen Kin**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, I.B., İstanbul, 2005.

Manisalı, Erol; **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002.

Manizade, Derviş; **Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği**, İstanbul, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1965.

Naskali, Emine Gürsoy; **Yassıada Zabıtları-II, 6/7 Eylül Olayları Davası**, Kitabevi, İstanbul, 2007.

Nesim, Ali; **Kıbrıslı Türklerin Kimliği**, Kıbrıs: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları Lefkoşa, 1990.

Nesin, Aziz; **Salkım Salkım Asılacak Adamlar**, Nesin Yayınevi, 9.B., İstanbul, Haziran 2013.

Oberling, Pierre; **Bellapais'e Giden Yol "Kıbrıs Türklerinin Kuzey Kıbrıs'a Göçü"**, Çeviren:Mehmet Erdoğan, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1987.

Olgun, Ahmet; **Kıbrıs Gerçeği 1931-1990**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1991.

Örek, Yeşim; **Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi Gerçekleri**, 1. B., Alfa Basım ve Yayın, Melisa Matbaacılık, İstanbul, , Şubat 2010.

Örgen, Cemil; **Kore ve Kıbrıs Savaşları**, Uğur Ofset Matbaası, İzmir, 1984.

Serter, Vehbi Zeki; **Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım**, Genelkurmay ATESE Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2008.

Tokgöz, Erdinç; **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi**, 8.B., İmaj Yayınevi, Ankara, 2007.

Torun, Şükrü; **Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Arasında Kıbrıs'ın Politik Durumu**, İstanbul, 1956.

Tuncer, Hüner; **Kıbrıs Sarmalı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, Şubat 2005.

Uzer, Uğur-Cengiz,Mehmet; **Kıbrıs Sorunu**, Ankara Barosu Yayını, Aralık 2001.

Yalman, Ahmed Emin; **Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz (1945-1970)**, C.IV, Rey Yayınları, İstanbul, 1970.

Yurdakul, Erdal; **Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta Uygulanması**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 2002.

Zeki, Vehbi; **Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi (1878-1959)**, C.I., 1.B., Halkın Sesi, Lefkoşa, 1973.

Zincirkıran, Necati; **Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu**, Sabah Yazı Dizileri, Gençlik Yayınları A.Ş., 1.B., İstanbul, Aralık 1994.

MAKALELER

Armaoğlu, Fahir H.; “1955 Yılında Kıbrıs Meselesinde Türk Hükümeti ve Türk Kamu Oyu”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.14, S.2, Temmuz 1959.

Aykoç, Emre - Yamak, Sanem - Söylemez, Suat; “Siyasal Katılım Açısından Türkiye’de Kıbrıs Dernekleri: 1950-1960”, **6. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildirileri 24-26 Ekim 2007**, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, KKTC, 2008.

Baytal, Yaşar; “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.40, Kasım 2007.

Benlisoy, Foti; “6/7 Eylül Olayları Öncesinde Basında Rumlar”, **Toplumsal Tarih**, S.81, İstanbul, Eylül 2000.

Benlisoy, Stefo; “Kral ve Kraliçenin Türkiye Ziyareti”, **Toplumsal Tarih**, S. 81, İstanbul, Eylül 2000.

Birgit, Orhan; “Kıbrıs Türktür Cemiyeti Nasıl Kuruldu?“, **AKİS**, Sene:2, C.6, S.92, 11 Şubat 1956.

Bulut, Sedef; “Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.41, Mayıs 2008.

_____; “Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler Ekseninde Sir Winston Churchill’in 1959 Yılı Gayr-ı Resmi Türkiye Ziyareti Üzerine Bir Değerlendirme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.13, S.26, İzmir, Bahar 2013.

Değerli, Esra S.; “İngiliz Basınında Kıbrıs (1950-1960)”, **2. Uluslar arası Kıbrıs Sempozyumu, Sempozyum Bildiri Kitabı**, C.4, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 2011.

Demir, Şerif; “Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları”, **İ.Ü. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 6/ 2007, S.12, İstanbul, 2010.

Fırat, Melek M., “Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları (1945-1960)”, **Toplumsal Tarih**, S. 81, İstanbul, Eylül 2000.

Güler, Yavuz; “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.5, S.1, 2004.

Güven, Dilek; “6-7 Eylül Olayları ve Failleri”, **Toplumsal Tarih**, S.141, İstanbul, Eylül 2005.

İnan, Süleyman; “Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)”, **Yakın Dönem Türk Politik Tarihi**, Anı Yayıncılık, 2.B., Ankara 2007.

Keser, Ulvi; “Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye’de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.12, S.25, İzmir, Güz 2012.

Sarıkoymuncu, Esra; “Demokrat Parti Döneminde Türkiye’nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)”, **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, C.6, S.11, Kış 2012.

Topuz, Hıfzı; “6/7 Eylül Olayları ve Aknoz Paşa’nın Yasakları”, **Toplumsal Tarih**, S. 81, İstanbul, Eylül 2000.

Tosun, Ramazan; “Kıbrıs Meselesi“, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.10, Kayseri, 2001.

Uzun, Hakan; “1919–1950 Yılları Arasında Türkiye–Yunanistan İlişkileri”, **KEFAD, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.5, S.2, 2004.

SÜRELİ YAYINLAR

Akis

Akşam

Cumhuriyet

Halkçı

Hürriyet

Milliyet

Son Posta

Vakit

Vatan

Yeni İstanbul

Yeni Sabah

Zafer

TEZLER

Bulut, Sedef; **Muhtıra Sonrası Demokratikleşme Hareketine Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2006.

Demirel, Havva; **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği ve Kıbrıs Problemi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2003.

Gökçal, Olgun; **6/7 Eylül Olayları ve Türk Basını**, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.

Gürcan, Gürhan; **6/7 Eylül 1955 Olayları**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Karaköse, Selda; **Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikaları(1950-1960)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Ankara, 2004.

RÖPORTAJLAR

Orhan Birgit ile yapılan mülakat, İstanbul 24 Nisan 2013. (Ses Kaydı Mevcuttur)

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.ayintarihi.com>

EKLER LİSTESİ

- EK-1** Başbakan Adnan Menderes'in Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne Bizzat Yapmış Olduğu 5.000 Liralık Yardımın Dekontu.
- EK-2** A. Emin Yalman'ın Başbakan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf.
- EK-3** Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Esas Nizamnamesi
- EK-4** Hikmet Bil tarafından 16 Ağustos 1955 Tarihinde Şubelere Tamim Edilen Belge.
- EK-5** Kıbrıs Türktür Cemiyeti Bandırma Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf
- EK-6** Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf
- EK-7** Kıbrıs Türktür Cemiyeti Erzurum/Aşkale Şubesi'nin, Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf
- EK-8** Kıbrıs Türktür Cemiyeti Rami Şubesi'nin, Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf
- EK-9** Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf
- EK-10** Taksim'de Rumca Gazete Yakmaya Teşebbüs Olayı
- EK-11** Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin İstanbul Teşkilatı
- EK-12** Hikmet Bil ile Adnan Menderes'in 5 Eylül 1955 Tarihli Görüşmesi
- EK-13** İstanbul Ekspres gazetesinin 6 Eylül 1955 Tarihindeki İkinci Baskısı
- EK-14** 6 Eylül 1955 Gecesi İzmir Valisi Kemal Hadımlı
- EK-15** 6 Eylül 1955 Gecesi İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş
- EK-16** 7 Eylül 1955 Tarihli Hükümet Tebliği
- EK-17** İstanbul Valiliği'nin Kıbrıs Türktür Cemiyeti ile İlgili Yazısı
- EK-18** Eminönü Birinci Sulh Ceza Hakimliği'nin 7/9/955 gün ve 955/144 sayılı Kararı
- EK-19** Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Bildirisi
- EK-20** Başbakan Adnan Menderes'in Kendisine Kıbrıs Türktür Rozeti Takılırken Çekilmiş Bir Resmi
- EK-21** Hikmet Bil'in Örfi İdare Mahkemesi'ne Sunduğu 23 Şubat 1956 tarihli Dilekçe

EK-2 A. Emin Yalman'ın Başbakan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf.

ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
F. T. T. T. M.
SAYIN MUZAFFER ERSU BAŞVEKALİ
Telgraf muhabere
dolayı mesuliyet kabul
HUSUSİ KALEM MUDURU .FLORYA =
1217 (Örnek: İHB. 1)
S/ YOL
Servis İşaretleri
S2
26.8.54
Sıra No. 139 847 2
+ İSTANBUL 11364 75 25/8 15/20 =
TALEBE VE GENÇLİK TEŞKİLATI VE GAZETECİLER TARAFINDAN
KURULAN KIBRIS KOMİTESİ EN MUNASIP HAREKET TARZI HAKKINDA
DANIŞMAK ÜZERE YEDİ AZASININ VEYA BİR KISMININ BAŞVEKİLİMİZ
TARAFINDAN PERSEMBE VEYA CUMA GÜNÜ BES ON DAKİKA İÇİN KABUL
EDİLMESİNİ RICA EDİYOR KIBRISA DAİR ALAKANIN VE HASSASİYETİNİ
DERİNLİĞİNİ VE UMUMİLİĞİNİ GÖRÜNCE YANLIŞ GELİŞMELERİ
ÖNLEMEK İÇİN BENDE KOMİTEYE GİRDİM BAŞVEKİLLE TEMAS ÇOK
-2 030 01 139 847 2

ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
F. T. T. T. M.
Devlet telgraf muhaberatından
dolayı mesuliyet kabul etmez.
TELGRAF
Adres: _____
(Örnek: İHB. 1)
YOL
Servis İşaretleri
Sıra No. 139 847 2
KELİME VERİLDİĞİ RESMİ ÖZGE MERKEZ ALINDIĞI İMZA
Tarih Saat
HAYIRLI VE LUZUMLU OLDUĞUNA İNANIYORUM EMİRLERİNİ
BEKLİYORUM SAYGILAR = AHMED EMİN YALMAN ++==++
030 01 139 847 2

EK-3 Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Esas Nizamnamesi

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ
ESAS NİZAMNAMESİ

BÖLÜM I.

Cemiyetin adı ve merkezi :
Madde 1 - "KIBRIS TÜRKÜR" Cemiyeti adı ile merkezi İstanbulda
olmak üzere bir cemiyet kurulmuştur.

İkametgah :

Madde 2 - Cemiyetin merkezi Babıali Caddesi No: 40 dır.

Mevzu ve maksat :

Madde 3 - Cemiyetin esas gayeleri şunlardır :
A) Kıbrısın Türk olduğunu dünya umumi efkârına tanıtmak,
Türklerin hak ve hukuklarını Kıbrıs tarafında her yönden savunmak
ve Türk umumi efkârını bu mevzuda teşhis etmektir.

Madde 4 - Cemiyet yukarıda gösterilen gayelerine :
Konferanslar, minakaş, münazara, çeşitli toplantılar
ve geziler tertip etmek, kitap, broşür, gazete, mecmua ve beyanname
nşretmek gibi illi ve fikri vasıtalarla ulaşmağa çalışır.

Şubeleri :

Madde 5 - Cemiyet yurdun her yerinde şube açabilir. Bu takdirde
Cemiyetler Komununun 4 üncü maddeni gereğince hareket olunur.

Madde 6 - Cemiyetin kurucuları aşağıda isim ve sıfatları gösterilen
zatlardır :

- Ahmet Emin Yalman (T.C.) Vatan gazetesi sahibi, Vatan gazetesi ;
- Hikmet Bil (T.C.) Avukat-Gazeteci, Hürriyet gazetesi Babıali Cad.
- Nevzat Karagil, (T.C.) Avukat, Yeni Han No:11, Nuruosmaniye Cad.
- Orhan Birgit, (T.C.) Avukat, Yeni Sabah gazetesi ;
- Kamil Onal, (T.C.) Gazeteci, Kadıköy hoda Devriye sokak No: 14 ;
- Hüsamettin Canbztürk (T.C.) Üniversiteli, TMTF Babıali Cad. No:40
- Ziya Somar (T.C.) Felsefe doktoru, Kabataş lisesi ;
- Ali İnsan Çelikkın (T.C.) Üniversiteli, Parmakkapı Tel sokak No:4
- İsmail Hakkı Zarakoğlu (T.C.) Üniversiteli, M.T.T.B. Genel Sekreteri
- Kemal Demirel, (T.C.) Gazeteci, İstasyon Cad. No:32 Şirkeci
- Mesut Ülkü, (T.C.) Üniversiteli, M.T.T.B. Genel Başkanı,
- Gürcan Keten, (T.C.) Üniversiteli, Babıali Cad. No: 40

Cemiyete girme :

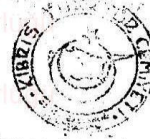
BÖLÜM II.

CEMİYETİN ÜYELERİ

Cemiyetin kurucu, asli ve fahri olmak üzere üç türlü üyesi vardır.

A) Kurucu üye : Kıbrıs Türktür Cemiyetinin Tevesüsüne hizmet edenler nizamnamenin 6 nci maddesinde gösterildiği veçhile kurucu üye ünvanını haizdirler.
Cemiyetin mevcudiyetinin devamı için büyük gayret ve müzaheret gösterenler, merkez Genel Kurulunun kararı ilç, kurucu üyeler arasına alınabilir.

3
2
1
0
1010

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CERAMİKLER ANKARA

B) Asli üye : Kıbrıs Türklüğüne ve Kıbrıs davasına hizmet etmek isteyen her Türk idare hey'eti kararıyla asli üye olarak cemiyete girer. Asli üyelerin 18 yaşını bitirmiş ve maddi haklara sahip olmaları şarttır.

C) Fahri Üye : Cemiyette yurt içinde ve yurt dışında manevi müzaheretle bulunanlarla hükümet erkânı, Millet vekilleri, Üniversite-ler ve sair kültür adesseseleri mensupları ve tanınmış iş adamları ile devlet teşkilâtında yüksek mevki işgal edenler Genel Kurul kararıyla Cemiyete fahri üye olarak kabul edilebilirler.

7 - Cemiyete üye olabilmek için her adayın basılı istek kağıdına doldurarak idare hey'etine göndermesi lazımdır. Üye olmak için gereken şartları haiz olmayanların bu istekleri idare hey'eti tarafından reddedilebilir. Bu suretle dileği reddedilenler alakalı Genel Kurula müracaat etmekte serbesttirler. Genel Kurulun bu hususta vereceği karar kat'idir.

BÖLÜM III.

CEMİYETİN GENEL MERKEZ TEŞKİLATI

Madde 8 - Cemiyetin Genel Merkez teşkilatı aşağıdaki organlardan miteşekkildir.

- A) Genel Merkez, Genel Kurulu :
- B) Genel Merkez idare hey'eti
- C) Genel Merkez Kuraklıpları

Bu organların esas faaliyetleri İstanbulda temerküz eder.
Genel Merkez, Genel Kurulu:

Madde 9 - Kurucu üyelerle İstanbul Vilayeti dahilinde bulunan subelerin göndercekları kişiler, diğer vilayet, kaza, bucak subelerinin (isterlerse) göndercekları birer delegeden teşekkül eder.

Madde 10 - Genel Merkez Genel Kurulu iki yılın bir defa olağanışıklıkla toplanır. Genel Merkez idare hey'eti Ocak ayı içinde Merkez Genel Kurulunu toplantıya çağırır. Toplantının günü, yeri, saati ve gündemi en az 15 gün evvel iki gazete ile ilân edilir ve hükumete bildirilir. İlân hususları aynı tarihte Şubeler idare hey'etlerine de bildirilir. Merkez genel kurulu toplantısı ilân olunan ve hükumete bildirilen gün ve saatte muayyen yerde yapılır. Toplantı geri bırakıldığı takdirde geri bırakılma sebepleri ile yeni toplantının tarihi ve yeri gündemle birlikte yeniden ilân olunur. Hükumete ve şube idare hey'etlerine bildirilir. Merkez Genel Kurulunu toplantısından birden fazla geri bırakılması caiz değildir.

Madde 11 - Merkez Genel Kurulunun toplanabilmesi için İstanbul vilayeti Belediye Kurumları içindeki Şube delegelerinin ve kurucu üyelerinin yarısından bir fazlasının bir araya gelmesi şarttır. İlk toplantıda bu nisap hasıl olmadığı takdirde oturum açılmayarak toplantı en geç bir hafta sonraya bırakılır. Ve keyfiyet toplantı gününden, en az üç gün evvel iki gazete ile ilân edilerek hükumete ve şube idare hey'etlerine bildirilir. İkinci toplantıda hazır bulunan üyelerin adefi ne olursa olsun oturum açılır.

Madde 12 - Genel Kurul toplantısında kurucu üyelerle şube temsilcilerinin şahsen hazır bulunması şarttır. Her üyenin bir oy verme hakkı vardır. Kararlar mevcut üyelerin ekseriyeti ile verilir. Eşit oyların olduğu takdirde Genel Kurul Başkanının bulunduğu taraf üstün sayılır.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Genel Müdürlüğü

Madde 13 - Merkez Genel Kurulunun toplantı gündeminde Genel Merkez İdare Hey'eti hazırlar. Bu heyet, çalışma sahasında Şube Genel Kurullarında verilen kararların ve işleri hakkında Şube Genel Kurullarında bulundurulması lazımdır.

Gündem aşağıdaki hususları ihtiva eder :

- A) Cemiyet yıllık faaliyeti, muamele ve hesapları hakkında Genel Merkez İdare hey'eti raporunun okunması,
- B) Mürakipler raporunun okunması,
- C) Merkez İdare hey'etinin ibrası,
- D) İdare hey'eti üyelerinin ve Genel Merkez mürakiplerinin seçilmesi.
- E) Üyelerin ve Şube müessesilerinin ileri sürecekleri dileklerin tetkiki,
- F) Umumi çalışma programının ve merkez bütçesinin tetkiki ve tasdiki.

Madde 14 - Merkez Genel Kurulunda yalnız gündeme konulan maddeler müzakere edilir. Ancak, mevcut üyelerin en az beşte biri veya en az iki şubenin müessesileri tarafından müzakeresi istenen hususların gündeme alınması mecburidir.

Madde 15 - Mühim ve müstacel hallerde Merkez Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağrılabilir. Olağanüstü toplantı :

- A. Genel Merkez İdare heyetiktararı.
- B. Genel Merkez Mürakiplerinin tek başına veya birlikte isteği.
- C. İstanbul Vilayeti hudutları dahilindeki şube-delegelerinin beşte birinin veya Genel Merkez İdare Heyetinin daveti ile yapılır.

Madde 16 - Genel Merkez İdare Heyeti toplantı isteğini aldıktan sonra en geç bir ay içinde Genel Merkez, Genel Kurulunu olağan üstü toplantıya davet eder. Genel Merkez İdare Heyeti bunu yapmadığı takdirde mürakipler, veya iki şube İdare Heyeti müşterek bir beyanname ile Genel Merkez Genel Kurulunu, toplantıya davet edebilir. Olağan üstü toplantının gündeminde yalnız toplandıyı gerektiren konu yer alabilir. Diğer hususlarda olağan üstü toplantı olağan toplantının tabii olduğu hükümlere tabidir.

Madde 17 - Aşağıda yazılı hususlara yalnız Genel Merkez, Genel Kurulu tarafından karar verilebilir.

- A. Ana Nizamnamenin Tadili
- B. Hesapların tetkiki.
- C. Bütçenin Tasdiki.
- Ç. Cemiyetin Fesfi.

Madde 18 - Genel Kurul toplantısı Genel Merkez İdare Heyeti başkanı veya başkan vekili tarafından açılarak toplantı hesabı anlaşılacak üzere yoklama yapıldıktan sonra, bir Kongre başkanı, bir Başkan yardımcısı, ve lüzumu kadar katip seçilir. Toplantı bu suretle seçilen başkanı ve başkan yardımcısı tarafından idare olunur, zabıt ve yazı işlerini kâtipler idare eder. Genel Kurul Başkanı müzakerelerin intizamını temin eder, tartışma yeterliği takririnin kabulünden evvel söz almış olanların söz hakkı mahfuzdur.

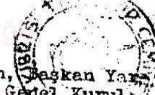
010 00 173323

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Genel Müdürlüğü

Madde 19 - Genel Kurul Müzakere Zabıtları Başkan, Başkan Yardımcısı ve katipler tarafından imzalanarak saklanır. Genel Kurul kararları da karar halinde yazılarak aynı şekilde imza edilip saklanır.

Genel Kurul toplantısında Merkez İdare Hey'etine seçilenlerin hüvviyetleri ile Ana Nizamnamede yapılan değişikliklerin bir hafta içinde hükumete bildirilmesi mecburidir.

GENEL MERKEZ İDARE HEY'ETİ

Madde 20 - Merkez İdare Hey'eti, Merkez Genel Kurulu tarafından iki sene için gizli oyla seçilen 7 asli ve 3 yedek üyeden oluşur. Üyelerin bir sene içinde yeniden seçilmeleri caizdir.

Herhangi bir sebeple ayrılan asli üyelerin yerine sıra ile yedek üyeler geçer.

Madde 21 - Genel Merkez İdare Hey'eti, seçimi müteakip yapacağı ilk toplantıda gizli oyla Hey'et Başkanını seçer ve Başkan nizamname hükümlerine göre Genel Merkez İdare Hey'eti Başkanı, Kıbrıs Türkler Cemiyetinin Genel Başkanıdır.

Madde 22 - Merkez İdare Hey'eti Başkanı ile üyelerinin vazifeleri aşağıda gösterilmiştir.

a) Genel Başkan :

Hüküme temsilinde ve harice karşı Cemiyetin Merkez ve Şube teşkilâtını temsil eder ; Merkez ve İdare Hey'eti toplantıları ve müzakerelerini idare, Ana Nizamname hükümlerinin, Cemiyetin yıllık faaliyet programının, Merkez Genel Kurulu kararlarının tatbikine nezaret eder ; Merkez ve Şube idare hey'etleri çalışmalarını koordine eder ; bu Nizamnamede gösterilen diğer vazifeleri yapar.

b) Genel Sekreter :

Yazı işlerini idare eder ; Cemiyetler kanununun (6)ncı maddesinin (a), (b) ve (c) fıkraları mücbince tutulması icap eden defterleri tutar ; umumî muhaberata ait acele evrakı resen, önemli yazıları Genel Başkanla birlikte imza eder ; yazı işlerinin idaresinde diğer hey'et üyeleriyle işbirliği yapar ;

c) Genel Başkan Vekili :

Genel Başkanı bütün vazifelerinde yardımcı eder ve bulunmadığı yerlerde ayrı yetki ile ona vekâlet eder.

d) Muhasip :

Cemiyetler kanununun 5 inci maddesinin (d) ve (e) fıkraları gereğince tutulması icap eden defterleri tutar. Cemiyetin merkez teşkilâtının yıllık bilanço ve kat'î hesabını tanzim eder ; giderlere ait müsbit evrakı Genel Başkan ve Veznedarla birlikte imza eder ;

e) Veznedar :

Dernek gelirlerinin toplanmasına ve muhafazasına ait işleri yapar ; gelir ve giderleri gösterir bir vezne defteri tutar ; teberrü ve vahişât makbuzlarını genel başkan, giderlere ait bilmüme evrakı Genel Başkan ve Muhasip ile birlikte imza eder ;

010 09 1 107 332 3

Maddes 23 - Genel Merkez İdare Hey'eti 15 günde bir defa en az 5 üyenin iştirakiyle muntazaman toplanır. Kararlar, hazır bulunan üyelerin ekseriyeti ile verilir. Oyların bera-berliği halinde, Genel Başkanın bulunduğu taraf üstün sayılır. Merkez İdare Hey'eti mühim ve müstecebi hallerde üç üyesinin teklifi ve Genel Başkanın daveti üzerine olağanüstü toplantılar yapabilir.

Maddes 24 - Cemiyetin idari işlerinin yürütülmesinde ve iş bu ana nizamname hükümlerinin tatbikinde Merkez İdare Hey'eti mesuldür.

Merkez İdare Hey'eti iki yıl içindeki çalışmalarını gösterir mufassal bir faaliyet raporu tanzim etmeğe ve bunu o yıla ait muamele ve hesaplar ve gelecek yıla ait bütçe ve çalışma programı ile birlikte Merkez Genel Kurulunun tetkik ve tasdikine arz etmeğe mecburdur.

Maddes 25 - Merkez İdare Hey'eti Cemiyetin gayelerinin tahakkuku için azami gayret ve feragati göstermekle mükellef olduğu gibi Cemiyetin para ve mallarının muhafazasıyla her türlü maddi menfaatlerinin korunmasından ve Cemiyet işlerinin idaresinde azami tasarruf esaslarına riayetden mes'uldür. Genel Merkez İdare Hey'eti herhangi bir şube müteşebbis heyetini veya idare heyetinin çalışmalarını kifayetsiz veya tüzüğe aykırı bulduğu takdirde yeniden bir müteşebbis heyet veya geçici idare heyeti teşkil edilebilir. Geçici idare heyetleri en çok üç ay zarfında kongresini yapmakla mükelleftir.

Cemiyetin en yüksek organı olan Merkez Genel Kurulu, işbu ana nizamname hükümlerine riayetsizlikten veya bu hükümleri lâzıkiyle tatbik etmemekten dolayı Merkez İdare Hey'etini müştereken veya müferiden mes'ul tutabilir.

Maddes 26 - Merkez İdare Hey'eti üyeleri, heyetin olağan ve olağanüstü toplantılarında muntazaman hazır bulunmağa mecburdurlar.

Haçbir lüzum ve mazerete veya kerare dayanamaksızın biri biri arısına üç toplantıda bulunmayan veya herhangi bir sebeple vazife göremeyecek bir hale gelen idare heyeti üyesi çekilmiş sayılır. Yerin en çok rey almış olan yedek üye geçer.

Maddes 27 - Merkez İdare Hey'eti asli üyelerinin yarısından fazla kısmının çekilmiş olması halinde hey'et dağılmış sayılır. Bu takdirde merkez genel kurulunun, bir ay içinde genel başkan veya mürekkplerinin daveti ile olağan üstü toplantıya çağrılarak yeni bir idare heyetinin seçilmesi lâzımdır. Seçim yapılmasına kadar çekilmiş olan üyeler Cemiyete sorumluluk getirmeyecek günlük işleri devam ettirmekle mükelleftirler.

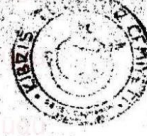
İHTİSAS KOMİSYONLARI :

Maddes 28 - İhtisas Komisyonları, icabında propaganda ve turizm işleriyle sosyal ve ekonomik işleri tedvirde mezur merkez idare hey'eti üyelerinin Başkanlığa altında lüzumu kadar üyeden tercihen edebilir.

Komisyon üyeleri, Merkez genel kurulu tarafından ve Cemiyetin İstanbulda ikamet eden asli üyeleri arasından seçilir.

Maddes 29 - İhtisas Komisyonlarının vazifeleri, ihtisasa taalluk eden mevzular üzerinde çalışmalar yapmak, rapor ve broşürler hazırlamak ve Cemiyetin faaliyet programları çerçevesinde dâhil her türlü neşriyat ve propaganda işlerinin tanzim ve tedvirinde merkez idare heyetine yardım etmektir.

0101

Madde 30 - Müstacel hallerde Merkez İdare heyeti kararı ile geçici mahiyette ihtisas komisyonları kurulabilir. Cemiyete üye olmamakla beraber, bilgi ve ihtisaslarından istifade edilebileceği umulan kişilerin bu nevi komisyonlara alınmaları caizdir.

GENEL MERKEZ MURAKIPLARI

Madde 31 - Genel Merkez Murakipları, Merkez Genel Kurulu tarafından gizli oyla seçilen iki kişilik bir heyettir. Murakiplar, cemiyetin merkezinde bulunan ve cemiyet işlerinde tecrübesi, doğruluğu ve hüsniyetiyle çalması ile temayüz eden asli üyeler arasından iki sene için seçilir. Gerekliği zaman vazifeye davet edilmek üzere iki yedek murakıp ta seçilebilir.

Madde 32 - Merkez murakipları, tek başına veya hey'et halinde Cemiyetin gelir ve gider defterlerini, makbuz ve misbit evrak dosyalarını diledikleri zaman tetkik etmek, yapılan masrafların Merkez İdare heyeti kararlarına dayanıp dayanmadığını ve Ana Nizamnamede tesbit edilen formalitelere uygun olup olmadığını incelemek selâhiyetini haizdirler.

Merkez İdare heyeti, her türlü şartlar altında Murakipların murakabe vazifelerini kolaylaştırmak ve defter, evrak ve kayıtları tetkiklerine açık ve hazır bulundurmalarıyla mükelleftir.

Madde 33 - Merkez murakipları, murakabe ve tetkiklerinin sonuçlarını her üç ayda bir Merkez İdare heyetine sundukları gibi, muamele ve hesaplarının murakabe sonuçlarını da şumullu rapor halinde Merkez Genel Kurulunun tetkikine arz etmeye mecburdurlar.

Merkez murakipları, muamele ve hesaplarından ayrı olarak; işbu Ana Nizamnamenin layiğiyle tatbik edilmiş olduğunu de murakabe etmek ve verdiği notisleri umumî raporuna dercederek Merkez Genel Kuruluna arz etmeye mükelleftirler.

Madde 34 - Merkez murakiplarından bir veya iki kişinin istifası halinde yedek murakiplar Merkez İdare heyeti tarafından vazifeye davet edilirler. Heriki murakibin de istifası halinde yapılacak ilk olağan veya olağanüstü Merkez Genel Kurulu toplantısına kadar, murakabe vazifesi iki yedek murakıp tarafından yürütülür.

Madde 35 - Merkez murakipları tarafından yapılan murakabenin tatminkar görülmesi halinde, Şubelerin hesaplarını tetkik ve tefiş etmek üzere, Merkez Genel Kurulu kararı ile muvakkat bir tetkik komisyonu teşkil edilebilir.

BÖLÜM : IV

Cemiyetin Şube Teşkilâtı

Madde 36 - Cemiyetin, merkez teşkilâtından ayrı olarak yurtdışı her tarafta teşkilâtı vardır.

30 dan fazla üye kaydedilen yerlerde, Merkez İdare Heyeti kararı ile yeniden Şube teşkilâtı kurulabilir. Şubeler, Merkez İdare Heyetinin selâhiyet verdiği 7 kişilik müteşebbis heyetler tarafından kurulur.

1/6

Madde 37 - Şubeler, idari teşkilât ve bütçeleri itibarıyla merkezden tamamiyle ayrı olup, ancak faaliyetin umumî çalışma programı dolayısıyla merkez teşkilâtına bağlıdır. İşbirliği yaparak çalışmaya ait Merkez Genel Kurulu haklarında genel ve yıllık çalışma programını tatbik hususunda Merkez İdare Heyeti ile sıkı işbirliği yapmak mecburiyetindedirler.

Şubelerin umumî çalışma programı genel olarak aynıdır. Herhangi bir şube idare heyeti diğer bir şubeyi veya Merkez teşkilâtını ilham ederek faaliyette bulunamaz.

Madde 38 - Şube teşkilâtı aşağıdaki organlardan oluşmaktadır :

- Şube Genel Kurulu,
- Şube İdare Heyeti,
- Şube Murakıpları.

Bu organlar, teşekkül tarzları ve selâhiyet ve mesuliyetleri bakımından aşağıdaki hükümlere ve iş bu Ana Nispetnamenin vazettiği umumî hükümlere tabidirler.

- Şube Genel Kurulu

Madde 39 - Şube Genel Kurulu, Şube İdare Heyetinin daveti üzerine, her yıl Kasım ayı içinde Şube merkezinde toplanır. Toplantının yapılabilmesi için o Bölgede kayıtlı üyelerin yarısından bir fazlası kadarının bir araya gelmesi şarttır. Birinci toplantıda nisab hasıl olmadığı takdirde toplantı bir hafta sonraya tehir edilir. İkinci toplantıya iştirak eden üyelerin adedi ne olursa olsun toplantı yapılır.

Şube Genel Kurulunun toplantı günü, yeri ve gündemi toplantıdan en az bir hafta önce ilân edilir.

Madde 40 - Şube Genel Kurulu toplantısı ilân olunan gün ve saatte ve muayyen yerde yapılır. Toplantı geri bırakıldığı takdirde en az üç gün evvel yeniden ilân edilir. Şube Genel Kurulunun toplantısının birden fazla geri bırakılması câz değildir.

Madde 41 - Şube Genel Kurulunun gündemini Bölge idare heyeti hazırlar. Günden aşağıdaki hususları ihtiva eder :

- Yıllık faaliyet, muamele ve hesaplar hakkındaki Bölge idare heyeti raporunun okunması,
- Murakıplar raporunun okunması,
- Şube İdare Heyetinin iradesi,
- Şube İdare Heyeti ile Bölge murakıplarının görüşmesi,
- Uyç dilekçelerinin tekkifi,
- Gelecek yıla ait şube bütçesinin tekkifi ve tasdiki,
- Merkez Genel Kurulunun gönderilecek selâhiyetli temsilcilerin seçilmesi ve çalışmaları umumî çalışma programına ait olanaklar hakkında Genel Kurulunda ileri sürülecek tekliflerin tasdiki.

Madde 42 - Mühim ve müstamel hallerde Şube Genel Kurulu

- Şube İdare Heyetinin kararı,
- Şube murakıplarının tek başına veya müştereken isteği,
- Şubeye kayıtlı üyelerin en az yüzde kırkının yazılı tekkifi,

010 00 10 10 3

Şifre 8

Ve şube idare heyeti çağrısı üzerine oluşan üstü toplantı yapılabilir.

Şube idare heyeti toplantı istegini aldıktan sonra genel kurul çağrısı toplantıya çağırmağa mecburdur. Bunu yapmadığı takdirde şube üyeleri genel kurulu resmen toplantıya çağırabilir. Olağanüstü toplantının gündeminde yalnız toplantıyı gerektiren konu yer alabilir.

B-Şube idare heyeti

Maddesi-43 Şube idare heyeti, şube genel kurulu tarafından bir sene için gizli oyla seçilen beş asli ve beş yedek üye den oluşur. Eski kurul üyelerinin yeniden seçilmeleri caizdir. Şube idare heyeti seçimini müteakip yapacağı ilk toplantıda kendi üyeleri arasında şube başkanlarını, başkanvekilini, sekreter, muhasip ve vesnedarı seçer.

Maddesi-44 Şube idare heyeti üyelerinin vazifeleri aşağıda gösterilmiştir.

Başkan : Şube muhitinde ve şube vakıfları nezdinde şube-yi temsil eder. Şube idare heyeti toplantılarını idare ve alınan kararları tatbikine nezaret eder cemiyetin umumî çalışma programlarının müddetçe şubeye ait olan kısımlarına uygular. Merkez idare heyeti ile şube idare heyeti arasındaki işbirliğini sağlar. Bu niteliklerde gösterilen diğer vazifeleri yapar.

Başkanvekilli başkan : bütün vazifelerinde yardımcı eder ve bu imandığı zamanlarda aynı yetki ile ona vekalet eder.

Sekreter : Şubenin yazı işlerini idare eder. Cemiyetler kanununun 6. Maddesinin (a), (b) ve (c) fıkraları muvafık tutulması icap eden defterleri tutar ; muhabere evrakını başkan ile birlikte imza eder, üye kayıt işleriyle meşgul olur.

Muhasip : Cemiyetler kanununun 6. maddesinin (d) ve (e) fıkraları muvafık tutulması icap eden defterleri tutar ve şubenin yıllık bilançosunu tanzim eder. Giderlere ait muabir evrakı Başkan ve Vesnedar ile birlikte imza eder. Üye kayıt işlerinde sekretere yardımcı eder.

Vesnedar : Şube gelirlerinin toplanmasına ve muhafazasına ait işleri yapar. Gelir ve giderleri gösterir bir vesne defteri tutar. Tahsilât ve teberru makbuzlarını Başkan, Giderlere ait bilhümler evrakı Başkan ve Muhasip ile birlikte imza eder. Üye kayıt işlerinde sekretere yardımcı eder.

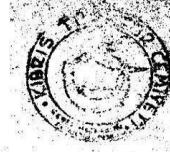
Enal Üye : Şube Başkanının verdiği vazifeleri yapar.

Maddesi 45 - Şube işlerinin yürütülmesinde ve işbu ana mısama-
nında gösteren faaliyet eden hükümlerinin tatbikinden Şube idare heyeti sorumludur. Şube idare heyeti her yıl, o yıl içindeki faaliyetlerini gösteren muabir bir faaliyet raporu tanzim eder ve bunu o yıl ait bütçe ile birlikte Şube Genel Kuruluna bildirmeye mecburdur. Bu raporun bir sureti Şube Genel Kurul toplantısından en geç bir hafta sonra Merkez İdare Heyeti-ne gönderilir.

Maddesi 46 - İdare Hey'eti Cemiyetin gayelerinin Şube ölçü-
sünde muabirlik için umumî gayret ve feragati göstermekle mü-
ballef olduğu gibi şubenin para ve mallarının muhafazasıyla
ilgili vazifeleri

010	00	07/00/03
-----	----	----------

Genel Müdürlüğü

ve manevi menfaatlerinin korunmasında ve Şube işlerinin yürütülme-
den azami tasarruf esaslarına riayetle mesuldür. Şube Genel Kurulu
yukarıdaki esaslara riayetsizlikten dolayı Şube İdare Heyetini müferreride
feriden veya müştereken mesul tutabilir.

Madde 47 - Şube İdare Heyeti en az dört kişinin iştiraki ile
toplânır. Kararlar hazır bulunan üyelerin ekseriyeti ile verilir.
Oyların beraberliği halinde Şube Başkanının bulunduğu taraf üstün
sayılır. Hiç bir vazeret ve karara dayanmaksızın birbiri ardına
üç toplantıya bulunmayan veya herhangi bir sebeble vazife göremi-
yecek bir hale gelen Bölge İdare Heyeti üyesi çekilmiş sayılır, ve
yerine en çok rey almış olan yedek üye geçer.

Madde 48 - Şube İdare Heyeti üyelerinin yarısından fazlasının
çekilmiş olması halinde 45 inci madde gereğince Bölge Genel Kurulu
olağanüstü toplantıya davet edilir. Yeni İdare Heyeti teşekkül edin-
meye kadar çekilmiş olan üyeler günlük işleri devaya ettirmekle mükel-
lefliler.

C - Şube Murakipları

Madde 49 - Şube murakipları, Şube Genel Kurulunca Şubede ka-
yıtlı üyeler arasından gizli oy ile seçilen 2 kişilik bir heyettir.
Gerektiği zaman vazifeye davet edilmek üzere iki de yedek murakip
seçilir.

Madde 50 - Şube murakipları tek başına veya heyet halinde Şu-
benin gelir ve gider defterlerini, mükabuz ve evrakı müsbitlerini
diledikleri zaman tetkik etmek, yapılan masrafların İdare heyetinin
kararlarına dayanıp dayanmadığını ve Ana Nizamnamede tesbit edilen
formalitelere uygun olup olmadığını incelemek selâhiyetini haizdir-
ler. Şube İdare Heyeti her türlü şartlar altında murakipların mura-
kabe vazifesine kolaylaştırmak, defter, evrak ve kayıtları tetkikle-
rine açık ve hazır bulundurmaları mükelleftir.

Madde 51 - Şube murakipları mükabe ve tetkiklerinin sonuç-
larını bir rapor halinde Genel Kurulun tetkikine arz etmeye mecbur
oldukları gibi, işbu rapora, Bölge İdare Heyetince Ana Nizamname-
nin ve Genel Kurul mükerreratının luyukı ile tatbik edilip edilme-
diği hususundaki kanatlarını dercetmeye mecburlardır.

Madde 52 - Şube murakiplarından bir veya iki kişinin ayrılma-
sı halinde yedek murakiplar Şube İdare Heyeti tarafından vazifeye
devre edilir. Her üç murakibin ayrılması halinde yapılacak olağan-
üstü Genel Kurul toplantısının kadar mükabe vazifesi, bir
iki yedek murakip tarafından yapılır.

BÖLÜK : V

Mali Hükümler :

Madde 53 - Derneğin gelir kaynakları ;

- Dernek üyelerinin vevcekları aidat,
- Bilimum teberruat ve vasiyet yolu ile yapılacak bağışlar
- Tertip edilecek misanere, Balı, Gezi vesair gibi toplantılardan ve yapılacak yayınlardan elde edilen gelirlerden ibarettir.

010	09			107323
-----	----	--	--	--------

3

Madde 54 - Üyelerden duhuliye en az 250 kuruş, Aylık aidat olarak da 100 kuruş alınır. Öğrenci üyeler için duhuliye en az 100 kuruş, aylık aidat ta en az 50 kuruştur.

Mali vaziyeti müsait olmayan üyelerle fakir öğrenci üyelerin gerek giriş ve gerekse aylık ödeneği, idare heyeti kararı ile hazfedilir.

Üyelerin yıllık aidatı, duhuliye de dahil olmak üzere 120 lirayı geçmez.

Madde 55 - Aidat ve diğer tahsilât dernek mühürünü taşıyan dip koçanlı veya kopyalı makbuz mukabilinde alınır. Tahsilât ve teberru makbuzları Başkan ve Veznedar tarafından imzalanır. Veznedar veya onun yardımcısından başka hiç kimsenin aidat tahsiline selâhiyeti yoktur.

Madde 56 - Veznedar 50 liradan fazla parayı yanında bulundurmayıp tahsilinden itibaren üç gün içinde derneğin banka hesabına yatırmakla mükelleftir. Banka hesabından başkan veya başkan vekili ile veznedarın müşterek imzaları olmadan para çekilemez.

Madde 57 - İdare heyeti kararı olmadan ayda 100 liradan çok masraf taahhüt edilemeyeceği gibi ödeme de yapılamaz. Daha az masraflar başkanın kararı ile yapılabilir. 10 lira ve fazlası sarfiyatın Başkan, Muhasip ve veznedarın imzalarını taşıyan bir sarf fişine müstenit olması lâzımdır. 10 liradan az masraflar aynı sarf fişinde birleştirilebilir. 1 liradan çok masraflar için pullu makbuz alınması lâzımdır.

Madde 58 - Merkez veya Şubelere tertip edilen misaure, Balo, Gezi vesair toplantılar sonunda, lüzumlu belgeleri bağlamak üzere gelir ve giderleri gösteren bir hesap hülasası tanzim olunarak ilgili idare heyetinin mesuliyeti altında Kurulan bir tertip heyeti tarafından imzalanır, idare heyetince tasdik olunur. Bu suretle tasdik edilen gelir veya zarar vezne defterine bir kalemede gelir veya gider kaydolunarak hesap pusulası ile ilgili belgeler dosyasında saklanır.

Madde 59 - Merkez veya Şubelerin tasarrufunda olan menkul eşya ancak ilgili idare heyetinin kararı ile devredilebilir veya satılabilir.

Derneğin gaye ve maksatlarının tahakkuku için lüzumlu gayri menkulleri satın almak, bu gayri menkulleri ipotek ederek borçlanmak veya satmak, alâkali genel kurulun kararı ile mümkündür. Bu gibi muamelelerin Cemiyetâ taahhüt altında koyması için idare heyeti başkanı veya vekili ile muhasip ve veznedarın müşterek imzaları lâzımdır?

Madde 60 - Şubelerin gelirleri ve yıllık safi hasılatı tamamen şubelere aittir. Ancak şubeler merkez teşkilâtına yardım için müdâçilerinde bir fasıl ayırırlar.

Bu fasıl bütçenin 1/4 ünden aşağı olamaz.

Madde 61 - Cemiyete yapılan teberrular Cemiyet merkezine aittir. Bu nevi teberrular Şubelere tevdi edilmiş olsa dahi merkeze nakledilir.

010	00			107-552/3
-----	----	--	--	-----------

1/2

BÖLÜM VI

Cezai Hükümler

Madde 62 - Haksız olarak arka arkaya altı ay üyelik aidatını ödemeyen, Cemiyetin emrine aykırı hareket eden, Cemiyetin içinde müesses ahenk ve nizamı bozmuş ve haysiyet kırıcı suçlardan dolayı hüküm giyen üyelerle, durumu her hangi bir şekilde cemiyetler konusuna aykırı olduğu tezahür eden üyeler hakkında Merkez veya Şube idare heyeti aşağıdaki cezaları tatbik edebilir.

- Sohbe vazifeli ihtar,
- Üç günden iki aya kadar Cemiyetle alakalı işleri durdurma,
- Cemiyetten ihraç?

İdare Heyetinin bu husustaki kararlarına karşı alakalı Genel Kurul Etirafında bulunabilir. Genel Kurul İdare heyeti kararına tasdik veya reddeder.

Madde 63 - Cemiyetin Genel organlarında çalışanların 2. inci maddede gösterilen uygunsuz hareketlerde bulunmaları takdirinde şikayet mercii Genel Kuruldur. Bu gibi hallerde Genel Kurul, Alakalı İdare Heyeti veya Kurakıplar tarafından Fevkalâde toplantıya davet edilir.

Genel Kurul, vaki şikayeti ya doğrudan doğruya rüyet eder veya rüyet keyfiyetini teşkil edeceği muvakkat Haysiyet Divanına tevdi eder. Genel Kurul veya Muvakkat Haysiyet Divanı şikayet edilenler hakkında 62 inci maddedeki cezaları tatbik edebileceği gibi, Cemiyetin haklarının ziyan uğramış olması takdirinde, mesullerin tahkimeye verilmesini de karar altına alabilir?

BÖLÜM VII

Ana Nizamnamenin Tadili, Şubelerin Kapatılması, Derneğin Feshi

Madde 64 - İşbu Ana Nizamnamenin, Cemiyeti esas gayelerinden uzaklaştırarak şekilde tadili veya Cemiyetin feshi gibi Fevkalâde önemli hususlar, İstanbulda ikamet eden asli üyelerin üçte ikisinin ve Şubeler müessesilerinin husuru ile yapılabilecek Genel Kurul toplantısında görüşülebilir.

Bu hususların edileceği takdirde, Genel Kurul ikinci defa toplantıya davet edilir. Bu davet üzerine toplanacak asli üyelerin yarısından bir fazlasıyla karar ittihaz edilir.

010 02 107 332 3

EK-4 Hikmet Bil tarafından 16 Ağustos 1955 Tarihinde Şubelere Tamim Edilen Belge.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Be (31) EK 8

**ÇOK ACELE
GİZLİDİR**

16-Ağustos-1955

Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr.Fazıl Küçük'ten Genel Merkezimize elden gelen 13-8-1955 tarihli bir mektupta bilhassa son günlerde adadaki rumların azıtması oldukları bildirilmekte ve vaziyetin maalesef kötüye doğru gittiği kaydedilmektedir. Rumların Lefkoşede yaydıkları haberlere inanmak lâzım gelirse pek yakında umumî bir katliam hazırlanmaktadır.

Dr.Fazıl Küçük mektubunda aynen şu cümleyi kullanmıştır :

" Sizden ricaam, en erken bir zamanda vaziyetten bütün şubeleri haberdar ederek harekete geçmelerini temin etmenizdir. Bana öyle geliyor ki Anavatandaki mitinglerin büyük faidesi olacaktır. Çünkü rumlar 28 Ağustosta umumî bir toplantı yapacaklar, ya o gün veya üçler toplantıyı bittikten sonra bize saldırarak isteyeceklerdir. Malum, onlar silâhli, bizde ise hiç bir şey yok"

Kendi şartlarına göre Şubelerimizin minasip görecekları hareketi seçmeleri bilhassa Londranın ve Atinanın Anayurttaki yükselen erkeğesten pek ürktükleri mitalenasi Genel Merkezce ilâve edilmek kaydıyla bütün teşkilâta acele bildirilir.

Kıbrıs Türktür Cemiyeti
Genel Başkanı
Hikmet Bil

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Not : Bütün teşkilâta yazılmıştır.

010 09 107 337 94

10/8/55

Hikmet Bil tarafından 16 Ağustos 1955 Tarihinde Şubelere Tamim Edilen Belge.

94

EK-5 Kıbrıs Türktür Cemiyeti Bandırma Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
T. C.
P. T. T. Ü. M.

Devlet telgraf muhaberetinden dolayı mesuliyet kabul olunur.

TELGRAF 65887 (Örnek: İK. 1.)

Adres: ELT
SAYIN BAŞVEKİL
ADNAN MENDERES
ANKARA

ALINDIĞI YOL
Servis İşaretleri

Sıra No.	İst. marifet	No.	Kırtlar	VERİLDİĞİ		HUSUSİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
				Tarih	Saat			Tarih	Saat	
107	BANDIRMA	17/1	60	20/8/955	16/40	HUSUSİ	SURET	20/8	21/55	A. BİLGE CEN

18.8.955 DE CEMİYETİMİZE LÜTFETMİŞ OLDUĞUNUZ CEVAPLI TELGRAFİNİZ
BÜTÜN VATANDAŞLAR ARASINDA DERİN BİR MEMNUNLUK VE MINNETTARLIK YARAT-
MIŞTIR HEPİMİZİN KALPLERİMİZİ FERAHATAN VE SİZİNDE SAMİMİ DUYGULARINI-
YI İFADE EDEN KIYMETLİ SÖZLERİNİZE CEMİYETİMİZ VE BANDIRMALI VATANDAS-
LARIN NAMINA EN DERİN SUKRANLARIMIZLA TEŞEKKUR EDER HURMETLERİMİZİN
KABULUNU ARZ EDERİM.

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ BANDIRMA ŞUBESİ
BAŞKANI DR. NADİ DOĞANEL

030 01 19 109 22

EK-6 Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf

T. C.
P. T. T.
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Devlet telgraf muhaberetinden dolayı mesuliyet kabul olunur.

TELGRAF 67545 (Örnek: İK. 1.)

Yol
Servis İşaretleri

ACELE-SAYIN ADNAN MENDERES BAŞVEKİL-ANKARA =

28.8.955

281-DIYARBAKIR 3520,36,21/8/955,13/39. =

Sıra No.	İst. marifet	No.	Kırtlar	VERİLDİĞİ		HUSUSİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
				Tarih	Saat			Tarih	Saat	

28 AGUSTOS KIBRISTAKI İLANEDİLEN KATLIAN GÖNÜ DOLAYISIYLA GENCLİK
İNFIAL İCERİSİNDEDİR GİTMEK İCİN MUSAADE ÇRİCA EDİLMEKTEDİR YÜKSEK
İSKİNE DİCİ CEVAP LARINIZA İHTİZAREN ELERİNİZİ GÖNERİZ

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ ADINA ÖZÜR *****

030 01 19 109 23

EK-7 Kıbrıs Türktür Cemiyeti Erzurum/Aşkale Şubesi'nin, Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf

(Örnek: İEB 1)

T.C. DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
P.T.T. G. M. CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF 81412

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet Adres: SAYIN ADNAN MENDERES BASVEKİL ANK

YOL Servis işaretleri

Sıra No.	İlk merkez	No.	HELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMEZA
				Tarih	Saat		Tarih	Saat
13	ERZURUM	7058	41	26	8	10	30	

HUSUSİ ERZURUM

= BASTANBASA TÜRK KIBRISTAN DOLAYI BUTUN TÜRK MİLLTİNİN TERCÜHAN OLAN BEYANATINIZLA KALPLERİMİZİ BİR KERRE DAHA FETHETTİNİZ ASKALE GENÇLERİNİN MİNNET VE SÜKRANLARINI ARZ EDERİM SAĞ OLUN VAR OLUN = KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ ASKALE BASKANI YUSUF İZETTİN ÖZEN ++++++

030	01			36	219	1
-----	----	--	--	----	-----	---

EK-8 Kıbrıs Türktür Cemiyeti Rami Şubesi'nin, Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf

Florya

T.C. DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
P.T.T. G. M. CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF 1445

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet Adres: Adnan Menderes Basvekil Ankara

YOL Servis işaretleri

Sıra No.	İlk merkez	No.	HELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMEZA
				Tarih	Saat		Tarih	Saat
Ram	RAMI	251	20	26	8	10	26	8

HUSUSİ

Kıbrıs meşhurler beyanatımız bizleri
farklıy oruçta gıvark etti sağ olsun
varolmuş

Kıbrıs Türktür Cemiyeti
Rami Şubesi

030	01			36	219	1
-----	----	--	--	----	-----	---

T.T.F.

EK-9 Kıbrıs Türktür Cemiyeti Diyarbakır Şubesi'nin Başbakan Adnan Menderes'e Göndermiş Olduğu Telgraf

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
T. C.
PTT G. M.

207

TELGRAF

SAYIN ADNAN MENDERES BAŞVEKİL ANKARA

14 DIYARIBAKIR 15 39 1/9 9/00

TURK KIBRISA GITMEK ÜZERE CEMİYETİNİZ MURACAAT EDENLERİN SAYISI
RESNİNİ BULMUSTUR KIBRISA DAIR BEYANATINIZ MEMNUNİYET VE HEYECAN YARATMIŞTIR
I BİLVE SİLİ CANDAN BAĞLILIGIMIZI BİR KERRE DAHA HORMETLERİNİZLE ARZ EDERİZ
KIBRIS TURKTUR CEMİYETİ DIYARIBAKIR SUBASI ADINA OGUZ OZGUR

030 01 36 22111 85

EK-10 Taksim'de Rumca Gazete Yakmaya Teşebbüs Olayı

Fon No: 10 9 0 0 - Kutu No: 107 - Dosya No: 332 - Sıra No: 3

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

EK-11 Kıbrıs Türkür Cemiyeti'nin İstanbul Teşkilatı

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Teşkilatı için supla...

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ GENEL ŞUBESİ

4-4
34

- 1-Şehit Hacı Yahya : Vatan gazetesini nakli ve bağ maharriri
- 2-Şehit Hacı : Akaraya Abetürk Bulvarı 188/3
- 3-Şehitlerin Cemiyetleri: Fatih Karbon Sok. No:3 Selçuklar Ap. Kat 2
- 4-Sedat Beyaz : Kuzuluçuk İstasyon Cad. No:23/2 Daire 4
- 5-Orhan Miliç : Laleli Fatih Bay cad. 77/10
- 6-Kemal Çelil : Beşikli Cad. No:40
- 7-Hakkı Üstün : Hıpaşa Ekinen Cad. 20-22 Kat 4

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ FATİH ŞUBESİ

- 1-Şehit Kapıoğlu : Harika Postahanesi adli tebligat baş manuru (ist)
- 2-Hakkı Ögün : Akaraya Rıfık Langa Kâhıp Karım bostan sok. No:56
- 3-Kemal Hacı : Fatih Akaraya socalar mahalleni Bagıp bey sok. 16
- 4-Ali Taşkın : Fatih Aktar Karı sok. 16/5
- 5-Hakkı Özbener : Belediye matbaasında mürettip (ist)

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ RAKI ŞUBESİ

- 1-Turgut Şevket : Rami Bostan cad. 15
- 2-Hakkı Kafadar : Rami Nuruhiye cad. 50
- 3-Sakir Kafadar : " " " 36
- 4-Sakir Yılmaz : Rami " " 11
- 5-Abdül Hüyükmen : " Raşidiye cad. 11
- 6-Hakkı'nın Kocubayrakları: Rami Bağlar cad. 49
- 7-Azra Vurulan : Rami Raşidiye cad. 58

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ Tİ TÖPKAPİ ŞUBESİ

- 1-Hakkı'nın Tufan : Semetpa Hakkı'nın paşa seyit Üner mah. Şevket ef. adli sok. 58/3
- 2-İdris Sevgin : Şehrinin Ziya Gükalp sok. 1/1
- 3-Abdül Muhallip Çukras : Hakkı'nın Paşa Ağa baba sok. 8
- 4-Hakkı'nın er : Fatih Şehinşahi Nevbahar mah. Atik madrese sok. 18
- 5-Şehinşahi Çukras : Davutpaşa İskenderi Topçu Ali bey sok. 7
- 6-Seyit Akay : Şehinşahi Seyit Üner Mah. Alişir neval sok. 15/1
- 7-Hakkı'nın Saray : Şehinşahi Hakkı'nın Ali Ağa cad. Atik Madrese sok. 2/1

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ FENER ŞUBESİ

- 1-Hakkı'nın Darıoçlar : Mevlade Mey. İğci evlerinde
- 2-Hakkı'nın Akaraya : Bağlıkay Yaldız Suluca mah. sok. 45
- 3-Hakkı'nın Akaraya : Rıfık Çukras Mah. sok. 7
- 4-Şehinşahi Hakkı'nın : Topkapı Sefa bostanı yendi evler No:16
- 5-Ali Vahdetin darısı : Hıpa İslam bay Çukras sok. 16

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ KADIKÖY ŞUBESİ

- 1-Hakkı'nın Bağlar : Kuzuluçuk Raşidiye sok. 51
- 2-Hakkı'nın Hakkı'nın : " Şevit bey sok. 28
- 3-Hakkı'nın Hakkı'nın : Hakkı'nın Hakkı'nın sok. 24/4
- 4-Hakkı'nın : Kuzuluçuk Raşidiye cad. 79
- 5-Hakkı'nın : Kadıköy Çukras Ağa Muhallatlar Mah. sok. 4/4

103
69
302
P

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
KIBRIS TÜRKLERİ CEMLİYETİ

KIBRIS TÜRKLERİ CEMLİYETİ PAŞABAHÇE ŞUBESİ

- 1-Hasan Türkay : Şişe ve Cam Fabrikası emekli başkanı - Paşabahçe çelikle sok.
2-Osmail Altınay : Paşabahçe Safiye çarşı sok.16
3-Abdülhak Şeker : " Sadık Molla cad.18
4-Abdülhak Sarıyar : Tekel İspirto fabrikasında işçi - Paşabahçe çarşı sok.13
5-Hasan İğneç : Paşabahçe Yalı Bazarı sok.15
6-Fethi Üyanık : " Çubuklu cad. Kooperatif ofisinde
7-İhsan Başaran : Tekel İspirto fabrikasında usta başı - Kavaklı dere sok.37

KIBRIS TÜRKLERİ CEMLİYETİ BEYKÖZ ŞUBESİ

- 1-Seyfi Lebut : Paşabahçe şişe ve cam fabrikası - Kavaklı dere sok.44. Baykoz
2-Hüseyin Tokdemir : Beykoz Fevzi Paşa cad.52
3-Şehabettin Demir : " Kavaklı dere cad.102
4-Sadık Gencel : " Şahin kaya 20
5-Sadık Rıç : " Yalı kty çayır cad.47
6-İdris Çoker : " Şahin kaya cad.45
7-İsmet Erkan : " Kavaklı dere cad.52

KIBRIS TÜRKLERİ CEMLİYETİ SARIYER ŞUBESİ

- 1-Osman Tan : Sarıyer Bahçe kty 107
2-Erol Demircioğlu : " Sular yolu Taraflar sok.1
3-Güngör Başaracı : " Mesar burnu cad.15
4-Şemseddin Erdikmes : " Sarıyer Koca ye-iğ sok.21
5-Hüseyin Üskan : Hüyükdere çayır başı sok.52
6-Mustafa Eroğlu : Sarıyer taraflar sok.1
7-Feyzal Demirci : " karakol sok.1

KIBRIS TÜRKLERİ CEMLİYETİ KARAGÜZLÜK ŞUBESİ

- 1-Mustafa Arallı : Karagüzlük ninni sok.5/7
2-Şehabettin Meriçli : Karagüzlük Usungöl sok.42
3-Saharrem Fethi Celabi : Balat Ayan cad. Karanlık kapı sok.1/1
4-Ce ll Güner : Aksaray çakar ağa Abdullah çavuş sok.26
5-Abdülhak Tükennaz : Edirne kapı korusu s. K.16
6-Hasan İsmet : Fener Avazı bey avazı odalar çukurası sok.8
7-Hüseyin İnce : Edirne kapı avazı bey kariye türbe sok.30

KIBRIS TÜRKLERİ CEMLİYETİ BAKIRKÖY ŞUBESİ

- 1-Mustafa pars : Şenlik mah. sok.5
2-Hüseyin Pakten : Hasaki Arap manav sok.8
3-Kamil Demirtaş : Filorya Şenlik mah. Avazlar sok.1
4-Hüseyin Tokdemir : Yeşilköy Şenlik mah. Avazlar sok. bilsa sayı
5-İsmail Değer : Şenlik ktyünde
6-Talip Filit : Bakırköy Şenlikte kışap
7-Ali Osman Paçalı : Bakırköy 5nci yol Yandım çavuş ayranı 1 alathanesi sahib

3
6
7

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

24

4-6

KIBRIS TÜRKÜR GENELİ KÜÇÜKÇEMECİ ŞUBESİ

1-İbrahimhan Hıncaklı	:	Kışıkçemeci sığırcı istasyon yanında
2-Fatih Ayar	:	Dalyan sok.70
3-Fatih Güler	:	Gemil sok.229
4-Yakup Güven	:	" " " 324
5-Şahinhan Hacı	:	s.Şahinhan mah.Şahinhan sok.9
6-Şahinhan Hacı	:	Gemil sok.220

KIBRIS TÜRKÜR GENELİ BÜYÜKÇEMECİ ŞUBESİ

1-Balık Akdeniz	:	Kışıkçemeci dispanser Lejanesinde
2-Mehmet Şengül	:	Muharir mah.Obel sok.18
3-Fatih Yalçın	:	" " " " " 18
4-Mustafa Baykul	:	Hakker sok.Okul Lejanesinde
5-Salahaddin Sayda	:	Gemil sok.9
6-Serif Anıl	:	Kıbrıs Paşa kütüphanesinde
7-Masim Çoban	:	Kışıkçemeci

KIBRIS TÜRKÜR GENELİ HEDİYEKÖY ŞUBESİ

1-Ruhi Teknifer	:	Şişli Hediyeköy İsmet topsek.5
2-Ali İhsan Üstüncü	:	" " İkinci taş ocağı karanfil çalması sok.26
3-Mehmet Tuna	:	Harbiye Altınbakkal satıcı sok.21
4-Zehra Güler	:	Hediyeköy satıcı bnyarı 29
5-Mustafa Durak	:	Şişli Hediyeköy çölemler cad.47
6-İsmail Günyol	:	Hediyeköy cad.7/A
7-İbrahim Aydın	:	Latilokun sok.9

012 39
62 323

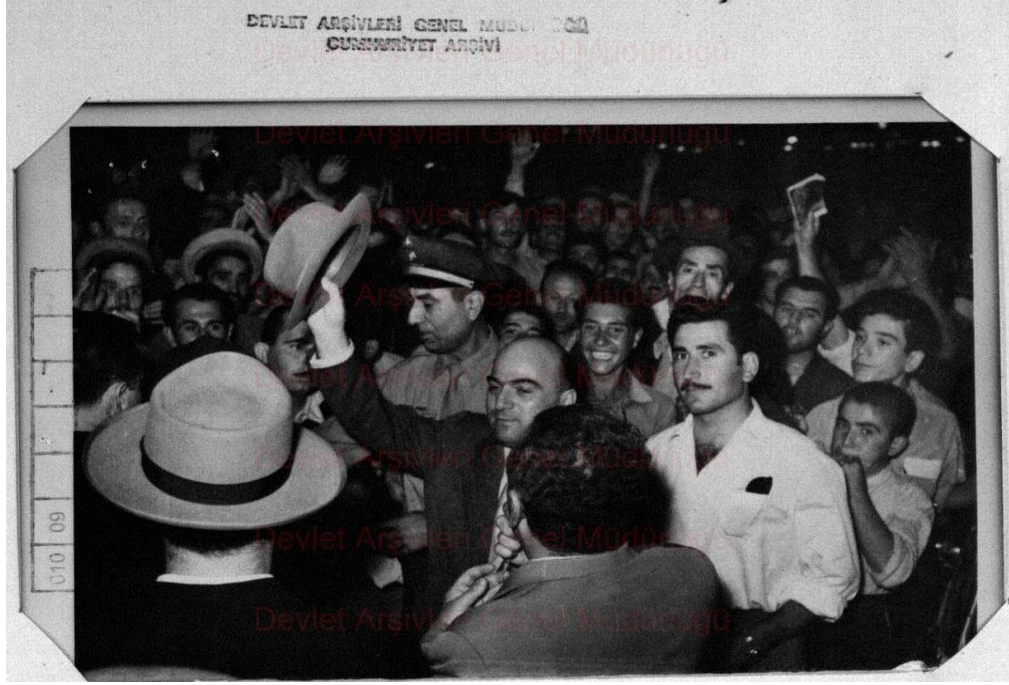
EK-12 Hikmet Bil ile Adnan Menderes'in 5 Eylül 1955 Tarihli Görüşmesi

EK-13 İstanbul Ekspres gazetesinin 6 Eylül 1955 Tarihindeki İkinci Baskısı

EK-14 6 Eylül 1955 Gecesi İzmir Valisi Kemal Hadımlı

EK-15 6 Eylül 1955 Gecesi İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş

EK-16 7 Eylül 1955 Tarihli Hükümet Tebliği

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

EK.32

85

9
1

hükümetin tebliği

ankara : 7.a.a.- (hükümetten tebliğ edilmiştir) :

kıbrıs mes'elesi etrafında cereyan eden hâdiseler dolayısıyla aylardanberi umumî efkârda hasıl olan şiddetli heyecana inzimamen selânik'te aziz atatürk'un evine ve konsoloslüğümüze karşı tertiplenen suikast, kısmen maksadlı ve hainane kısmen de idrak ve şuurdan mahrum tahrikçilerin de tesiriyle büyük kitlelerin vücuda getirdikleri nümâyîş hareketlerine sebep olmuş ve bu hal bilhassa istanbul'da gecenin geç saatlerine kadar devam etmiştir. bu esnada büyük ekseriyeti rum vatandaşlarımıza ait olmak üzere dükkân ve mağazalara girmek suretiyle büyük tahribat yapılmış olduğunu en derin teessür ve teessüflerimizle ifade etmek isteriz.

denilebilirki, dün gece istanbul ve memleket esas itibarıyla bir komünist terör ve tehlike ve ağır bir darbeye maruz kalmıştır.

bu şoursuz ve memleketin yüksek menfaatlerine kast edici hareket, bir kısım millî serveti yok etmekle beraber, bütün hakları teşkilâtı esasıya kanunumuzun teminatı altında bulunan türk vatandaşlarından bir kısmını da tolâfisi ağır zararlara uğratmış ve büyük bir felâket halini almış bulunuyor. bu vatandaşlarımızın maruz kaldıkları zararları sür'atle telâfi ve tazmin hiç şüphesiz yok ki, devletlik vasfının icaplarındanidir. ve bu icap yerine getirilecektir.

bu hâdiselerin şiddetle ihlâl ettiği anme, huzur ve asayişini yeniden ve derhal tesis için bütün gerekli tedbirler alınmış ve alınacaktır. hâdiselerin cereyanı sırasında en açıl bir tedbir olmak üzere istanbul ve izmir'de fevkalâde halin mevcudiyeti ilân edilmiş ve fakat, hükümet kuvvetlerinin vaziyete hâkim olmaları üzerine kaldırılmıştır.

maksadlı veya şoursuz tahriklerin de büyük tesiri bulunan bu çok acıklı hâdisenin doğrudan doğruya âlet ve failleriyle bunu terör ve tahrik edenler mutlaka ve sür'atle cezalandırılacaklardır. şiddeti kadar bir çok tahrikçiler yakalanmış ve bunlar hakkında kanunî takibata başlanmıştır.

şuur ve idrak sahibi, memleketin yüksek menfaatlerine hürmet eden bütün vatandaşlarımızın hükümet icraatına yardımcı olmaları bunun en mühim vatan vazifesidir.

010 09 147 377 2

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
Emniyet Müdürlüğü

Sıra	Görev	Şifre
1		48643

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
GÜMRÜK VE DİŞ İŞLERİ BAKANLIĞI
İlişki: 1-Nispetiye

4-3

146

24

İstanbul Cumhuriyet Müddeiummaliğine

Merkezi İstanbul Babiali caddesi 40 sayılı yerde 2/10/954 tarihinde kurulan ve bilahare Hatay, İçel, Bursa, Tekirdağ, Uşak, Gelibolu, Kocaeli, Çorum, Seyhan, Mudanya, Balıkesir, Samsun, Bafra, Gaziantep, Balıkesir, Tarsus, Malatya ve İzmir Vilâyetlerinde ve vilâyetimiz Paşabahçe, Beykoz, Büyükçekmece, Topkapı, Hemi, Fatih, Mecidiyeköy, Kadıköy, Bakırköy, Fener, Karagömrük, Sarıyer ve Küçükçekmece semtlerinde Şubeleri açılan Kıbrıs Türktür Cemiyetinin nizamnamesinden bir nüshası ilişik olarak gönderilmiştir.

Maksat ve gayesi; Kıbrıs'ın Türk olduğuna dünya usulü fikrini savunmak, Türklerin hak ve hukuklarını Kıbrıs etrafında her yönden savunmak ve Türk usulü fikrini bu mevzuda tevhis etmek olduğuna göre, Cemiyet son günlerde Kıbrıs Türktür dövizlerini gençlik ve halk arasında dağıtmak suretiyle gençliği ve halkı gösterdiği ve 6/9/955 günü akşamı yapılan büyük nümayiş ve neticelerini meydana getirdiği anlaşılmıştır.

Maksat ve gayesi dışına çıkan ve faaliyetini bir takım ihtilâtlara ve hadiselerle sebebiyet vermesi dolaysıyla Kıbrıs Türktür Cemiyetinin 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 33 ve 35 inci maddelerinde gereğince acil tedbir olmak üzere faaliyetinin men'ine ve mallarının muhafaza altına alınmasına delâlet buyrulmasını rica ederim. 7/9/955

MB

Vali Y.

S. F. H. Y. G.

010	09	67	332	3
-----	----	----	-----	---

T. C.
İSTANBUL
Emirönü 1. İnci Sulh Ceza
Mahkemesi
Büyük Pazarhanesi 3. cık 423
Sayı :
955/144

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
EMİRET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

4-1

148

21

K A R A R

İstanbul C.M.U.liginin basın bürosunda 955/686 sayı ve 7/9/55 tarihli yazısı ve buna merbut tezkire evrakı müdrecatine göre Kabris Türktür cemiyetinin esas nizamnamesinin 5 üncü maddesinde yazılı gaye ve maksatlara aykırı olarak faaliyetlerde bulunduğu ve bu kayıta 6/9/55 günü akşamı yapılan büyük bir nümayişle gençlik ve halk tabakası arasında gaye ve maksatlara aykırı ve intilallere sebebiyet verdiği bildirilmekte ve cemiyetler kanununun 9 ve 34/2 inci maddeleri de liletilen aynı Kanunun 33/2 inci maddesi gereğince mezkur derneğin faaliyetten menine ve mallarının muhafaza altına alınması istenmesi le gereği öngörüldü:

Bu karar müdrecatine ve Vileyetin 7/9/55 tarih ve 4864 sayılı yazısı müdrecatine nazaran C.M.U.liginin isteği yerinde görüldüğü ol maksatla cemiyetler Kanununun 9,33/2 ve 34/2 inci maddeleri gereğince is tenbul Kanun 11 maddesi 40 sayıca bulunan Kabris Türktür cemiyetinin merkez ve bütün şubelerinin faaliyetten muvakkaten menine ve mallarının muhafaza altına alınmasına 7/9/55 tarihinde karar verildi.

K.

7/9/55

dekin 6690

Muazzaz Akca

010	09			167	332	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel Başkanlığından Bildirilmiştir

Büyük Kurtarıcı Atatürk'ün Selânikte doğduğu eve yapılan bombalı tecavüz hadisesi üzerine Kıbrıs Türktür Cemiyeti Genel İdare Kurulu bugün fevkalade bir toplantı yaparak aşağıdaki hususları Türk Umumi Erkârına ve Yunan Milletine bildirmeyi kâ-
kâştırmıştır.

1 - Her Türk bugün Yunan bayrağı altında bulunan ve aslında milletimizin hürriyet mücadelesinde olduğu kadar, büyük Kurtarıcımız Ölmöz Atatürk'ün doğum yeri olarak Selânikli kalplerinde ve hatirelerinde mümtaz bir şekilde yaşatmaktadır.

Bizim için aslında bir Türk toprağı sayılan Batı Trakya'nın bu tarihi şehrinde bulunan ve aynı zamanda Konsolosluğumuzu da içersine alan (Atatürk Evi) esasen devletler hususi hukuku hükümlerince de bir Türk toprağıdır.

2 - İşlenen alçakça tecavüzü bu yüzden doğrudan doğruya Türk Vatanının bütünlüğüne yapılmış sayan Kıbrıs Türktür Cemiyeti hadiseyi bardeği taşıyan son damla olarak kabul ettiğini ve 9-Eylül-
"Yunanlılara Milli İhtar" gününün arofesinde işlenmiş olduğu için de ötedenberi taşmakta olan sabrımıza dizginlemek imkânının artık bundan sonra ortadan kaldığını ilân eder.

3 - Yunan resmi makamlarının mes'ulleri ibreti mücassire verecek şekilde cezalandıracakları yordo, faillerin Yunanlı olmadıklarına tevîl yollu ileri sürmeye kalkması, hadisede bizzat Yunan resmi makamlarının parnağı olduğunun inkâr kabul etmez delilidir.

4 - Yunan hükümeti ve onlara dünyanın neresinde olursa olsun uzaktan , yakından bu hadiselerde destekleyenler, artık akıllarını

EK-31

84 6

6232
6232
6232
6232

başlarını almadıkları takdirde 1922 yıllarını gölgede bırakacak şekilde nefretiniz ve kudretinizi karşılarında bulacaklardır.

Aziz Vatandaşlarımız sizlere hitap ediyoruz ; Menloketinizi on zayıf zamanında alçakça istilâya gelen, ovlebinizi yakan, ana-larınızı, kardeşlerinizi ve karılarınızı hunhara cinayetlerle kurban eden, babalarınızı şehit eden Yunan Emperyalistleri 1922 Eylülünde Akdeniz kıyılarında vahşet görürken, tecavüzlerini bugün de Vatanın Haronî İsmeti sayılacak olan Selânikte aziz Atatürkünüzün doğduğu eve yönetmiş bulunmaktadır. Saffarınız sıklaştırınız. Aranızda bizden olmayanların hareketlerine son derece dikkat ediniz ve millî yonini tekrarlayınız: Kıbrıs Türk-tür, Türk kalacaktır, bunun aksini kin düşünüyor ve yonini bozma-ya çalışıyorsa nerede olursa olsun hareketinin hesabını çok pa-hallı ödeyecektir.

010	09			67337	2
-----	----	--	--	-------	---

EK-20 Başbakan Adnan Menderes'in Kendisine Kıbrıs Türkür Rozeti Takılırken Çekilmiş Bir Resmi

Fotoğraf No: 10 9 9 0 - Kıtım No: 108 - Başka No: 337 - Sıra No: 1

Örfi İdare 2 No lu Yüksek Mahkeme Başkanlığına
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.K. nun 128 inci maddesiyle itham ediliyorum. O itibarla sorguma cevap vermeye bu madde ile başlayacağım. Mezkur madde aynen şu hükmü ihtiva ediyor (hükümetin tasvibi olmaksızın yabancı bir devlet aleyhine hasmane hareketlerde bulunanlar şu kadar seneden şu kadar seneye kadar cezalandırılırlar).

Hasmane hareketlerden vazıı kanunun neyi kasdetmiş bulunduğunu şimdiki burada münakaşa etmek istemiyorum. Bu hususta luzumlu malumati elbette ileride Yüksek mahkemeye takdim edeceğiz. Biz şimdilik bir an için bu noktayı da yok farzederek iddi makamının talepnamesindeki hususlarda bildiklerimizi tekrarlamakla iktifa edeceğiz.

Biraz evvel T.C.K. nun 128 nci maddesinin sarıh hükmünü okumuştum. Açıkça görülmektedir ki vazıı kanun ve binnetice bizzat kanun herhangi bir hareketin hasmane olması için evvel emirde (hükümetin tasvibinin bulunmamasını) şart koşturmaktadır. O halde bizzatır sözüme hadisesimde tasvip müessesesinin mevcut olup olmadığınca da olsa tetkik ile başlamak ihtiyacı ile karşılaşıyoruz.

Oysa ki Kıbrıs Türktür Cemiyeti (ki talepnameye göre mukakemenin sıklık merkezi o dur ve huzurunuzdaki cümle mazmunların fiilleri bundan münbahistir) evet bu cemiyet kuruluşu dahil, faaliyetinden menedildiği geceye kadar her hal ve karda daima hükümetin tasvibiyle karşılaşıyordur. Hem bu tasvip sadece bir kaç faaliyete münhasır değil, fakat cemiyet cümle faaliyetlerinin tümüne şamil bir tasviptir. Şöyleki :

1- Henüz hukuki bir hüviyeti dahi mevcut değilken (yani Kıbrıs Türktür komitesi iken) mezkur komiteyi Başvekil Adnan Menderes hem de yarım kabine halinde derhal İstanbul Vilayet makamı odasında kabul buyurmuşlardır. Komitenin kuruluşu talepnameye göre 24 Agustus 1954 olup vilayette kabul ise 28 Agustus 1954 saat 16.30 dur.

2- Komite üyelerine bu kabul esnasında taazzuv edip teşkilatlı bir cemiyet olmayı komünistlerle bizzat Başvekil itham etmişlerdir. Ancak ondan sonradır ki komite, cemiyet olabilmek cesaretini kendinde bulabilmiştir. Henüz Türk bayrağı altında bulunmayan , iddia makamının talepnamesindeki ifadeyle tekrarlıyalım (ahdi hükümler muvacehesinde mukadderatı tayin edilecek bir zoprak parçası sayılmasına hukukun imkan bulunmayan) o yere yani Kıbrıs adasına (ki İngiliz bayrağı altındadır) Türktür deyen bir cemiyet nizammesini bizzat hükümet kabul etmiştir. Bu, tasvibin ta kendisi değil de ne dir ?

3- Mezkur kabulde o zamanki Hariciye Vekili F. Köprülünün istegi üzerine hazırlanan broşürümüz (ki türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmıştır İngilizce olanın adı Cyprus PROBLEM dir) Kıbrıs meselesi Birleşmiş Milletlere intikal ettiği zaman oradaki Başdelegemiz Selim Sarper tarafından işbu broşürümüz resmi Türk deklarasyonu olarak aşağı yukarı aynen okunmuştur. (Cyprus Problem adlı broşürün tarihiyle Selim Sarperin malum beyanatı tarihini karşılaştırmak bu noktaya aydınlatmak için kafidir.

4- Cemiyet haline inkilabı takiben merkez idare heyetimizin en faal üyesi olan Ahmet Emin Yalman (ki o zamanlar Başvekil Adnan Menderes'in pek yakını idi) ve (şimdi burada yok, davaya dahil edilmedi) cemiyet idare heyetiyle Başvekil arasında adeta bir köprü vazifesi görmüş ve idare heyeti kararıyla daima uçkla Ankaraya giderek Cemiyete Başvekiliden vaziyete göre direktifler getirmiştir. Bu direktiflerden mesela bir tanesini ben şu anda şahsan hatırlamaktayım .Bu direktife göre cemiyetimiz yapacağı her nevi akademik toplantılarda şiddetle komünistlere ve onlara alet olan kızıl papazlara çatacakti.

5- Başvekil Menderes Cemiyete 5 000 liralık yardım yapmıştır. Bu maddi tasvibin de makbuzu dosyada bulunmak lazımdır. Şayet mevcut değilse o takdirde İş Bankası vasıtasıyla gelen bu para tarafımızdan Türkiye Kredi Bankasındaki hesabımıza naklettirildiğine göre oradan bu malumatı talep daima mümkündür. Ve para halen bu bankadadır.

6- Cemiyetin Başkanı sıfatıyla Kıbrıs ve Londraya yaptığım seyahatten avdetimde Başvekil beni görmek ve son hadiseler muvacehesinde intibalarını öğrenmek istemişlerdir. Bu sebeble hadise gecesinden sadece 18 saat evvel Başvekil şimdi şu anda içinde devamızın görüldüğü bu yeni Adliye Sarayının açılış töreninde bulunmak üzere beni evimden telefonla davet ettirmişler ve töreni takiben de bendenizi kapının önünü dolduran davetlilerin önünde otomobillerine alarak Floryaya götürmüşlerdir. Bu haberi veren

...elerle anda çekilen fotoğrafları yüksek mahkemeye takdime daima

010 09 108 337 1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ-2-
CUMHURİYET ARŞİVİ

7-Kıbrıs seyahatine çıkmadan 2 gün evvelo zaman Hariciye vekaletine vekalet eden F. Köprülü'nün Ankara'da Kamil Önal'ı kabul etmiş ve ehyeti mi ze iyi yolculuklar ve başarılar diledikten sonra bu uğurda çalışın bütün arkadaşların gözlemlerinden öptüklerini bildirmişlerdir.

8-Maliye Vekili (o zaman Hasan Polatkan'dı) Cemiyetin toplıyacığı pa-raları Kıbrıs'a aktarmayı taahhüt etmiş ve bu hususta bir de komite teşkil ettirmişdir. Bu malumati esasen talepname de serdetmektedir. Vakıa para hiç bir zaman ne istendiği kadar toplanabilmiş ne de Kıbrıs'a gönderilmiştir. Fakat Vekaletin taahhüdü hükümetin tasvibi bakımından pek tipik bir örnektir.

9-Başvekil Menderes Kıbrıs Türktür rozetini (ki dağıtılmış olması nı talepname adeta gayrı vazın ve pek müphem bir şekilde de olsa adeta suçmuş gibi göstermeye çalışmıştır)(ayrıca ay-yıldızlı muhtevi bu pankart ve rozetlerin şekli de Dahiliye Vekaleti(ki yurdun emniyet ve asayişin den mesul tek yüksek makamdır) tarafından resmen teşkil edilmiştir. Tezkeresi de dosyadadır. Evet Menderes işte bu Kıbrıs Türktür rozetini Tek-nik Üniversitenin açılış töreninde göğsüne taktırarak gazetecilere ayrı-ayrı pozlar vermişlerdir. Bu resimler o tarihli gazetelerde intişar etmiş-tir. Keza Sayın Cumhuriyetçi Celal Bayar da İzmirde Çeşmede aynı şekilde göğsünde işbu rozet bulunduğu halde gazetecileri ve Kıbrıs'tan gelmiş olan öğrencileri kabul buyurmuşlardır.

10-Hariciye Vekili vekili ve Londra Konferasına gönderilen Türk heyetinin Başkanı Fatin Rüştü Zorlu o sırada yabancı gazetecilerle yaptığı bir basın toplantısında aynen veya mealen şu cümleyi tekrarlamıştır (Türk efkari umumiyesinin Kıbrıs mevzuunda artık teşkilatlanmış bulunduğunu övünerek söyleyebilirim) işte muhterem hakimler o teşkilat bizdik. Çünkü bu mevzuada başka bir teşkilat yoktu..

11-Yine Fatin Rüştü Zorlu Londraya sabahın erken saatinde hareket edeceği için Yeşilköy civarındaki cemiyetimiz teşkilatı mensuplarına uğurlamaya iştirak hususunda geceyarınları bekçiler ve mahiye müdürleri tarafından tabligat yaptırılmıştır. Bu hususu On yedi gün tevkiif müzek-keresi olanak Harbiye As. Ceza evinde yaptığım günlerde Şenlik köy başkanı Mustafa Pars'tan öğrenmiştim. Sorulabilir.

12-Sayın Sarafın Sağlamelin elinde bir telgrafın foto-kopisi mev-uttur. Kendisi Kızıltoprak DP Başkanı olduğu için cemiyetimizin orada ki şubesini kurmadan evvel Menderesten (DP Genel Başkanı) fikrini sor-muş. Sayın Başvekilin verdiği parlak cevap işte o foto-kopiden okunabi-lir. Arkadaşlara kurum diyor başarılar diliyoruz..

13-Hükümet Kıbrıs'a ve Londraya gidelim diye bize (bu sıkıntılı iktisadi devirde ve döviz darlığında) 3.000 liralık döviz tahsisı yaptı. Yurd dışına çıkmak Türkiyede bu neviden döviz müsaadesine bağlıyken hükümetin bu oldukça muhterem gani iltifatı mükemmel bir tasvip misalidir. Aksi halde bir kaç yüz lira verseydi hatta Kıbrıs'a kadar bile gitmek mü-mkin olamazdı.

14-Ve nihayet hadise gecesini ve ertesi günü kurucu ismi altında 86 kişi evlerimizden toplanarak hapse tükıldık. Muhterem hakimler bu 86 kişinin bilir misiniz ki hemen hemen 80 tanesi DP nin geçmişimiz teşkilatında üstün vazifeler almış (muhtar, oca, bucak başkanı ve ilçe kurulu azası veya belediye meclisi için seçimleri hapishanede kazanan adaylar) arkadaşlardı. Evet bu kadar insan mesuliyet mevkiindeki hükümetin partisine vazifeli olarak mensup olurlar da bundan hükümetin ha-beri olmaz mı ? Bu sorunun cevabına adil vicdanlarınıza ve nihayet mantı-gınıza bırakırım..

Muhterem Reis, Sayın heyeti hakime,
Yukarıda saydığım vakıa ve hadiseler kısmen değil, fakat tasvip müessesesinin tamamen hâlisemizde mevcudiyetinin görüldüğü en kat'i delilleridir. Demek ki evvela iddia makamının talep ve beyan ettiği ve ona göre suçlandırılmamız istediği mezkur kanun maddesini hakkımız-da tatbik maddeten imkan yoktur.

Bununla beraber Sayın Hakimler, biz böylece tasvip müessesesinin topyekun varlığını önümüze serdikten sonra yine iddia makamının arzu-suma bir an için uyararak devam edelim. Yabancı bir devlet aleyhine has-mane hareket olarak talepname adıma sadece üç yerde geçmektedir :

A-Bir kaç delikanlı 6/7 Eylül'den 10-15 gün evvel Takasimde rumca bir kaç gazeteyi yırtmaya teşebbüs etmişler. Bilahare öğreniyoruz ki bu iki delikanlıyı polisler karakola götürmüşler ve kendilerine bu ga-zeteleri yırtmak veya yakmak istediklerini sormuşlar. Onlar da

Bütün Evvela ben bu mektubu Şube Başkanlarına yazdım. Yukarıda da belirttiğim gibi hadisenin bir evveliyatı vardır : bir Yeşilköy hava alanında şube başkanlarına uzun uzun izahat vermiştim. İki : yine merkezde yapılan ve gazetecilerle yaptığım sebahat intibalarını naklettığım toplantıdan sonra da yine Şube başkanlarına tafsilen vaziyeti anlatmıştım. O itibarla hiç kimsenin mezkur mektuptan iddia makamının vehmettiği manayı çıkarmasına imkan yoktur. Zaten 12 başkan sadece iki tanesi ters anlamışmış. Demek ekseriyet pek ala doğruyu anlamışlar ki şimdi huzurumuzda degiller.. Saniyen Kadıköy Başkanı da Sarıyer Başkanı da buradalar. Kendilerinden sorunuz. Hemen ilave edelim ki şarafım Sağkamel bu mektubumuzu hiç hatırlamamakta ve hatta kendi ifadesine göre mektubum eline geçmediğini iddia etmektedir. Herhalde huzurumuzda da bu noktayı tafsilen tekrarlayacaktır. Osman Tan'a gelince o mektubu almış. Yardım istediğimizi esasen bildiğine göre harekete bile geçmiş.. Hareketi şu Büyükerede Beyaz Park gazinosunda bir balo tertip etmek.. Gazinocuyla bir mukavele örneği bile yapmış olduklarını hatırlıyorum. Şayet kaybolmadıysa o örnek de dosyadadır. Ben şahsen böyle bir balo için gazinocunun istediği teminat akşesini fazla buldum. Zaten mesvüm de geçti. Arkadaşlarımın bu kadar büyük külfet altına girmeleri doğru değil diyerek Osman Tanı bu teşebbüsünden caydırdım. İşte bu mevzuu konuşmak üzere bana geldiğinde mektubum da eline geçmişti Oturup kendisiyle uzun uzun bir daha bu yardım işini konuşmuş bulduğumuza göre iddia makamının yanlış tefsir edivermiş iddiası kanaatimece fazla bir venimden başka bir şey olamayacaktır. Kendisi de esasen sırası gelince sorgusunda Yüksek mahkemeye bu izahatı verecektir.

C-Beyanname işine gelince : Teamüldür (Atatürkün Selanikteki evine bomba atılması gibi) hallerde daima milliyetçi teşekküller bu husustaki düşüncelerini söylerler ve binnetice o hadiseyi telin ederler. Nitekim o gece Kıbrıs Türkler Cemiyeti gibi bilcümle milliyetçi teşekküller tarafıdan dan dokuza yakın beyanname yayınlanmıştır. Bizim beyannameimiz asla hasmame bir uslubla kaleme alınmamıştır. Esasen talebnamede aynen mezkur beyanname tam metin olarak mevcut . Huzurumuzda okundu. Sizler de böyle bir şey olmadığını esasen gördünüz. Esasen işbu beyanname neğrinden bir kaç gün evvel Başvekil Adnan Menderes tarafından söylenmiş olan meşhur ve tarihi Kıbrıs nutkunun ışığında kaleme alınmıştır. İkisini yanyana koyup okuyacak olursak Menderesin bin Watt kudretindeki sözleri yanında bizimki kör bir idare lambası kadar sönlüktür. Diğer taraftan bu beyanname gazetelere o gece saat 18 den sonra gönderilmiştir. Usul ve adeadet de budur. Çünkü o saatten sonra çıkan beyannameleleri ancak ertesi sabahki gazeteler alabilirler. Türk gazetecilik tarihinde akşam saat 18 den sonra ne çıkmış ne de çıkmakta bulmuş bir akşam gazetesi asla mevcut değildir. En geç çıkan akşam gazetesi GÖÇE POSTASIdır. O da sabah saat 10.30 piyasaya verilmiş olur. İddia makamı mademki siz beyannameyi akşam saat 18 de verdiniz demek ki o artık sizin ihtiyarınızdan çıktı diyor. Hayır sayın hakimler bu olmaz. Bunu gazetecilik meslegine mensup kim varsa tereddütsüz reddeder. Zaten vakia da iddia ettiğim gibi cereyan etmiş ve mezkur beyanname hakikaten ertesi günü bir iki sabah gazetesinde intişar etmiştir. Bilindiği gibi ertesi sabah ise İstanbul tam bir sukunete kavuşmuştu. Bu hale bakarak adı geçen beyannamenin bir tahrik unsuru olduğu da söylenemez. Aksi halde meşhur ve pek latif fıkranın mantığına uyarak (demek ki istim arkadaş gelmiş..) demek gibi bir garabetle karşı karşıya kalırız. Beyannameyi yazmak için fevkalade bir toplantı yaptığımız iddiasına gelince . Biz o gün evvelden sözleşmediğimiz ve adı denen toplantı dışında orada bulduğumuz ve gazeteciler bizden bir beyanname istedikleri için böyle bir beyannameyi iş arasında yazdığımız için bu toplantımızın adı Türk grammerine ve lugatına pek uygun olarak ister istemez (Fevkalade olarak) tesmiye edilmiştir. Çünkü buna türkçemizde verilecek başka bir ad mevcut değildir. Zaten o gün ben Cemiyete Kıbrıstan getirme uğraş tığımız Çetinkaya Futbol takımına bir uçak tedarik etmek için gitmiştim. Nitekim 22 kişilik bir uçağı da tedarik ettim. Buna organizatör Kamuran bey ile o sırada şube açmak için talebe gelmiş olan DP il Genel Meclis üyesi Hşaim Pekşen de şahittir. Ertesi günü İstanbullulara bir futbol ziyafeti vermek için çalışan insanların yine o gece İstanbulu yaktırıp yaktırmalarını bilmen kabul edebilecek bir mantık mevcut mudur

Sözime son vermeden evvel bir kaç kelime ile de (gayri hasmame) yani dostane olan hareketlerimden (yüksek mahkemeyi temvir bakımından) bahsetmem faydeli olacaktır. Bunlar sırasıyla şunlardır:

komite kurulur kurulmaz ilk toplantısında hükümetimizin görüşüne uygun bir şekilde çalışmaya ilk defa ben teklif ettim. Kararın kabul edildiği ve Menderes'in daveti vaki oldu. Bu husus AV. News, Hürriyet, Hürriyetin Canlı Türk. Ahmet Emin Yalman ve Orhan Birgittin...

2- Londrada ve Kıbrısta basına beyanat verdim. Hem Kıbrısta ve Londrada intişar etmiş sözlerimden bir cümleyi şimdi sizlere o zaman orada ve İstanbulda intişar etmiş şekliyle okuyacağım : Bakınız Bayrak gazetesini ne yazıyor (Bilhassa Manchester Guardianın bin kelimelik makalesinde Hikmet Bilin-Kıbrıs Türklere devredilince adadaki Rumların İstanbulda kiler gibi müreffeh yaşayacaklarını söylediğini belirtmesi) Şimdi mevzuu 3- Ben daima her nevi konuşmada kendime Yunan ve İngiliz devletlerini değil fakat sadece Moskova'dan emir alan komünistleri ve onlara alet olan kızıl papazları hedef ittihaz ettim.

4- Hatta şubeleri kuşrakken bile dikkatli davrandım ve mesela rumlarla ve diğer ekalliyetlerle fazla mesum mahhale vesentlerde şubeler bile açtırtmadım. İşte mevcut şubelerin yerleri : K.Çekmece, B.Çekmece, Şenlikköy yani Bakırköy, Topkapı, Fatih. (Aksaray) Edirnekapı, Cibali, Hemi, Kızıltıprak, Paşabahçe, Beykoz, Mecidiyeköy, Sarıyer.

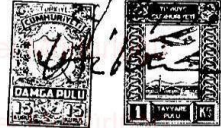
Hani Kurtuluş? Hani Taksim? Hani Maçka? Hani Ortaköy? Hani Samatya? V.S. 5- İstanbul mebusu Hacopulosun komite çalışmalarına iştirakini ben teklif ettim. Ve geldi. tarihli gazetelerde bu da vardır.

6- O gece evden Valiye yardım için fırladım. Vilayetin birçok vesofiyatçıları eğer ibabediyorsa biz de Cemiyet olarak yardımcı tebligler nesredelim. 7- Yine o gece iddianameye göre yol üzerinde durup konuşmak istemiyor fakat beni konuşturmamışlar. Acaba neden? Şayet afezin vurum kırım demeyim pek ala beni halk konuştururdu değil mi? Konuşamadığıma göre demek yapmayın milli şerhete acıyın bu bize yakışmaz demeye beyhude yere gayret sarfetmekte ısrar etmişim. O halde hani ben hasmane hareketler yapan bir insandım bunu bu hadiseyle nasıl telif edeceğiz?

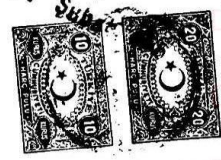
8- Başvekil hadiseden 18 saat evvel beni davet edip otomobilini bana floyryaya götürürken bana aynen şu suali sordu : (Hikmet Bey İstanbuldaki nutkumu nasıl buldunuz?) Ben de aynen şu cevabı verdim. (Müfettiş Beyefendi. O kadar mükemmel ki tezimizi devlet bizden bin defa daha fazla ele almış oldu. Şayet emir buyurulursa artık bizim Cemiyati feshettiler. Menderes (Hayır.. hayır daha siz bize lazımsınız) Dedi. Şimdi neden lazım olduğumu anlıyorum muhterem hakimler. Hükümetin keddilmek içinmiş..

Maruzatım bundan ibaret.

Hikmet Bil

K. K.
23-2-1956
24 Şubat

104 327

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında İzmir/Karşıyaka'da doğmuştur. İlk ve Orta öğrenimini Diyarbakır, Konya ve İzmir'de tamamlamıştır.

2005 yılında Maltepe Askeri Lisesi'nden, 2009 yılında Kara Harp Okulu'ndan mezun olmuştur. 2009 yılından itibaren Silahlı Kuvvetler'de subay olarak görev yapmaktadır.

2010 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde Yüksek Lisans Eğitimi'ne başlamıştır.

Ayşe Gürses ile evlidir. İngilizce bilmektedir.